HISTORY
KÖNYVEK

Aki az orránál fogva vezette
a Harmadik Birodalmat

A kém neve GARBO

Juan Pujol García
Nigel West

Juan Pujol García - Nigel West

A kém neve GARBO

Aki az orránál fogva vezette a Harmadik Birodalmat

Kossuth Kiadó

Tartalomjegyzék

A szerzőkről

Nigel West hadtörténész és titkosszolgálati ügyekre szakosodott újságíró. Számos szerző számára végzett kutatómunkát, a téma elismert szakértője. Egy sor televíziós műsorban dolgozott, többek között a BBC *Spy!* és az *Escape!* című sorozataiban. Korábbi könyvei: *MI5: 1909-1945*, amely két korábban ismeretlen kém munkásságának felfedezéséhez vezetett, a *The Circus: MI5 Operations 1945-1972* és az *MI6: British Secret Intelligence Service Operations 1909-1945*. Nigel West legutóbb a *Snow: The Double Life of a World War II Spy* című könyv társszerzője volt.

Juan Pujol García Barcelonában született 1912-ben. A háború után Garbo megrendezte saját halálát, és Venezuelába költözött, ahol később könyvesboltot nyitott. 1988-ban halt meg Caracasban.

Köszönetnyilvánítások

Ezt a könyvet nem tudtam volna befejezni az itt felsoroltak kedves segítsége nélkül; hálával tartozom nekik:

Roger Hesketh ezredes, aki nagylelkűen hozzájárult mértékadó műve, a *FORTITUDE*{1}, *A History of Strategic Deception in North-Western Europe, April 1943 to May 1945* felhasználásához. Ezt a könyvet 1999-ben jelentették meg, és *FORTITUDE: The D-Day Deception Campaign* címen, és a világháborús titkosszolgálati hadműveleteket tanulmányozni szándékozók számára alapvető szakirodalomként szolgál.

Tony Tobella számtalan órát töltött GARBÓval, hogy katalánról és kasztíliai spanyolról angolra fordítsa tapasztalatait.

Bill Risso-Gill megengedte, hogy apja fényképeit felhasználjuk és felbecsülhetetlen információkkal látott el apja háború alatti tevékenységéről, mint GARBO első brit ügygazdája.

P. R. Kay vezérőrnagy a Hadügyminisztériumból fontos tanácsokat adott nekünk.

A háború idején a Biztonsági Szolgálat (MI5) és a Titkosszolgálat (MI6) számos tagja közvetlen kapcsolatban állt GARBO ügyével. Érthető okokból nem köszönhetem meg fáradozásaikat nyilvánosan.

Bevezetés

1984-ben, május vége felé egy csoport nyugalomba vonult titkosszolgálati tiszt gyülekezett a Különleges Erők Klubjának társalgójában Londonban, hogy egy olyan hírszerzővel találkozzanak, aki a jelentések szerint 1959-ben már meghalt. Egyikük sem volt benne bizonyos, hogy az az ember, akivel találkozni szándékoztak, tényleg az a kettős ügynök lesz, akit a háború idején GARBO fedőnéven ismertek.

GARBO munkássága jelentősen hozzájárult a Szövetségesek győzelméhez. Mindezt kitűnően feldogozták. Alig akad olyan, a stratégiai megtévesztés témájáról szóló tankönyv, amely ne említené tevékenységét. De mindeddig egyetlen szerzőnek sem sikerült áthatolnia azon a falon, amit az MI5, a Brit Titkosszolgálat emelt sikeres munkatársa köré. Valódi kiléte 1984-ben is ugyanolyan szigorúan őrzött titok volt, mint a háború végén, amikor egy sor intézkedést tettek annak érdekében, hogy élete hátralévő éveiben megvédelmezzék.

1972 óta foglalkozom GARBÓval, miután elolvastam Sir John Masterman összegzését az MI5 kettős ügynökeiről, *The Double Cross System in the War of 1939-1945* (Yale University Press, 1972), és felkeltette a figyelmemet az a megjegyzése, hogy GARBO „egyfajta zseni" volt és „mesteri képességekről" tett tanúbizonyságot. Többek közt ezt írja róla: „A megtévesztés mesterei a GARBO műveletet mindig területük legmagasabb szintű példájának tartották." Sajnos Mastermann csak minimális információt adott GARBO valódi személyazonosságával kapcsolatban, így nem igazán tudtam mélységében követni az ügyet.

Mindazonáltal felkeltette érdeklődésemet a GARBO néven ismert spanyol. Miért választotta ezt a kódnevet? Mi történt vele a háború után?

Sefton Delmer, a veterán újságíró szerint, aki a *The Counterfeit Spy* (Hutchinson, 1973) című könyvében elmesélte GARBO kalandjait: „Virágzó kapcsolatokkal rendelkező export-import céget hozott létre Angolában. De 1959-ben hirtelen GARBÓn „újabb maláriás roham tört ki. Ezúttal az életébe került". Valóban? Tényleg elképzelhető, hogy egy

ilyen szakértő, aki ennyire képes vigyázni önmagára, névtelenül hal meg, miközben kis üzletet vezet portugál Afrika eldugott sarkában? A magam részéről kételkedtem ebben, és valahányszor sikerült lenyomoznom egy világháborús MI5-os tisztet, kikérdeztem hol lehet GARBO. Sajnos GARBO principal MI5 ügygazdája, Tomás Harris 1964-ben meghalt autóbalesetben Majorcán. Felesége, Hilda, aki szintén jól ismerte GARBÓt, nem sokkal később szintén elhunyt. Sefton Delmer sem élt már, bár fia, Felix, elmondta nekem, hogy szerinte apja kiderítette GARBO eredeti nevét, de ezt természetesen senkivel sem osztotta meg. Papírra sem vetette. Még a kettős ügynökök hadműveleteit irányító tisztek is csak a fedőnevéről ismerték GARBÓt. A kényes adatokra vonatkozó szabály tökéletesen működött. Valamennyien tisztában voltak azzal, milyen döntő szerepet játszott GARBO tevékenysége a szövetségesek győzelmében, de úgy tűnt, egyikük sem tudta, ki ő valójában, se azt, mi történt vele a háború után. Csak akkor sikerült használható nyomra bukkannom, mikor 1981 májusában riportot készítettem Anthony Blunttal.

A híres művészettörténészről tizennyolc hónappal korábban kiderült, hogy korábban szovjet kém volt, és megfosztották lovagi címétől. Egy rövid sajtótájékoztatótól eltekintve Blunt senkinek sem nyilatkozott erről a témáról. 1981 áprilisában, mikor a végső simításokat végeztem a titkosszolgálat történetét feldolgozó művemen, írtam neki, és interjút kértem. Blunt öt évig szolgált a háború alatt az MI5-nál és izgatottan vártam, mi az ő nézőpontja az eseményekkel kapcsolatban. Tudtam, hogy Blunt leleplezése előtt mindig visszautasította, hogy titkosszolgálati munkájáról beszéljen. Általában a hivatali titoktartási törvényt hozta föl ürügyül. De meglepetésemre Blunt beleegyezett, hogy találkozzon velem, és meghívott londoni lakására. Nyilván korábbi kollégái az MI5-nál sürgették, hogy mondjon igent a kérésemre. Csak egyetlen feltételt szabott: találkozásaink haláláig maradjanak titokban, miként bizonyos információk is, amiket rám bíz.

Tudtam, hogy Blunt Tommy Harris közeli barátja volt és tudott valamit GARBÓval való együttműködéséről. Ennyi világos volt abból a bevezetőből, amelyet 1975-ben írt a Harris műveit a Courtauld Institute Galleriesben bemutató kiállítás bevezetőjében. Blunt, aki nemrég vonult nyugalomba a Courtauld Institute igazgatójaként, rövid életrajzot írt Harris-ről és itt említette a GARBÓval való kapcsolatát.

> A háború kitörésekor Tomás a hadügyminisztérium kötelékébe lépett, ahol nagyra értékelték kitűnő spanyoltudását. Legnagyobb tette az volt, amit a háború legnagyobb megtévesztő hadműveleteként írtak le – a GARBO-hadművelet –, amely komolyan félrevezette a németeket a szövetségesek Franciaország megtámadására irányuló terveivel kapcsolatban… A franciaországi invázió után az egyik legmagasabb rangú parancsnok azt mondta, hogy a GARBO-művelet egy egész felfegyverzett hadosztállyal ér fel.

Számos hosszú beszélgetést folytattam Blunttal. Ezek során felidézte a háború idején végzett munkáját, és anélkül, hogy kértem volna, beszámolt arról az egyetlen alkalomról, amikor GARBÓval ebédelt. Tommy Harris mutatta be őket egymásnak 1944-ben a Jermyn Street-i Garibaldi étteremben. Bluntnak félelmetes a memóriája. Még arra is emlékezett, hogy GARBO a Juan vagy Jose García neveket használta. Ez nem jelentett különösebb segítséget, mert a García név felettébb elterjedt Spanyolországban, de azért úgy éreztem, hogy közelebb jutottam a célhoz.

Egy időre félbeszakítottam a GARBO utáni vadászatot, de aztán 1984 márciusában érdekes levelet kaptam egy külföldön élő, nyugalomba vonult brit titkosszolgálati tiszttől. Azért írt, hogy kifejtse az MI5 történetéről szóló könyvemben röviden említett egyik eseményt. Nyugtáztam levelét, és mivel tudtam, hogy a háború alatt a spanyol ügyekkel foglalkozó kémelhárítási részlegen dolgozott, neki is feltettem a GARBÓra vonatkozó szokásos kérdéseimet.

Nagy örömömre a tiszt azt válaszolta, hogy tényleg találkozott GARBÓval, és tudja a valódi nevét. Igaz, hozzátette, hogy fogalma sincs, hogy GARBO él vagy meghalt, vagy hol tartózkodik. Csapot-papot otthagyva elrepültem, hogy találkozzam a kapcsolatommal, és elmeséltem neki mindazt, amit Anthony Blunttól megtudtam. Az új informátorom elmondta, hogy GARBO teljes neve Juan Pujol García, és megerősítette, hogy csak akkor használta anyja leánykori nevét, a Garcíát, míg Angliában tartózkodott a háború alatt. Sajnos, csak kevés segítséget tudott nyújtani a hollétét illetően, de azt javasolta, válasszam Barcelonát kiindulási pontként, mert Pujol García családja a katalán fővárosból származik.

A barcelonai telefonkönyvben több száz Pujol García található, így aztán egy helybéli kutatót, Jose Escorizát bíztam meg a nyomozással. Ő

és családja már régebben is felbecsülhetetlen segítséget nyújtott a kutatásaimhoz. Most felhívta az összes, a telefonkönyvben található Pujol Garcíát, és két selejtező kérdést tett fel Juan Pujol García korával, illetve háborús tevékenységével kapcsolatban. Hatvan-hetven éves-e, és eltöltött-e egy kis időt Londonban a háború idején? Akármelyik kérdésre adott negatív válasz kiejtette a jelöltet. Pozitív eredmény esetén egy sor további kérdés következett. Ismert egy Tomás Harris nevű embert? Kapott kitüntetést a brit kormánytól? Ismeri a GARBO fedőnevet? Az ezekre a kérdésekre adott válaszok bizonyosan segítenek beazonosítani az általunk keresett Juan Pujol Garcíát. Egy hétig tartó folytonos telefonálgatás után semmire se jutottunk, pedig már megkerestük az összes J. kezdőbetűs Pujol Garcíát. De mielőtt végképp feladtuk volna, segítőmnek eszébe jutott valami:

– Valahányszor telefonálok, felteszem ugyanazt a kérdést, és általában ugyanazokat a válaszokat kapom – mondta. – De volt egy kivétel. Beszéltem egy emberrel, aki visszakérdezett, bár érződött, hogy túl fiatal ahhoz, hogy a mi célszemélyünk legyen. A sok sikertelen beszélgetés után ez az egy megragadt az emlékezetemben, mivel egészen más volt, mint a többi, de nem tudom megmagyarázni, miért.

Megkértem Josét, hogy nézze át a jegyzeteit, keresse meg ezt a Pujol Garcíát, és beszéljen vele újból. A második hívást a hívott fél gyanakodva fogadta. Tudni akarta, ki vájkál a múltban és miért. Escoriza elmagyarázta, hogy egy angol barátja megbízásából kutat egy háborús hős után. Ez megnyugtatta az ifjú katalánt, aki a harmadszori megkeresésre elismerte, hogy a nagybátyja, Juan Pujol García hetvenes életévei elején jár, és a háború jó részét tényleg Londonban töltötte. Sajnos, húsz éve nem látta őt. Akkor valahol Dél-Amerikában élt.

Felvillanyozott a hír, mert azt jelentette, ha a fiatalember nagybátyja tényleg GARBO, akkor hivatalosan bejelentett halálánál évekkel később is látták. A további beszélgetés során az az információ is kibukkant az unokaöcsből, hogy Juan Pujol Garcíáról utoljára Venezuelából hallottak hírt, de nem tudott se címet, se telefonszámot adni. Rögtön kapcsolatba léptem egy caracasi oknyomozó újságíróval, hogy keresse meg GARBÓt. Tíz nappal később átadta nekem Pujol fiának telefonszámát. Azt mondta, ha a megadott időben telefonálok, beszélhetek a titokzatos Juan Pujol Garcíával. Ezt tettem, és feltettem a vonal túlsó végén hallható hangnak azt az előre elkészített kérdéssort, amire hitem szerint

csak GARBO tudott válaszolni. Juan Pujol García mindegyikre pontosan felelt, sőt még néhány kiegészítő információt is adott. Minden bizonnyal sok időt töltött a háború idején Londonban… Hendonban. Igen, jó barátja volt Tommy Harrisnek és ismerte három nővérét, Violettát, Conchitát és Enriquetát. Igen, még megvan a kitüntetés, amit 1944-ben a brit kormánytól kapott. Szóval megtaláltam GARBÓt, noha sok ezer mérföldnyi távolságra voltunk egymástól.

Kis tétovázás után beleegyezett, hogy a következő héten találkozzon velem. Erre végül New Orleansban került sor. Ott, 1984. május 20-án találkoztam először a kémmel, aki után már több mint tíz éve nyomoztam. Csak pár nap választott el a partraszállás, a D-nap negyvenedik évfordulójától, az invázióétól, amelynek sikere GARBO tevékenységének is köszönhető.

A többbi, ami történt, már jól ismert, hiszen számos újság megírta szerte a világon. Még ugyanebben a hónapban GARBO Londonba repült magánkihallgatásra az edinburghi herceghez a Buckingham-palotába. Ezután régi bajtársaival találkozott a különleges erők klubjában. Jelen volt T. A. Robertson ezredes, az MI5 tisztje, aki a titkosszolgálat kettős ügynök hadműveleteinek felelőse volt a háború alatt; Roger Hesketh ezredes, a GARBO fedőnevű stratégiai félrevezető hadjárat értelmi szerzője; Cyril Mills, GARBO első MI5-os ügygazdája (akit ő csak Mr. Grey néven ismert); és Desmond Bristow, a nyugállományú SIS-alkalmazott, aki GARBO első kihallgatásánál is jelen volt, mikor megérkezett Angliába. 1984. június 6-án GARBO Normandiába utazott, hogy megnézze a partraszállás helyszínét a tengerparton, és lerója kegyeletét azok előtt, akik az életüket áldozták, hogy megszabadítsák Európát a náciktól. Az a régi bajtársakkal való találkozása Londonban, illetve a franciaországi látogatás megrázó élményt jelentett számára. GARBO akárhová ment, mindenki megköszönte kiemelkedő munkáját, és ugyanazt a kérdést tette föl: Miért tette? Hogyan sikerült? Ami aztán következik, az az egész történet.

GARBO megírta az első négy fejezetet, aztán én megmagyaráztam az ötödik fejezet londoni végét; GARBO akkor folytatta a hatodik és a tizenegyedik fejezetet és nekem ki kellett töltenem a részleteket a hetedik, nyolcadik, kilencedik, tizedik fejezetekben és az epilógusban. Végül a függelékben Roger Hesketh részletesen ismertette, miben áll

GARBO munkájának jelentősége.

Nigel West

1 Gyermekkor

A világ története a mi elképzelésünk
a világról, nem pedig az emberiség tükörképe.
OSWALD SPENGLER

Életem első negyven éve tele volt kalanddal, ami nagyon érdekes, de először is szeretném az olvasók megértését és együttérzését kérni, mivel nem vagyok sem túl ügyes, sem túl iskolázott. A római filozófussal értek egyet, én is: „csak annyit tudok, hogy nem tudok semmit”. Nem akarok mást, csupán elmesélni az életemet.

1912. február 14-én születtem Barcelonában. Ezt a várost egyszerűen csak „egyedülállónak” nevezik. Barcelona abban az időben még a *Setmana Tràgica*, a „tragikus hét” keserű emlékeitől igyekezett megszabadulni, ugyanis 1909-ben a radikálisok, szocialisták és anarchisták együttműködve sztrájkot szerveztek, amelyek során templomokat, otthonokat és zárdákat égettek föl. Politikai agitátorok és demagógok bujtogatták a népet, hogy az utcára menjen. Tevékenységük egyhetes zavargásokat eredményezett. Bár a hatóságok nemsokára helyreállították a rendet, a nyugodt felszín alatt továbbra is izzott a parázs, és gyermekkoromban Barcelona állandó utcai összecsapások, sztrájkok, merényletek és forradalmi puccsok színhelye volt. Reggelente, valahányszor apám munkába indult, úgy búcsúzott tőlünk, mintha ez lenne az utolsó alkalom; minden elválásunk szívbemarkoló volt.

A Carrer Muntaner 70. első emeletén, az Arago utca sarkától nem messze éltünk. Abban az időben a Madrid-Saragossa-Alicante vasútvonal egy mélyedésben haladt az Arago utca mentén, Barcelona főpályaudvara felé. Soha nem untam meg, hogy a korlátok között kukucskálva figyeljem az erős mozdonyokat, amint sziszegve húzzák a végtelen tehervagonok és a személyszállító kocsik sorát. Képzeletem velük utazott, míg visszhangos füttyentéssel tovasiettek távoli céljaik felé. Arról álmodtam, hogy megismerem a világot, és meggyőződésem, hogy utazás iránti szenvedélyem ezekből az évekből ered, amikor oly közel laktunk a vasúthoz. Később javult a társadalmi helyzetünk, egyre nagyobb házakba költöztünk, de nekem hiányoztak a vonatok, amelyek

izgatták a fantáziámat, távoli országokról és ismeretlen vidékekről üzentek.

Anyámat Mercedes Garcíának hívták. Fiatalasszony korából megmaradt fényképei alapján világosan látszik, hogy gyönyörű asszony volt. Motrilból származott, ez egy város Granada déli tartományában. Egész életében megőrizte az andalúziaiakra jellemző ringó, mégis elegáns járását, karcsú termetét, és mikor hetvenévesen közeledett az utcán, hófehér hajjal az ember negyvenévesnek gondolta.

Mivel a szülei nyolcéves korában hozták Barcelonába, hibátlan kiejtéssel beszélt katalánul, otthon folyton azt használta, csak akkor váltott kasztíliaira, ha látogatóink jöttek. Minden katalán dolgot szeretett: a dalokat, a zenét, a táncokat és az emberek stílusát. Bár az otthoni légkört a katalán kultúra határozta meg, sem a szüleim, sem senki más nem érezte úgy, hogy el kellene szakadnunk, mert elsődlegesen és kizárólagosan spanyolok voltunk.

Néha az anyám mesélt Motrilban töltött gyermekkoráról, a városról, amelyben hét cukormalom működött a gyönyörű, termékeny völgyben, melyet hatalmas hullámzó cukornádültetvények vettek körbe. Mesélt a városi ünnepségekről, a házi süteményekről és a híres *torta real*ról, a királyi lepényről, a finom *pan de aceite* kenyérről, amely olajat tartalmaz zsír helyett, a kör alakú zsömlékről és a trópusi gyümölcsökről. A szülei szigorú katolikusok voltak, minden nap áldoztak, hogy bemutassák, mennyire áhítatosak, amitől a szomszédok rettentően álszentnek tartották őket. Anyám szigorú környezetben, nagy fegyelemben nőtt fel. Rideg elvei még a házassága után is megmaradtak, hajthatatlansága kemény fegyelmezési hajlammal párosult. Merev, engesztelhetetlen katolicizmusát élete végéig megőrizte.

Apám, Juan Pujol ízig-vérig katalán volt. A családja Olotból, egy, a Girona tartománybeli La Garrotxa közelében lévő kisvárosból származott. Csak később költöztek Barcelonába. Apám itt született és járt iskolába. Goethe egyszer azt mondta: „A tehetség a magánytól alakul ki, a jellem a világ áradásától.” Apámnak a mindennapi megélhetésért folytatott küzdelemben nem volt lehetősége magányban tanulni. Takarékoskodás és kemény munka révén sikerült kis saját gyárat alapítania, ami hosszú évek kitartó munkájának eredményeként Barcelona legjelentősebb színező üzeme lett. Messze földön ismerték kitűnő fekete festékéről.

A szüleim négy gyereket neveltek. Először jött a bátyám, Joaquin, erős, egyenes jellem, kinek kedvenc időtöltése a fényképezés és a bélyeggyűjtés volt. Két évvel később a nővérem, Buenaventura követte, aki még mindig az, ami volt, szinte második anyám. Két évvel utána születtem, és utánam érkezett a húgom, Elena. Valamennyien spanyol szokást követtünk, és keresztnevünkön hívtuk egymást, amit apánk családneve, a Pujol követett, aztán anyánk családneve a García. Azokban az időkben a körülzárt Barcelonában jómódú családnak számítottunk. Távolról sem fenyegetett bennünket az elszegényedés, nem kellett aggódnunk a mindennapok miatt; nem nélkülöztünk semmit, gyakorlatilag minden vágyunk teljesült.

Apám külön említést érdemel; valójában egy egész fejezetet kellene rá szánni, mert az ő alakja vezet el későbbi cselekedeteim megértéséhez. Ő volt az előttem járó nemzedék, a család feje; ellátta napi szükségeimet és az erkölcsi nevelésemről is gondoskodott. Utasításokkal és rengeteg tanáccsal nevelt belém hozzáállást, elveket és azt a lelket, amivé végül lettem. Gyermekkoromban és kora ifjúságom idején az ő példája tanított lépésről lépésre.

Nincs lelkifurdalásom, mikor azt állítom, hogy ő a legbecsületesebb, legnemesebb és legönzetlenebb ember, akit valaha ismertem. Kedvessége miatt nemcsak a barátai, hanem az ellenségei is – ha voltak egyáltalán – védelmezőjüket, egyfajta menedéket láttak benne. Mindig érdeklődéssel fordult az emberek felé, felajánlotta segítségét a bajban és enyhítette fájdalmukat. Minden kétséget kizáróan idealista volt, mindig készen állt a nehéz helyzetbe jutottak megsegítésére.

Talán ez a leírás azt a benyomást kelti, mintha túlságosan idealizálnám az apámat. De még ha meg is tartom a kellő távolságot, hogy tárgyilagosan nézzem, akkor is csak ugyanígy tudom jellemezni, bár sajnos már nem olvashatja, amit írtam. Ha olvasná, amit erőtlen, de szenvedélyes tollam leírt, valószínűleg boldoggá tenné. Gyermekkoromból két epizód illusztrálja majd, milyen egyenes, nagylelkű és szerető atya volt.

Idősebb rokonaim mesélték, hogy gyermekkoromban nagyon nehezen tudtak irányítani. Nemcsak a saját játékaimat törtem össze, hanem gyakran a fivéremét és nővéreimét is; ők gondosan védelmezték is ellenem tulajdonukat, nehogy bármilyen holmijuk a kezem közé kerüljön. Ahogy mondták, egészen kezelhetetlen gyerek voltam,

úgyhogy, mikor hétéves lettem, anyám úgy döntött, elküld egy a Mária Társaság által Mataróban fenntartott, közismert bentlakásos iskolába, ami úgy harminc kilométer távolságra lehetett Barcelonától. A bátyámat is elküldték velem, hogy vigyázzon rám, és ne gyötörjön annyira a honvágy.

Az iskolát Valldèmiának nevezték, jól emlékszem rá. Tágas osztálytermekkel, nagy kerttel és játszótérrel rendelkezett, a nevelési elveken franciás hatás érződött, ami nem meglepő, hiszen az intézményben tanító atyák jó része onnan származott.

Négy hosszú évet töltöttem ott bentlakásos tanulóként; ez leginkább azért tűnt végtelennek, mert csak karácsonyra, húsvétra és a nyári szünetre mehettünk haza. Az év többi szakában csak vasárnaponként kaptunk kimenőt, ha az egyik rokonunk eljött értünk. Apám pontosan ezt tette; négy éven keresztül hétről hétre, egyetlen vasárnapot sem hagyott ki, míg Mataróban tanultam. Vasárnap reggel a korai vonattal érkezett, elhozott bennünket az iskolából és hosszú sétákra vitt a tengerpartra, amit aztán a város rengeteg éttermének egyikében fejeztünk be az ebéddel. Délután mindig betértünk egy cukrászdába, ahol süteményt és édességet lehetett kapni, hogy visszavigyük az iskolába. Az együtt töltött idő alatt történeteket mesélt, tanácsokat adott, és bátorított bennünket, hogy megálljuk a helyünket az iskolában. Még most is emlékszem az intelmekre, a dorgálásokra és gyengéd szemrehányásokra, amelyekben a tengerparti hosszú séták alatt részesített minket.

Apám érzékeny természetét mutatja az az eset is, ami nagyjából tizenkilenc éves korom körül történt. Egyik nap hirtelen szúró fájdalmat éreztem a hasamban. Az orvosok akut vakbélgyulladást állapítottak meg, és rögtön elintézték, hogy kórházba kerüljek. Sürgősen betoltak a műtőbe, ahol elaltattak. Három nappal később a vágás helye begyulladt, és nem gyógyult. Felszökött a lázam, és elveszítettem az eszméletemet. Bár csak rövid időszakokra tértem magamhoz, mindvégig tudatában voltam apám jelenlétének; egész éjszaka ott ült, fogta a kezemet és sírt. Ez volt az egyetlen alkalom, hogy apámat sírni láttam. Soha nem felejtem el a könnyeit, boldogtalanságát, kedvességét.

Apám nem tartozott egyetlen politikai párthoz sem: apolitikus volt. Mélyen átitatta a liberalizmus, és fenntartás nélkül hitt a szabadságban. Irtózott az elnyomástól. Soha nem vett részt politikai gyűléseken; nem

érdekelte sem a jobb-, sem a baloldal. Már, ha valami, akkor a közép vonzotta, ahol közös nevezőt talált olyanokkal, akik a liberalizmus és a gazdasági szabadság eszméit vallották. Ő tanított, hogy becsüljem meg minden ember egyéniségét, a fájdalmaikat és szenvedéseiket akár gazdagok, akár szegények, jók vagy rosszak, feketék vagy fehérek. Gyűlölte a háborút és a véres forradalmakat, szidta a despotákat, a hatalmaskodókat, azokat, akik készek másokból előnyt húzni, és akik tele vannak előítélettel. Erőteljes egyénisége olyan nagy hatást tett rám és a fivéremre, hogy egyikünk sem lépett be soha egyetlen politikai pártba sem. A politika a politikusoknak való, szokta mondani, bár állampolgári jogait mindig gyakorolta, és szavazott egyik vagy másik hatalomra vágyó csoportra.

Apám sose vitatkozott; azt tartotta, mindenkinek joga van a saját meggyőződéséhez: nem az ő dolga vitába szállni vele. Ennek következtében úgy érezte, megszabadult a kényszertől, hogy elítélje a rossz kormányzást és ugyanúgy nem volt kénytelen azokra szavazni – ha lehetett rájuk szavazni –, akiket jó hazafiaknak tartott. Liberális ember lévén mélyen elszomorították a karlista háborúk, a spanyol-marokkói háború, és mind közül a legvéresebb; az első világháború – valamennyi az ő életében zajlott. Nem tudta megérteni, hogy az emberiség miért fordul újra meg újra önmaga ellen, miért kell annyi fiatal életet feláldozni, oly sok embert elpusztítani élete virágjában. A történelem tényleg nem képes kivédeni az ilyen tragédiákat, az emberek erőszakos megsemmisítését? Az első világháborúban Spanyolország semleges maradt, bár az ország az antanthatalmakhoz húzott. A katalán ipar növelte a Spanyolország közvetlen szomszédja, Franciaország felé irányuló exportot, és Spanyolország más vidékei is ontották azokat a termékeket, amelyekre az antanthatalmaknak nagy szükségük volt. A munkanélküliség megszűnt; helyette beköszöntött a felvirágzás és bőség időszaka, de apám nem volt boldog. Tolsztoj szavait emlegette, mikor elítélte az ellenségeskedést: „A háború olyan szörnyű, olyan kegyetlen, hogy egyetlen embernek, különösen a keresztény elveket vallóknak, se lenne szabad magára vennie a felelősséget, hogy megindítja azt."

Hogy lehet, hogy azok, akik kirobbantották, keresztényeknek nevezik magukat? Apám nem a hadsereg létjogosultságát vonta kétségbe, hanem azokra haragudott, akik a parancsokat osztották, a politikusokra: azokra, akik egyszerű emberek és munkások ezreit

küldték a halálba, megtanítva nekik, hogy gyűlöljék az ellenséget. Apám nem gyűlölte az egyenruhát, sem az egyenruhásokat: kizárólag a háború szelleme ellen támadt. Felismerte, hogy a tisztek, tábornokok, katonai vezetők és a barakkokban elszállásolt csapatok nélkülözhetetlenek az állam rendjének és függetlenségének fenntartásához. De képtelen volt felfogni, hogy a politikusok miért használták ürügyként Ferenc Ferdinánd és felesége 1914. június 28-i szarajevói meggyilkolását az utána következő világégés kirobbantásához. Artius, a római szónok mondta: „A disznók makkon híznak, a gólyák kígyókon és a történelem emberéleteken." Ez talán igaz, de apám képtelen volt elfogadni, és azt tanította nekem, hogy vessem meg az erőszakot és a csatatereket uraló pusztítást.

Számos barátom és ismerősöm – köztük sokan, akik a szövetségesek oldalán harcoltak a második világháborúban – kérdezte nemegyszer, hogy miért köteleztem el magam teljes szívvel, feltétel nélkül és egészen, minden erőmmel és elszántságommal a szövetségesek ügye mellett. Milyen kárt okoztak az európai tengelyhatalmak, hogy minden energiámat arra fordítottam, hogy meghiúsítsam ambícióikat? Edinburgh hercege, aki megtisztelt azzal, hogy hosszú magánkihallgatáson fogadott a Buckingham-palotában, miután elmondtam neki háborús hőstetteimet, megkérdezte:

– Spanyol létére miért segített olyan lelkesen a briteknek a második világháborúban?

A válasz a meggyőződésemben keresendő; ez az a meggyőződés, amit apám csepegtetett belém, ugyanaz a hit, amely arra sarkallt, hogy küzdjek minden elnyomó hatalom ellen. Soha nem viseltettem, és most sem viseltetek semmiféle ellenszenvvel a német nép iránt. Valójában mindig csodáltam az iparukat és hagyománytiszteletüket. Súlyos vereséget szenvedtek 1918-ban, és senki nem nyújtott nekik segítő kezet. Mélyen megalázták őket, és senkire sem támaszkodhattak a bajban. Ezen a ponton, ebben a döntő pillanatban, mikor a megértés hiánya miatt, a szomszédok részéről kisemmizve, lenézve és megbántva magukra maradtak, akkor színre lépett egy ambiciózus és kegyetlen ember – egy mániákus, embertelen disznó –, és üres szólamaival megszédítette őket. A porosz hadsereg erejére és a német nép nagyságára hivatkozva elhitette velük a hihetetlent, az irracionálist, a valószínűtlent, a lehetetlent és elfogadhatatlant. A többi nemzet makacs

arroganciája tovább tüzelte a náci vezető provokatív beszédét. Hogyan eshetett a német nép ilyen fortély áldozatául? Miféle fals elméleteket és csapdákat használtak ezek a fondorlatos, despotikus demagógok, hogy ilyen sikeresen átnevelték az intelligens és tehetséges németeket?

A férfi Adolf Hitler volt; az ideológiája pedig a *Mein Kampf*ban öltött testet. Hitler gyűlölte a baloldal politikai pártjait, de azokat is, akik a Habsburgokat támogatták. Ám legjobban a zsidókat gyűlölte, akiket majdnem sikerült kiirtania a legperverzebb, legrosszindulatúbb, leggonoszabb eszközökkel, amit valaha tapasztaltunk a történelemben. Sok millió ember vált az áldozatává. Az ő lelkén szárad a haláluk. Az emberiségnek nem szabad eltűrnie ilyen sátáni tündöklést. Nekem sem. Ezért harcoltam az igazságtalanság és gonoszság ellen a rendelkezésemre álló eszközökkel.

2 Barcelona

A történész olyan próféta, aki hátratekint
F. VON SCHIEGEL

„Életrajzot olvasva ne feledjük, hogy az igazságot soha nem lehet megírni." Nem fogadom el George Bernard Shaw mondását, sőt inkább azt állítom, hogy minden szabály alól van kivétel. Ezeken a lapokon szeretnék rácáfolni a híres ír szerző megjegyzésére, minden erőfeszítésemet arra irányítom, hogy felfedjek mindent, amit csak tudok az ARABEL – GARBO kettős identitásáról.

Mikor a múltba nézek, olyan mintha dokumentumfilmet látnék, amely nem homályosult el az idők forgószelében. A Valldèmiában töltött négy év után visszatértem Barcelonába, hogy az alig egy háztömbnyire álló általános iskolába járjak, amit a De La Salle testvérek vezettek. Mind a négyen francia nyelvleckéket is kaptunk heti háromszor egy Marseilles-ből érkező tanártól, mivel a francia azokban az időkben olyan volt, mint manapság az angol: a turizmus, diplomácia és üzleti élet egyetemes nyelve. De akire legnagyobb nosztalgiával gondolok, az szeretett apám, barátom és mentorom. Emlékszem bűzös, fekete szivarjainak szagára, amiket olyan szenvedélyesen szívott. Különösen a hosszú, keskeny szivarokat szerette – Toscanában kevernek hasonlóakat –, amelyeket mi Katalóniában *caliquenyes*nek nevezünk; ha rágyújtott, egy pillanat alatt olyan borzalmas bűz ülte meg a szobát, hogy mind kimenekültünk, ezért általában apám, ha tehette, a szabadban dohányzott, ahol nem zavarta a környezetében élőket. Időnként igyekezett leszokni a dohányzásról, de soha nem sikerült. Végül a szivarok annyi mérget juttattak a szervezetébe, hogy nagy mértékben hozzájárultak a halálához.

Emlékszem, hogy a kártyát is szerette, ezt a kikapcsolódást vasárnap délutánonként űzte. Kedvence a manilla nevű játék volt, amelyhez négy ember kellett. A csoport általában apámból, a család egyik barátjából, a Mossen Josep nevű papból, a helyi középiskola igazgatójából és belőlem állt. Végül apám úgy döntött, hogy a fivéremnek és nekem Mossen

Josep iskolájába kell járnunk. De az igazat megvallva nemsokára az iskolát és az igazgatóját is unalmasnak találtam. A tanórák végtelennek és unalmasnak tűntek, nagyon vonakodva jártam oda. Három ott eltöltött év után erős tizenöt éves fickó lettem, a szakállam is ütközött. Nemsokára borotválkoztam és minden porcikámban férfiként tekintettem magamra. A lányokkal való randevúzás jó sok időmet lefoglalta, a többit pedig a sportoknak, tornának és a túrázásnak szenteltem.

Egyik nap összevesztem az egyik tanárommal, aki bosszút forralt ellenem, és én nem sokra tartottam. Hazamentem és mondtam apámnak, hogy nem akarok tovább az iskolában maradni. Nyugodtan fogadta a döntésemet, és azt válaszolta, ha nem tanulok tovább, munkába kell állnom. Elfogadtam a kihívást, és elmentem dolgozni egy vaskereskedésbe a régi Carrer Comte d'el Asaltón, Barcelona óvárosában, a híres sétány, a *Rambla* közelében.

Inasként nekem kellett tisztán tartani a boltot, teljesíteni a megbízásokat, és visszatenni a helyükre azokat a tárgyakat, amelyeket a segédek a pulton hagytak, miután megmutatták őket a leendő vevőknek. A munka sivársága és az ezzel járó kemény fizikai terhelés fokozatosan aláásta a harciasságomat, mivel a hatalmas helyiséget minden nap nekem kellett kisöpörnöm. Otthagytam a munkát.

Úgy döntöttem, hogy bölcsészetet tanulok és hosszú órákat töltöttem apám könyvtárában. Különösen a szavak eredete bűvölt el, és azzal töltöttem a napjaimat, hogy figyelmesen végigolvastam a könyveket, egyiket a másik után. Ez alatt az idő alatt perforált a vakbelem és kórházba kerültem, mint ahogy már elmondtam. Mikor az operáció után felépültem, úgy határoztam, nem bölcsész leszek, hanem csirketenyésztő. Azt terveztem, hogy amint jobban leszek, beiratkozom az Arenys de Marban lévő Királyi Baromfitenyésztő Iskolába.

1931 volt, Primo de Rivera tábornok hosszú diktatúrája véget ért, és az új kormány felesküdött Berenguer tábornok vezetése alatt, aki demokráciát és önkormányzati választásokat ígért.

A nagyvárosok többsége a köztársaságiakra szavazott, de a falusiak túlnyomórészt a monarchista pártot kedvelték. Annak ellenére, hogy kisebbségben voltak, a köztársaságiakat kiáltották ki győztesnek, mert ők kerültek hatalomba a városokban és a tartományi székhelyeken. A vérontás elkerülésének érdekében XIII. Alfonz király elhagyta az

országot, de nem mondott le hivatalosan. A hatalom a centrista köztársasági vezető, Niceto Alcalá Zamora kezébe került.

A proklamációk, bejelentések és kiáltványok zűrzavarából csak annyit tudtam kivenni, hogy Spanyolország stabilitása gyorsan véget ért. Nekem úgy tűnt, hogy azok, akik eltűrték a király által támogatott diktatúrát, fellázadtak az uralkodó igazságos, nemzeti egység ellen. Apámnak az a baljós előérzete támadt, hogy honfitársaira nehéz idők következnek, és ez nagyon aggasztotta. Bár a sors úgy hozta, hogy nem élte meg a polgárháború kirobbanását, mivel pár hónappal az 1931-es második köztársaság megszületése után meghalt.

Halála hatalmas űrt hagyott a családban. Szellemének elröppenése a világból elcsüggesztett és levert, a szívemet mély fájdalom szorította. Őt veszítettem el, akit legjobban szerettem. A koporsóját munkásai vitték a vállukon és csatlakozott hozzájuk a beteg gyermekek számára fenntartott Szent János Kórház néhány betege, akik szintén sokat köszönhettek neki. Rengeteg gyászoló követte ezt a kedves és nagylelkű embert végső nyughelyére. Ötven évvel a halála után úgy érzem, a gondviselésnek igaza volt, amikor elszólította körünkből, még mielőtt megérte volna a szeretett hazájára zúduló számtalan csapást, nyomorúságot és szenvedést.

Miután befejeztem baromfitenyésztői tanulmányaimat, eljött az ideje, hogy a kötelező katonai szolgálatra jelentkezzem. Abban az időben a sorköteleseknek módjukban állt hat hónapi szolgálat után megváltani magukat. Ez a rendszer, amit a díjfizetős katonai szolgálat rendszerének neveztek, azzal a további előnnyel is járt, hogy azok, akik ezt választották, otthon tölthették az éjszakát. Ráadásul, ha egy regruta az összes szükséges katonai kiképzőtanfolyamot elvégezte és keményen tanult az alatt a hat hónap alatt, lehetősége nyílt rá, hogy csillagot szerezzen, azaz alhadnagy lehetett.

Úgy döntöttem, fél év után én is kiváltom magam, hogy elkerüljem a katonaélet fárasztóbb részét. A könnyű tüzérség hetedik zászlóaljába soroztak be. Az egységem barakkjai a barcelonai kikötő közelében álltak a *drassanes*, vagyis a régi dokk területén. Sajnos kiderült, hogy ez lovas zászlóalj, úgyhogy meg kellett tanulnom lovagolni. A kapitány, aki tanított bennünket, rettenetesen kegyetlen ember volt, úgyhogy nemegyszer feltört fenékkel tértem vissza a barakkba. Akkoriban ezt azzal gyógyították, hogy ecetbe áztatott, sóval megszórt ruhát tettek a

sebes testrészre. Mikor követtem társaim példáját, az égbolt összes csillaga megjelent előttem. Így aztán a durva kiképzés nem igen kedveltette meg velem a lovasságot, mire rangot szereztem. A katonai szolgálatomat úgy fejeztem be, hogy nem lelkesedtem különösebben a bajtársaimért, sem a lovamért; hiányoztak belőlem a lovasságnál elvárt lojalitáshoz szükséges alapvető képességek, a nagylelkűség és a becsület; nem állt szándékomban a hadsereg kötelékében maradni.

Szerencsém volt, hogy nem vezényeltek ki semmiféle civil zavargáshoz a szolgálatom alatt. 1933 januárjában anarchisták elfoglalták Casas Viejas falut Cádiz mellett, de a biztonsági erők Manuel Azaña Diaz baloldali kormányának felbujtására kíméletlenül elfojtották a lázadást: tizennégy foglyot agyonlőttek. Valamennyiünk eltávozását érvénytelenítették, de szerencsére túl messze volt Katalóniától, hogy oda küldjenek bennünket.

1934 októberében volt egy felkelés Asturiasban, amit az akkori centrista-jobboldali kormány vert le. Azután az egyik kormány gyorsan váltotta a másikat. A rossz hírek még ennél is gyorsabban terjedtek az országban. Az újságok minden nap egyre erőszakosabb halálnemekről tudósítottak. Elszabadultak a véres indulatok. A parlamenti viták nemegyszer fizikai inzultusba és gyalázkodásba csaptak át, a politikusok vég nélkül vitatkoztak egymással. Egyik nap a jobboldali frakció kinn ült egy kávéház előtt, amikor géppuskatüzet nyitottak rájuk; másnap a baloldaliakra került a sor. Naponta lövöldöztek egymásra. Hogy a helyzet még rosszabbra forduljon, a kormányok megtorló intézkedéseket hoztak, ostorozták az ellenfeleiket és olyan hatalmat kívántak, amire az alkotmány nem adott nekik felhatalmazást. A rendőrséget szétzilálta az egyéni megtorlások végtelen sorozata, és egy idő után ők maguk is megsértették a törvényeket. Végül elérkezett az ország történetének fekete napja, 1936. balvégzetű július 18-a, amely megváltoztatta Spanyolország történetét, mivel ez lett a véres polgárháború kezdete.

3 Polgárháború

Nincs ahhoz fogható öröm, mikor az ember visszanyeri elvesztett szabadságát.
CERVANTES

Túlságosan sokszor találkoztam életem során különböző diktatúrákkal, bár mindig más minőségemben; most visszanézve szinte úgy tűnik, mintha követtek volna. Talán épp amiatt kereszteztem újra meg újra az érdekszférájukat, mert folyamatosan próbáltam elkerülni őket. Szerencsére nem ért komolyabb bántódás az ilyen rezsimek idején, mert gondosan nem adtam rá okot, hogy bárki ellenem forduljon. De ismételten kihangsúlyoznám, hogy teljesen apolitikus vagyok. Ez nem azt jelenti, hogy nem érdeklődöm a politika iránt, hiszen az jelentősen befolyásolja életünket; a politika valójában annyira része mindennapjainknak, hogy még a levesünkben is ott van, ahogy Spanyolországban mondani szoktuk. Mikor azt mondom, apolitikus vagyok, úgy értem, hogy soha nem csatlakoztam egyetlen politikai párthoz sem, és nem adtam egyetlen fillért egyiküknek sem. Sose volt párttagkönyvem és nem vonzódtam erőteljesen egyetlen frakcióhoz vagy csoporthoz sem.

Ha az ember megfigyel két-három mai diktatúrát, látja, hogy vannak közös vonásaik. Franco diktatúrája, például az összes politikai párt vakságának, széthúzásának és megosztottságának egyenes következménye volt. Ezek a pártok lelkesen beszéltek saját szabadságukról, miközben erőteljesen korlátozták a többiekét. Tűzzel-vassal védelmezték saját vaskalapos és abszolutista nézeteiket, de nem voltak nyitottak a másik oldal érveire, és semmiféle toleranciát sem mutattak az ellenfeleikkel szemben. Mikor a jobboldal volt hatalmon, kihasználta; mikor a baloldal uralkodott, autokratikusan eltiporta az ellenfeleit. Ennek eredményeként egy harmadik erő kerekedett felül, amely legyőzte mind a bal-, mind a jobboldalt mottójával: „Rend, békesség, becsület”. Salazar diktatúrája Portugáliában ugyanilyen okok miatt győzedelmeskedett. Marcos Pérez Jiménez puccsa Venezuelában szintén ennek köszönhette sikerét, ahol az Adecos és Copeyanos, a

nemzet két legkiválóbb politikai pártja nagyjából ilyen zavaros állapotokat teremtett, míg végül Jiménez helyreállította a rendet.

Azok, akik valamely totalitárius rendszer hívéül szegődnek, ugyanazzal a lendülettel hangoztatják hazájuk iránti szeretetüket, hitüket a haza sorsának jobbra fordulásában és reményüket a „békében, haladásban és a kenyérben", és ellenségnek tekintenek mindenkit, aki az útjukban áll, aki kétségbe vonja nagyszerűségüket. Az önkényeskedők természetüknél fogva gyűlölik az ellenvetéseket, meg se hallják a józan érveket vagy a kritikát. Valamennyien a hatékonyságról és az engedelmességről szónokolnak: keményen le kell csapni a bűnösökre. Ez sajnos sokak szemében vonzóvá teszi a diktatúrát. A nagy többség szigorú törvényeket és rendet akar. Mindezt demokráciákban nehezebb megvalósítani, ahol a bűnösök könnyebben kibújnak az igazságszolgáltatás hálójából, mint a diktatúrák idején.

Maistre gróf mondta, hogy „Minden nemzetnek olyan kormánya van, amilyet megérdemel", ami alapigazság. De ha a politikusok, akik bennünket kormányoznak, jobban koncentrálnának a munkájukra, és nem csak jelszavakkal, hanem hatékony cselekedetekkel is óvnák a demokráciát, akkor nem kellene amiatt aggódnunk, hogy folyamatosan kurtítják a szabadságjogainkat. Számos filozófus és író, mint például Seneca, Goethe és Cervantes, hogy csak néhányat említsek, világosan meghatározták a bűntudatot, amit minden szabad ember érez, mikor akaratlanul rombolja a szabadságot. Ha az ember az inkompetencia, dogmatizmus, szektásság vagy a rossz helyzetfelismerés miatt veszíti el a szabadságát, akkor gyászolni fogja a veszteséget, mint Abderramán, az utolsó mór király Spanyolföldön, „aki sírt, mint a gyermek a fölött, amit férfiként nem tudott megvédeni".

Különböző módokon lehet az önkényuralom ellen harcolni: ember ember ellen, titkos módszerekkel, néma csendben és végül úgy, hogy teljesen visszavonulunk. Az, hogy az ember meghal a csatában, még nem győzi le a zsarnokságot. Nem elég életünket adni a szabadságért. Az erőszak további erőszakot eredményez. A hősi halottak áldozata mit sem ér, ha az életben maradottakat zaklatni és kínozni fogják.

Mindezen harcok és áldozatok ellenére szilád meggyőződésem, hogy addig nem várható alapvető fordulat, amíg az emberek nem használják az eszüket, tanítanak, érvelnek, és nem találnak gyakorlati megoldásokat, hogy visszaszerezzék elvesztett szabadságukat. Pio Baroja egyszer azt

mondta: „A fennkölt pillanat, a hősi tett inkább az intellektus túlfűtöttségéből, mint az akaratból fakad.”

Balzac rövid megjegyzése, amit Napóleon képe alá helyezett, így szól: „Amit ő nem tudott elérni karddal, azt én megteszem tollal.” Ez a szemlélet nagyban befolyásolta az emberiséget. Nem elég elpusztítani, fizikailag megsemmisíteni az ellenséget; létfontosságú az eszmékkel vívott harc is: erőteljes érvelés egész birodalmakat, önkényuralmakat rombolhat le. A történelem tele van olyan példával, amelyek azt mutatják, hogy a toll erősebb fegyver, mint a kard. Én is őszintén és feltétel nélkül hiszek ebben. Életem nagyobb részét ennek az ideának szenteltem, összes tehetségemet, minden meggyőződésemet, minden lehetséges fondorlatot, machinációt és furfangot felhasználtam a siker érdekében. A második világháború döntő pillanat volt az emberiség történetében: ekkor született meg GARBO története, e könyv központi figurája.

Büszkeséggel és tiszta lelkiismerettel állíthatom, hogy bár részt vettem a háborúban, sose sütöttem el egyetlen puskát, se más fegyvert. Érzéseim, aggályaim, sőt morális elveim sem engedték, hogy bárkitől elvegyem az élet nagyszerű ajándékát.

1936-ban egy csirketelepet üzemeltettem harminc kilométerre, északra Barcelonától, Llinars del Vallèsben. Azon a balvégzetű napon, július 18-án, vasárnap egy kirándulásra készültem Mont Montsenybe pár barátommal, a Plaça Trilla-i katolikus klubbal, de terveink összeomlottak, akár a kártyavár. Kora reggel a rádióból megtudtam, hogy katonai puccskísérlet zajlott. Felhívtam a barátaimat és rokonaimat, hogy megtudjam, mi történt. „Emberek harcolnak és gyilkolják egymást az utcákon”, mondta az egyik. „Barikádokat emelnek a járda köveiből a főtéren és a sugárutakon”, mondta a másik. A hírek futótűzként terjedtek. Sokan féltek, ki sem mertek menni az utcára. Mások fehér lepedőket lógattak ki az erkélyükről, nyilván azért, hogy semlegességüket jelezzék. Legtöbbünk a rádióhoz tapadt, amely üzeneteket és beszédeket közvetített mindkét oldalról, a nacionalista lázadók és a köztársaságiak részéről egyaránt.

Összeszedtem a bátorságomat és úgy döntöttem, elmegyek a barátnőmék házáig Carrer Gironában. Azt az egész vasárnapot vele és a családjával töltöttem, hallgattuk a rádiót és reméltük, hogy hamarosan helyreáll a rend. Bár a helyzet egyre rosszabb lett, és ahogy teltek az

órák, látszott, hogy nem szokványos katonai puccsról van szó, de senki nem jött rá, hogy ez a három hosszú évig tartó polgárháború kezdete.

A következő napok félelemben teltek. Füstoszlopok emelkedtek mindenfelé: Barcelonában felgyújtották a zárdákat, templomokat és a pártok helyi politikai központjait. Senki nem jelentkezett munkára, mivel az összes szakszervezet meghatározatlan idejű sztrájkot hirdetett. Féltünk lemenni az utcára, mivel a felfegyverzett milícia találomra lőtt mindenre, ami mozgott. Az ennivaló nemsokára kifogyott; az emberek kénytelenek voltak pótolni gyorsan fogyó készleteiket. Gondosan körülkémleltek, majd elóvakodtak a legközelebbi boltig, hogy azt lássák, a boltosok lehúzták a redőnyt; mások csak azoknak nyitottak ki, akiket ismertek. Ha egy milicistákkal megrakott kocsi véletlenül akkor ment arra, mikor a tulajdonos kinyitotta az ajtót, a katonák berontottak, kifosztották a boltot, aztán kivontatták a boltost az utcára és sztrájktöréssel vádolták.

Teljes zűrzavar uralkodott. Szomszéd jelentett fel szomszédot. Sokan úgy gondolták, eljött az idő, amikor megfizethetnek a régi sérelmekért. Egyesek azért vádaskodtak, hogy „jogot" szerezzenek a forradalmiságra, mások azért, hogy szakszervezeti igazolványt szerezzenek, vagy azért, hogy radikálisnak gondolják őket. Ebben a gyanakvó légkörben senki nem bízott senkiben: az állandó fenyegetettség rémületet és zavart szült.

A katalánok Primo de Rivera tábornokot támogatták, mígnem megpróbálta csorbítani Katalónia autonómia iránti vágyát; ezt követően igyekeztek aláásni a hatalmát. Most, hat évvel később, az emberek belefáradtak a diktatúrákba és a puccsokba; stabilitásra vágytak és emiatt a köztársaságiakat támogatták. Először úgy tűnt, hogy a köztársaságiak könnyen helyreállítják a rendet, mivel Barcelonában ők irányították az eseményeket, és visszafoglalták a fellázadt katonák kaszárnyáit. De mikor már éppen döntő győzelmet arattak volna, megbocsáthatatlan politikai hibát követtek el: kiadták a parancsot a város összes börtönében, hogy mindazokat, akik tárgyalásra várnak, engedjék szabadon – akár politikai foglyok voltak, akár bűnözők vagy tolvajok. Ez a lelketlen, kegyetlen tömeg a félkatonai milicistákhoz csatlakozva megrohanta a várost. Az elégedetlenkedők többségének nem volt különösebb politikai meggyőződése; csupán rabolni akartak. Betörtek a házakba, és úgy tettek, mintha elrejtőzött reakciósokat és

reakcióelleneseket keresnének. Rémület lett úrrá a városon. Több ezer embert megöltek.

A nacionalista lázadók bejelentették, hogy a Franco-szimpatizánsok ötödik hadoszlopa vagy titkos csoportja elrejtőzött a városban, ami még véresebb megtorlássorozatot eredményezett. Az áldozatok ezúttal nemcsak jobboldaliak voltak, hanem olyanok is, akik nem támogatták teljes mellszélességgel a köztársasági elveket, mert féltek ebben a kiélezett helyzetben. Az ilyen középen haladókat retkeknek nevezték, vörös (köztársasági) kívül és belül fehér. Sok retek olyan katolikus volt, akik látták, hogy kirabolják és felgyújtják templomaikat és katedrálisaikat, papjaikat és apácáikat kigúnyolják és nevetségessé teszik, mielőtt megölték őket. Egyetlen reményük a rejtőzködés maradt. Az erőszak és a törvénytelenség szétzilálta az erkölcsöket; a legtöbben már nem egy eszméért vagy a hitükért szálltak harcba, csupán magukat és a családjukat védelmezték a szélsőségesekkel szemben.

Az egyik házkutatás alkalmával a húgom, Elena vőlegényét elhurcolta a köztársaság nevében egy önjelölt rendfenntartó egység. Azzal vádolták, feltételezhetően az ötödik hadoszlop tagja. Később Elenát és az anyámat is letartóztatták, mondván, hogy ellenforradalmárok, de szerencsére az egyik rokonunk, aki az anarcho-szindikalista szakszervezet, a CNT (Confederación Nacional del Trabajo) vagy az Országos Munkakonföderáció tagja volt, közbelépett és megmentette őket a biztos haláltól, úgyhogy végül hazamehettek. Mikor letartóztatták őket, nem csak az ő fejük felett függött a bárd: az egész család joggal rettegett.

A magukat legitim kormánynak tartó köztársaságiak behívták az összes tartalékos tisztet, hogy pótolják a lázadókhoz csatlakozó katonákat. Nekem is kötelességem lett volna, hogy jelentkezzem a csapatomnál, de vonakodtam bármely oldalra állni a testvérháborúban; nem kívántam olyan harcban részt venni, amelynek ideáiból teljesen kiábrándultam. De az, hogy nem jelentkeztem, azt jelentette, dezertőr leszek. El kellett rejtőznöm.

Karácsonyra végképp fel kellett adnunk a reményt, hogy az ellenségeskedés hamar véget ér. Ezért úgy döntöttem, hogy a barátnőmhöz költözöm. Mindig kedveltem a szüleit. Régi barátság kötötte össze kettőnk családját.

Egyik este éppen karácsony előtt mogyorót és diót törtem egy

kalapáccsal a konyhájukban, így nem hallottam, hogy kopognak az ajtón. Rendőrök érkeztek, hogy házkutatást tartsanak. (Nyilván valamelyik „barátunk" jelentett fel bennünket, de soha nem derült ki, hogy ki volt az.) A rendőrök nem teketóriáztak: egyenesen az egyik ajtóhoz mentek, és egy feszítővassal kiemelték a küszöböt, ami alá a barátnőm apja és bátyja a családi ékszereket és az aranypénzeket rejtette. A hatóság emberei láthatóan tudták, mit és hol keressenek. A lány apja egy nagy torrassai textilgyár ügynöke volt, és sok emberrel állt kapcsolatban. Nemcsak a saját értékeit őrizte itt, hanem mások vagyonát is. A házkutatás végén az apát és a barátnőm fivérét is letartóztatták velem együtt. Amikor a rendőrök átkutatták a lakást, és amikor bejöttek a konyhába, engem felemelt kalapáccsal, a fülemet az ebédlőbe vezető ajtóhoz szorítva találtak – ahogy az átszűrődő zajokból próbáltam kitalálni, mi történik.

Autóval vittek bennünket a Fővárosi Rendőrségre a Via Laietanán, ami hatalmas szerencsének bizonyult, mert azt jelentette, hogy az egyik kedveltebb milícia kezébe kerültünk. Ha másként történik – ebben bizonyos vagyok –, most nem mesélhetném el ezt a történetet.

Egy hétig tartottak börtönben annak ellenére, hogy folyamatosan hangoztattam ártatlanságomat. Mindvégig azt bizonygattam a rendőröknek, hogy csak azért tartózkodtam a házban, mert az idősebb lány jegyese vagyok, de ők dezertőrként kezeltek. Teljesen megdermesztett a félelem. Attól tartottam, hogy nem szabadulok élve. Sok ember tűnt el akkoriban örökre úgy, hogy „sétálni vitték".

Közben a barátnőm kapcsolatba lépett a *Socorro Blanco* egyik egységével. Ez a titkos szervezet azokat próbálta segíteni, akiket nézeteik vagy vallásuk miatt üldöztek. Az egyik női tagjuk forradalmárnak tettette magát és elintézte, hogy az éjszaka közepén hozzanak ki a börtönből. Mikor kiszabadultam, csatlakoztam a rejtőzködő életet élők egyre növekvő számú csoportjához.

Ha eszembe jut az az időszak, égnek áll a hajam. Most már olyan nyugodtan tudom szemlélni, mint valami negyvenöt évvel ezelőtt kiegyenlített, régi tartozást. De akkor rendkívül nyomasztott, hogy szándékom ellenére is törvényenkívüli lettem. Nem voltak papírjaim és sokkal rosszabb helyzetbe kerültem volna, ha újra elkap a rendőrség.

A következő évet Barcelona lepukkant munkásnegyedének egyik mocskos, szűk utcájában töltöttem a kikötő közelében. A bérelt lakás,

amelyben rejtőztem, egy taxisofőré volt. A feleségével és a kilenc év körüli, okos fiával élt ott. A férfi sokszor szállított önkénteseket az aragóniai frontra. Azt mondta, olyan kevés a fegyver, hogy az újonnan érkezettek a halottakét vagy a sebesültekét kénytelenek használni. Keserűen panaszolta, hogy a hátországban mindenkinek van fegyvere, de a fronton alig van mivel harcolni a demokráciáért.

Csak nehezen lehetett élelmiszert szerezni, és mindenütt hosszú sorok kígyóztak. Egy napon, mikor a taxisofőr felesége elment vásárolni, néhány rendőr kopogtatott az ajtón és be akartak jönni. Egy pillanat alatt, ami évszázadnak tűnt, jeleztem a fiúnak, hogy elbújok az ágya alá. Kinyitotta az ajtót, és tökéletes nyugalommal mondta a rendőrségnek, hogy az anyja vásárolni ment, míg az apja a fronton van; a „pártütő lázadók" ellen harcol. A rendőrség különböző kérdéseket tett fel neki, miközben átkutatták a többi szobát. Mikor visszatértek oda, ahol rejtőztem, a fiú magabiztosan kitárta az ajtót, felkapcsolta a villanyt és kijelentette, hogy ez az ő szobája. A rendőrök erre elmentek; a fiú természetes viselkedése meggyőzte őket, hogy nincs rejtegetnivalója.

Rendkívül hálás voltam azért, amit tett, és cserébe hosszú órákon át tanítottam, mivel az iskolát bezárták. Gyorsan tanult, úgyhogy kellemes volt dolgozni vele; az órák némi színt hoztak az életembe, és végre nem aggódtam egész nap.

Pár hónappal később a taxisofőr fogta a feleségét meg a fiát és elutazott velük a szüleihez Lleidába. Akkor egészen egyedül maradtam a lakásban, de mivel a szomszédok úgy tudták, hogy már üres, nem mozoghattam, ha nem akartam elárulni magamat. Hetente háromszor jött egy lány, aki ennivalót hozott; egyébként csak ültem és rettegtem, mikor lepleznek le. Teljesen depressziós lettem, és több mint húsz kilót fogytam. Bár ekkoriban töltöttem be huszonötödik életévemet, úgy néztem ki, mint egy rozoga negyvenéves öregember.

Ahogy gyengültem, egyre elkeseredettebb lettem, és tudtam, már nem bírom sokáig. A lánynak, aki az ennivalót hozta, végül sikerült hamis papírokat szereznie a *Socorro Blancó*tól, amelyek igazolták, hogy túl idős vagyok a katonai szolgálatra.

Egy régi barátom, aki az Általános Munkásszövetség egyik ágának a titkára volt, azt javasolta, keressek fel olyan embereket, akiknek csirketelepük van a környéken. Mikor megfogadtam a tanácsát, örömmel fedeztem fel számos ismerősömet, akikkel együtt jártunk a

Királyi Baromfitenyésztő Iskolába.

Megkérdeztem, csatlakozhatnék-e a szakszervezetükhöz és minden gond nélkül beléptem. Először az általuk folyton összehívott végtelen gyűléseken lógtam, de nemsokára elegem lett ebből, és valami munkát kértem. Javasolták, hogy vállaljam el az Észak-Katalóniában lévő Sant Joan de les Abadessesben átvett egyik telep igazgatói posztját. Lelkesen elfogadtam az ajánlatot, mert a hely messze volt Barcelonától, és csak nagyjából húsz kilométerre a francia határtól.

A családomat szétszórta a polgárháború. Elena vőlegényét elvitték egy házkutatás során, Joaquin csatlakozott a köztársaságiak hadseregéhez, anyám és Elena elment Buenaventurával és a férjével, Frederickel Aiguafredába, úgyhogy senkitől sem kellett elbúcsúznom.

Mikor megérkeztem Sant Joanba, jelentkeztem a községi tanácsnál, amely kisajátította az összes telepet, gyárat és házat, amikor kitört a polgárháború. A tulajdonosok elmenekültek. Mire megjelentem, a telep már a csőd szélén táncolt, mivel nem volt meg a kellő szakértelmük a működtetéséhez. Mindenki parancsokat osztogatott, de senki sem akart engedelmeskedni. Sokan nehezteltek, és a munkások panaszkodtak, hogy egy főnök helyett most hét vagy még több emberből álló bizottság parancsolgat.

Láthatóan senkit sem zavart, hogy nem voltak megfelelő papírjaim; csak azt kérték, hetente egyszer tegyek jelentést a területen működő pártok jó részének képviselőiből és szakszervezeti küldöttekből álló községi tanácsnál. Nem panaszkodhattam: a helyi szállodában laktam, rendszeres fizetést kaptam és nem szakadtam meg a munkában, mert nem egészen ezer szárnyasról kellett gondoskodnom. Minden délután elsétáltam Ripollba és vissza – az egész körút nagyjából húsz kilométer volt –, hogy edzésben legyek, mivel azt terveztem, hogy átszököm Franciaországba. Egyik vasárnap tovább növeltem a távot: hajnalban felkeltem, fölkapaszkodtam a Mount Puigmal tetejére, ahonnan látni lehetett az „ígéret földjét”. Aztán fürgén elindultam lefelé Ribes de Freser irányába, majd tovább Ripollba és onnan vissza Sant Joanba.

De ember tervez, Isten végez. Pár nappal ezután hallottam, hogy elfogtak egy nagy csapatot, amikor valami vezető segítségével megpróbáltak illegálisan átkelni a határon; néhányukat letartóztatták, a többiek megsebesültek, sokan meghaltak. Ennek következtében megerősítették a határvédelmet.

Most már féltem egyedül nekivágni az útnak, ráadásul azt sem tudtam, hogy a francia hatóságok hogyan fogadják az érkezésemet. Visszaadnak a spanyol hatóságoknak? Ha igen, az a biztos halált jelentette volna. A szökevényekkel kapcsolatos rendeletek egyértelműek voltak.

Ekkor már 1938-at írtunk, és mivel nyugtalan természetű ember voltam, egyre türelmetlenebb lettem. A polgárháború haláltánca tovább folytatódott. Mindkét fél minden nap bejelentette, hogy komoly veszteségeket okozott a másiknak; közölték a halottak, a sebesültek és a bebörtönzöttek számát, nagyhangú kommünikéket adtak ki az elpusztított városokról, községekről, falvakról. A dicsőség ára mellékes volt: minél nagyobb pusztítással és rombolással járt a harc, annál büszkébbek voltak. Édes Istenem, meddig fog ez még tartani, töprengtem. Sose lesz vége? Úgy tűnt, egyre nagyobb intenzitással dúl a háború. Mély depresszióba estem, féltem és apatikus voltam. Megdöbbenve néztem, hogy nemrég még civilizált életet élő emberek most tűzzel-vassal, megszállottként terjesztették undorító eszméiket. Spanyolok gyilkolták egymást. Mindenkit csak a hatalom megszerzése érdekelt, miközben az ország fiatalsága temetetlenül pusztult, és még csak névsor se készült az elesettekről.

A csirketelep sem bizonyult sikeres vállalkozásnak. Valójában egy fillér hasznot se hajtott. Túl kevés volt a tyúk – ezer darab nem tekinthető gazdaságilag értékelhető mennyiségnek –, azok is túl öregek voltak, hogy tojjanak, az én bérem meg túl magas. Két vagy háromszor ennyi szárnyassal is foglalkozhattam volna. A rezsire, a bérekre és a tőkebefektetésre fordított összeg a tyúkok számával elosztva negatív profitot eredményezett. Kértem a helyi tanácsot, hogy fektessenek több pénzt a telepbe, bővítsék az épületet és vegyenek több és jobb minőségű csirkét, hogy nagyobb bevételre tudjunk szert tenni, de ők nem voltak hajlandók rá: azt akarták, hogy így termeljek több profitot. Rosszul érintett, hogy folyton lehordtak, miközben ők semmit se tettek az üzlet talpra állítása érdekében. Megbeszéléseink egyre inkább vitákká fajultak.

Nem szeretek vitatkozni, és nem szeretem a bizonytalan üzleteket, ezért úgy döntöttem, lelépek a színről, ahogyan a színházban mondják. Beadtam a felmondásomat, de felajánlottam, hogy még egy hétig maradok, amíg betanítok egy idős parasztot, akit megfosztottak a

birtokától, és most a helybéliek nagylelkűségére támaszkodva vándorolt. Úgy véltem, miután kiképzem, tökéletesen el tudja majd látni a munkámat. Miután elváltunk, többé nem hallottam sem a telepről, sem a parasztról.

Elhatároztam, hogy átmegyek a másik oldalra, mivel naivan úgy hittem, ha a nacionalisták között leszek, hagyják majd, hogy a saját életemet éljem. Úgy láttam, ez csak egy módon sikerülhet: ha kiszolgált katonaként jelentkezem önkéntesnek a gyalogsághoz, talán a frontra küldenek, ahonnan dezertálni tudok. Ezért jelentkeztem az egyik újoncirodánál Barcelona északi részén. Hamis papírjaim a valóságosnál idősebbnek mutattak, de a tiszt láthatóan örömmel sorozott be. Társaimmal együtt egy Les Borges Blanques melletti csinos kis faluban lévő kiképzőtáborba kerültünk, Lleida tartomány olajfákkal övezett forró vidékén.

A fronton nagy szükség volt friss csapatokra, ezért csak rövid ideig tartott a kiképzésünk. Két hét alatt nagyjából százan csatasorba álltunk, gyakoroltuk, hogyan fejlődjünk alakzatba, az előrenyomulást és a lövészetet a falu határában. Aztán Montblancba küldtek bennünket, úgy harminc kilométerre keletre, ahol a nemzetközi brigád egyik egysége gyakorlatozott. Akkor már az Ebro folyótól nem messze Tarragona körzetében voltunk. Egyre közelebb kerültünk a frontvonalhoz.

Két hét alatt felkészítettek a háborúra. Mielőtt csatlakoztunk volna a nemzetközi brigádokhoz, az őrmester megkérdezte, hogy tud-e valamelyikünk vezetni. Vagy tizenöt újonc jelentkezett. Aztán kőművesekről, ácsokról és kovácsokról érdeklődött; minden alkalommal jelentkeztek néhányan, akik szakemberek voltak, vagy annak hitték magukat. Rájöttem, hogy a gyalogsági egység gyorsan fogy, és aggódni kezdtem amiatt, hogy ágyútöltelék lesz belőlem, ezért úgy döntöttem, taktikát váltok. Mikor az őrmester megkérdezte, kinek vannak távírászati ismeretei, határozottan előléptem.

Meg voltam győződve róla, hogy így sikerül távol maradnom a tűzvonaltól, mivel elhatároztam, hogy nem veszek részt a harcokban. Nem hittem sem az erőszakban, sem a köztársaságiakban. Az évekig tartó bujkálás és üldözés megkeserített, álmaim széttörtek, az életemből mintha nem maradt volna más, csak csalódások és nyomor; gyűlöltem a hadsereget és egyedül arra vágytam, hogy egy új életet kezdhessek. Az idősebb nemzedéket hibáztattam a szerencsétlenségemért, akiknek vég

nélküli politikai marakodása polgárháborúba sodort minket.

A távközlő egység tagjai nemsokára rájöttek a hiányosságaimra. Miután a morzekóddal, a telefonkapcsolat-létesítéssel és a zászlójelekkel kapcsolatos kérdésekre adott válaszaim nagyon hézagosnak bizonyultak, az őrmester tréfásan érdeklődött, vajon tudom-e hogyan fektessek le kábelt a frontvonal és a különböző parancsnokságok között. Ezúttal képes voltam elfogadható feleletet adni, így csatlakozhattam a nemzetközi brigádok mellé rendelt, külföldi önkéntesek híján főként katalánokból álló egységhez.

Egységünk dél körül érkezett az Ebro északi partjára. Ekkor estünk át a tűzkeresztségen. Egy zajos repülőgép szállt el nagyon alacsonyan délnyugatról a régi, lerombolt Ebro híd fölött és egyenesen az átkelő csapatokkal és járművekkel teli ideiglenes pontonhíd felé tartott. Parancsot adtak, hogy szóródjunk szét. Pillanatok alatt megtörtént: a földön kúszva elrejtőztünk az olajfák alatt. A lázadó gép kiengedte halálos terhét a törékeny pontonhíd fölött. A bombák sziszegtek zuhanás közben, majd viharos robbanások következtek, hatalmas vízoszlop lövellt az égbe és a levegőt megtöltötték a szilánkok milliói. A becsapódás ereje megbénított bennünket. Nem emlékszem, hogy később volt-e részünk bombatámadásban vagy nem. Csak azt tudom, hogy miután a repülőgép eltűnt, egyenesen a legközelebbi sértetlen pontonhíd felé indultunk és átkeltünk az Ebrón. Mikor a másik partra értünk, a vasútvonal mentén meneteltünk a folyóval párhuzamosan napnyugtáig.

A Sierra de la Fatarella hegyei között találtuk meg a zászlóaljat, amelynek felmentésére jöttünk. A völgy aljától félúton a szintvonal mentén cikcakkban haladó lövészárkokba ásták be magukat. A katonák innen tisztán láthatták a tőlük háromszáz méternyire lévő, biztonságosan beásott ellenséget. A két frontvonal egyenetlen kanyargó vonalban haladt egymás mellett; néha a mi területünk ugrott be az ellenség területére, máshol az övék nyúlt be a mienkbe.

Másnap foglaltuk el a pozícióinkat. Azok, akiket leváltottunk, megkönnyebbülve tértek vissza jól megérdemelt pihenőjükre. Kemény harcokban vettek részt: sok esetben az emberek több mint ötven százaléka odaveszett, megsérült, vagy dezertált.

A fronton rossz volt a helyzet. Alacsony volt a harci morál, fellazult a fegyelem és bajtársaim folyton a feletteseikre panaszkodtak, és nyíltan

hangoztatták, hogy átállnak az ellenséghez. Nekünk, köztársaságiaknak mindig csak egy tányér lencsét adtak disznózsírral vagy egy kis disznóhússal nap, nap után, reggelire, ebédre és vacsorára.

Minden este, mikor lement a nap, a lázadók átkiabáltak hozzánk: „Hé, vörösök, mit adtak nektek ma? Megint lencsét?” Aztán a különböző ételek részletes felsorolásával szórakoztattak – három vagy négy fogásról –, amikből ők választhattak. Közülünk sokan emiatt döntöttek úgy, hogy éjszaka dezertálnak.

A lencsére vonatkozó elmaradhatatlan kérdés után parázs vita kezdődött valami italról vagy különleges ételről. A két párt közötti rivalizálás, a magasztos elvek elfelejtődtek a kölcsönös szitkok, sértések és replikák tengerében. Ez a dühödt szájalás nagyon mulatságos lett volna, ha nem ilyen tragikus a helyzet.

Fel-alá sétáltam a frontvonal mentén, ellenőriztem a telefonkábeleket és a lövészárokban őrködőkkel fecsegtem. Tőlünk tisztán lehetett látni az ellenséget, és mikor vége lett az esti kavarodásnak és lenyugodott a nap, újabb szóbeli pengeváltás kezdődött. A századunk kapitánya, aki civilben ács volt, boldogan vett részt a kölcsönös ugratásban, de valahányszor az ellenség a saját kitűnő ellátmányát dicsérte, magasra csaptak az érzelmek és megugrott a dezertálók létszáma. Aztán ez drasztikus méreteket öltött. A század borbélyát elkapták, miközben megpróbált meglépni, és az egész zászlóalj előtt kivégezték, ám ennek ellenére a dezertálás tovább folytatódott; túlságosan éheztünk.

Éheztem, elveszítettem az életkedvemet. Elegem volt a köztársaságiakból, és úgy döntöttem, megpróbálok átszökni az „ellenséghez”. A mai eszemmel már nem vállalkoznék ilyen kockázatos lépésre. A köztársaságiaktól átszökni a nacionalistákhoz a legőrültebb dolog volt, amit hosszú, kalandos életem során tettem.

Egyik tiszta, holdvilágos estén hét óra körül hárman készültünk dezertálni. A biztonság kedvéért két kézigránátot is vittem magammal, bár nem akartam őket használni. Mielőtt kikúsztam volna a lövészárokból, két társam óvatlanul kiugrott, és néhány kavics legurult a köves domboldalon. Az egyik őr meghallotta a zajt és riadóztatta a többieket. Egy pillanatig tétováztam, aztán mégis nekiindultam, az őrség pedig üldözőbe vett. Összezavarodtam, és a fenyőkből álló facsoport felé vettem az irányt. Megpróbáltam elbújni. Elvesztettem az irányérzékemet, de tovább mentem, és elkezdtem felmászni egy hegyen.

Sajnos éppen arra a hegyre másztam vissza, ahonnan korábban lejöttem. Egyenesen a saját vonalaink felé tartottam.

Mikor rádöbbentem a tévedésre, megfordultam, és újból leszaladtam a hegyről. Megúsztam a lövéseket. Hatalmas léptekkel, félig csúszva, félig ugrálva nemsokára leértem a lejtő aljára, ahol bevettem magam a nádasba. Hallottam a rám vadászó őrjárat hangját, amint puskatussal zörgetve átkutatták a nádast. Sejtették, hogy a közelben lehetek. Nagyjából tizenöt perc múlva hallottam, hogy irányt változtatnak, úgyhogy csöndben kióvakodtam a nádasból és nekivágtam a hegynek – ezúttal a megfelelőnek – egy fenyőfákból álló övezet felé.

Sekély árokra lettem figyelmes, amely nagyjából olyan széles volt, mint a testem, úgyhogy belesiklottam, levelekkel és gallyakkal takartam be magam. A két kézigránátot rádobhattam volna a köztársaságiak őrjáratára, akik csak pár méterre voltak alattam, de a lelkiismeretem visszatartott: bár kétségbe voltam esve, nem akartam vért ontani. A katonák megálltak egy cigarettára, és még mielőtt néhány esőfelhő eltakarta volna a holdat, megláttam az árnyékukat. Hatan voltak, nagyon közel álltak. Félelemtől reszketve feküdtem, verejtékben úszva vártam, hogy visszatérjenek a vonalaik mögé.

Mikor meghallottam, hogy a nacionalisták elkezdik a szokásos esti szópárbajt, „Hé, vörösök, mit kaptatok ma enni?”, úgy döntöttem, a hangjuk alapján tájékozódom. Levettem a csizmámat, hogy jobban meg tudjak kapaszkodni a lejtő csúszós talaján és otthagytam a kézigránátokkal együtt a gödörben.

Lassan, nagyon óvatosan indultam felfelé a hegyre, átvágtam pár teraszosan kiképzett földön, és átmásztam néhány falon. Hirtelen hangok ütötték meg a fülemet, mint a rémálmokban: „ne aggódj, fiú” és „Jövünk érted”. Úgy megijedtem, hogy csaknem elájultam. Mikor összeszedtem magam, felszaladtam a hegytetőre, ahol a két menekült társammal találkoztam. Ők pár perc alatt átjutottak, míg én teljesen kimerültem és meg is sérültem.

Mesélték, hogy amikor a köztársaságiak tüzelni kezdtek, a lázadók megkérdezték, mi történik, mire ők elmondták, hogy egy harmadik ember is megpróbál elmenekülni. Erre a lázadók elkezdték a rendes éjszakai szópárbajt, és közben kiküldtek egy járőrt a keresésemre, mert feltételezték, hogy eltévedtem.

Két napig aludtunk új lövészárkunkban és ettünk és ettünk. Mikor

újabb menekült csatlakozott hozzánk, elmondta, hogy a köztársaságiak végül megtalálták azt a helyet, ahol elrejtőztem és felfedezték a csizmámat és a kézigránátokat. Vad és öngyilkos ötlet volt a dezertálás, és megesküdtem, hogy soha nem fogok ilyen veszélyes dologba „…míg világ a világ. Ámen."

Bár naiv módon abban reménykedtem, hogy egy kis magyarázkodás után hátraküldenek, ez hiú reménynek bizonyult. Végtelenbe nyúló kihallgatások következtek, mielőtt a többi exköztársaságival együtt tehervagonokban Saragossába szállítottak. Amikor megérkeztünk, a katonai akadémia folyosóján töltöttük az éjszakát, mielőtt személyvonattal egy koncentrációs táborba vittek Deustóba, Baszkföldre, Spanyolország északi részére.

Az egyetemen tartottak fogva minket. Az előadótermek csupasz padlóján aludtunk. Minden reggel úgy ébredtünk, hogy tetőtől talpig a legkülönfélébb alakú és méretű tetvek leptek el bennünket. Valóságos istencsapása volt: bemásztak a bőrünk redőibe, befészkeltek a testnyílásainkba és a ruhánk belsejében közlekedtek. Csak az egyetemi campus közepén álló díszkútban lehetett mosni, ami, tekintve hogy hány embert zsúfoltak össze az egyetem területén, természetesen folyton tele volt. Reggelente csaknem közelharcot vívtunk, hogy egy kis vízhez jussunk. A tetűversenyek mindennapos időtöltésnek számítottak, néhányan még az ennivalójukat is feltették a fogadásoknál, mert a köztársasági pénzérméket nem fogadták el a nacionalista lázadók.

Olyan sokat ettem, amennyit csak tudtam, mióta átálltam, de ilyen hosszú ideig tartó éhezés után a gyomrom nagyon erőteljesen reagált, és nem maradt meg bennem semmi. Görcsökben fetrengve kerültem a betegszobára, ahol könnyű húslevessel és tejjel tápláltak.

Azért nem adtam fel. Bár rengeteg viszontagságon mentem keresztül, sikerült megőriznem értékes töltőtollamat és most némi veszteséggel eladtam a tábor egyik őrének. A pénzen, amit kaptam, olcsó tollat, borítékokat és bélyegeket vettem, és levelet írtam az összes barátomnak és rokonomnak, különösen a Grenadában élő anyai ághoz tartozóknak. Anyagi támogatást kértem tőlük, illetve azt, hogy kezeskedjenek értem, mert akkor talán elengednek. Néhányan bizonytalan ajánlatot tettek, mások homályos ígéreteket, még kevesebben pénzt is küldtek, de közel sem annyit, hogy komoly segítséget jelentett volna.

Egyetlen ember reagált úgy, ahogyan vártam azok közül, akiknek írtam: Caledoni Ocen atya, az Istenes Szent János rend főnöke, apám régi barátja, és a Santander közelében, Palenciában lévő pszichiátriai kórház vezetője. Bár tőlünk messze élt, megtette a hosszú utat a táborig és személyesen jelentkezett a hatóságoknál, ahol szót emelt az érdekemben, felelősséget vállalt a tetteimért és esküvel bizonyította, hogy őszinte, apolitikus és keresztény vagyok.

El lehet képzelni az örömömet, mikor megláttam: felejthetetlen pillanat volt. Bár már sok éve elhunyt, örökké hálás maradok neki azért, amit tett és mindig a legkedvesebb emlékekkel gondolok az irántam való jóindulatára. A visszaúton Palenciába, betért Burgosba, a nacionalisták fővárosába, és annyit fáradozott az érdekemben, hogy a szabadon bocsátásomat elrendelő parancs három nappal később megérkezett a táborba. Kérésére egy hetet a kórházában töltöttem Palenciában, aztán elküldtek, hogy csatlakozzam a nacionalista erőkhöz Burgosban, a St Marcial laktanyában. Ezúttal a rendes életkoromnak megfelelően soroztak be.

Az első orvosi vizsgálat alkalmával akut tüdőgyulladást állapítottak meg és tizenkét napra visszaküldtek a kórházba. Aztán megengedték, hogy a Burgos központjában lévő *Frente y Hospitales*ben lábadozzam, ahol egész nap csak üldögéltem, kártyáztam és pletykáltam. Sok jól szituált helybéli lány vette ki a részét a háborús erőfeszítésekből és segített a sebesülteknek. Egyikük kimondottan felkeltette az érdeklődésemet. Nagyon csinos volt, ráadásul remekül zongorázott. Bár zenetudásom csak felületes, de jó a fülem, így aztán odaültem mellé és duetteket játszottunk. Nemsokára barátságba keveredtünk és minden reggel elkísértem a misére. Végül megkértem, hogy legyen a „háborús anyám”, amibe beleegyezett, úgyhogy még gyakrabban találkoztunk. Kis idő múlva rájöttem, hogy Dávila tábornok titkárnőjeként dolgozik a hadügyminisztériumban.

Mikor Burgosban a St Marcial kaszárnyában besoroztak, nemcsak a valódi életkoromat kellett megadnom, hanem azt is be kellett vallanom, hogy eredetileg 1933-ban soroztak be, hat hónapot szolgáltam és tartalékos alhadnagyként szereltem le. Mikor ez kiderült, az ügyem a hadsereg jogi osztályához került. Egy alezredes parancsnoksága alá helyeztek, akit azzal bíztak meg, hogy nyomozza ki, valójában mi a helyzet velem.

Miközben vártam, mi lesz a beosztásom, időlegesen kaptam három csíkot, de a teljes tiszti fizetésnek csak a harmadát folyósították, ami nagyon kevés volt. Ezért úgy döntöttem, kiadásaimat csökkentendő a St Marcial laktanyában alszom. Ez azt jelentette, hogy minden este jelentkeznem kellett a parancsnoknál, aki egy vadállat volt, névsorolvasásra.

1938 novemberében Burgos polgárai úgy döntöttek, felvonulást tartanak Francisco Franco és nacionalista lázadó hadserege tiszteletére, hogy megünnepeljék a katalán fronton nyitott támadást. Mivel felkértek, hogy csatlakozzam a csoporthoz, én is a tömeggel tartottam. Az izgalmak közepette egy lelkesült katalán katona elcserélte vörös karlista barettjét a katonasapkámra. A hivatalos hadsereg katonáinak tilos volt bármiféle párt jelvényét viselniük, és azt, aki megszegte a szabályt, minden esetben szigorúan megbüntették még akkor is, ha a karlisták a nacionalista hadsereget kiegészítő egyik bohóc milíciához tartoztak. Nagyon jól ismertem a rendelkezést, de nem gondoltam, hogy a katonai parádé napján is érvényben van. Sajnos a St Marcial laktanya parancsnoka a burgosi katonai parancsnokság erkélyéről látta, amint elcseréltem a fejfedőmet.

Aznap este, mikor a névsorolvasásra visszatértem a laktanyába, az ügyeletes őrmester felszólított, hogy jelentkezzem a díszteremben. Itt egy tiszt várt rám, aki haladéktalanul a parancsnok szobájába vezetett. Bementem és haptákba vágtam magam. A parancsnok megkérdezte, igaz-e, hogy a karlisták vörös barettjét viseltem délután a demonstráció alatt. Igennel feleltem, és elmagyaráztam, hogy a katalán cserélte el a sapkámat a barettre. Felszólított, hogy adjam át neki a barettet, és mikor azt válaszoltam neki, hogy nincs nálam, kétszer dühösen arcul vágott. Megtántorodtam. Mindennek elmondott, letépte a csíkokat az egyenruhámról, és éjszakára fogdába záratott.

Bevallom, hibát követtem el, de nem tartottam olyan rettenetes bűnnek a dolgot. Úgy éreztem, nem volt jogos sem az arculcsapás, sem az, hogy letépték az egyenruhámról a csíkokat.

Hajnal előtt durván felvertek és a hálóterembe vittek, ahol nagyjából ötven katona várakozott teljes katonai felszerelésben. Anélkül, hogy bármit mondtak volna, teljes menetfelszerelést, fegyvert és lőszert kaptam. Ezután egy tizedes vezetésével elmasíroztunk az állomásra. Megkérdeztem a tizedest, hova megyünk, amire azt felelte, hogy

Teruelbe, a frontra. Nem hittem a fülemnek. Fogalmam sem volt, mitévő legyek. Arra gondoltam, telefonálok a háborús anyámnak, de nem volt telefonja, és még ha lett is volna, nem lett volna bátorságom ilyen korán felhívni. Csüggedten és megfélemlítve szálltam fel a vonatra a többiekkel együtt. Társaim tréfáltak és nevettek, miközben zakatolt velünk a vonat, én viszont túlságosan nyomorultnak éreztem magam, hogy csatlakozzam hozzájuk; csak álltam, és kétségbeesetten töprengtem azon, hogyan másszak ki a slamasztikából. Folyamatosan kérdésekkel bombáztam a tizedest. Tőle tudtam meg, hogy Calatayudban átszállunk, majd megyünk tovább egy kis faluba Teruel mellett, onnan öszvérekkel megyünk föl a hegyekbe. Igyekeztem válaszokat kicsikarni az egységem egyik tagjából is. Bár sok volt a képzetlen újonc, akadt pár tapasztalt veterán is, akik eltávozásról tértek vissza. Az egyikük mondta, hogy a frontvonalunknak az a része, ami felé tartunk, hideg, barátságtalan és tele van patkánnyal. Az a katona, aki százat megöl, automatikusan egy hét eltávozást kap. Láthatóan szakértő volt: mivel folyamatosan jelentette a szállásmesternek az összes elkapott rágcsálót, alig egy év alatt két hét eltávozást sikerült kapnia.

Végül kora délelőtt megérkeztünk Calatayudba, és a tizedes engedélyt adott, hogy kinyújtóztassuk a lábunkat. Gyorsan találtam telefont és felhívtam a háborús anyámat Burgosban, és elmondtam neki, mi történt. Aggódott, mikor nem bukkantam föl aznap reggel a misén és megnyugodott, mikor hallotta a hangomat. Biztatott, hogy ne féljek, és mondta, hogy megpróbálja kitalálni, mit tehet, hogy segítsen rajtam. Azután levelet írtam, melyben minden részletről értesítettem, hogy duplán bebiztosítsam magam, majd postára adtam, még mielőtt felszálltunk a következő vonatra.

Egy kis út menti állomáson szálltunk ki Sierra de Santa Cruz mellett Délnyugat-Saragossában, ahol négy öszvér várta, hogy a magunkkal hozott különböző zsákokkal és ládákkal felmálházzuk őket. Miközben felfelé mentünk a hegyekbe, az öszvérhajcsárral fecsegtem, és a fronton ránk váró viszonyokról faggattam; elmondta, hogy a kapitány fiatal, iskolázott ember, nemesi család sarja, monarchista, akinek fontos, hogy az emberei semmiben se szenvedjenek hiányt.

Nagyjából öt óráig tartott, míg a csípős szélben felértünk a hegytetőre. A kiszáradt, puszta, lapos földterületen katonák meneteltek futólépésben, hogy felmelegedjenek, mivel november végére járt az idő

és jeges szél csapott az arcunkba a hegygerinc felől, éjszakára fagypont alá nyomva a hőmérsékletet. Később rájöttem, hogy az őröket sűrűbben váltották, mint rendesen, de még így is úgy elgémberedtek, hogy egy kis brandyvel kellett helyrehozni őket.

Egyenesen a kapitányhoz mentem, haptákba vágtam magam, és azt mondtam:

– Juan Pujol García tartalékos alhadnagy jelentkezik, uram.

Felemelte a fejét, röviden közbevágott.

– Nem kértem tiszteket. Egyébként miért mondja magát alhadnagynak, amikor a papírjai szerint közönséges újonc?

Röviden, őszintén elmagyaráztam, mi történt, majd hozzátettem, hogy Burgosban néznek utána az esetemnek, és bármelyik nap várhatom, hogy visszarendeljenek. A kapitány eltöprengett, majd kijelentette, hogy ő semmit sem tud értem tenni; egyébként nagyon együtt érző volt, és azt javasolta, aludjak az altisztek szálláshelyén. Rám bízott egy szakaszt és mondta, hogy foglaljam el őket.

Írtam a háborús anyámnak és megadtam neki az új címemet. Tizenkét nap múlva kaptam egy csomagot, benne egy pulóvert, egy vallási tárgyú könyvet, egy kevés édességet és néhány süteményt, amit ő maga sütött. Mindenekfelett volt benne egy érzelmes levél, reménykedéssel és biztatással telve, hogy már nem tarthat sokáig, hamarosan visszarendelnek Burgosba.

Három héttel később a kapitány értem küldött és átnyújtott egy menetlevelet, majd megparancsolta, hogy jelentkezzem az ügyemben illetékes katonai bíróságon Burgosban. A kapitány elégedettnek tűnt, mert kiderült, tényleg igazat mondtam neki az elején, és gratulált, hogy minden szerencsésen megoldódott. Másnap csatlakoztam a lefelé tartó öszvérekhez ugyanazon az úton, amelyen nagyjából egy hónappal korábban feljöttünk, csak ezúttal kettesben mentem az öszvérhajcsárral és sokkal boldogabb voltam.

Mikor megérkeztem Burgosba, jelentkeztem az alezredesemnél, aki mondta, hogy hivatalos panaszt tehetek a St Marcial kaszárnyában történtek miatt, ha akarok, és elmagyarázta, hogy mit von ez maga után, de nyomatékosan felhívta rá a figyelmemet, hogy nem szabad elfelejtenem, hogy ebben az esetben egy parancsnokot jelentek föl… nem kellett befejeznie, hogy megértsem, pontosan, mire gondolt. Úgy döntöttem, nem teszek lépéseket, csupán azt intézem el, hogy a

továbbiakban soha többé ne kelljen betennem a lábamat a St Marcial kaszárnyába. Kivettem egy szegényesen bútorozott, de olcsó szobát a San Pablo hídnál, az Espolón sétány közelében. Többször, miközben föl-le sétáltam itt, szembejött a parancsnok, a feleségét kísérte a Kármel-hegyi Miasszonyunk templomába. Tényleg élveztem ezeket a találkozásokat, mivel visszakaptam a csíkjaimat; a szeme közé szoktam nézni, mikor tisztelegtem, aztán vidáman elmosolyodtam, mintha azt mondanám: Itt vagyok épen és egészségesen, bár te a frontra küldtél.

Sikerült elkerülnöm, hogy egyik oldalon se kelljen kilőnöm egyetlen golyót sem. Madrid pár hónappal később elesett, és a háború véget ért. Továbbra is kegyelt a szerencse. A győzelmi felvonulás napján eltávozáson voltam Madridban. Három héttel később az alezredesem is megérkezett. Nagyon örült, hogy jelentős beosztást kapott a fővárosban. Mikor a megbeszélés értelmében találkoztunk, mondta, hogy folytatja ügyem kivizsgálását, de közben visszatérhetek Barcelonába.

Két hónappal később megint jelentkeztem nála Madridban. Visszaadta az előléptetésemről szóló igazolást, amiben az a rang szerepelt, amit akkor kaptam, mikor elhagytam a barcelonai 7. Könnyűtüzérségi Alakulatot.

A polgárháború véget ért, a hírek szerint egymillió halottat, megszámlálhatatlan romba dőlt várost, tönkretett gazdaságot, végtelen szenvedést és pusztítást hagyva maga után. Larra egy évszázaddal korábban megfogalmazott szavai helytállóak voltak: „Fél Spanyolország itt fekszik, és a másik fele ölte meg."

1939 forró nyarán kemény volt az élet Madridban: a város ellátási gondokkal küszködött, virágzott a feketepiac, az árak kegyetlenül magasra szöktek, nekem pedig nem volt munkám. Aztán megismerkedtem egy cigány származású nővel, Melero asszonnyal, a Calle Velázquez-i Majestic szálló tulajdonosával, aki éppen igazgatót keresett. Bár a szállodát elfoglalták a nemzetközi brigádok, miközben a nacionalisták Madridot ostromolták és ennek következtében szánalmas állapotban volt, ráadásul a központi fűtése is teljesen tönkrement, elfogadtam az állást. Egy fiatal spanyol arisztokrata, aki Enriquének, La Torre hercegének nevezte magát, ajánlott be. Úgy tűnt, közeli viszonyban állt két idősödő hölggyel, akiket nénikéinek nevezett és fennhéjázva Bourbon hercegnőként hivatkozott rájuk, bár valójában

sose tudtam meg, ki volt a fickó.

Szállodaigazgatóként elég békésen teltek a napjaim, eltekintve az ebben a szakmában időről időre felmerülő gondoktól. Ahogy múltak a napok, a problémák sokasodtak, különösen a strukturális bajok, mivel nem volt pénz a felújításra, azaz nem rendelkeztünk a szükséges tőkével, még a legalapvetőbb kényelmet és eleganciát se tudta biztosítani a szálloda. A háború miatt nélkülöznünk kellett a megfelelő számú képzett személyzetet: sokan még nem szereltek le, másokat messze vetett a sors az otthonuktól. Úgy tűnt, az összes valamire való, képzett munkásnak már volt munkája; akik az utamba kerültek vagy túl nemtörődömök voltak, vagy hiányoztak belőlük azok a képességek, amik egy háromcsillagos szállodában való munkavégzéshez szükségeltettek. Az az igazság, hogy a szálloda még egy csillagot sem érdemelt volna meg, nemhogy a Majestic nevet, mivel télen a központi fűtés hiánya elviselhetetlenné tette az éjszakákat. Csak annyit tehettem, hogy tűzoltás jelleggel kezeltem az éppen adódó problémákat. Ez hol sikerült, hol nem.

De nem a szálloda jelentette a legnagyobb gondot. Sokkal jobban felzaklatott, hogy 1939. szeptember 3-án Anglia hadat üzent Németországnak. Az összecsapás kimenetelét előre lehetett látni, de miként az olajlámpa hullámzó fénye, fel-felmerült reménysugár, hogy esetleg a béke kerekedik fölül. A demokráciák és a tengelyhatalmak között kezdetét vette a harc. Spanyolország számára lehangoló jövő várt; Hitlerrel vagy Mussolinivel játszani egy ligában olyan volt, mintha valaki homokon próbálna meg szántani. Úgy tűnt, mindkét diktátort a bosszúállás vezérli. Főként Németország urát. Újabb katasztrófát láttam felsejleni a látóhatáron és ismét úgy gondoltam, hogy ideje elhagyni Spanyolországot, ahol sehogy sem akart csitulni a győztesek és legyőzöttek közötti gyűlölet. Mikor megcsillant a lehetőség, mohón megragadtam.

Rettentően nehéz volt akkoriban útlevelet szerezni, hacsak az ember nem tudott valami kitűnő ürüggyel előállni. Egyik nap La Torre hercege, akit akkor már Enriquének hívtam, mondta, hogy a nénikéi rettenetesen fel vannak dúlva, mert nem tudtak skót whiskyt vásárolni Madridban, pedig ez az ital nélkülözhetetlen társadalmi állásuk és a szálloda miatt. Így aztán azt javasoltam, mivel a hercegnők jelentős befolyással rendelkeztek, próbálják meg elintézni, hogy külföldön vásárolhassanak

whiskyt. Csak annyit kell tenniük, hogy útlevelet szereznek, és Portugália felé veszik az irányt; amint átlépik a határt Estremaduránál, és tovább mennek Évorába, annyi üveggel vehetnek, amennyivel csak akarnak.

– Ha elkísérjük a nénikéidet – mondtam –, biztosan nem lesz probléma.

Így sikerült megkaparintanom azokat az okmányokat, amelyeket abban az időben csaknem lehetetlen volt megszerezni. Még ha csak Portugáliába volt is érvényes az útlevelem, komoly lehetőségeket tartogatott a jövőre nézve.

Négy ilyen okmánnyal a kezünkben elindultunk Portugáliába a hölgyek kocsiján. Én voltam a sofőr. Mikor a határhoz értünk, elővettem a két hercegnő útlevelét, mire az őrök vigyázzba álltak. Ellenvetés nélkül átengedtek, különösen, mikor megmondtam nekik, hogy csak Évorába megyünk. Fél tucat üveg jó skót whiskyt vettünk, és a csomagtartóba tettük őket. A vámosok hazafelé menet át sem kutatták a kocsit.

Tényleg elégedett voltam a vadonatúj útlevelemmel, bár nemsokára rájöttem, hogy útlevél birtokában lenni egy dolog és egészen más vízummal rendelkezni. Ez utóbbit viszont csak kivételes esetben adtak.

A második világháború első hónapjaiban láttam, ahogy a hősies ellenállás dacára lerohanták Lengyelországot. De mit tehettek volna a lengyelek a hatalmas Németország és a Szovjetunió ellen, mikor ezek ketten titkos paktumot írtak alá és felosztották maguk között a hazájukat? 1940 áprilisában Németország megtámadta Norvégiát és Dániát, májusban villámháborút indított Hollandia és Belgium ellen. Az áthatolhatatlan Maginot-vonalat megkerülték, és hátulról foglalták el. A brit expedíciós haderő több mint negyedmillió tagját visszaszorították Dunkerque-be, ahonnan a legtöbbjüknek sikerült elmenekülnie a La Manche csatornán keresztül. Anglia bátran elismerte a vereséget, és időlegesen passzivitásba vonult, mielőtt a látszólag legyőzhetetlen ellenség Európa-szerte elterjesztette náci doktrínáit.

4 Madrid

Mióta világ a világ, Káin faja először
a születéssel, aztán a gyilkossággal és becstelenséggel,
végül halállal kísérletezett…
RAMÓN DE CAMPOAMOR, EL LICENCIADO TORRALBA

Ha egy jósnő megjósolja, milyen élet vár rám, gúnyosan kinevetem, annyira távol állt tőlem mindaz, amit végül tettem.

Kisgyerekként elemi csapásnak tekintettem a háborút. Olyan kegyetlen és szigorú büntetésnek, amely kérlelhetetlen és nyers elszántsággal sújt le ránk a bűneinkért. A polgárháború viszontagságait követően már másként láttam a helyzetet. Néhány ember a haza és a szabadság nevében erőszakkal ránk kényszerítette nézeteit; arra ítéltek, hogy alávessük magunkat ördögi dogmáiknak. Ők maguk is a sátán teremtményei voltak, egy új apokalipszis katonái.

A rádióban olyan szavak hangzottak el, mint az „árja", a „faj" és a „felsőbbrendű", aztán ezek az újságokban is megjelentek. Ezek a szavak mindaddig semmit se jelentettek számomra, de nemsokára megtanultam, hogy Németország bizonyos polgárait e fogalmak miatt zaklatják. Az ő egyetlen bűnük, hogy nem árják vagy nem annak a fajnak gyermekei, vagy nem hajlandók hinni a felsőbbrendűség kultuszában. Most a németeket kényszerítik arra, hogy vessék alá magukat a sátáni dogmáknak, miként bennünket a polgárháború alatt; csak úgy tűnt, hogy Németországnak az a célja ezzel, hogy kitágítsa az ország határait. Mindig megdöbbentettek a német vezetők által kiagyalt trükkök, amelyekkel elámították a népüket, mivel hiányzott belőlük bármiféle erkölcsi vagy racionális fenntartás. Azok a németek, akik maguk is megszenvedték ezt a doktriner propagandát, nyilván nem kárhoztathatók a későbbi tettekkel, ellentétben azokkal, akik lelkesen terjesztették a nemzetiszocialista elveket. Ez a szocializmusnak egy olyan ága volt, ahol nem rekvirálták el a tulajdonos tehenét, csak csontig lefejték.

Mámorosan őrjöngő hatalmas tömegek követték bálványukat, aki tovább hergelte őket és megkövetelte, hogy vessék alá magukat neki.

Micsoda bohózat!

Az 1933. márciusi választások Hitlert juttatták hatalomra; a harc, az ő harca aznap kezdődött, mikor felgyújtatta a Reichstagot. Az ellenségeit vádolta a merénylettel, a kommunistákat és más szélsőbaloldali csoportokat. Uralma boszorkányüldözéssel kezdődött, és végül egész népek kiirtásához vezetett. Hogy még jobban összezavarja a dolgokat, Hitler úgy döntött, hogy Anton Drexler Német Munkáspártját Német Nemzetiszocialista Munkáspártnak nevezi, amelynek tagjai a továbbiakban náciknak nevezték magukat. Gyilkos elegy keletkezett.

Túl könnyedén használják manapság a szocializmus szót. Ezt az elméletet a társadalmi reformok élén haladók alkották; manapság utópista szocialistáknak nevezzük őket. Megkísérelték ideális társadalmat teremteni, igazságot, erkölcsöt akartak és elutasították a kapitalizmust, s más eszmék mentén képzelték el az életet. Olyan gondolkodók voltak köztük, mint Charles Fourier, Henri de Saint-Simon, Robert Owen és Pierre Leroux, aki elsőként használta a „szocializmus" szót 1832-ben. De az idealisták kudarcot vallottak, összeomlott a pénzügyi hátterük. Komoly szakadék keletkezett a burzsoázia és a proletariátus között, nagyjából 1848-ban, amikor Marx és Engels felállította a szisztematikus modern szocializmus elméletét, azt, amit ma marxizmusnak nevezünk. Azóta több országban a szocializmus különböző ágai vertek gyökeret. Nagyon sokan próbálták kisajátítani az eszmét, remélve, hogy ezzel jobb életre vágyó, hatalmas, kisemmizett tömegeket fognak vonzani. A németek nemzetiszocializmusnak nevezik saját rendszerüket; az olasz fasiszta mozgalmat „politikai, szociális, korporatív és hierarchikus" jelzőkkel határozták meg; a portugál Corporativismót politikai és szociális egységet létrehozó rendszernek tartják, ahol az állam kvalitatív, de nem kvantitatív módon avatkozik be a nemzetpolitikába: ezt a rendszert védelmezi António de Oliveira Salazar.

A spanyolokon nem lehet túltenni, ők falangistáknak mondják magukat, ami a falanx szóból ered. Létrehoztak maguknak egy pártot, ami olyan, mintha a nevében a hosszan kanyargózó szavak az elvek koordinálásának hiányát takarnák. Szörnyű a neve: Falange Española Tradicionalista y de las Juntas de Ofensiva Nacional-Sindicalista, de ez már a követőinek is sok volt, ezért lerövidítették, így lett belőle JONS.

Néhány szocialista irányzat Amerikát is elérte és olyan pártok születtek, mint az Acción Democrática in Venezuela és APRA, az American Popular Revolutionary Alliance (Amerikai Népi Forradalmi Szövetség), amit 1924-ben, Peruban alapított Haya de la Torre. Argentínában Perón követői is szocializmust akartak, és, hogy nyomatékosítsák követeléseiket, „rongyosoknak” nevezték magukat. Tovább sorolhatnám e régi eszme további ágait, de nem fogom; csak arra az érdekes tényre szeretnék rámutatni, hogy bár a rendszerek gyakran épülnek egymástól eltérő filozófiára, közös jellemzőjük, hogy diktatórikusak vagy szélsőséges liberálisak. A szocializmus kifejezést diktátorok és demokraták egyaránt szívesen használták, így aztán a fogalom olyan összetett és változó lett, mint a nappal és az éjszaka.

A 20. század két jelentős és dogmatikus politikusa is használta a szocializmus eszméjét; nácizmussá és kommunizmussá alakította. Mindkét rendszert számtalan áldozat árán építették. Az első véget ért vezetője halálával a második világháború végén, amit ő maga robbantott ki; a másik még mindig áll{2}, ott lebeg az egész világ fölött, és arról ábrándozik, hogy hatalmát kiterjeszti más népekre is. Nem áll szándékomban megsérteni senkit, aki esetleg ezeket az eszméket vallja. Tisztelem és szeretem a demokráciát, még ha nem is osztom mindenben az elveiket. Vannak kommunista barátaim; mások anarchisták életfelfogásával rokonszenveznek, míg a többi barátom jobboldali diktatúrákat támogat, ami Dél-Amerikában hétköznapi dolog. Mindenki tegyen a saját ízlése szerint, szoktam mondani. Ez az ő választásuk. Nekem is megvannak a saját nézeteim, ezek közül sokat nem osztanak az emberek. Én lógok ki a sorból? Én tévedek vagy ők?

Térjünk vissza a történelemhez. A politikai foglyok részére felállított koncentrációs táborokat 1933-ban kezdték működtetni Németországban, miután a nácik hatalomra kerültek. Először csak át akarták nevelni vagy elzárni a náciellenes németeket: így jártak el a kommunistákkal, a szociáldemokratákkal, a zsidókkal, a katolikusokkal és a protestánsokkal. A világháború kirobbanása után egyre több ilyen tábor lett, hatalmas munkástartalékot biztosítva a német hadigépezet számára. Hogy a nürnbergi per egyik kifejezésével éljek, ez „munka által történt kivégzés” volt, a fogvatartottak napi tizenkét órát, sőt ennél is többet dolgoztak, gyéren táplálták őket és keveset pihentek. Nemsokára a nácik szisztematikusan elkezdték kivégezni és megsemmisíteni az

úgynevezett alsóbbrendű fajokat, ami alatt a zsidókat, cigányokat, szlávokat, és kisebb mértékben a latinokat és az arabokat értették.

Spanyolországban csak kevesen tudtak ezekről a rémtettekről. A cenzúra ellenére időnként elterjedt a hír a Himmler SS-tisztjeinek parancsait végrehajtó mészárosok rettenetes cselekedeteiről, akiknek rémtetteitől még azok is megdöbbentek az átszivárgó rettenetes információk hallatán, akik a polgárháborúban csodálták a német Kondor-légiót.

Meggyőződéses humanista vagyok. Nem tudtam behunyni a szemem, amikor láttam, hogy Hitler és követői mit zúdítottak a világra, miután meggyilkolták Röhmöt és társait 1934-ben a „hosszú kések éjszakáján".

Mit tehetnék, hogy feltartóztassak ekkora tömeget? Keveset, nagyon keveset, valójában szinte semmit. Csak suttogva beszélhetek az emberiség feje fölött lógó rettenetes katasztrófáról. Magányos óráimban a képzeletemben kusza, rettenetes rémálommá összeolvadó, furcsa információtöredékek és emlékképek kínoztak. Zavaros érzések, kétségbeesett gondolatok kavarogtak bennem, mígnem lassacskán megérlelődött bennem az elhatározás. Tennem kell valamit, amivel segíthetek.

1941 januárjának egyik napján minden további teketória nélkül bejelentkeztem a madridi brit nagykövetségre. Nagy-Britannia volt az egyetlen európai ország, amely megőrizte függetlenségét, és elfogadta a németek kihívását egy előreláthatólag hosszú és véres háborúban. Mikor megérkeztem, négyszemközti kihallgatást kértem az egyik attasétól. A férfi a portán spanyol volt és megkérdezte, pontosan miről akarok beszélni. Mivel bizonytalannak ítélte a válaszaimat, átadott az egyik titkárnak a recepción.

Egy ismeretlen számára mindig nehéz, csaknem lehetetlen, hogy valamelyik jelentős ország magasabb rangú tisztviselőjével beszéljen a követségen. Különösen igaz volt ez a háború alatt a britek esetében, bár Spanyolország semleges maradt. Így aztán a portáról a titkárhoz küldtek, onnan egy alacsonyabb rangú tisztviselőhöz; mindegyikük érdeklődve hallgatott, és arra akartak rávenni, tisztázzam pontosan, mit is akarok mondani a bizalmas kihallgatáson. Végül az egyikük közölte, hogy a külügyminisztérium személyzete túlságosan elfoglalt ahhoz, hogy az ilyesfajta kihallgatási kéréseknek eleget tegyenek. Ha úgy gondolom,

hogy a mondanivalóm létfontosságú, akkor foglaljam írásba, és részletesen vegyem számba az indokaimat.

Noha még újonc voltam ezen a téren, mégsem voltam annyira naiv, hogy jó ötletnek tartsam írásba foglalni, hogy felajánlom szolgálataimat a brit titkosszolgálatnak. Nekik akartam dolgozni, a szövetségesek számára politikailag és katonailag hasznos, bizalmas információkkal akartam őket ellátni, és bíztam benne, hogy képes leszek megszerezni ezeket.

Be kell vallanom, hogy a tervem eléggé zavaros volt. Továbbra is Madridban szándékoztam élni, kihasználva a még nem létező kapcsolataimat és ismerőseimet, bár képzeletemben már felépítettem az informátoraimból álló hálózatot. Nagyon is tudatában voltam, hogy elképzeléseim nem túl világosak és nehéz lesz tovább lépni, míg ajánlatom ennyire megfoghatatlan, úgyhogy elkezdtem hasznos kapcsolatok után nézni. Olyan munkát kerestem, ami esetleg segítheti a tervemet, mint például az újságírás, vagy hogy olyasvalaki legyek, aki hivatalból figyeli a nácikat támogatókat.

Úgy tűnt, a brit nagykövetségen senki nem törődik velem, ezért úgy döntöttem, hogy jóval gondosabban előkészítem a terepet, mielőtt újból megkörnyékezem őket. Láttam, sokkal konkrétabban kell megfogalmaznom, pontosan mit akarok csinálni, és hogy a végén mindez hogyan illeszkedik majd ahhoz, amit terveztem: hogy segítek a szövetségeseknek.

Úgy döntöttem, megkísérlem kikémlelni az ellenkező oldalt, de másként fogok hozzá, mint amivel a briteknél próbálkoztam, mert az láthatóan nem vált be. Addig csiszolgattam a haditervemet, míg elég jónak nem gondoltam. Senki tanácsát nem kértem.

Mielőtt felajánlkoztam a náciknak, gondosan tanulmányoztam az ideológiájukat, majd telefonáltam a német nagykövetségre és megkérdeztem, beszélhetnék-e a katonai attaséval, mivel arra akartam kérni, hogy lépjen valaki velem összeköttetésbe, amilyen gyorsan csak lehet, mert kész vagyok felajánlani a szolgálataimat a tengelyhatalmaknak és az „új Európának". Javasolták, hogy hívjam fel őket másnap, akkor adnak választ. A vonal másik végén ülő személy lassan, határozott torokhangon, korántsem tökéletes spanyolsággal beszélt. Azért reménykeltőnek tűnt, hogy talán tudok beszélni valakivel, aki a döntéseket hozza.

Másnap, nagyjából ugyanabban az időpontban, ismét telefonáltam. Kis szünet után ugyanazt a torokhangot hallottam, amellyel előzőleg beszéltem. A hang közölte, hogy egy szőke hajú, kék szemű, világos öltönyös úriember, a karján egy esőkabáttal fog rám várakozni a Café Lyon legbelső asztalánál ülve másnap 4:30-kor. A férfit Federicónak hívják és kérte, hogy írjam le részletesen, mit viselek majd a találkozón, és röviden mondjam el, hogy nézek ki. Aztán megkérdezte a nevemet, amit megadtam, majd letette. Sikerült kapcsolatba lépnem a németekkel.

Elmentem a kávéházba a Calle Alcalán a megbeszélt időben, és megtaláltam az egyik asztalnál a fiatal németet, aki Federicóként mutatkozott be. Folyékonyan, akcentus nélkül beszélt spanyolul. Bíztam benne, hogy a tervem működni fog, úgyhogy bedobtam magam, és olyasmiket locsogtam, ami egy rendíthetetlen nácitól és francóistától várható volt. Először úgy tűnt, hogy lekötöm a férfi figyelmét, bár különösebben nem érdekelte a Hitler és a Harmadik Birodalom iránti lelkesedésem, még ha örült is neki. Egy kis idő után rájöttem, hogy közel sem teszek olyan jó benyomást rá, mint amit reméltem, mivel folyton azt kérdezgette, pontosan mit értek azalatt, hogy elő tudom segíteni a háború sikerét. Tisztán látszott, hogy büszke Németország győzedelmes előretörésére, bár folyton hangsúlyozta, hogy sok kemény, véres nap áll még előttünk. Igyekeztem minimalizálni a nehézségeket, ismételten hangsúlyoztam, hogy amit eddig elértek, az szenzációsan nagyszerű és hogy a győzelem kétségtelenül a „mi" oldalunkon áll. De ő továbbra is azt próbálta meg kiszedni belőlem, hogy pontosan miért kértem a kihallgatást, így aztán előadtam neki, hogy mindenben a főnökei rendelkezésére állok, bármit is akarnak – dolgozhatnék a nagykövetségen és kapcsolatba léphetnék olyan emberekkel, akik hozzáférnek információkhoz. Ezer ostobaságot mondtam neki, például azt, hogy vannak a kormányhivatalokban és a diplomáciai körökben dolgozó barátaim, és további üres szólamokkal halmoztam el a nemzetiszocializmusról. A végén azt mondta, hogy beszélnie kell a főnökeivel, és két nap múlva visszatér a válasszal. Megadta az új találkozó helyét és idejét: legközelebb a propagandaminisztériummal szemben, a Cervecería de Correos sörözőben, a Café Lyontól nem messze, szintén a Calle Alcalán fussunk össze.

A következő két napot azzal töltöttem, hogy új halandzsát találtam ki a nácizmusról. De a második találkozás sokkal könnyebb volt, mert

egyikünk sem volt olyan feszült; az első találkozásunknál tapasztalható zavar elmúlt. Miután melegen kezet ráztunk, egyértelműen közölte, hogy a legkevésbé sem érdeklődnek a javaslataim iránt; olyan anyagot akarnak, amely az Abwehr, a német félkatonai hírszerző- és kémelhárító szolgálat számára hasznos lehet. Erre rögön rávágtam, adjanak nekem munkát egy spanyol újság vagy magazin külföldi tudósítójaként: az angliai utazáshoz szükséges útlevelem megvan. Ha ott leszek, tudok információkat küldeni nekik. Federico úgy gondolta, ez sokkal érdekesebb alternatíva, és újból időt kért, hogy megfontolják a dolgot. Arra gondoltam, az lesz a legjobb, ha nem kérek túl gyorsan újabb kihallgatást, úgyhogy azt mondtam, elmegyek meglátogatni a családomat Barcelonába – amit végül nem tettem meg –, és hogy felhívom, ha megérkeztem.

A polgárháború után Franco tábornok kormányának rettentő szüksége volt külföldi tőkére. A Spanyol Bank a csőd szélén állt, mivel sem az ipar, sem a mezőgazdaság nem volt képes export útján pénzt termelni. Hatalmas reklámkampányt indítottak, arra kérték az embereket, hogy aranyukat és ékszereiket ajánlják föl a nemzet megsegítésére, de ez se vezetett látható eredményre. Aztán olyan spanyolokat kerestek, akiknek külföldön volt birtokuk – olyanokat, akik Amerikába emigráltak –, és kérték, tegyék hozzáférhetővé forrásaikat, és segítsenek a nemzetnek, de ennek az eredménye is csak pár hónapos hiányt fedezett. Végül a Spanyol Bank bejelentette, hogy megnyit minden ajtót, és minden eszközt felajánl bárkinek, aki képes valamiféle külföldi tőkét szerezni az államkincstár számára.

Eszembe jutott, hogy azt mondom, apám némi tőkét és részvényeket hagyott Nagy-Britanniában, és az összes fontos dokumentum egy portugál bank fiókjában van letétbe helyezve. A történet révén egy pillanat alatt megszereztem a kilépő vízumot – bár ebben baszk-kubai barátom, Zulueta is komolyan segített. Ő valami tiszteletbeli posztot foglalt el a Spanyol Bank valutarendőrségénél. Útlevelemmel és a kilépő vízummal felszerelkezve Portugália felé vettem az irányt. Úgy döntöttem, elhagyom Spanyolországot és olyan országban telepszem le, ahol nagyobb kilátás van a békére és biztonságra. Nem mintha kihagytam volna a lehetőséget, amely német kapcsolatom révén nyílt meg Madridban, de megélhetés után kellett néznem, és az élet a Majestic szállóban rosszról még rosszabbra

változott.

Portugáliába való megérkezésemet megkönnyítendő, az egyik rokontól szereztem egy nehéz aranyláncot, amit egy széles övbe rejtve csempésztem át a határon. Vigyáztam, hogy ne keltsek gyanút, mivel szigorú büntetést szabtak ki azért, ha valaki aranyat vagy ékszert próbált meg kivinni az országból. Lisszabonba érve a Suizo-Atlantico hotelben szálltam meg a spanyol konzulátus és a spanyol nagykövetség közelében lévő Rua da Glorián. Lisszabonban nagy spanyol kolónia élt, és én elhatároztam, hogy olyan sok embert ismerek meg közülük, amennyit csak lehet, kezdve a konzulátus és a követség személyzetével.

A konzulátuson külföldön élő spanyolként regisztráltattam magam. Azt állítottam, hogy író vagyok, és a Lisszabonban élő osztrák költővel, Luancesszel együtt dolgozom. Közösen írunk két kétnyelvű, hatoldalas pamfletet arról, hogy mi történt Európában, egyik oldala portugálul, a másik spanyolul van, és eladtunk 10 000 darabot a szövetségesek különböző követségein, akik aztán ingyen osztogatták propagandaanyagként. Az mondtam, az aláírásom azért nem szerepel ezeken a pamfleteken, mert nem akartam, hogy a nevem közkézen forogjon, különösen nem külföldi követségeken.

Azt gondoltam, ha már egyszer Portugáliában vagyok, könnyű lesz vízumot szerezni Angliába, amit aztán meg tudnék mutatni Federicónak, mikor legközelebb találkozunk, de mikor a spanyol konzulátusra mentem, elutasítottak. Azzal indokolták, hogy az útlevelemet a madridi Általános Rendőrségi Központ állította ki, oda kell mennem, ha vízumot is akarok. Azt válaszoltam, nincs elég pénzem, hogy visszatérjek Madridba, mielőtt Angliába mennék. Csak akkor tudnék menni, ha kifizetnék az utazásomat.

– Csupán annyi pénzem van, hogy Londonba menjek. Spanyol területen vagyok ezen a konzulátuson, ezért úgy gondolom, hogy minden jogom megvan, hogy elvárjam: itt intézzék el az ügyemet.

Ám ők hajthatatlanok voltak, sem a kifogás, sem az ésszerű magyarázatok nem indították meg őket; kitartottak a véleményük mellett. Megingathatatlannak bizonyultak.

De én is tudok makacs lenni, ha kell. Elmentem a spanyol nagykövetségre és megkérdeztem, találkozhatnék-e a követtel, Francisco Franco tábornok spanyol diktátor fivérével, Nicolás Francóval. A követ titkárával beszéltem, aki, ha jól emlékszem Merry

del Val márki volt. Megkérdeztem, hogy érvényesíteni tudja-e az útlevelemet, hogy el tudjak menni Angliába, mivel akkor az csak Portugáliába volt érvényes, de a kihallgatás keserűen ért véget. Többször elmagyaráztam, hogy miért akarok Angliába menni, és folyamatosan hangoztattam, hogy ragaszkodom minden spanyol alapvető jogához, hogy ellássák az összes szükséges dokumentummal abban az országban, ahol éppen tartózkodik. De ő kijelentette, hogy nem tehet semmit az ügy megoldása érdekében: csak Madridban az Általános Rendőrségi Központ konzulátusa jogosult erre. Minél többet beszéltem, annál izgatottabb lettem, míg végül azzal fenyegetőztem, hogy tönkreteszem az útlevelemet, akkor el kell látniuk egy újjal, és hatalmukban áll majd kiterjeszteni az érvényességét.

Dühösen nyomatékosítottam, hogy spanyol vagyok, aki távol van a hazájától, akit a saját nagykövetségén nem kívánatosnak tartanak, aki tehetetlen, mert a bürokrácia falába ütközött. Itt állok a saját nagykövetségemen, amely a nemzetközi jog szerint területileg a hazám egy darabja, akkor miért kell visszatérnem Spanyolországba vízumért? Ahogy nőtt a dühöm, egyre hangosabban beszéltem, míg maga a nagykövet is meg nem jelent, és megkérdezte, mi az ördög folyik itt. Én rögtön elsoroltam ismét az összes érvemet. A nagykövet biztosított, hogy igyekszik megoldani a problémámat és udvariasan megkérte a titkárát, hogy vegye föl az adataimat; aztán javasolta, hogy távozzam.

Kicsit boldogabban tértem vissza a szállodába. Bár a problémáim még korántsem oldódtak meg, nagyon reménykedtem a követ ígéreteiben. Múltak a napok és nem jött semmi hír, ami nagyon aggasztott, mivel egyre sürgetőbb lett volna visszatérni Madridba, hogy felújíthassam kapcsolatomat német barátommal, Federicóval. Mikor már kezdtem kétségbeesni, találkoztam valakivel, aki azt javasolta, keressek egészen más utat.

A szálloda tulajdonosa, ahol megszálltam, egy ideje Lisszabonban élő galíciai volt, aki magához képest remekül megvolt, ő mutatott be egy másik galíciainak, aki a szállodában lakott, és hatalmas büszkeséggel mutogatta nekem az általa speciális diplomatavízumnak nevezett okmányt. Ez egy külügyminisztériumi fejléces papír volt vízjeles Spanyolország-címerrel, alatta gépelt szöveg, amely megkér mindenkit, hogy nyújtson segítséget Señor Jaime Souzának, aki Argentínába akar utazni: a szöveg alatt a minisztérium gumipecsétje volt és egy

kibetűzhetetlen aláírás. Ezt a dokumentumot előszeretettel lobogtatta a tulajdonosa, mert nagyon fontos embernek érezte magát miatta. Elmondta, arra vár, hogy legyen egy szabad hely a Dél-Amerikába tartó Pan American hidroplán járaton, de annyira népszerű ez az útvonal, hogy nem tudja, mikor tud elrepülni.

Elhatároztam, hogy jobban megismerem ennek a nagyszerű dokumentumnak a tulajdonosát, és sok estét eltöltöttem a barátságunk ápolásával. Vidámparkokat, éjszakai klubokat és kabarékat látogattunk. Idősebb volt nálam, pocakos, jól öltözött fickó. Gazdag ember benyomását keltette, mert mindig elhárította, mikor fizetni akartam a jegyekért vagy a fogyasztásunkért. Mivel galíciai volt, jobban tudott portugálul nálam, és ő fordította le a tréfákat és a riposztokat. Amikor valami könnyű revübe mentünk, ahol a színpadi bonyodalom általában abból adódott, hogy egy vidéki tuskó a városba keveredett, Jaime kitűnően ragadta meg a történetek lényegét, és mindent megtett, hogy megértsem, miről beszélnek a színpadon.

Sok forró estét töltöttünk a mozik teraszán üldögélve, iszogatva, filmet nézve; más estéken olyan kávéházba játunk, ahol népdalokat, *fadó*kat énekeltek. A vigasztalhatatlan szomorúsággal teli, bánatos portugál panaszdalok költőisége, szerelmi és melankolikus nosztalgiája a sevillai *saetá*khoz hasonlít. Azóta sokszor hallottam *fadó*t énekelni, de soha nem tettek rám olyan erőteljes hatást, mint azok ott, a hagyományápolás szentélyének számító lisszaboni kávéházakban.

Hogy viszonozzam Jaime nagylelkűségét, úgy döntöttem, meghívom, jöjjön el velem Estorilba a kaszinóba, bár anyagilag katasztrofális helyzetben voltam. Már rég eladtam a nehéz aranyláncot, amit Spanyolországból hoztam. Mostanra csaknem az egész pénzt elköltöttem, és nem volt semmi jövedelemforrásom.

Nem tagadom, ez a meghívás nem volt rejtett szándék híján. Le akartam fényképezni Jaime diplomatavízumát anélkül, hogy kínos helyzetbe hoznám; a becsület végül is megköveteli a barátok iránti hűséget. Ha másolatot készíthetnék a dokumentumról, megmutathatnám Federicónak bizonyítékképpen, hogy komolyan gondolom az angliai utazást. De ehhez első lépésként egy jó fényképezőgépet kellett szereznem.

A Monte-Estoril szállóban szálltunk meg, amely a Lisszabon-Cascais tengerparti vasútvonal közelében, a kaszinótól nagyjából

háromutcányira található. Egy szobában laktunk, és mindketten 10 000 escudót tettünk egy közös pénztárcába, amiből a téteket fedeztük. Megegyeztünk, hogy egyenlően osztozunk a nyereségen és a veszteségen is. Nagyon óvatosan játszottunk, nem hagytuk, hogy elragadjon a játékszenvedély, és csak kicsivel több pénzünk volt a végén, mint amikor elkezdtük.

Egyik délután, mikor a kaszinóban játszottunk, gyomorgörcsökre kezdtem panaszkodni. Azt mondtam Jaime-nek, hogy vissza kell mennem a szállodába, de remélem, nem tart sokáig. Javasoltam, hogy folytassa a játékot, mivel nyerő szériában voltunk. A szállodában gyorsan lefényképeztem a diplomatavízumát, aztán visszatértem a kaszinóba.

A hét végén kifizettem mindkettőnk szállodaszámláját, és alig pár escudóval kevesebbel a zsebemben hagytam el Estorilt, mint mikor megérkeztem. Lisszabonban két nagyítást készíttettem a fényképről. Aztán kivágtam a spanyol címert az egyik nagyításból, elvittem egy gravírozóhoz és megkértem, készítsen belőle egy lemezt. Ezzel a lemezzel és a másik nagyítással felszerelkezve elmentem egy öreg nyomdába – Bertrand Irmãos, 7 Rua Condessa do Rio – és úgy tettem, mintha a spanyol kancellária személyzetéhez tartoznék. Odaadtam nekik a lemezt és a nagyítást, és rendeltem 200 másolatot. Mikor kinyomtatták, elvittem, anélkül, hogy bárki bármit kérdezett volna. Elmentem máshova pecsétet csináltatni, olyat, mint ami a nagyításon látszott. Ugyanazt a hamis nevet használtam, mint előzőleg, és könnyedén megjegyeztem, hogy az eredeti pecsét már teljesen elkopott. Nem tudtam, és valójában nem is érdekelt, hogy elhitték-e vagy nem, amit mondtam: a lényeg, hogy miután fizettem, elkészítették a bélyegzőt.

Jaime mindennap felhívta a Pan American Airwayst, hogy van-e szabad hely a járatra; aggódott, hogy a hosszú várakozásnak az lesz a vége, hogy végleg lemondják az utazást. Segítségképpen javasoltam, hogy faggassa ki a repülőgép egyik alkalmazottját a lehetőségek felől, vagy adjon valakinek borravalót, így meg fogja kapni az első felszabaduló helyet. Felteszem, megfogadta a tanácsomat, mivel pár nappal később elrepült Dél-Amerikába „politikai és kulturális misszióra”, ahogy ő nevezte, anélkül, hogy sejtette volna, milyen előnyt húztam barátságunkból.

Bár még mindig nem volt pontos tervem, tudtam, hogyan hasznosítom majd újonnan készített vízumnyomtatványaimat, ilyen sok nem kellett, így tíz-tizenkettő kivételével megszabadultam tőlük; még ennyit is elég nehéz becsempészni Spanyolországba. Joggal kérdezhetik, hogy ha visszatértem Spanyolországba, miért kellett Portugáliába mennem? Nos, csupán azért mentem oda, hogy hivatalosan lisszaboni lakos lehessek. Mondhatják, hogy ez nem olyan nagy dolog. Én azonban nagyon fontosnak tartottam, mivel azt jelentette, hogy a továbbiakban soha nem kell kiutazó vízumért folyamodnom, ugyanis így már folyamatosan külföldön tartózkodó személynek minősültem, ami lehetővé tette, hogy sokkal szabadabban mozogjak.

Tudatában voltam, mit kockáztatok, és mindvégig ott lappangott bennem a félelem, hogy az egész hadművelet hirtelen összeomlik, bár eddig sikerült úgy intéznem a dolgokat, hogy ne keltsek gyanút. Továbbra is vissza akartam térni Madridba. Éppen azon töprengtem, hogyan csempésszem be a hivatalosnak látszó pecsétekkel ellátott vízumnyomtatványokat az országba, mikor behívattak a spanyol konzulátusra.

Csak három hét telt el a kellemetlenségem óta, úgyhogy nagyon meglepődtem, mikor az egyik konzulátusi tisztviselő ezzel fogadott:

– Miféle fontos embert mozgatott meg, Señor Pujol? Ki a magas posztot elfoglaló barátja?

Miközben ezt mondta, átadott egy táviratot Madridból, amely azt kérte, hogy adják meg nekem a vízumot egész Európára – a Szovjetunió kivételével, és Mexikó kivételével egész Amerikára. Az aláírás Beigbeder ezredes a külügyminisztériumból. Tényleg megdöbbentem, mert ez sokkal több volt, mint amiről álmodni mertem, mivel ezzel és lisszaboni tartózkodási engedélyemmel nem kellett többé aggódnom pár domború és gumis pecsétes papír miatt. Azért megtartottam őket, mert ahogy a spanyol közmondás tartja, elveszett az az egér, amelyik csak egyféleképpen tud menekülni.

1941 kora tavaszán tértem vissza Madridba, és szállást béreltem egy kis panzióban a Gran Vián. Végre készen álltam, lelkesültebb voltam, mint valaha. Telefonáltam Federicónak, és megbeszéltem vele egy találkozót a Café Negrescóban, a Spanyol Bank közelében, útban a Puerta del Sol felé.

A találkozó sokkal hosszabb és gyümölcsözőbb volt, mint bármelyik

előző. Elkezdtem magyarázni neki, hogy Barcelona helyett Portugáliába utaztam, aztán kitaláltam egy hosszú történetet a barátaimról, a Zulueta fivérekről; rajtuk keresztül keresett meg a Spanyol Bank külföldi valutapolitikával foglalkozó ügyosztálya, meséltem, és felkért, hogy utazzak el Portugáliába az ő képviseletükben és lépjek kapcsolatba egy emberrel, aki pesetát akart venni escudóért cserébe. Mondtam, hogy én ellenőriztem a tranzakciót és behoztam az escudót Spanyolországba, míg a pezetát átadták a portugál férfi megbízottjának Madridban. A hazugságot az igazsággal vegyítve elmagyaráztam Federicónak, hogy a tranzakció legfőbb értéke, hogy elmehet az ember Lisszabonba, így ottani lakos lehet, elnyerheti az ottani lakosoknak kijáró vízumot, és nekem mindkettő sikerült. Reméltem, hogy ez bebizonyítja neki, hogy képes vagyok ki-be járni Spanyolországból.

Aztán elkezdtünk annak a lehetőségéről beszélgetni, hogy Angliába költözöm, és mondtam neki, ez milyen könnyű lenne most, hogy érvényes vízummal ellátott új útlevelem van; csak valami ürügy kell, hogy miért megyek oda, mondjuk mint egy spanyol újság vagy magazin tudósítója. Megígérte, hogy alaposan tanulmányozni fogja a javaslatomat és új találkozót beszéltünk meg egy későbbi időpontra. Végül több mint ötször beszélgettünk.

Ezekből a kihallgatásokból világos volt, hogy nagy nehézségbe ütközne egy spanyol újság tudósítójaként Angliába menni: az újságok többsége már akkreditált valakit Londonba, mivel a város a szövetséges hírforrások központja volt. Valami mást kellett kitalálnom.

Federicót nagyon meggyőzték portugáliai történeteim, ezért úgy döntöttem, hogy ezt a barázdát mélyítem. Mint már elmagyaráztam, abban az időben sok ember valutázott, ami felértékelte az escudót a pesetával szemben. Végül ebbe az irányba indultam, mivel már volt gyakorlatom az ilyesmiben. Felajánlottam Federicónak, hogy a Zulueta fivérek megbízásából elmegyek Nagy-Britanniába, levadászni azokat, akik elég naivak, hogy belemenjenek az efféle ügyletekbe. Azt mondtam, hogy a válaszukra várok, és megkérdeztem tőle, milyen küldetéssel bíz meg az Abwehr, ha meg tudok egyezni a Zulueta fivérekkel, és Angliába küldenek.

Újabb találkozók következtek, azt hiszem, több kávéházban voltam ekkor, mint életem további részében összesen. Ha nem az Aquariumban találkoztam Federicóval, akkor a Calatravasban vagy a

Maison Doréban, vagy a sok kávéház egyikében a városközpontban. Egyre érdeklődőbb lett és órákat töltött azzal, hogy tanácsokat adott és tanított. Egy hónap múlva világossá vált, hogy én tartom a kezemben a gyeplőt.

Szerettem volna felgyorsítani az eseményeket és tető alá hozni az egyezségünket, ezért mondtam Federicónak, hogy egy fontos dokumentumot neki akarok megmutatni. Kávéházban ültünk, úgyhogy rettentő óvatosságot színlelve egy papírt húztam ki a zsebemből és odaadtam neki az asztal alatt, mintha nagyon vigyáznék, nehogy valaki meglássa. Az egyik Lisszabonban nyomtatott papír volt a nevemre kitöltve, amely diplomáciai megbízást adott, hogy Londonba utazzam a kereskedelmi minisztérium megbízásából. Gyors pillantást engedtem vetni rá, aztán összehajtottam és visszatettem a zsebembe. Megkértem, hogy tartsa titokban a küldetésemet, mivel bizalmas, és a kormány nem akarja, hogy bárki tudomást szerezzen róla. Végül azt mondtam neki, hogy nagyjából tíz nap múlva tervezem az indulást. Federico bekapta a sztorit, horoggal, zsinórral, ólommal.

Ha visszagondolok életemnek erre a szakaszára, és elemzem saját lépéseimet, eltöprengek, milyen bonyolult és veszélyes szerepet játszottam. Vagy nagyszerű színész voltam, mint azt az egyik MI5-os tiszt, Cyril Mills mondta később (én Mr. Greyként ismertem őt), vagy Federico volt rettentően naiv. Nem hiszem, hogy Federico egyedül döntött; bátorítást és támogatást kaphatott a német titkosszolgálat magas rangú tagjaitól. Úgy gondolom, a főnökei tanácsára szervezett be engem; arról is meg vagyok győződve, hogy bőbeszédűségemtől megmámorosodva harcolt minden javaslatomért, projektemért és tervemért, és melegen ajánlotta azokat a főnökeinek. Miért bízott olyan vakon bennem, nem tudom. Akármi is az igazság, első találkozásunk után pár héttel hozott nekem egy üveg láthatatlan tintát, pár titkos kódot és 3000 dollárt, hogy biztosan megkapjam mindezt, mielőtt Nagy-Britanniába megyek. Aztán összefoglalta, milyen jelentéseket várnak tőlem.

Mikor megkaptam a láthatatlan tintát és a kódokat, rájöttem, hogy veszélyes Spanyolországban maradnom, mivel egy váratlan találkozás bármikor leleplezhet. Először arra gondoltam, hogy elmegyek a brit nagykövetségre Madridban és megmutatom nekik új szerzeményeimet, hogy bebizonyítsam, mekkorát tévedtek, mikor nem álltak szóba velem.

Biztosra vettem, hogy ezek a bizonyítékok egyértelművé teszik a britek számára, hogy hatékonyan szolgálhatom a demokrácia ügyét. De féltem olyasvalakivel találkozni, akit már ismertem a nagykövetségen, ahol a személyzet jó része spanyol volt. Hogyan lehetnék bizonyos felőle, hogy a németek nem telepítettek informátort a brit nagykövetségre?

1941 júliusában mentem Portugáliába, szobát béreltem egy szegény halásztól és a feleségétől Cascaisban. Később egy házba költöztem Estorilban, így még függetlenebb lehettem, de folyton mozogtam, hogy ne tudjanak nyomon követni. Ne feledjük, hogy abban az időben Lisszabon volt az európai hírszerzés és kémelhárítás központja: brit, francia, amerikai, olasz és, természetesen német titkos ügynökök nyüzsögtek mindenütt. A legnagyobb elővigyázatossággal próbáltam újból kapcsolatba lépni a britekkel a lisszaboni nagykövetségen keresztül.

Ami következik, hihetetlennek tűnik, de igaz. Minden kísérletem, hogy átadjam értékes szerzeményeimet, a tintát és a kódokat, meghiúsult; a brit nagykövetségen egyetlen fontos személyt sem tudtam elérni, aki előtt megnyílhattam volna. Hiába mentem keresztül annyi mindenen, hiába vetettem be minden fortélyt, hiába vezettem az orránál fogva annyi mindenkit, hiába ravaszkodtam, hiába volt a sok feszültség és izgalom, nem is beszélve a rengeteg időről, amit ezzel töltöttem – mindez semmit sem ért. Most se jutottam tovább, mint az első kísérletem alkalmával. Alig akartam elhinni, hogy ismét megtörténhetett. Rettenetesen csalódott voltam. Egyszerűen nem értettem, miért olyan nehéz zöld ágra vergődni a britekkel, amikor a németek olyan megértőnek és együttműködőnek bizonyultak. Miért olyan segítőkész az ellenség, kérdezgettem magamtól, és miért olyan merev az, akivel egy oldalon állok? Mindig makacs voltam: elhatároztam, hogy nem adom fel, hanem folytatom furcsa küldetésemet. Abban bíztam, hogy talán végül jobbra fordulnak a dolgok.

5 Lisszabon

A madridi brit nagykövetség részéről Juan Pujol visszautasítása nem a kémtevékenységgel együtt járó ösztönös, bürokratikus elutasítás volt, mint ahogy ő sejtette. Valójában sokkal bonyolultabb szempontok motiválták azt.

1941 januárjában, mikor Juan felkereste a nagykövetséget, a Chamberlain-kormány korábbi belügyminisztere, Sir Samuel Hoare volt a brit követ. Elsődlegesen azt a megbízatást kapta, hogy tartsa távol Spanyolországot a háborútól. Annyira igyekezett bármiféle diplomáciai incidenst elkerülni a fővárosban vagy másutt, hogy komolyan korlátozta a Brit Titkosszolgálat (SIS) helyi képviselőjének munkáját. Ezt a pozíciót akkoriban Hamilton-Stokes kapitány töltötte be. Hoare csak nagyon kevés teret engedett Hamilton-Stokesnak. Teljesen egyértelművé tette, hogy nem helyesli az SIS tevékenységét, és habozás nélkül hazaküld bárkit, aki megszegi a rendelkezéseit. Ez a háttere annak, hogy miért utasították el a Juan Pujol által a szövetségeseknek felajánlott segítséget. Semmi kétség, Hamilton-Stokes valószínűleg agent provocateurnek tartotta a spanyolt. A náci nagykövetség elsődleges feladata minden bizonnyal a minél jelentősebb titkosszolgálati jelenlét megteremtése lett. Munkájukat Eberhard von Stohrer báró vezette. Ezzel szemben a brit kontingens nagyon apró volt.

Természetesen ez korántsem azt jelentette, hogy a Brit Titkosszolgálat inaktív lett volna Spanyolországban és Portugáliában. Épp ellenkezőleg, mindkét brit információgyűjtő ügynökséget nagyon érdekelték az Ibériai-félszigeten zajló történések. Az MI5-nak nevezett Biztonsági Szolgálat egy spanyol kémelhárító irodát is fenntartott, amely azonosította az Egyesült Királyságot és a gyarmatokat felkereső ellenséges ügynököket, míg az SIS, a határon túli megfelelője, egy sor állomáshelyről végezte tevékenységét szerte a világban. Ezen állomáshelyek többségén a személyzet útlevél-ellenőrző hivatalnoknak volt álcázva, ez a manőver időnként bizonyosfajta diplomáciai mentességet is jelentett számukra, illetve lehetőséget teremtett arra,

hogy megvizsgálják az Angliába látogatók személyes iratait. Bár Sir Samuel Hoare korlátozás alá vett minden esetleg zavart okozó titkosszolgálati tevékenységet Madridban, a lisszaboni SIS-állomáshely a követ, Sir Ronald Campbell áldásával intézhette ügyeit. Ott az SIS állomáshelyét a Királyi Haditengerészet tisztje, Philip Johns vezette, aki a háború előtt a brüsszeli SIS rezidenciáján dolgozott. A Rua do Sacramento à Lapán, a brit nagykövetség második emeletén helyezkedett el az irodája. Másodtitkári rangban szolgált, és pénzügyi attasé volt (financial attaché) a fedőfoglalkozása.

Mielőtt visszatérnék Juan Pujol mondandójához, röviden meg kell vizsgálni a háború alatti brit titkosszolgálati apparátust és különösen a kettős ügynökök hálózatának hátterét. Az a tény, hogy a briteknek az első világháború idején már voltak tapasztalataik egy ilyen rendszer működtetésében, 1920 márciusában került nyilvánosságra, mikor Ferdinand Tuohy kapitány, korábbi titkosszolgálati tiszt a *The Secret Corps* című könyvében beszámolt egy Carl Müller nevű német kém esetéről. Emlékiratában ezt írja: „miután lelőttük Müllert, még további három hónapig kaptuk a pénzt Müller német munkaadójától". A Tuohy által közzétett történet széles körben ismertté vált, de úgy tűnik, nem gyakorolt nagy hatást a németekre. Mindenesetre a titkosszolgálat – talán egy kissé optimistán – előkészítette egy újabb ilyen jellegű akció alapjait.

Az első kém, aki az MI5 kettős ügynöki hálózatához csatlakozott, Arthur Owens volt, egy walesi, aki meggyőződéses nacionalistaként felvette a kapcsolatot az Abwehrrel, mikor üzleti úton járt a háború előtt Németországban. Owens később jelentette tiltott kapcsolatait a Haditengerészeti Kémelhárítási Osztálynak (Naval Intelligence Division) Londonban és ezt továbbították a titkosszolgálathoz. Az SIS a SNOW kódnévvel látta el Owenst, akit még azután is kétséges megbízhatóságú személynek tekintett, hogy beszolgáltatta a német rádió-adókészülékét. A titkosszolgálat erre úgy reagált, hogy Owenst olyan gyanús személyek közé sorolta, akiket 1939-ben őrizetbe vettek, mikor kitört a háború. Owens nagyon felháborodott a letartóztatásán, és javasolta az MI5-os ügygazdájának, T. A. Robertson őrnagynak, hogy hajlandó felügyelet alatt üzeneteket küldeni Hamburgba.

Ez a lehető legjobbkor jött ajánlat tette lehetővé, hogy az MI5 lefektesse egy komoly félrevezető kampány alapjait. Négy hónappal

Lengyelország lerohanása előtt a francia titkosszolgálat, a Deuxième Bureau egyik szakértője ismertette az MI5-os tisztek válogatott csoportjával a kettős ügynökök hálózatának kiépítéséből származó előnyöket. A hallgatóságot megfelelően felcsigázta a lehetőség, de mindaddig nem jelentkezett megfelelő jelölt, és az egész vállalkozás azon múlt, hogy „megfordítható-e" egy olyan ügynök, akire az Abwehr urai megbízható forrásként tekintenek. Miután alaposan kiképezték, Arthur Owens egy amatőr rádiós engedéllyel is rendelkező börtönőr felügyelete alatt kapcsolatot teremtett a hamburgi Abwehr-állomással.

Az Abwehr elfogadta a kapcsolatfelvételt Owensszel, akinek ők a JOHNNY kódnevet adták. Az ezt követő rádióüzenetek olyan ígéretesnek bizonyultak, hogy az MI5 két újabb embert is beszervezett, akik úgymond információkat gyűjtöttek Owensnek. Az Abwehr elfogadta G. W.-t és CHARLIE-t JOHNNY hálózatának tagjaként, bár mindketten az MI5 emberei voltak. Gwilym Williams, akinek a kezdőbetűi alkották a titkosszolgálati kódnevét, valójában Swansea-ben élő nyugdíjas rendőr felügyelő volt. Nyugdíjas évei alatt a bíróságon dolgozott Londonban, ezért hasznosnak bizonyult az MI5 számára. Owens a Walesi Nacionalista Párt megbízható tagjaként mutatta be 1939 októberének vége felé. A megtévesztés akkor lett tökéletes, mikor SNOW és G. W. találkozgatni kezdtek Abwehr-összekötőikkel Antwerpenben. Az együttműködés egyik első eredménye Mathilde Krafft azonosítása volt. A német nő Bournemouth mellett lakott és az Abwehr pénztárosa volt Angliában. Haladéktalanul elrendelték a letartóztatását, az MI5 pedig biztosította, hogy a németek ne hibáztathassák SNOW-t az őrizetbe vételéért.

Az ezt követő hónapokban SNOW kémhálózata egyre szélesebb lett, és még több kettős ügynököt csatoltak az MI5 által szervezett csapathoz, bár a valóságban legtöbbjük csak fantomügynök volt. Ahelyett, hogy megfelelő jelölteket kerestek volna, ami még békeidőben sem könnyű, de háború idején jóval nehezebb, az MI5 sokkal jobb megoldást talált. Egyszerűen kitalált hihető, de nem létező személyeket. Ez a húzás teljes titkosszolgálati ellenőrzéssel szolgált a fölött, amit jelentettek. Hátránya, hogy addig tart, amíg az ellenség megbízik SNOW-ban, és nem követeli, hogy találkozhassanak az újonnan beszervezett kémekkel. Az Abwehr, úgy tűnt, el volt ragadtatva SNOW eredményeitől, és az MI5 is elégedett volt. Robertson B1(a) ügyosztálya

is nőtt és számos új MI5-tiszt értesült a kettős ügynökök titkáról. Közéjük tartozott egy ügyvéd, John Marriott, és Cyril Mills, a híres Bertram Mills cirkuszdinasztia egyik tagja. Mindketten fontos szerepet játszottak a GARBO-ügy alakításában. Bár hatalmas eredményeket értek el, a B1(a) viszonylag kis létszámmal működött. Nyolc ügygazda (egyikük nő, Gisela Ashley, hogy a női kettős ügynököket kezelje) és nagyjából ugyanennyi titkár alkotta a csapatot.

1940 nyarának végén, a várható német invázió előtt, az Abwehr növelte a Brit-szigetekre beszivárgó ügynökeinek a számát, ami sokféle lehetőséget kínált az MI5-nak, hogy elkapják és „megfordítsák" az ügynököket. Egy különleges gyűjtőtábort hoztak létre titokban egy London délnyugati részén lévő csecsemőotthonban, ahol a legújabb jelöltek a belügyminisztérium és a katonai hatóságok minimális bürokratikus ellenőrzése mellett csinálták végig a „fordító" programot. A 020-as Tábor, a Latchmere House biztonságos környezetet jelentett, ahol a kémkedéssel gyanúsítottakat tökéletes elszigeteltségben lehetett kihallgatni. A 020-as Tábor első náci kémei között volt SUMMER és TATE, a két Abwehr-önkéntes, akik 1940 szeptemberében ejtőernyővel érkeztek Angliába, rádióadójukkal felszerelve. Csaknem azonnal le is tartóztatták őket. Rövid ideig tartó ellenállás után mindkettőt meggyőzték, hogy csatlakozzanak az MI5 kettősügynök-hálózathoz. TATE a háború végéig folyamatosan az orruknál fogva vezette hamburgi irányítóit. Az ügy pontos leírása itt most nem lényeges, de a teljes történet megtalálható az MI5: *British Security Service Operations 1909-1945* című könyvben.

A kettősügynök-rendszerről készült legújabb értékelések nem tesznek különbséget azok között az ügynökök között, akik önként ajánlották fel a szolgálataikat, és ezért teljesen megbízhatóak voltak, és azok között, akik bizonyosfajta nyomás hatására működtek együtt, és ezért biztonsági okokból, állandó felügyelet alatt tevékenykedtek Az utóbbiakra jelentős figyelmet fordítottak – mint SUMMERre és TATE-re, akik kellemetlen (és egyértelmű) alternatívát jelentettek –, mivel kezdetben nem működtek együtt a kihallgatóikkal. A négy legsikeresebb MI5-os kettős ügynök, BRUTUS, MUTT, TATE és GARBO közül csak TATE-nek volt motivációja, hogy ellenálljon. A többiek ideológiailag alkalmasak voltak arra, hogy megfordítsák őket, és nem szándékoztak végrehajtani az Abwehrtől kapott megbízást. GARBO

esete annyiból különleges volt, mivel ő kimondottan kettős ügynöknek készült. A többiek közül egy sem dédelgetett ilyen veszedelmes ambíciókat, és csak véletlenül lett hírszerző.

A kettős ügynöki hálózat egyik fő célja az ellenséges kémek felfedezése és letartóztatása volt, de lassanként világossá vált, hogy az MI5 kiszűrt minden lehetséges Abwehr-forrást Nagy-Britanniában. Mivel nem maradtak szabadlábon független ügynökök, kevés volt az esélye annak, hogy az ellenség ellenőrizni tudja az MI5 felügyelete alatt tevékenykedő, megmaradt kémek vagy a nem létező, képzeletbeli ügynökök útján továbbított információkat. Ez a váratlan eredmény kitűnő lehetőséget nyújtott, hogy félrevezessék az ellenséget. A németek tudtukon kívül asszisztáltak a csaláshoz azzal, hogy előre figyelmeztették a várható ejtőernyős ügynökök érkezéséről mindazokat, akikről azt hitték, hogy a saját kiterjedt kémhálózatukhoz tartoznak. Ennek eredményeként a szövetségesek több tucat megtévesztő manővert terveltek ki és hajtottak végre, és a fő fegyveres erők képviselőiből egy Wireless Boardnak, azaz Rádiós Bizottságnak nevezett speciális szervezetet hoztak létre, hogy még hatékonyabban koordinálják a kettős ügynökök működését. Mindezen túl újabb jelentős áttörést értek el a rádiós hírszerzés területén, amit szintén ezeknek a korán megfordított kettős ügynököknek köszönhettek.

A Rádiós Bizottság egyetlen gyengesége abból fakadt, hogy rangidős tisztek vezették: Stewart Menzies ezredes, az SIS főnöke; a katonai titkosszolgálat igazgatója, Beaumont- Nesbitt vezérőrnagy és a haditengerészeti titkosszolgálat igazgatója, Godfrey admirális. Ezek a tisztek ideális esetben alkalmasak voltak arra, hogy stratégiai irányelveket határozzanak meg, de nem tudták érdemben előmozdítani a B1(a) tevékenységét, holott az MI5 képzeletbeli kémelhárító B divíziójának igazgatójaként működő Guy Liddell mindent megtett a hatékonyság javítása érdekében.

1940 karácsonyára az MI5 megbízhatóan tudta elemezni a SNOW, SUMMER és TATE rádióadásainak forgalmát. Mindegyik rendszeresen, menetrend szerint adott, és az irigylésre méltó helyzetben lévő biztonsági szolgálat, az MI5 képes volt maga is üzenetet készíteni, követni és lehallgatni az adás hamburgi vételét és nyugtázását, majd a megfejtést követően a Berlinbe továbbítását. Mivel az MI5-os rádiósai (akiknek Radio Security Service, rádiós biztonsági szolgálat lett a nevük)

ismerték az eredeti adás pontos kifejezéseit, viszonylag egyszerű dolguk volt, mivel visszafelé kellett működniük, és csak az Abwehr saját, közbevetett kommunikációját kellett megfejteni. Mivel nem létezett helyi engedély nélküli adatforgalom, egy titkos kódfejtő állomást telepítettek a Hanslope Parkban, Bletchleytől tizenöt kilométerre északra, ahol hatalmas rádiótornyokat emeltek, hogy felfogják az Abwehr jeleit. A rejtjelkulcsot átadták SNOW-nak és társainak, ami hatalmas előnyt jelentett az RSS (Radio Security System), a rádiós biztonsági szolgálat számára az Abwehr legtitkosabb üzeneteinek megfejtésében. Mivel az MI5 minden német ügynököt lekapcsolt, a rádiós biztonsági szolgálat megtehette, hogy kizárólag a saját forrásaira koncentráljon az Abwehr rádiós kommunikációjának elfogásánál és megfejtésében. Egy tapasztalt kódfejtő, Oliver Strachey kizárólag erre a forgalomra összpontosító tudósokból álló csapatot vezetett. Az Abwehr lisszaboni és madridi kirendeltségei és a berlini központ között zajló adatforgalom egyre több jelét sikerült feltörniük. Ez, illetve a Bletchley Parkban működő „Government Communications HQ" szakértőinek sokkal híresebb kódfejtő munkája lehetővé tette az MI5-os ügygazdáknak, hogy megnézzék, hogy kövessék valamennyi kettős ügynök berlini értékelését. Valahányszor megfejtettek egy Abwehr-üzenetet, lefordították, aztán elküldték a megfelelő MI5-os ügyosztályhoz ISOS kódnév alatt, amely az „Intelligence Service Oliver Strachey" szavak kezdőbetűiből állt össze.

ISOS jobbnak bizonyult, mint akármelyik magános szövetséges ügynök. A németek különböző kirendeltségei folyamatosan kommunikáltak egymással, és láthatóan feltörhetetlennek tartották a kódjaikat. Az adatforgalom jó része adminisztratív jellegű üzenetváltás volt, de ezek is rengeteg információt szolgáltattak a jövőbeni tervekkel, és meglepő módon az egyes ügynökök mozgásával és működésével kapcsolatosan. Természetesen a németek óvatosak voltak és információforrásaikat kódnevekkel látták el, azonban a szövegek egy része még így is hihetetlenül sok hasznos adatot tartalmazott. Például az egyik üzenet arról értesít, hogy a 317-es számú ügynök most érkezett meg Cádizba, és bejelentkezett egy bizonyos szállodába. Elég egy gyors pillantást vetni a szállodai nyilvántartásra, hogy azonosítsák az ügynököt.

Az SIS létrehozott egy különleges szervezetet, a V ügyosztályt, hogy

hasznosítsa ISOSt, és járjanak utána minden felmerülő nyomnak. A V ügyosztály biztonsági okokból félig függetlenítette magát, és egy, a hertfordshire-beli St Albansban lévő vidéki házban ütötte föl a főhadiszállását. 1941 végére az SIS különlegesen kiképzett V ügyosztálybeli tiszteket küldött Spanyolországba és Portugáliába. Kenneth Bentont a nagykövet tiltakozása ellenére Madridba küldték, Ralph Jarvist pedig Lisszabonba. Ő békeidőben kereskedelmi bankárként dolgozott, és azt megelőzően Templer tábornok hírszerző csapatának tagjaként szolgált a balvégzetű Franciaországi Brit Expedíciós Haderőknél. Ott megnyitotta a Brit Hazatelepedési Irodát, és így elkerülte, hogy túl közeli kapcsolatba kerüljön John útlevél-ellenőrző irodájával.

Az MI5 gyorsan rájött, hogy mindent meg kell tenni annak érdekében, hogy megvédjék a kettősügynök-rendszert, és Bletchley „legtitkosabb forrását". Ennek megfelelően szigorúan ellenőrizték az ISOS-megfejtések forgalmát. A rendszer elrejtésének mértéke még komplikáltabb lett. 1941 januárjában egy újabb német kém, a rádióval felszerelt TRICYCLE megfordítása után a Rádiós Bizottság engedélyezte egy titkosszolgálati szakemberekből álló alcsoport létrehozását, hogy továbbfejlesszék a kettősügynök-rendszert és összehangolják a valódi és kitalált tevékenységet a saját feladataikkal.

A B1(a) munkájával kapcsolatos egyik probléma az ellenség meggyőző mennyiségű, hihető információval való ellátása volt. Ha az MI5 felügyelet alatt dolgozó kettős ügynökei csak értéktelen adatokkal szolgálnak, a németek érthető módon elveszíthetik az érdeklődésüket, és megszakad az értékes kapcsolat. Az ártalmatlan információk kiszínezése vonzó apróságokkal meglehetős ügyességet és ítélőképességet igényel, valamint feltételezi a jövőbeli tervek precíz ismeretét. Nem igazán lenne értelme megálmodni különféle hadműveleti terveket, és abban reménykedni, hogy ezek a szerencsének köszönhetően nem találkoznak a valósággal. Ha az ügygazda csak a fantáziájára támaszkodna, előfordulhatna, hogy kitalál egy nem létező katonai hadműveletet, például egy bizonyos franciaországi célpont elleni rajtaütést, amiről később kiderül, hogy az általa kiszemelt célpont valóban szerepel a hadműveleti tervekben. Ugyanilyen zavarba ejtő lenne, ha megadná egy álcázott lőszerraktár helyét, és később kiderülne, hogy a valóságban van valamilyen katonailag fontos helyszín a

közelében. Ha bármi ilyesmi történne, a katonai hatóságok érthető okokból megszüntetnék az együttműködést és az informális információk kölcsönös áramoltatását, ami gyakorlatilag lehetetlenné tenné, hogy a B1(a) hatékony munkát végezzen.

1940 utolsó hónapjai alatt a B1(a) nyolc kettős ügynökét kellő mennyiségű információval látták el, de az elküldendő üzenetek megszerkesztése sokkal nagyobb körültekintést igényelt. A Rádiós Bizottság, a Wireless Board rendszertelenül ült össze, mivel a magas rangú vezetőknek számos egyéb feladatuk is volt. Az ellenség számára elküldött információk kiválasztása és megszerkesztése háromszoros kockázatot jelentett. Ez a munka elsődlegesen a különleges ügygazdák javaslataira támaszkodott. Ők szabadon utazhattak az országban, eljátszhatták a megbízatásuknak megfelelő szerepet, és számos hasznos információmorzsát jegyeztek fel. Mielőtt ezeket bedolgozták az Abwehrnek küldött üzenetek szövegeibe, az ügygazdák megszerezték az érintett hatóságok titkosszolgálati egységének nem hivatalos beleegyezését. Ha például TATE-et megkérték, hogy erősítse meg egy bizonyos kisebb repülőtér helyét Kelet-Angliában, ügygazdája, Bill Luke megkérte Robertson őrnagyot, egyeztesse a légügyi minisztérium titkosszolgálatának légügyi parancsnokával, Archie Boyle-lal, hogy kiadható-e az információ. Boyle történetesen Robertson egyik leglelkesebb támogatója volt és valószínűleg minden segítséget megadott, de a többi magas rangú titkosszolgálati bürokrata nem mindig értett egyet vele. Ők nem igazán látták, miért előnyös az, ha kiadjuk az ellenségnek bizonyos titkainkat. A kevéssé konstruktív kollégák azt a teljesen biztonságos megoldást választották, hogy ártalmatlan vagy téves információkkal helyettesítsék ezeket. Az ilyen manőverek csak kevéssé voltak kockázatosak és ebből fakadóan könnyebben védhetőek egy esetleges ellenséges csapást követően, viszont gyengítették az ügynök szavahihetőségét, akinek a nevében küldték. A szigorú biztonsági előírások miatt csak néhány titkosszolgálati tiszt tudott használható tanácsokkal szolgálni a B1(a) munkájával kapcsolatban. Azok, akik nem voltak járatosak ebben a munkában, vonakodtak hivatalos szentesítés nélkül felfedni hadműveleti részleteket. A folytonos dilemmát végül úgy oldották meg, hogy egy új koordinációs testületet hoztak létre. Itt alacsonyabb rangú emberek dolgoztak, mint a Rádiós Bizottságban. A munkát Wireless

Board és J. C. Masterman irányította. Masterman abban az időben Christ Church professzora volt Oxfordban, és a bizottságban hamar kivívta mindenki tiszteletét.

Masterman tengerésztiszt fiaként nőtt fel. Osborne-ban és Dartmouthban nevelkedett, majd az oxfordi Worcester College-ban és a Freiburg Egyetemen szerzett diplomát. Remek atléta volt, és válogatott sportolóként krikettezett, hokizott és teniszezett. Az első világháborúban Ruhlebenbe, a Berlin közelében lévő lóversenypályán kialakított, hírhedt civil börtöntáborba internálták. Itt színvonalas történelmi előadásokat tartott, és a tábor krikettcsapatát vezette. Népszerű kurzusait csak rövid távolléte szakította félbe 1918 augusztusában, mikor megszökött. A fogságban eltöltött négy év örök benyomást tett Mastermanra. Sok más oxfordi kortársához hasonlóan 1940-ben csatlakozott a titkosszolgálat alakulatához. 1941. január 2-án Masterman elfoglalta a XX Committee vezető posztját. A bizottság neve egy szójátékból ered: az átejtés (angolul: double cross = szó szerint „dupla kereszt”) a római húszas számot is jelöli (XX).

Bár Masterman újonnan kapcsolódott be a B1(a) munkájába, éles eszének köszönhetően hamarosan átlátta a bonyolult hadműveletet. Robertson helyettese, a bizottság állandó titkára, John Marriott is sokat segített neki. A XX Committee megalakítása, ami egybeesett TRICYCLE megérkezésével, fordulópontot jelentett a biztonsági szolgálat munkájában. Innentől minden ügynök pályáját a bizottság követte nyomon, míg a mindennapos tevékenységükért való felelősség a különleges MI5-os ügygazda kezében maradt. Az új rendszer megszabadította az ügygazdákat az időnként veszélyes információgyűjtéstől. A XX Committeetől elvárták, hogy ők tartsák fenn az együttműködést a szolgálatok között, és lássák el az ügygazdákat az ellenségnek szánt információkkal. A papírmunkához és a B1(a) terveinek gyorsítására mindegyik titkosszolgálati osztályt arra ösztönözték, hogy képviseltesse magát a bizottságban. Ezek az összekötő tisztek részint segítették a bizottság munkáját, részint csillapították elöljáróik félelmeit és gyanakvását.

A XX Committee az elkövetkező négy és fél évben (1945. május 10-ig) minden héten, összesen 226 alkalommal, általában szerda délutánonként ült össze. Bár összetétele változott, a leggyakrabban Robertson, Bill Luke (aki John Marriottot váltotta bizottsági titkárként),

Martin Lloyd (az SIS képviselője), John Drew a honvédelmi parancsnokságról, a Home Defence Executive-tól és Ewan Montague a haditengerészeti titkosszolgálati osztályról, a Naval Intelligence Divisiontól jelent meg. Ha a szükség úgy kívánta, az egyéni B1(a) ügygazdák részt vettek a bizottság ülésein és 1942 tavaszától, a GARBO miatt gyakran Tomás Harris irányította a tárgyalásokat. 1943-tól, mikor az amerikai titkosszolgálati ügynökség, az Office of Strategic Services (OSS) kialakított egy kémelhárító ágazatot, londoni hivatalukból Norman Holmes Pearsont delegálták, hogy tartsa a kapcsolatot az MI5-val. A rokkant tudós a Yale Egyetem irodalomtanáraként dolgozott, és abban a szerencsés helyzetben volt, hogy megoszthatta Masterman irodáját a St James's Streeten, és ezáltal tudomással bírt a XX Committee összes titkáról is.

Mivel az átverő rendszer egyre kifinomultabb lett és menet közben az ISOS dekódolói tapasztaltabbak lettek, felmerült az igény, hogy alkossanak valami hihető „fedősztorit”, amivel félrevezethetik az ellenséget. Első lépésként meg kellett győzni őket, hogy a brit titkosszolgálat nem ér fel az Abwehrrel. 1941 szeptemberében az MI5-nak lehetősége nyílt, hogy szándékosan demonstrálja alkalmatlanságát. A műveletet, ami nagyon hasonlított Carl Müller első világháborús szerencsétlen kalandjához, azzal a céllal tervezték, hogy meggyőzzék az ellenséget, hogy az MI5 nem ért a kettős ügynökök alkalmazásához. Ennek eszközéül egy SCRUFFY kódnevű, együttműködésre nem hajlandó kettős ügynököt választottak ki.

SCRUFFY eredetileg német kém volt, valódi neve Alphons Timmerman; huszonnyolc éves belga hajópincér. Gibraltárnál jelentkezett a határon, és azt állította, hogy gyalog végigvándorolt Európán. Kapott Hollandiába hajójegyet, de mire kikötött a hajója, már le is buktatta egy ISOS- szöveg, amely azt jelentette Spanyolországból, hogy küldetésének első részét sikeresen teljesítette.

Egy további ISOS-üzenet is kapcsolódott Timmermanhoz, amely azt jelentette, hogy egy belgát nemrégiben szervezett be az Abwehr, a fizetését az anyjához kell küldeni, akinek a címét is mellékelték. Mikor Timmerman Glasgow-ban partra szállt, rutinvizsgálaton esett át a Royal Victorian Patriotic Schoolban, ahol az összes újonnan érkezőt elhelyezték, mielőtt tisztázódott volna ki ő, és hivatalosan az Egyesült Királyság területére léphetett. A Battersea-ben álló hatalmas

létesítményt az MI5 B1(d) kötelékébe tartozó Ronald Hayler őrnagy vezette. Rendszerint itt szűrték ki a sok ezer valódi menekült közül a kevés ellenséges ügynököt. Az RVPS-ben a vizsgálat során kiderült, hogy Timmerman szokatlan mennyiségű pénzt tartott magánál, illetve olyan összetevőket, amikkel láthatatlan tintát lehetett készíteni. Rögtön átszállították a szigorúbb rendszerű 020-as táborba, ahol képzett kihallgatók kihúzták belőle, hogy az anyja ugyanabban a belga faluban lakik, amit az ISOS által megfejtett üzenet is tartalmazott. Timmerman nemsokára beismerő vallomást tett, majd a Wandsworth börtönbe szállították tárgyalásra, és végül kivégezték. Közben egy MI5-tiszt szándékos hibákat vétve levelezett Timmerman német irányítójával, a titkos tintát és egy semleges ország postafiókjának számát használva. Első lépésként meg akarták győzni a németeket, hogy az ügynökük még mindig szabadlábon van. Közben abban bíztak, hogy mikor letartóztatásának részletei nyilvánosságra kerülnek, az Abwehr rá fog jönni, hogy Timmerman levelezését az MI5 hamisítja. Úgy gondolták, az Abwehr gratulál majd magának az MI5 inkompetenciája miatt. A belgát az Árulási Törvény értelmében bűnösnek találták, halálra ítélték, és 1942. július 7-én annak rendje-módja szerint a kivégzésére is sor került. Miként azokban az időkben általános volt, a következő napon rövid nyilatkozatot adtak ki, amit aztán a legtöbb újság átvett. Az MI5 úgy számított, hogy a hivatalos bejelentés felfedezése után az Abwehr rögtön rájön, hogy az ügynökük által küldött minden levél hamisítvány. Timmerman leveleinek részletes elemzése bizonyította volna az angol akciót, és egy sor szándékos hibát is felfedett volna. B1(a) valamennyit gondosan készítette el, és illesztette a rejtjeles szövegekbe, de az MI5 nagy bosszúságára az Abwehr, úgy tűnt, nem vesz tudomást Timmerman halálhíréről és a szándékos hibákról. Ahelyett, hogy hirtelen megszakították volna a kapcsolatot, ahogy várták, az Abwehr folytatta az üzenetváltást, mintha semmi sem történt volna, úgyhogy végül a XX Committee úgy döntött, hogy megszakítja a kísérletet, mielőtt irányíthatatlanná válik. Az Abwehr figyelmét aligha kerülte el Timmerman halálhíre, mégis úgy tűnt, szándékosan folytatták a hamis levelezést. Az Abwehr láthatóan még annál is tapasztalatlanabbnak tartotta az MI5-ot, mint ahogy azt az MI5 sejtette vagy akarta.

Bár ez a húzás nem jött be, remekül mutatja, milyen messzire hajlandó volt elmenni az MI5 annak érdekében, hogy kiépítse

megtévesztő rendszerét. Ebben az esetben egy valódi német kémet, SCRUFFYt pusztán azért akasztottak fel, mert ez mozdította elő az MI5 érdekeit. Mint később kiderült, a kivégzés nem érte el elsődleges titkosszolgálati célját, vagyis, hogy bizonyítsa az MI5 alkalmatlanságát. Ez az epizód, valamint az Abwehr szándéka, hogy kapcsolatban maradjon egy olyan ügynökkel, akiről tudni lehetett, hogy halott, jól illusztrálta, milyen könnyű becsapni az ellenséget.

Mire Pujol megjelent a színen, már a szövetségesek teljes titkosszolgálati gépezete segítette a XX Committee-t, és mindenki elismerte munkájukat. A megtévesztő rendszer addigra lefedte az Abwehr egész nagy-britanniai tevékenységét, és lehetővé tette az igazán komoly műveletek indítását. A B1(a) folyamatosan bővülő valódi és képzeletbeli ügynökállománya teljesen kiiktatott minden független német kémet, és biztosította, hogy a kikötői biztonsági személyzet kellő módon fogadhassa az újonnan érkező kémeket. Az RSS titkosírás-elemzői a GCHQ, a Kormányzati Kommunikációs Központ (Government Communication Headquarters) rendelkezésére bocsátották az ellenség legújabb titkosírásaihoz készített megfejtőkódokat, így a velük szembenálló személyek tanulmányozása lehetővé tette, hogy megállapítsák mind az Abwehr, mind a Sicherheitsdienst (SD) pontos felépítését. A B1(d) nyomozói a Royal Victoria Patriotic Schoolban szintén hasznát vették a rendszernek, mert folyamatosan kaptak információt a lehetséges gyanúsítottakról. A B1(a) vezérfonala segített a B1(e) kihallgatóinak is a 020-as táborban, hogy még a legjobban képzett kémekből is kicsikarják a beismerő vallomást. Sokan meglepve tapasztalták, hogy az MI5 milyen részletesen ismeri az Abwehr hadműveleteit és szándékait. Ezek az anyagok persze az ISOS-től származtak.

1942 tavaszára a brit titkosszolgálati gépezet elegendő tapasztalatot gyűjtött, hogy a megtévesztő rendszert a nagyobb léptékű, stratégiai félrevezetés veszélyes terepén is elkormányozza. A kellő alapokat lefektették; már csak a megfelelő ügynök hiányzott.

6 Gibraltár

Senki nem lehet tökéletesen boldog,
míg mindenki boldog nem lesz.
HERBERT SPENCER

A 3000 dollárt, amit Federico adott nekem Madridban, minden baj nélkül kicsempésztem Portugáliába. Szorosan összetekertem a pénzt és egy gumitokba tettem, aztán levágtam egy fogkrémes tubus alját, beletettem a bankjegyeket és feltekertem az alját, hogy úgy nézzen ki, mintha félig üres volna. Nem tudtam az összes pénzt egyetlen tubusba betenni, így aztán a maradék 100-as címletű bankjegyeket egy tubus borotvahabba tettem, és azzal is ugyanígy jártam el. Az álcázás tökéletesnek bizonyult, úgyhogy semmilyen gondom sem támadt Fuentes de Oñoro ellenőrző pontjánál a határon.

A pénzből vettem egy Baedeker turista útikalauzt Angliáról, Bradshaw vasúti menetrendjét és egy nagy térképet Nagy-Britanniáról, majd visszatértem Cascaisba, hogy részletesen tanulmányozzam őket. Aztán 1941 októberében elküldtem első üzenetemet a németeknek Cascaisból. Egészen hosszú levél volt. Federico persze úgy tudta, hogy már Angliában vagyok.

Láthatatlan tintával megírtam nekik, hogy mielőtt elhagytam Portugáliát, a kulcsot betettem egy széfbe az Espírito Santo bankban, a lisszaboni német nagykövetségnek, azzal az utasítással, hogy küldjék el Federicónak a madridi német nagykövetségre. Azt írtam, hogy mikor megérkeztem Nagy-Britanniába, beszélgettem egy KLM-pilótával, aki Londonba vitt bennünket, és nagyon jó barátok lettünk. Katalán menekültnek adtam ki magam, akinek a politikai nézetei miatt kellett távoznia. Aztán meggyőztem a pilótát, hogy spanyol postámat rendszeresen vigye el az Espírito Santo bankba Lisszabonban. A levelemben azt is megírtam, hogy az elején nem volt túl lelkes, talán, mert gyanított valamit, de biztosítottam, hogy egyik borítékom sem lesz leragasztva, úgyhogy mindig láthatja, hogy mi a tartalma; a levelek, ahogyan elmagyaráztam neki, arra valók, hogy a katalán hazafiakat informálják az angliai katalán menekültek helyzetéről. Azt is mondtam a

pilótának – írtam a németeknek –, hogy ez az első levelem csupán arról informálja a spanyolországi katalán barátaimat, hogy megérkeztem a Brit-szigetekre. Végül arról értesítettem a németeket, azon gondolkodom, hogy a Windermere-tó mellett fogok élni Nagy-Britannia közepén, mert úgy hallottam, hogy ott elég nagyszámú katonai egység állomásozik.

Kénytelen voltam kitalálni ezt a kis mókát a KLM-pilótával, mivel még mindig Portugáliában éltem, és egyáltalán nem volt rá lehetőség, hogy a leveleimet a Brit Postahivatal bérmentesítse. Így aztán az első levelem a felszínen rendes, látható tintával írt lelkes összefoglaló volt Angliáról, egy szenvedélyes katalán demokrata tollából, a németek számára írt információk pedig a sorok között voltak láthatatlan tintával.

Igazi német kém lettem.

Három üzenetet küldtem a németeknek Portugáliából (mintha Angliából érkeztek volna), mindegyiket gondosan, figyelmesen fogalmaztam, hogy méltó legyen a legügyesebb német ügynökhöz. Igyekeztem fokozatosan adagolni az új információkat, és nagyon óvatosan fogalmaztam, mikor az új kapcsolatokat említettem, akiket beszerveztem, hogy segítsenek. Az első üzenetemben azt mondtam nekik, hogy találtam három embert, akik további információkkal látnak el, akiket alárendelt ügynökeimnek tettem meg: egyet Glasgow-ban, egyet Liverpoolban és egyet az ország nyugati részén. A naivitás, amivel előadtam nekik a tényeket, feltehetőleg elősegítette, hogy azt higgyék, Londonban vagyok.

A második üzenetemben azt állítottam, hogy munkát ajánlottak a BBC-nél, amit szándékomban áll elfogadni. Azt mondtam, hogy úgy hallottam, a haditengerészet partraszállási manővereket hajt végre a Windermere-tavon és részletesen leírtam, hogyan kellett megbirkóznom egy sor akadállyal.

A harmadik üzenet, amely, mint mindig, teljes fikció volt, meghökkentő hatást keltett, bár csak később értesültem arról, mekkora felbolydulást okozott a brit titkosszolgálat berkeiben. Ebben azt állítottam, hogy egy öt hajóból álló konvoj elindult Liverpoolból Máltába, bár sem a dátum, sem a hajók száma nem volt azonos az üzenetben írottakkal, a britek szerint az információ elég közel járt ahhoz, hogy úgy gondolják, német ügynök járkál Angliában.

Ez nagyon aggasztotta a briteket, különösen, mikor megerősítették,

hogy a németek légi felderítést végeztek a tervezett útvonalon és a máltai Valletta kikötőjében. Ki ez az ügynök? Honnan szedi az információit, amelyekkel veszélyezteti a britek biztonságát?

A britek égtek a vágytól, hogy megtaláljanak, mivel fogalmuk sem volt, hol vagyok, vagy hogy egyáltalán létezem-e. Cyril Mills később elmondta, hogy akkor ő Portugáliában állomásozott, és említette az információgyűjtőknek Lisszabonban, illetve azoknak is, akik Madridban voltak, hogy az ARABEL nevű német ügynök egyik vagy másik városból származhat. De ha így van, akkor hogyan került Nagy-Britanniába? Mindenki rám vadászott és azt próbálták kideríteni, hogyan juttatom el az információkat Madridba.

Eddig pont olyan, mintha tündérmese lenne, úgyhogy valószínűleg nem okoz meglepetést az olvasóknak, ha megtudják, hogy ez a harmadik üzenet vezetett oda, hogy a britek elfogadják az ajánlatomat, ami végül lehetővé tette, hogy ARABELként a németek egyik legeredményesebb ügynöke, GARBÓként pedig az MI5 kémelhárítója legyek.

Míg Portugáliában voltam, csak egy üzenetet kaptam az Abwehrtől, ez részletesebb és alaposabb jelentéseket kért a csapatok megjelenéséről és mozgásáról. Ebből leszűrtem, hogy kódolt üzeneteim nem voltak sem olyan pontosak, sem olyan összefüggőek, hogy el lehetett volna fogadni őket. A bohózat a végéhez közeledett. Eltekintve attól, hogy lisszaboni jelenlétem már önmagában is kockázatos volt, rettentően aggódtam, mert nem tudtam, mit kell tennem vagy mondanom, hogy hatékonyan működhessek. Soha nem jártam Angliában, és angoltudásomat még iskolás koromban egy gyorstalpaló nyelvtanfolyamon szereztem. És a katonai ismereteim? Fogalmam sem volt egyetlen külföldi hadsereg összetételéről sem, a britekéről meg különösen. Mivel nem sikerült velük közvetlen kapcsolatba kerülnöm, ezért úgy döntöttem, felhagyok az egész tervvel, és eltűnök Európából. Mielőtt megtettem volna, arra gondoltam, teszek még egy utolsó próbát, mindent egy lapra téve fel.

Elmentem a lisszaboni amerikai nagykövetségre. Az Egyesült Államok, mint ismeretes, nem sokkal előtte lépett csak hadba Németországgal, Olaszországgal és Japánnal. 1942 februárjának első napjaiban bementem és kérdeztem, hogy beszélhetnék-e vagy a katonai, vagy a haditengerészeti attaséval.

Ezúttal nem hagyott el a szerencsém. Olyan tisztviselővel találkoztam, aki, miután az ügyeletes tengerészgyalogos megmotozott, bevezetett a haditengerészeti attasé irodájába, Demorest hadnagyhoz. Nem tudom elmondani, micsoda megkönnyebbülést jelentett, hogy sikerül olyan emberrel beszélnem, aki döntéshozási pozícióban van, bár tudtam, hogy nem egyedül rajta múlik, milyen választ kapok. Kiöntöttem neki a szívemet, és elmeséltem, hogyan próbáltam kapcsolatot létesíteni a britekkel Madridban, majd azt, hogyan utasítottak el, aztán arról, milyen elszántan próbáltam hozzájutni néhány gyakorlatias és hasznos információhoz, ami majd megragadja a képzeletüket, miként igyekeztem fajsúlyosabbá tenni magamat a szemükben, hogy elhiggyék, valóban védelmezni akarom a demokráciát.

Röviden felvázoltam a németekkel való kapcsolataimat és megemlítettem, hogy láthatatlan tintát, kódkönyvet és pénzt adtak. Beszéltem neki a Portugáliába tett utazásomról, a második kísérletemről, hogy kapcsolatba kerüljek a britekkel a lisszaboni nagykövetségükön keresztül; az újabb kudarcról, arról, hogy ennek ellenére tovább folytattam a megkezdett munkát, végül az utolsó, kétségbeesett lépésemről, hogy felkerestem őt. Mondtam neki, ha most is kudarcot vallok, akkor minden eddig végzett munkám kárba vész.

Demorest az elejétől kezdve élénk érdeklődést mutatott irányomban, és úgy tűnt, elbűvöli a történetem. Bizonyítékokat kért, és én természetesen szolgáltam velük. Először látszott világosan, hogy talán megtaláltam a megfelelő embert; végre valaki segít megvalósítani a magam elé tűzött célt. Pontosan akkor ébredtem rá a jelentőségére, amikor elmondtam neki a történetemet: akkor fedeztem fel, milyen értékes lehet az, amit a Harmadik Birodalommal kezdtem játszani.

Demorest két napot kért, ami alatt ellenőrizte a sztorimat, tárgyalt a brit kollégáival és meggyőzte őket, hogy kapcsolatba kell lépniük velem. Megadta a telefonszámát, és a lelkemre kötötte, legyek nagyon óvatos, és ne mászkáljak, csak ha nagyon muszáj.

Aztán Demorest nyilván megpróbálta megértetni brit kollégájával, Benson kapitánnyal, hogy nem veszít semmit azzal, ha elmondja feletteseinek, hogy állítólagos ügynöke át akar adni egy kis láthatatlan tintát meg egy kódkönyvet. Azt tanácsolta Bensonnak, hogy lépjen gyorsan, mivel ha nem kapok pozitív választ, abbahagyom a játékot.

Angliában valakiben már felmerült a gyanú, hogy a kém, akire

vadásznak, valószínűleg ugyanaz a személy, mint a portugáliai szabadúszó ügynök, így aztán pár nap múlva Benson kapitány megkérte Demorestet, hogy adja meg nekem a telefonszámát. Telefonáltam Bensonnak, aki elintézte, hogy találkozzam Gene Risso-Gill-lel, egy MI5-os tiszttel Lisszabonban, az estorili tengerpartra néző, egyik vendéglő teraszán. Három nap múlva Risso-Gill telefonált, és azt mondta, azt az utasítást kapta, hogy engem Londonba kell vinni.

Az öreg Risso-Gill felettébb udvarias és elegáns gentleman volt, a bőre sötét, rövid, tömött szakállat viselt, és végtelenül kedves volt velem. Úgy tűnt, szívesen hallgatja a kalandjaimat, szívből nevetett a történeteimen, és rögtön elkezdte tervezni, hogyan hagyhatnám el Lisszabont titokban anélkül, hogy felriasztanánk az idegenrendészeti osztályokon vagy a határőrségen lévő német informátorokat. Nem sokkal később eljött hozzám, és elmondta, hogy a Tagus folyón kikötött egy négy hajóból álló konvoj, ami Gibraltár felé tart, és elintézte, hogy másnap este az egyik hajón elutazzam. Ne vigyek poggyászt, viszont adjam át neki a láthatatlan tintát és a kódkönyvet. Ő majd gondoskodik róla, hogy Londonba jusson. Ez volt az egyetlen esélyem, hogy biztonságban utazzak, ezért igyekeztem gyorsan lezárni a portugáliai ügyeimet.

Másnap délután ötkor hagytam el Estorilt, és indultam el az ismeretlen cél felé; bíznom kellett benne, hogy a britek tényleg elvisznek Londonba Gibraltárból, de nem tudtam, hogyan, mikor és milyen alkalmatossággal fogok oda jutni, és megállás nélkül azon töprengtem, vajon mit tartogatnak számomra a britek, mikor megérkezem. Risso-Gill mintha olvasott volna a gondolataimban, mivel folyamatosan nyugtatgatott a kikötőbe vezető rövid séta alatt. Csak rövid utazás lesz, mondta, nem kell aggódni. Csak kövessem a hajóra, és menjek egyenesen a legénységi ebédlőbe, amikor jelt ad; a kapitány pontos utasításokat kapott, mit kell tennie velem, ha Gibraltárba érünk; át kell adnia két tisztnek, akik ellátnak pénzzel és találnak nekem valami szállást.

Remegett a lábam, mikor a portugál rendőr mellett felmentem a pallón a hajóra. Risso-Gill mondott neki valamit, aztán lekísért a kapitány kabinjába. A kapitány mondta Risso-Gillnek, hogy figyelmeztessen, ne beszéljek a személyzet egyetlen tagjával sem. Velük vacsorázhatok, de azután menjek egyenesen a fekhelyemre, amit majd a

szállásmester jelöl ki, aki tud az érkezésemről.

Miután Risso-Gill elhagyta a hajót, lementem a legénységi szállásra; az elutazásom Portugáliából eddig zökkenőmentesen haladt, ami növelte a biztonságérzetemet. Nem sokkal a vacsora után, mikor a priccsemen feküdtem, csattanást hallottam, aztán a gépek kattogását, miközben a hajó felvonta horgonyát. Másnap kora reggel a legénység egyik tagja megkocogtatta a vállamat, és mutatta, hogy kövessem az étkezőbe reggelizni. Amikor végeztem, intett, hogy kövessem a fedélzetre egy kis friss levegőt szívni.

Gyönyörű napra virradtunk; vagy tizenkét mérföldnyire hajóztunk a portugál partoktól, konvojban haladtunk egyenletes tempóban, három kereskedelmi hajó társaságában. A tengeri szél jót tett, mert nagyon kellemetlennek éreztem a bezártságot odalenn. Már nem nagyon törődtem a szaggal, amitől rosszul lettem. Nagyjából tíz órakor felhangzott a riadó, mindenki az előre kijelölt helyére szaladt, az egyik matróz mentőmellényt dobott a lábamhoz, és mutatta, vegyem föl. Veszély közeleg? Ellenséges tengeralattjárót vagy repülőgépet láttak? Aztán rájöttem, hogy csak gyakorlatoznak.

Huszonnégy órán keresztül a part mentén hajóztunk, aztán másnap, nagyon korán, hallottam, hogy leállnak a hajó gépei. Mikor felmentem a fedélzetre, láttam, hogy Gibraltár sziklája a fejünk fölé magasodik. Nagyjából reggel 8-kor egy kis hajó közeledett és két tiszt lépett a fedélzetre. A kapitány egy tengerészt küldött értem, hogy a kabinjába kísérjen, és ott bemutatott engem a két tisztnek. Mindketten beszéltek spanyolul: az egyikük elmondta, hogy a kikötőben dolgozó hivatalnok, a másik azt, hogy Londonból kapta az utasításait, és ő foglalkozik majd velem. Elbúcsúztam a kapitánytól, és követtem a két tisztet a kis hajóra; partra szálltunk, majd szó nélkül átestünk az útlevél-ellenőrzésen és a vámon, aztán egyenesen egy étterembe mentünk. A bőséges angol reggelit követően az egyik tiszt bejelentette, hogy saját szobát kapok, és szabadon jöhetek-mehetek, ahogy kedvem tartja. Átadott egy font sterlingekkel tele tárcát és javasolta, hogy vegyek pár ruhát, mivel amennyire tudja, nem hoztam poggyászt és miegymást magammal, még egy váltás fehérneműt sem. Végül azt mondta, lehet, hogy két-három napig is várni kell, míg felkerülök a Londonba tartó gépre, mivel nem menetrendszerű járattal megyek.

Elvitt a szobámba, átadta a telefonszámát arra az esetre, ha

szükségem lenne rá, és megígérte, rögtön hívni fog, amint megtudja, mikor utazom.

Az egész délelőttöt Gibraltár felfedezésével töltöttem, amit a fő utca mentén összezsúfolódott kis boltok, éttermek és szállodák kusza halmazának láttam. Az ide torkolló kis fasorok a kikötőbe vezettek, ezek kevésbé tűntek érdekesnek. Vettem pár fehérneműt és egy spanyol újságot, majd beültem egy kávéházba. Miután megebédeltem az egyik étteremben, a délután nagy részét teniszezők nézegetésével töltöttem, úgy láttam, többségük tengerésztiszt és tisztfeleség. Igazság szerint nem sok látnivaló akadt Gibraltáron; nem volt tele turistalátványossággal és a legtöbb ember csak azért ment oda, hogy vásároljon valamit, mivel itt minden olcsó és vámmentes. Felkerestem egy éjszakai klubbal keresztezett kávéházat; zsúfolásig tele katonával, akik a kizárólag lányokból álló zenekart figyelték, de akkora volt a zaj, hogy nem hallottam a zenét. Most nem verekedtek, de mondták, hogy rendszeresen kitör a dulakodás a katonák és a tengerészek között.

Két nap múlva hagytam el Gibraltárt egy rettentően kényelmetlen katonai repülőgépen, amiben nem volt ülés, csak hosszú padok, amiből arra következtettem, hogy ejtőernyősök bevetésénél használták. Volt két másik utas is, de nem mutattak be bennünket egymásnak, és nem is beszélgettünk a hosszú, nyolcórás út alatt. Ők postát szállítottak, így valószínűleg diplomaták vagy különleges küldöncök lehettek.

Messze kimentünk az Atlanti-óceán fölé, hogy elkerüljük a német vadászgépeket, és csak késő délután értük el Plymoutht. Fáradtan és éhesen érkeztünk meg, mivel az utazás alatt kizárólag teát kaptunk. Nem hiszem, hogy olyan sok teát innék valaha az életben, mint azon a hosszú, hideg utazáson, még London bombázása alatt sem, mikor órákat voltunk kénytelenek föld alatti óvóhelyeken tölteni. Biztos, hogy több mint húsz csészével kértem, kétségbeesetten hajtottam fel egyiket a másik után, hogy melegen tartson.

A repülőgépből lenéztem Plymouthra, és hirtelen a tudatára ébredtem, milyen messze kerültem hazulról, és most idegen földre szándékozom lépni. Barátságosak lesznek velem az angolok? Elhiszik a történetemet a lisszaboni és madridi nagykövetségeiken vívott küzdelemről, ami jól mutatta, milyen kevéssé hatékonyan vezették ezeket az intézményeket? Megértik majd az indítékaimat, hogy mit miért tettem és őszintén hiszik, hogy az emberiség javáért akarok dolgozni?

Az ókori görög városállamokra, Kleiszthenész vagy Periklész Athénjára, a demokrácia kezdetére gondoltam. Újból felidéztem magamban, mennyire fontosnak tartom, hogy az egyén elmondhassa a véleményét a saját kormányának, és tudtam, hogy igazam van, mikor minden erőmmel igyekszem fenntartani ezt az elvet. Nyugtalan várakozással telve léptem Anglia földjére. Mit tartogat számomra a jövő?

Az első benyomásom Angliáról, mikor a nyugodt, tiszta áprilisi napon leléptem a gép lépcsőjén 1942-ben, hogy rettenetesen hideg – hideg kívül, és jeges félelem tölti el belül. A lépcső alján két tiszt várt az MI5-tól, a továbbiakban ők alakították a sorsomat. Az egyikük Mr. Greyként mutatkozott be, és egy szót sem beszélt spanyolul; én sem mondtam neki semmit, hiszen alig tudtam angolul. A másik, Tomás Harris, akit mindenki Tommynak nevezett, tökéletesen beszélt spanyolul.

7 London

Juan Pujol nem sejthette milyen reakciót váltottak ki Nagy-Britanniában a Madridba küldött levelei, amelyeket a szokványos Abwehr-küldemények között továbbítottak Berlinbe. Azt sem gyaníthatta, hogy a britek elfogták és megfejtették a Madridba és az onnan visszaküldött Abwehr-rádióüzenetek nagy részét.

Madridban jelentős német titkosszolgálati egység állomásozott: nyolcvanhét Abwehr-alkalmazott állt közvetlen kapcsolatban a német nagykövetséggel, és további 228 válogatott titkosszolgálati alkalmazott segítette tevékenységüket. Az összesen 315 fős kontingens jelentősen túlszárnyalta az eredeti külügyminisztériumi diplomaták létszámát, akik csak 171-en voltak. Az Abwehr ügyosztályáról úgy tartották, hogy mintegy 1500 rangidős ügynököt irányít szerte Spanyolországban. A Gustav Leisner parancsnok által vezetett kiterjedt hálózat olyan tömegű információt gyűjtött, hogy harmincnégy rádiókezelőt és tíz kódfejtő titkárnőt kellett alkalmazni, hogy akadálymentes lehessen a rádióforgalom. Madrid fontos elem volt a német titkosszolgálat gépezetében, ezért óránkénti rádió-összeköttetést tartottak fönn egy Abwehr átjátszó állomással Wiesbaden közelében. Mivel a szövetségesek lehallgatták ezt a rádióforgalmat, ők is követték az Abwehr, valamint a lisszaboni és a madridi képviseletek üzeneteit.

A szó szerinti fordításban „elhárítást" jelentő Abwehr központja egy négyemeletes irodaépületben volt Berlin elegáns, fákkal szegélyezett utcájában, a Tirpitzufer Strassén. Az ablakokból a Landwehr-csatornára nyílt kilátás. A szervezetet három fő ágazatra bontották, amelyek a kémkedéssel, szabotázzsal és a kémelhárítással foglalkoztak. E három részlegen belül számos alosztály helyezkedett el, de az Abwehr munkájának legnagyobb részét huszonhárom alosztály vezette Németország katonai körzeteiben. Egy-egy ilyen „Abstelle" (általában egyszerűen csak „AST"-nek nevezték) foglalkozott az egyes külföldi országokkal. A hamburgi Sophienstrassén az Abstelle V. irányította a Nagy-Britannia és az Egyesült Államok ellen kémkedő csoportok tevékenységét. Bár az Abstellék munkája titkosnak számított,

jelenlétüket a német katonai körzetben nem álcázták. A semleges és a szövetséges államokban az Abstelléket Kriegsorganisationoknak nevezték (vagyis szó szerint, háborús szervezeteknek, és változatlanul KO-nak rövidítették). 1942-re az Abwehr tíz KO-t hozott létre, mindegyiket a berlini központ mintájára három ágazatra tagolódó belső szervezettel. Ezek Lisszabonban, Bernben, Stockholmban, Helsinkiben, Zágrábban, Ankarában, Casablancában, Bukarestben és Sanghajban voltak, illetve az első és egyben legnagyobb Madridban.

A madridi KO-t vagy Abstellét 1937-ben alapította Leisner, akit előző évben szervezett be az Abwehrbe korábbi haditengerésztiszt társa, Wilhelm Canaris. Nem sokkal az első világháború után Leisner Nicaraguába emigrált, hogy ott egy kis kiadót alapítson, de a spanyol polgárháború kitörésekor Canaris meggyőzte, hogy menjen Spanyolországba és dolgozzon a személyes megbízottjaként. A tervre Campos Martínez tábornok, Franco titkosszolgálatának feje is áldását adta, így Leisner, a könyvkiadó átalakult „Gustav Lenz”-é, a tiszteletre méltó üzletemberré. A stratégiai jellegű fémekkel kereskedő áruközvetítő cég, az Excelsior Import and Export Company irodái a valóságban az Abwehr titkos hadműveleteinek fedőszerveként szolgáltak. A háború kitörésekor Leisner áttette tevékenységét a Castellana 4.-ben lévő német nagykövetségre, és végül egy körülbelül harminc beosztottból álló nagy hálózatot épített ki. Ügynökei Spanyolország-szerte működtek. Ahol lehetséges volt, ezek a területi ügyosztályok a német konzulátusokon működtek, ami egy kis diplomáciai védelmet jelentett az Abwehr embereinek. A beosztottak és Madrid közötti rádióadások részletes elemzésével a briteknek sikerült a madridi Abstelle összes állandó tagját és a feladatkörüket is azonosítani. Mindent tudtak azokról a tisztekről is, akik kapcsolatban álltak ARABELlel.

Leisner titkárnője, Fraulein Haeupel kezelte a postát, és Frau Obermüller intézte a találkozókat, illetve kartotékos nyilvántartást vezetett az Abstelle ügynökeiről. Leisner adminisztratív titkárságát Max Franzbach vezető pénztárnok alkotta, Zimmer Staff pénztárnokkal és Pfau közlegénnyel, akihez a gépkocsipark is tartozott. Leisner jobbkeze Eberhardt Kieckebusche alezredes volt, aki az Abwehr I. Csoportjának parancsnokaként is tevékenykedett – ez a szervezet felügyelte az Abstelle általános kémtevékenységét. Adjutánsa Wilhelm Oberbeil

tartalékos hadnagy, aki minden különleges tervet kezelni tudott, illetve itt dolgozott még a nyilvántartást vezető Meyer-Quittlingen kisasszony, aki egyúttal az egység titkári teendőit is végezte.

Kieckebusche parancsnoksága alatt hét osztály tevékenykedett, és mindegyik világosan körülhatárolt működési területtel rendelkezett. Ezek közül a Vertrauensmann ügyosztály állt az első helyen, amit Karl-Erich Kühlenthal vezetett századosi rangban. Ötfős egység tartozott alá: Gustav Knittel tizedes, az iroda vezetője, Zierath közlegény, a tolmács, az ügynököket ellenőrző Knappe közlegény, Heinsohn, a titkárnő és az ügynökökkel kapcsolatot tartó, és a láthatatlan tintával írt üzeneteket készítő Mann kisasszony, a személyi titkárnő. Ezek az emberek kezelték ARABEL üzeneteit időről időre, bár a munka jó része Mann kisasszonyra és a különleges dokumentumok részlegét vezető tudósra, dr. Kuenkelére hárult. Ennek az ügyosztálynak saját laboratóriuma volt, ahol többek közt az ARABEL által is használt láthatatlan tintákat gyártották.

A hat másik ügyosztályt az információgyűjtés különböző ágainak szentelték és a következőkből állt: hadsereg, haditengerészet, műszaki és Luftwaffe, közvetítés, rádiókommunikáció és okmányok. Végül mindegyikük kapott információt ARABELtől.

Mint láttuk, a brit jelenlét a németekével összehasonlítva csaknem jelentéktelen volt a spanyol fővárosban, ráadásul tevékenységüket a spanyol hatóságok és a saját nagykövetük egyaránt akadályozta. Utóbbi semmiben sem segítette az állomáshelyéhez tartozó kis titkosszolgálati csoport munkáját. Hoare úgy döntött, nem provokálja a Generalissimót, legkisebb ürügyet sem szolgáltat diplomáciai incidensre, de a korlátozások ellenére a brit titkosszolgálat, az SIS V ügyosztálya képes volt azonosítani az ellenség helyi titkosszolgálati szervezetének teljes felépítését. Az ISOS nélkül ez aligha lett volna lehetséges, viszont így az SIS a távolból az ellenség összes tevékenységét nyomon követhette az Ibériai-félszigeten.

A V ügyosztály csapatán kívül volt még egy szintén kis létszámú, speciális kutatásokra létrehozott B1(b)-nek nevezett MI5-os ügyosztály. Ők az ISOS megfejtéseiből az angliai német kémtevékenységre vonatkozó adatokat elemezték. Vezetőjük Herbert Hart, a jogtudomány jövendőbeli professzora volt az Oxford Egyetemen. Csapata Anthony Blunt művészettörténészből, Patrick Dayből, Edward Blanshard Stamp,

oxfordi filozófusból (ő később az angol legfelsőbb semmítőszék bírája lett) és az ügyvédi diplomával rendelkező John Gwyerből állt. Együtt próbálták megrajzolni a titokzatos ARABEL profilját és lenyomozni a mozgását. Közben a B1(a) ügygazdái a saját ügynökeik üzeneteit figyelték, abban a reményben, hogy találnak valami, az újonnan szerveződő hálózatra vonatkozó, apró utalást. A teljes felelősség a 28 éves újságíró, Dick Brooman-White által vezetett B1(g)-re, a spanyol, portugál és dél-amerikai kémelhárításért felelős ibériai ügyosztályra nehezedett. Kicsoda ARABEL, és hogyan jutott be az országba? Ezekre a kérdésekre kereste a választ Brooman-White és három B1(g)-s ügygazdája, Paul Matthews, Alicia Pitt és Tomás Harris.

Dick Brooman-White le sem tagadhatta volna, hogy Etonben és a cambridge-i Trinity College-ban végzett. 1938-ban Tory-képviselőnek jelölték Glasgow Bridgeton körzetében. Ugyanabban az évben nevezték ki a Nemzetőrség sajtófőnökének. A háború kitörése után nem sokkal átigazolt az akkoriban a Wormwood Scrubs területén működő biztonsági szolgálathoz (Security Service). A másik B1(g)-s tiszt, Tomás Harris később hivatalos szerepet játszott a GARBO- ügyben.

Harris tehetséges művész volt. 1908-ban született, a Különleges Hadműveleti Parancsnokságról (Special Operations Executive, SOE) került az MI5-ba. Az SOE-t, ezt a szabotázs szervezetet 1940 júliusában hozták létre, miután Franciaország elesett. Harris Guy Burgess ajánlására került az SOE-ba. Az elsők között csatlakozott a szervezethez. Jelentkezését követően az SOE első, a Hertford közelében lévő Brickendonbury Hallban, az erdő közepén épült nagy vidéki házban lévő különleges kiképzőiskolájába küldték. Harris és felesége, Hilda hat hónapig maradt Brickendonburyben, aztán Kim Philby szavaival, „nemsokára beszipkázta az MI5, ahol kieszelte és levezette minden idők egyik legkreatívabb titkosszolgálati hadműveletét".

Harris élénk képzelőereje rendkívüli gyakorlatiassággal párosult. Megnyerte a Trevelyan Goodall Művészeti ösztöndíjat a Londoni Egyetemen, a Slade School of Fine Artsra. Ez annál is figyelemreméltóbb, mert akkor még csak tizenöt éves volt, ami miatt, legalábbis elméletben, nem kaphatta volna meg. Spanyolországban nevelkedett, ahol az édesanyja született. Tomás jól ismerte az országot, és anyanyelvi szinten beszélt spanyolul. A Slade School elvégzése után

egy évet töltött a római Brit Akadémián, ahol festészetet és szobrászatot tanult. Az apja, Lionel angol zsidó volt és ismert mayfairi műkereskedő. Spanyol Művészeti Galériája elsődlegesen Velázquez, Goya és El Greco műveinek árusítására összpontosított. Tomás 1930-ban kezdett el az apjánál dolgozni, és számos emlékezetes, árveréseken történt kitűnő sakkhúzás kötődik a nevéhez. A kritikusok sokra tartották Tomást. Nem csupán a festéshez és a metszetkészítéshez értett. Néha szobrászkodott, és időnként kerámiákkal, ólomüveggel, szőnyegekkel és metszetekkel is foglalkozott.

Lionel Harrisnak, Tomáshoz hasonlóan három lánya volt, Conchita, Enriqueta és Violetta, akik Tomás példáját követve jelentkeztek az MI5-ba. Spanyolul beszélő tisztekként szolgáltak a B1(a)-ban. Harrisék otthona, a Chesterfield Gardens 6. – amit Tomás később örökölt az apjától – keleti szőnyegekkel és középkori falikárpitokkal díszített csodálatos ház volt. Lionel itt intézte üzleti ügyeit, és végül az MI5 és az SIS kisszámú bohém alkalmazottjának kedvelt találkozóhelye lett. Tommy és felesége, Hilda pompás házigazdának bizonyult. A háború ellenére jó borokkal és ínyenc fogásokkal kedveskedtek barátaiknak.

A háború további részében elköltöztek Mayfairből egy még nagyobb birtokra, a Logan Place-en álló Garden House-ba, de új otthonukban is megmaradt a nem hivatalos értelmiségi tiszti klubok könnyed atmoszférája, ahol MI5-os és SIS-es fiatalok szabadon jöhettek-mehettek. Harrisék gazdag, egyetemet végzett fiatalembereinek társaságához tartozott Guy Burgess, David Liddell, Victor Rothschild és Anthony Blunt az MI5-ból; Dick Brooman-White, Kim Philby, Tim Milne és Peter Wilson az SIS-től. Legtöbbjük (Philby és Tim Milne kivételével, aki a V ügyosztály ibériai irodájának fejeként az utódja lett) a háború után más-más területen szereztek hírnevet maguknak. Burgess a BBC-ből ment a külügyminisztériumba és később az oroszokhoz pártolt; David Liddell sikeres művész lett; Victor Rothschild tudós; Anthony Blunt visszatért a Courtauld Institute-ba; Brooman-White Rutherglen választókörzetének konzervatív képviselőjeként került a parlamentbe; Peter Wilson a Sotheby igazgatója lett.

1941 végén Brooman-White-ot áthelyezték az SIS-hez, hogy vezesse a V ügyosztály V(d) nevű ibériai irodáját, és Tomás Harrist nevezték ki a B1(g) élére. Addigra a B1(g) létszáma már kibővült az egyre gyarapodó feladatok miatt. Az alosztály eredetileg csak néhány embert

foglalkoztatott a londoni spanyol nagykövetségen belül. Ők hallgatták ki a Nagy-Britanniába készülő, kémkedéssel gyanúsított embereket, illetve kivizsgálták a Spanyolországba és Dél-Amerikába irányuló gyanús küldeményekben, hogy megszegték-e a cenzúrával kapcsolatos előírásokat. A B1(g) terhei napról napra növekedtek, és Paul Matthews nem örvendett jó egészségnek. Ráadásul túl sok feladat jutott a három titkárnőre. Ennek következtében Harris elkezdett új tagot keresni az ügyosztályához. Egyik reggel a St James's Street lépcsőjén találkozott Sarah Bishoppal, akiről tudta, hogy folyékonyan beszél spanyolul, és megkérte, csatlakozzon hozzájuk.

Sarah Bishop a kabinetirodában kezdte titkári teendőit, de megkérték, hogy helyezkedjen el másutt, mikor a közvetlen főnöke átváltott a gazdasági statisztikák előkészítésére. Toby Caulfieldnek, a barátságos MI5-os tisztnek (és későbbi legfelső bírósági bírának) hála, Sarah Bishopnak felajánlottak egy állást az MI5 francia ügyosztályában. A részleget ekkor a fiatal Peter Ramsbotham vezette (akit később az itt végzett munkáért ütöttek lovaggá, majd brit nagykövet lett Washingtonban). Miután kicsit jobban kiismerte magát a titkosszolgálatok világában, Sarah továbblépett, és csatlakozott Tomás Harrishez a B1(g)-nél. Itt azt mondták neki, hogy az ISOS elemzői új Abwehr-embert szúrtak ki, akiről a németek azt hiszik, hogy Angliából jelent ARABEL kódnév alatt, de Herbert Hart elemzői úgy gondolják, hogy spanyol, és még mindig Portugáliában van.

Amint az ARABEL-kirakós darabjait összerakták, úgy tűnt, valószínűleg azzal a férfival van dolguk, aki felkereste a madridi, majd a lisszaboni brit nagykövetséget, hogy felajánlja szolgálatait a szövetségesek ügyének. Juan Pujol García és ARABEL egy és ugyanaz a személy. Az MI5 számára is nyilvánvaló volt, hogy ARABEL információi kitalált történetek, bár az ISOS világosan észlelte, hogy az Abwehr egyre magasabbra értékeli a forrást. Bármennyire hihetetlennek tűnt, a németek láthatóan bevették minden hazugságát, sőt a kitalált ügynökeivel kapcsolatos bizarr költségköveteléseit is jóváhagyták. ARABEL nem volt képes átlátni a predecimális angol pénzrendszert, ezért néhány nagyon furcsa számlát nyújtott be, és mindent shillingben számolt. ARABEL úgy hitte, hogy a portugál nagykövetség a többi londoni diplomatamisszióval együtt Brightonba költözött, hogy a fővárosban tomboló elviselhetetlenül forró nyártól meneküljenek. Egy

alkalommal azt jelentette, hogy a kikötőmunkások Liverpoolban egy liter borért elárulják a behajózási műveletekkel kapcsolatos információkat. Az óriási tévedések dacára, ARABEL félrevezető üzenetei nyomán a németek néha jelentős katonai vállalkozásokat is indítottak, és az is kétségtelen volt, hogy ARABEL néha ráhibázott az igazságra vagy kényelmetlenül a közelében járt.

Juan Pujol megjelenését a lisszaboni brit nagykövetségen hosszas vita követte: elfogadják-e ARABELt és bevegyék az MI5 kettős ügynökeinek sorába, vagy ne? Valódi személyiség, vagy a németek telepítették? Jobb lenne békén hagyni?

A V ügyosztály vezetője, Felix Cowgill leszögezte, hogy azokon az információkon túl, amit ő adott meg magáról Madridban és Lisszabonban, csak nagyon keveset tudnak Pujolról. A Madrid és Berlin közötti lehallgatott rádióadásokról készült ISOS-dosszié a három megfejtett üzenet másolatát tartalmazta, illetve több, ARABELlel kapcsolatos értékelést, amelyek mind megbízható forrásként említették – de semmi egyebet. Mivel Cowgill egykor a Kalkuttai Különleges Ügyosztály helyettes vezetője volt (mielőtt 1939-ben belépett volna a titkosszolgálat, az SIS kötelékébe), gondosan ügyelt a biztonságra. Különösen az ISOS-t védelmezte. Az információgyűjtés területén elkerülhetetlenül felmerül a probléma, hogy miközben mindent meg kell tenni annak érdekében, hogy a meglévő források ne lepleződjenek le, újakra is szert kell tenni. Ez folyamatos konfliktusforrást jelentett, és akadályozta az V. ügyosztály műveleteit, mert Cowgill vonakodott új információs csatornákat üzembe állítani, ha azok bármiféle kockázatot jelenthettek az anyatelepre, vagyis a GCHQ-tól, a Kormányzati Kommunikációs Központból származó információáramlásra. A Pujolról folytatott vitában számos csontig lerágott érv is előkerült. Vajon el kell fogadni az ajánlatot, mielőtt még meggondolja magát, vagy a németek vannak a háttérben? Az Abwehr belső kommunikációja, amit szintén lehallgattak, felfedte, hogy ARABELt nagyra tartják a madridi Abstellén és a berlini Abwehr-főhadiszálláson is. Bizonyos körülmények között ez ellene szólt volna, másfelől viszont nem lett volna értelme „megfordítani” egy olyan ügynököt, aki nem élvezi az ellenség teljes bizalmát. A kémelhárító tisztek a beszervezés mellett érveltek, rámutatva, hogy Pujol megerősítené a B1(a) már létező kettős ügynökeinek sorát, és páratlan dezinformációs csatornát jelent. Végül is,

érveltek, Pujol átment az első rostán, az ellenség hiteles forrásnak tekinti. A V ügyosztály tapasztaltabb tagjai ezzel szemben nem akartak kockáztatni. A V(d) fiatalabb tagjai közül néhányan, mint például Kim Philby és Desmond Bristow viszont meg akarták ragadni a lehetőséget, mert érezték, hogy talán soha többé nem adódik ilyen esély.

Nagyon magas volt a tét. Amennyiben Pujol pontosan az, akinek látszik, akkor bebizonyosodik, hogy az MI5 több lépéssel az Abwehr előtt jár, ráadásul tovább növelhető az előny. Viszont ha kiderül, hogy szándékosan telepítették, az egész kettősügynök-rendszert veszélybe sodorhatta volna. Ahogy Cowgill rámutatott, még az ISOS számára is kockázatot jelentett. Egy sor más lehetőséggel is számolni kellett. Pujol ajánlata egy kidolgozott csapda része is lehetett, amelynek célja, hogy azonosítsák vagy semleges területen elrabolják a Brit Titkosszolgálat egyik tisztjét – erre már volt precedens. Hasonló eset történt 1939 novemberében Hollandiában, ahol az akció következtében az SIS elveszítette két tapasztalt emberét. Másik lehetséges forgatókönyv, hogy az Abwehr mindent megtesz, hogy beépítsen az MI5-ba egy „hármas ügynököt", mert kételyeik támadtak az ügynökeik által jelentett információkkal kapcsolatban. Ha Pujol elnyeri a britek bizalmát, talán képes lesz megítélni, mennyire megbízhatók az Abwehr egyéb forrásai.

Pujol ajánlatát megvitatták Londonban, St Albansban és az összes fórumon, ahol a brit kémelhárítás szakértői összegyűltek. A vélemények nagyjából a különböző szervezetek mentén oszlottak meg. A V ügyosztály ellene volt, hogy befogadjanak egy semleges környezetben dolgozó, viszonylag ismeretlen ügynököt, akit a jelenlegi helyzetben nem lehet lenyomozni. Az MI5 amellett érvelt, hogy hozzák Angliába, így ARABEL folytathatja küldetését, mielőtt az Abwehr lebuktatja és rájön, hogy milyen könnyedén átverték. A Pujol beszervezéséről folyó vitának az vetett véget, hogy egy sor megfejtett üzenet érkezett Bletchleyből, amelyek egyértelműen jelezték, hogy a németek csapdába akarnak csalni egy szövetséges konvojt a Földközi-tengeren, amely Liverpoolból indulva Málta felé tart. Bár számos konvoj megpróbálta megtenni a kockázatos utat, hogy felszabadítsa Máltát, de akkoriban egy sem indult Angliából. Az üzemanyag-szállító hajók Alexandriából érkeztek, de a német vagy olasz bombázók elsüllyesztették őket. A kemény nyomás alatt tartott sziget állandó légitámadásoknak volt kitéve. 1942 első harminc napjában Máltát több mint kétezer légitámadás érte.

1942 februárjában több mint ezer tonna bombát dobtak le a szigetre. Február 7-én Málta rekordhosszúságú, tizenhárom órás légitámadást vészelt át. A csapássorozat tizenhat egymástól elkülönülő ellenséges bevetésből állt. A Brit Királyi Légierő, az RAF, csak maroknyi vadászrepülővel rendelkezett, és a szigeten élők még az alig néhány órás szüneteknek is örültek.

ARABEL nem létező konvoja pont ilyen – ráadásul hosszabb – szünetet jelentett a tengelyhatalmak támadásai közben. Üzenetei szerint egy Liverpoolban dolgozó kémet is beszervezett. Ez a képzeletbeli ügynök, aki később William Gerbers néven küldött jelentéseket, végül valami betegségben elhunyt, mivel személyét és tevékenységét túl veszélyesnek ítélték. De abban az időszakban Gerbers rendszeresen jelentett ARABELnek, és leírta a láthatólag Málta felé tartó kívánatos konvojt. A hírt továbbították az Abwehrnek, aminek eredményeként részletesen kidolgozták a Földközi-tengeren tervezett katonai akció tervét. Az ezt követően megfejtett üzenetek megerősítették, hogy a német admiralitás az Abwehr útján ARABELtől kapott információk alapján készítette elő a támadást. Tengeralattjárókat irányítottak a Gibraltártól keletre eső rejtekhelyre, és torpedókkal felszerelt olasz repülőgépeket vezényeltek Szardíniára. A tengelyhatalmak figyelemre méltó erőt koncentráltak, hogy elsüllyesszék a brit hajóállományt, de természetesen hiába. Miután több ezer munkaórát és több tonnányi értékes üzemanyagot pazaroltak el, és a rég várt konvoj mégsem tűnt fel, a hadművelet kudarcáért nem az Abwehrt, hanem az olaszokat hibáztatták. A lehallgatott üzenetek azt bizonyították, hogy senkiben sem merült fel, hogy ARABEL esetleg pontatlan vagy hamis információt közölt. Az egész hadművelet, amely német szempontból tökéletes fiaskónak bizonyult, a napnál is fényesebben bizonyította, hogy ARABEL kapcsolatban áll az ellenséggel. A máltaiaknak a rövid szünet lehetőséget adott, hogy újjászervezzék a sziget védelmét, és végre kifújhassák magukat egy kicsit.

Amennyiben Pujol akaratlanul is képes megakasztani a német hadigépezetet, mi lesz akkor, ha tevékenységét összehangolják a megtévesztés művészetének más elemeivel? Az MI5 kitartóan lóbálta ezt a répát, azonban az SIS V ügyosztálya vonakodott lecsapni a kínálkozó lehetőségre. Mikor kezdetben az MI5 hivatalosan felvetette az ötletet, a biztonságra hivatkozva elvetették. Végül az MI5 arra a

következtetésre jutott, hogy az SIS azért nem akarja kicsempészni Pujolt Portugáliából, mert attól tart, hogy ezáltal talán leleplezhetik halászhajókból álló, titkos csempészhálózatukat. A háború alatt az SIS rendkívül hasznos és fölöttébb törvénytelen összeköttetést tartott fenn Lisszabon és Gibraltár között. Vajon azért utasították el Pujol ajánlatát, mert vonakodtak értékes titkos szállítóeszközeiket egy amatőr rendelkezésére bocsátani? Vagy még mindig attól tartanak, hogy ellenséges ügynökkel van dolguk, aki jelenti a hálózatot az államvédelmi hatóságnak, a PVDE-nek (Polícia de Vigilância e de Defesa do Estado)? Nem éri meg az esetleges kockázatot, hogy közvetlen vonalat építsenek ki az ellenség titkosszolgálatához és döntéshozó szervéhez? Elképzelhető, hogy Pujol révén, akit láthatóan hiteles forrásnak tekintenek a németek, betekintést nyerhetnek majd az Abwehr belső köreinek működésébe? A lehetséges előnyök végül is nyomatékosabb érvnek bizonyultak, mint az aggodalmak, és megegyeztek, hogy Pujolt Londonba hozzák, hogy a továbbiakban az MI5 felügyelete alatt folytassa tevékenységét. A titkosszolgálat, az SIS végül beleegyezett a dologba, és kineveztek egy spanyolul tudó, V(d) ügyosztályos tisztet, Desmond Bristow-t, hogy az SIS részéről felügyelje az ügyet, és tartsa a kapcsolatot az MI5-val és a XX Committee-vel. A V ügyosztályos tisztek között ő pártolta leginkább, hogy fogadják el Pujol ajánlatát, úgyhogy amint zöld utat kapott, lelkesen nekilátott a feladat kidolgozásának. Mivel az SIS abba is beleegyezett, hogy hozzák Londonba Pujolt, kódolt üzenetet küldtek futár útján a lisszaboni SIS-állomáshelyre. Persze egy üzenetet elküldeni az egy dolog; a németek és a portugálok figyelő tekintete előtt átadni már nem olyan könnyű.

Ekkor, 1942 márciusában rendkívül bonyolult volt a helyzet. Bár Portugália Nagy-Britannia legrégibb szövetségesének számított, a minisztertanács elnöke, António Salazar vonakodott nyíltan szembefordulni a tengelyhatalmakkal, holott az 1373-ban megkötött, 500 éves kölcsönös segítségnyújtási egyezmény szerint Portugáliának támogatnia kellett volna a szövetségeseket és hadat üzennie Németországnak. Az igazsághoz hozzátartozik, hogy Lisszabon 1941-ben félszívvel tett egy ajánlatot, azonban a londoni hadügyminisztérium úgy döntött, hogy előnyösebb, ha nem hivatkoznak a régi szerződésre, és engedik Portugáliának, hogy megőrizze a semlegességét. Ellenben javasolták, hogy a portugál kormány adjon engedélyt a brit Királyi

Légierőnek (RAF), hogy bázist hozzon létre az Azori-szigeteken, amivel biztosítani lehetett az atlanti konvojok védelmét. (1943 augusztusában, hosszas alkudozás után Salazar titokban beleegyezett a kérésbe, és lehetővé tette, hogy az RAF felszerelését elhelyezzék a stratégiai fekvésű szigeteken.)

London figyelmét nem kerülte el, hogy a diplomáciai tárgyalások terén mindaddig csak apránként haladtak előre, míg a szövetségesek nem lendültek offenzívába a frontokon. Az Észak-Afrikában aratott győzelem megalapozta a portugálokkal való együttműködést, de közben persze a nácik sem szalasztottak el egyetlen alkalmat sem, hogy körüludvarolják Salazart. Ebben von Hoyningen-Huene báró, a Svájcban született arisztokrata játszotta a fő szerepet. Anyja angol, apja balti német volt. Régóta élt Lisszabonban Ribbentrop nagyköveteként, és ügyesen hízelgett Salazar befolyásos barátainak. Von Hoyningen-Huene követségén jelentős számú Abwehr-ügynök dolgozott. Az ügyosztályt Albrecht von Auenrode őrnagy vezette. A színes egyéniségű bécsi titkosszolgálati tiszt mindig „Ludovico von Karsthof”-nak adta ki magát, és egy Simon nevű majmot tartott az irodájában. A híresztelések szerint von Auenrode munkatársa, Mausi is a szeretője volt.

A hadviselő felek diplomáciai misszióin dolgozó gyanús személyek megfigyelése a gyilkos hírű nemzetközi rendőrség, a PVDE feladatkörébe tartozott. Ez a belbiztonsági erő, amely kegyetlenkedéseiről lett ismert a spanyol polgárháború idején, Agostinho Lourenço kapitány parancsnoksága alatt állt. A szervezet munkáját elméletben a belügyminiszter felügyelte, ám a gyakorlatban Lourenço csak a miniszterelnöknek, Salazarnak tartozott engedelmességgel. Lourençót az ország egyik leghatalmasabb (és legkegyetlenebb) emberének tartották.

Hivatásos katonatisztként az első világháború idején a portugál kontingenssel harcolt Franciaországban a szövetségesek oldalán. A britek is kitüntették a Viktória-érdemrenddel szolgálataiért mint a titkosrendőrség lisszaboni részlegének vezetőjét, mikor a walesi herceg 1931-ben rövid látogatásra érkezett. Bár érezhető szimpátiával kezelte az angolokat, ők ellenségnek tekintették Lourençót és félelmetes szervezetét. Egy titkos értékelés szerint, amit a brit nagykövetség készített Lourençóról röviddel a háború előtt,

> a kapitány nagyon energikus és hatékony tiszt, aki sokkal több bizalmat élvez, mint ami a rangja alapján indokolt lenne. Gyakorlatilag ő irányítja a titkosszolgálatot. Munkáját összekapcsolja a kommunizmus elleni küzdelemmel, mivel ezt tartják az országot fenyegető legnagyobb veszélynek; jó megjelenésű, de nyers a modora. Egyszer azzal fenyegetőzött, hogy visszavonul, mert a belügyminiszter több általa letartóztatott személyt szabadon engedett. Csak úgy volt hajlandó továbbra is hivatalban maradni, hogy a továbbiakban nem bírálták felül a döntéseit.

Lourenço egyik rangidős helyetteséről, Paulo Cumano kapitányról úgy tartották, egyértelműen a németekhez húz, mivel a rendőrségi módszereket a háború előtt Berlinben tanulta. Egy német műszaki egyetemre járt, ahol ugyanazon az évfolyamon folytatta bányamérnöki tanulmányait, mint Erich Emil Schröder, akit 1941 márciusában neveztek ki a német nagykövetség elemző munkatársának. A férfi a valóságban a Gestapo helyi képviselőjeként dolgozott, és elsődleges feladata a Lourenço PVDE-jével való kapcsolattartás volt. Egy másik magas rangú, szoros német kapcsolatokkal rendelkező PVDE-tisztségviselő, Lourenço helyettese, a biztonsági részleget vezető Jose Catela kapitány volt.

A rettegett PVDE-n kívül létezett egy nem hivatalos titkosszolgálat is, amit Legiāónak vagy Portugál Légiónak neveztek. Az erős paramilitáns csoportot a hasonszőrű feketeinges szervezetekre támaszkodó, közismert fasiszták vezették. A Legiāo messze legfontosabb részlege a német nagykövetséggel közeli kapcsolatot ápoló titkosszolgálati ügyosztály lett. Portugália életének alig volt olyan szelete, amit ne hatott volna át a Legiāo.

Lisszabonban Ralph Jarvis vezette a V ügyosztály egységét. Amikor 1942 márciusában London utasítást adott, hogy találják meg ARABELt, Ralph Jarvisnak komoly nehézségekkel kellett megbirkóznia. Csapatával együtt a Brit Újrahonosítási Hivatalban dolgozott. Ez a hely a város másik végén található, mint a nagykövetség. Ráadásul állandóan követték őket az inkognitójukra csak alig vigyázó PVDE- ügynökök. Ebből fakadóan nem volt egyszerű az állomás vezetőjének megbízatását teljesíteni, hiszen az egész diplomáciai személyzetet megfigyelték. Ráadásul Sir Ronald Campbell nagykövet külön figyelmeztette Johns parancsnokot, hogy ne keveredjen semmiféle olyan tevékenységbe, amely kompromittálhatná a nagykövetség többi dolgozóját. A Lisszabon régi negyedének szívében lévő, keskeny utcákkal körülvett

épület tökéletesen alkalmatlan volt a klasszikus titkosszolgálati műveletek végrehajtására. A PVDE számára semmiféle nehézséget sem jelentett, hogy mindenkit szemmel tartsanak, beleértve az amerikaiakat, akik az előző év decembere óta elveszítették semleges státuszukat. Azóta ők is ki voltak téve Lourenço megkülönböztetett figyelmének.

Mindennek ellenére a V ügyosztálynak volt néhány, jelentős mozgási szabadsággal rendelkező embere: Jarvis legmegbízhatóbb segítője, Graham Maingot és Maingot kapcsolata, Risso-Gill.

Maingot veterán brit ügynök volt, jóképű, mint egy filmsztár. A háború előtti éveket kereskedőnek álcázva töltötte Rómában. Amikor Mussolini 1940-ben belépett a háborúba, el kellett hagynia Olaszországot, és azóta a portugáliai emigráns közösségben élt, informátorokat toborzott, illetve az alkalmi kettős ügynökök munkáját irányította. Eddigi legjobb fogása Risso-Gill, egy a Seconi Vacuum Corporation olajkirendeltségén dolgozó, gibraltári gyökerekkel rendelkező brit férfi volt.

Risso-Gill apja mérnökként dolgozott az országban, majd beházasodott egy régi portugál családba, és Lisszabonban telepedett le a századfordulón, mikor a brit cégek modernizálták az országot. Lisszabon villamoshálózatát egy brit cég építette ki, és negyven évvel később, az erre vonatkozó szerződések alapján, még a telefontársaság is brit tulajdonban maradt. Eugene Risso-Gill, akit minden barátja Gene-nek hívott, Tangerben született 1910-ben. Családja Angliában taníttatta, ahol Bathban a Prior Parkba járt. Komoly nyelvtehetségnek számított, és ebből fakadóan folyékonyan beszélt franciául, németül, spanyolul és portugálul. Mikor befejezte tanulmányait, visszatért Portugáliába, ahol sportolóként, szerencsejátékosként és nőcsábászként lett híres, míg végül elvette feleségül gyermekkori szerelmét, Guilhermina Soares de Oliveirát, akivel valaha régen egy házban laktak. Az esküvőjük idején, 1934-ben Guilhermina apja már negyedik éve a portugál minisztertanács elnökének tisztségét töltötte be. Azelőtt Domingos de Oliveira Lisszabon katonai kormányzója, valamint a belbiztonságért felelős, különleges hatáskörrel felruházott minisztere volt. Több mint egy évtizeden keresztül a tábornok országának erős embereként tartották számon, míg aztán 1938-ban visszavonult, és onnantól a legfelsőbb katonai törvényszék vezetője lett. Közismert angolbarátként ő képviselte hazáját Londonban VI. György király koronázásán.

Salazarral is jó viszonyt ápolt, aki eredetileg a pénzügyminiszteri posztot bízta rá. Más szóval Gene Risso-Gill felettébb jó kapcsolatokkal rendelkezett. Ráadásul feleségének négy fivére is magas katonai rangot ért el (a tábornok legidősebb fiát Macao kormányzójának nevezték ki), és három nővére közül kettő szintén magas rangú portugál katonatiszthez ment feleségül. Mindezt megkoronázandó Risso-Gill baráti viszonyt ápolt Lourenço kapitánnyal, a PVDE vezetőjével, és közeli kapcsolatban állt Selgadóval, a Legião titkosszolgálati részlegének fejével is.

E befolyásos családi kapcsolatok tükrében nem igazán meglepő, hogy mikor Risso-Gill felkereste a brit nagykövetséget 1940-ben azzal, hogy felajánlja segítségét, a nagykövettől, Sir Walford Selbytől nyert kihallgatást. Selby megkérte, maradjon Portugáliában, ahol szerinte több hasznát veszi a brit kormány, majd diszkréten leadta a nevét az SIS-kirendeltségen Johns parancsnok elődjének, Austin Walsh-nek, a királyi haditengerészet parancsnokának. A Selbytől kapott útmutatásokkal felszerelkezve Walsh megkörnyékezte Risso-Gillt, és megkérdezte, hogy felkészült-e egy „veszélyes és titokzatos munkára”. Risso-Gill igent mondott. Valamivel később Graham Maingot felkereste, és azt mondta, ha Risso-Gill hajlandó Nagy-Britannia számára kémkedni, cserébe segédattaséként rendelkezési állományba helyezik a nagykövetségen, ami bizonyos fokú diplomáciai mentességet jelent. De ennek ellenére nem a főépületben, a kancellárián dolgozott, hanem az útlevél-ellenőrző osztálynak is helyet adó, a Rua da Emendaán lévő konzulátuson szállásolták el. A háború folyamán fedőcímként a földszinten használt egy irodát a Rua de S. Bentón, ahol nyugodt körülmények között találkozhatott az ügynökökkel.

Risso-Gill beszervezése remek húzás volt az SIS részéről. Sokszor vették hasznát, amikor valami vitás kérdés merült fel. Különösen a portugál külügyminisztériummal az Azori-szigetek tárgyában folytatott kényes tárgyalások során segített rengeteget. Risso-Gill továbbra is Maingot legfőbb ügynökeként tevékenykedett, míg végül a háború után egy botrányba keveredett, és Sir Donald Campbell beidéztette nagy port kavart válási ügyében.

Risso-Gill Lisszabon elegáns, Estrela nevű lakónegyedében lévő, tágas, modern lakása az Avenida Álvares Cabral 34.-ben, ideális védett háznak bizonyult. Itt gyakran bonyolítottak le titkos találkozókat. Bár

számos, Franciaországból menekült ügynökkel állt kapcsolatban, mégis ARABEL első brit ügygazdájaként betöltött szerepe volt a legjelentősebb tevékenysége a háború során.

London utasította Ralph Jarvist, hogy keresse meg Juan Pujol Garcíát. Ő haladéktalanul kapcsolatba lépett Gene Risso-Gill-lel és megkérte, nyomozza le ezt az embert, nyerje el a bizalmát, és vegye rá, hogy utazzon Angliába. Pusztán a véletlen egybeesésnek köszönhető, hogy Pujol éppen akkor kereste fel az amerikai nagykövetséget, ahol a helyettes tengerészeti attaséval, Arthur Benson kapitánnyal találkozott. Bensonnak megvoltak a saját csatornái, ezért a helyi SIS-kirendeltséget megkerülve elküldte üzenetét Londonba a V(d) ügyosztályhoz, amiben ismertette Pujol ajánlatát, hogy segíteni akarja a szövetségesek ügyét. Bár a Benson által választott út eltartott egy kis ideig, üzenete éppen a megfelelő pillanatban ért célba: Risso-Gill pont akkor kezdett el ARABEL után kutatni, amikor ő maga fedte fel magát azok előtt, akik már keresték. Úgy tűnt, mindenki egyet akar.

Demorest hadnagy és Benson megadta Risso-Gillnek Pujol címét az estorili kaszinótól pár méterre lévő, új bérelt házban. Szerencsére Gene Risso-Gill családjának volt egy tengerparti villája, a Chalet Rola Oeirasban, félúton Lisszabon és Estoril között. Itt ideális körülmények közt találkozhattak, nem zavarta őket a PVDE árgus tekintete. Risso-Gill és Pujol tárgyalásának pontos részletei nem ismertek, de több mint negyven évvel később a kettős ügynök még mindig tudta Risso-Gill otthoni és hivatali számát: Lisszabon 61089 és Lisszabon 60402.

Pujol lelkesen elfogadta a brit ajánlatot, azonban felmerült egy komoly akadály. A Portugáliába történő ki- és beutazást szigorúan ellenőrizték a hatóságok, és a PVDE nem csinált belőle titkot, hogy rendszeresen eladja a beérkező és kiutazó utasok listáját a német nagykövetségnek. Ráadásul Corte Realt, a Tagus folyón kialakított Cabo Ruivo vízirepülőgép-terminál PVDE-felügyelőtisztjét kifejezetten a Gestapo pénzelte. Hogyan hagyhatná el Pujol Portugáliát úgy, hogy a PVDE ne jelentse a németeknek? Ha a hagyományos útvonalak egyikén hagyja el az országot, a neve biztosan feltűnik az Abwehrnek, amely természetesen úgy hitte, hogy ARABEL tavaly júliusa óta Angliában él. Az egyértelmű volt, hogy semmiféle magyarázattal sem lehetne visszaszerezni a németek bizalmát, ha valahogy rájönnének, hogy az utóbbi kilenc hónapban félrevezették őket. Viszont nem használhatták

az SIS titkos hajójáratát sem Gibraltárba, mert még mindig fennállt a veszélye, hogy Pujol az ellenség beépített embere, és az Abwehr megfigyelése alatt áll.

Jarvis és Risso-Gill úgy hidalta át ezt az akadályt, hogy egy Földközi-tenger felé tartó brit gőzhajó segítségét kérte. Benson kapitány, a tengerészeti attasé meggyőzte a kereskedőhajó kapitányát, hogy csempéssze Pujolt a fedélzetre, és szállítsa el a Sziklaáig. Másnap reggel a gőzös újból csatlakozott a konvojához, és két nappal később Pujol találkozott Gibraltárban Donald Darlinggal, a helyi SIS-kirendeltség képviselőjével. Darlingot nemrég helyezték Lisszabonból Gibraltárba. Ő fogadta a menekült szövetséges katonákat és más ellenállókat az európai kontinens egyetlen brit kézen maradt területén. A váratlanul érkezőknek hosszú napokig várakozniuk kellett, míg ellenőrizték a személyazonosságukat. Azok az ügynökök, akik előzetes figyelmeztetést tudtak küldeni, szerencsésebbek voltak, és felszállhattak a legközelebbi, Angliába visszatérő hajóra. Nagyon különleges esetekben repülőkön és hidroplánokon szállították az érintetteket. Ezek a gépek mindvégig a tenger felett repülve tették meg az 1500 mérföldes utat. Természetesen Pujol az utóbbi kategóriába tartozott. Darling vendégszobájában szállásolták el, amely védett házként is működött, míg helyet találtak a menekülőknek. Darling néhány ideiglenes úti okmánnyal is ellátta Pujolt, és bizalmasan közölte vele, mivel az SIS nem értesítette a kódnevéről, ő vette magának a bátorságot és választott neki egyet. Kedvenc forró italának nevét: BOVRIL.

8 GARBO hálózata

Amikor Juan Pujol 1942. április 25-én, szombaton megérkezett Angliába, véget ért az SIS szerepe a BOVRIL-hadműveletben. Pujolt átvette az MI5. Mount Battenen, Plymouthban, a hidroplánkikötőben találkozott a B1(a) egyik képviselőjével, Cyril Millsszel (aki egyszerűen csak Mr. Greynek nevezte magát) és Tommy Harrisszel a B1(g)-ből, aki tolmácsolt kettejük között. Jelen volt az MI5 sofőre, Jock Horsfall is. Miután üdvözölték Pujolt Angliában, és végigment a kötelező biztonsági ellenőrzéseken, egy plymouthi szállodába hajtottak. Másnap kora reggel egy londoni biztonságos házba mentek, a Crespigny Road 35.-be, NW4 Hendonba. Ez a város északi részén lévő szolid ikerház a környéken található sok száz más épülethez hasonlóan, három emeleti hálószobával, a földszinten pedig egy nappalival, étkezővel és konyhával rendelkezett. A szerény, jellegzetesen késő viktoriánus, középosztálybeli ingatlant a titkosszolgálat a háború alatt egy fiatal zsidó katonatiszttől bérelte. Mielőtt BOVRIL beköltözött ide, már több kettős ügynök is lakott itt, többek között két norvég: MUTT és JEFF. 1942-re MUTT és JEFF máshová költözött. Pujol egy megbízható MI5-os házvezetőnővel, Miss Titoffal osztotta meg a házat, majd egy héttel később felesége és fia is megérkezett. Őket az MI5 hozta át Angliába.

A megérkezését követő napon Pujolt meglátogatta Cyril Mills és Tommy Harris, akiket ez alkalommal Desmond Bristow, a V ügyosztály tisztje is elkísért. Ő már hónapok óta követte ARABEL mozgását. Bristow Spanyolország déli részén nevelkedett, Tommy Harrishez hasonlóan folyékonyan beszélt spanyolul. Ez volt az első kihallgatás azok sorában, amelyek alatt Mills, Bristow és Harris ízekre szedte BOVRIL furcsa történetét. Április 26-tól egészen május 11-én hétfőig folytatták. Csupán egy napon, május 5-én tartottak szünetet. Miután valamennyien meggyőződtek Juan jóhiszeműségéről, Harris a kettős ügynökkel együttműködve megalkotta ARABEL első, valóban Londonból származó üzenetét, amit német irányítóinak küldött. A következő találkozókon Cyril Mills és Tommy Harris elment Juanért, és Jock Horsfall kocsival elvitte őket a Regent Streeten, a Café Royal

közelében lévő kis irodába. Ezt az irodát számos MI5-os ügygazda használta arra, hogy lebonyolítsák az ügynökeikkel esedékes alkalmi találkozókat, de nemsokára nyilvánvalóvá vált, hogy Harris és Juan sok órát töltenek azzal, hogy megalkossák Juan nem létező szervezetének szerteágazó és bonyolult rendszerét.

Létfontosságú volt, hogy megőrizzék Juan inkognitóját, és abban is egyetértettek, hogy a lehető legkevesebb számú MI5-tiszttel szabad csak találkoznia. Ezért aztán Tommy Harris sürgősen vett egy új ingatlant a Jermyn Street bevásárlócsarnokának közelében, hogy nyugodt körülmények közt képezhesse ki BOVRILt, és rendesen kidolgozzák a műveletet. Biztonsági okok miatt nem használhatta az MI5 központjában lévő irodáját, viszont a bevásárlócsarnoknál lévő iroda kényelmesen közel volt a St James's Streethez, és innen alig pár méterre volt a V ügyosztály Ryder Streeten lévő londoni irodája is. Az első pár kihallgatás minden bizonnyal szokatlan lehetett. Pujol nem sejtette, hogy tevékenységét ilyen aprólékosan megfigyelik, és Harrisnek rá kellett jönnie, hogy az elkövetkező évek jó részét az ifjú katalán társaságában kell eltöltenie. Lassanként kialakult a napi menetrendjük. Az irodában kezdtek, és vagy a Martinez étteremben étkeztek a Swallow Streeten, vagy a Garibaldi étteremben a Jermyn Streeten. Az MI5 ellátta Pujolt Juan García nevére kiállított iratokkal, amelyek igazolták, hogy fordítóként dolgozik a BBC-nek. A hosszúra nyúlt beszélgetések alatt Juan felfedett egy titkot, amit még a náciknak sem mondott el: a spanyol polgárháború után megnősült, és van egy kisfia, Juan Fernando. Felesége, Araceli és fiuk még mindig Portugáliában élt, de az MI5 villámgyorsan elintézte, hogy Londonba hozzák őket. Mikor megérkeztek, Juannal együtt Hendonban laktak, és a biztonsági szolgálat felvett egy dajkát, hogy segítsen Aracelinek.

BOVRIL kihallgatása egyszer s mindenkorra megalapozta hitelét. Pujol átadta a briteknek ARABEL kémhálózatát, ami aranyat ért, bár csak elméletben létezett. Az, hogy a németek komolyan vették, elegendő ok volt az MI5 számára, hogy elfogadják az együttműködést. Pujol azt állította, beszervezett két civilt, akik rendszeresen repültek Anglia és Portugália között és szívesen szállították az üzeneteit, illetve még Ügynök EGY, KETTŐ és HÁROM kódnevűt, akik az ország különböző részein tartózkodtak, és minden bizonnyal képesek jelenteni másoktól független megfigyeléseiket. Később néhányuk maga is írt

üzeneteket, és közvetlenül a németeknek jelentett, de valamennyien ARABELen keresztül kapták az utasításaikat. Ez az adminisztratív előny lehetővé tette Pujol számára, hogy teljes ellenőrzést gyakoroljon a beosztott ügynökei felett, felelősséggel tartozott valamennyiért, és ő biztosította a kapcsolatot. Ráadásul az MI5 így bepillantást nyerhetett abba, hogyan kezel az Abwehr egy ügynökcsoportot. Pujol természetesen minden választ megkapott (ezeket gondosan visszaigazolta az ügynöke nevében), majd gondosan összevetette a többi ügynökének küldött kérdőíveken található hasonló kérdésekkel. BOVRIL hihetetlen találékonyságát bizonyította a kémhálózatával kapcsolatos, minden részletet átfogó tudása. Tommy Harris a nem létező ügynökök mindegyikének egyéni vonásait gondosan feljegyezte egy naplóba, miközben csodálta Pujol kettős identitásra való tehetségét. Cyril Millst annyira lenyűgözte a dolog, hogy javasolta, változtassák meg BOVRIL angol kódnevét valami olyanra, ami kifejezi, hogy Juan valójában: „a legjobb színész a világon". Harris egyetértett, és megegyeztek a GARBO kódnévben. Az új név tükrözte, milyen nagyra tartja az MI5 az ügynökét, és bizonyos szempontból védelmet is jelentett. Ha a németek valaha felfedezik, hogy az MI5 egy híres színésznő nevét viselő kettős ügynökkel operált, nagy valószínűséggel arra gondolnak, hogy nő.

BOVRIL (vagy GARBO, ahogy újonnan elnevezték) minderről semmit sem tudott. Ő ebben az időszakban arra koncentrált, hogy minél pontosabban leírja képzeletbeli ügynökhálózatát MI5-os feletteseinek.

Elsőként az MI5 által J(1) jellel ellátott ügynököt szervezte be (ez a Juan Ügynöke EGY rövidítése volt), aki légi utaskísérőként dolgozott, és a kézbesítő szerepét töltötte be. Az ő feladata volt első felbukkanása, 1941. július 15. óta, hogy megtöltse és kiürítse a bank széfjét az Espírito Santo bankban Lisszabonban, amit ARABEL létesített „tipikus angol néven" Mr. Smith-Jonesként. Harris elintézte a V ügyosztálynál, hogy a továbbiakban Gene Risso-Gill folytassa ezt a tevékenységet. A jövőben Pujol és Harris elkészíti, majd sifrírozza ARABEL üzeneteinek próbaváltozatát, amit eljuttatnak a V ügyosztályba Londonba. Ezek után ők átküldik Risso-Gillnek a rendes királyi futárszolgálat útján Lisszabonba, aki átvette ezt a feladatot, és minden probléma nélkül folytatta a háború végéig. A németeknek, természetesen semmi okuk

sem volt feltételezni, hogy ARABEL rendszerében bármiféle változás következett be. Juan mindegyik képzeletbeli ügynökét egyéni kódnévvel látta el, és egy egész szervezeti táblázatot készített róluk, amely a könyv elején is látható. Bár az MI5 mindegyikükre numerikus neve alapján hivatkozott (Ügynök HÁROM stb.), az Abwehr megszemélyesítette Juan forrásait, és általában a kódnevükön emlegette őket. Az Ügynök HÁROM Abwehr-jele például mindig BENEDICT volt.

Pujol ráhibázott, amikor a KLM-pilótát nevezte meg futárként, mert a KLM vezető pilótája valóban kém volt, bár erről Pujol nem tudott. A Portugália és Anglia közötti polgári légi forgalom a háború alatt is végig megmaradt, noha a fegyvertelen legénységet semmi sem védte az ellenséges támadásoktól. Mindazonáltal a tengerentúli brit légitársaság, a British Overseas Airways Corporation rendszeres hidroplán járatokat tartott fenn Clare and Clyde osztályú Empire gépekkel Poole Harbour és Cabo Ruivo között a Tagus folyón. Emellett alternatív szolgáltatást is kínáltak a KLM-től bérelt négy ikermotoros DC-3 repülőgéppel, a híres Dakota előfutárával, ami Sintra (később Portela repülőtere), valamint a Bristoltól délre fekvő Whitchurch repülőtere között járt. Bár a háború miatt titokban kellett volna tartani az érkezések és indulások időpontját, ez gyakorlatilag lehetetlen volt, és a repülésbiztonság a portugál fél részéről ezen túl is hagyott kívánnivalót maga után. A KLM-pilóták gyakran kénytelenek voltak a Lufthansa gépek mellé parkolni a Sintrán. Ilyenkor látták, ahogy a német szárazföldi személyzet rohan a telefonhoz, hogy jelentsék a brit gép megérkezését, ráadásul a tranzitszállásokon összekeveredett a különböző nemzetek légi személyzete. A brit oldalon egy kicsit jobb volt a biztonság, az utasok azt az utasítást kapták, hogy Bristolban a Grand Spa Hotelben, és ne a whitchurchi repülőtéren jelentkezzenek. Érdemes megemlíteni, hogy a háború idején ez a járat jelentette az elsődleges civil légi kapcsolatot a kontinenssel. Emellett sokkal kockázatosabb és rendszertelenebb – csak éjszaka működő – légiszolgálat is működött Skócia és Stockholm között. A Luftwaffe a háború alatt csaknem végig uralta Európa légterének jó részét, és elzárta azt a szövetséges civil gépek elől. Ilyen körülmények között Lisszabon Európa csomópontjaként vált ismertté.

A háború kezdetén a négy holland repülőgépről leszedték az eredeti jelzéseket, majd Hestonba repültek, ahol átfestették és brit repülőgépként jegyezték be őket. Mindegyiknek egy-egy pilótából,

másodpilótából, mérnökből és rádiósból álló személyzete volt, és huszonegy utas szállítására volt képes. Az útvonalat úgy jelölték ki, hogy elkerüljék az ellenséges vadászgépeket, ami 1000 mérföldes kerülőt és több mint tízórás repülési időt jelentett. Rendes körülmények között a luxus repülőgép 165 mérföld per órás sebességgel haladt (210 mérföld per órás csúcssebességgel), de azért, hogy ne fedezzék fel őket, nagyjából 1500 mérföldet a repülőgépek általában kisebb sebességgel tettek meg, és tizenháromra csökkentették az utasok számát. A kerülőút megkövetelte, hogy megálljanak Oportónál tankolni.

A négy holland gép, a *King Falcon*, a *Buzzard*, az *Aigrette* és az *Ibis*, a KLM legénységével egy csapatban repült, Koene Dirk Parmentier, a hosszú távokhoz szokott pilóta vezetésével, aki megnyerte az 1934-es London-Melbourne repülőverseny vigaszdíját. 1938 tavaszán megnyerte a Batavia-Sydney díjat. Parmentier híres pilóta lévén a brit titkosszolgálat ügynökeként időnként különböző titkos küldetéseket teljesített. Ezek közé tartozott egy német diplomata, Wolfgang zu Putlitz megmentése, aki 1934-ben, míg Londonban teljesített szolgálatot, elfordult a náciktól. Amikor Hágába vezényelték, tovább folytatta tevékenységét, felbecsülhetetlen belső információkat szerezve a német nagykövetségről. 1939 végén a Gestapót figyelmeztették, hogy zu Putlitz kettős játékot játszik, és a diplomata kénytelen volt elmenekülni. A britek Parmentier segítségével menekítették ki zu Putlitzot Hollandiából: pár órával azelőtt szálltak fel a Schiphol repülőtérről, hogy letartóztathatták volna.

Mire Pujol földet ért Angliában, 1942 áprilisában, a BOAC KLM charter gépei több mint 4000 utast szállítottak Lisszabonba és vissza. Hetente kétszer is indítottak járatot. A járatokat csak háromszor támadta meg az ellenség. Az *Ibis*, az első teljesen fémből készült DC-3-as Európában csupán felszíni sérüléseket szenvedett 1942. november 15-én, mikor egy Messerschmitt 110-es rövid, erős tüzet nyitott rá. 1943. április 16-án az incidens megismétlődött, de néhány golyólyuktól eltekintve (az egyik lövedék egy svájci diplomáciai futár kalapján hagyott nyomot) nem okozott komoly károkat. De alig két hónappal később, 1943. június 1-jén az *Ibis*t, amelyet Quirinius Tepas vezetett, lelőtték, és az összes utas és a holland legénység is életét vesztette.

A Lisszabonból indult BOAC 777a gép pusztulása szerte a világon az újságok címlapjára került, mert a híres filmsztár, Leslie Howard is a

tizenhét meghalt utas egyike volt. Az áldozatok listáján szerepelt még Tyrrel Shervington, a Shell Oil vezérigazgatója és a lisszaboni brit titkosszolgálat értékes tagja is. Ő Londonba akart visszatérni jól megérdemelt szabadságára. Rajtuk kívül a fedélzeten tartózkodott Leslie Howard menedzsere, a Reuters washingtoni tudósítója, a Jewish Agency képviselője, néhány idősebb üzletember, három nő és két gyerek.

Mikor a veszteségről szóló híreket bejelentették, GARBO keserűen nekitámadt a németeknek. Azzal érvelt, hogy viselkedésük veszélybe sodorta az általa működtetett hálózat tagjainak életét, és felvetette, hogy ez az incidens tönkreteheti az Espírito Santo bankkal való értékes kommunikációs kapcsolatát. A Luftwaffe ezt követően kivizsgálta a támadás körülményeit, és megállapították, hogy a fegyvertelen gépet a vegyes vadászgépekből álló Kampfgruppe KG 40 egyik Junkers 88-asa lőtte le. A vadászgép bázisa a Kerhouin-Bastard repülőtéren volt Lorient közelében, és Bellstedt repülőszázados volt a pilótája. Bellstedt és legénysége rutin őrjáraton volt a Vizcayai-öböl fölött, amikor nem sokkal dél után találkoztak a DC-3-assal. Mind őt, mind fiatal legénységét tapasztalatlannak tartották. A gép két nagyöblű ágyúból adott le lövést a védtelen személyszállító gépre, amely aztán lángolva zuhant a tengerbe. Bellstedt ellen nem indult eljárás, később meghalt a Németország fölött vívott csatában, de rádiósa és navigátora túlélte a háborút. Az egyik beszámoló szerint a támadást követően kénytelenek voltak kényszerleszállást végrehajtani az Északi-tengeren és a brit királyi légierő, az RAF tengeri-légi kutató- és mentőszolgálata mentette meg őket. Mikor a két németet kihúzták a vízből, óvatlanul azzal dicsekedtek, hogy „gyakorlásként" lelőttek egy utasszállító gépet. Mielőtt partra tették, alaposan helybenhagyták őket. Azt is érdemes megjegyezni, bár a Luftwaffe hivatalosan nem büntette meg Bellstedtet, a továbbiakban nem történt több támadás a Portugália és Anglia között közlekedő civil repülőgépek ellen.

Pujol második képzeletbeli ügynöke J(2), a KLM gép pilótája volt, aki futárként segítette J(1) tevékenységét. Nemsokára hasznavehetetlen lett az MI5 számára az új kommunikációs módszer következtében, amit Risso-Gill jelentett, és ezért hagyták, hogy csöndesen a „háttérbe vonuljon".

Pujol legtapasztaltabb ügynöke és jövendő helyettese az Ügynök HÁROMnak nevezett, gazdag, Carlos nevű venezuelai diák lett. Hogy

személyazonosságát védje, az Abwehr a titkos kommunikációikban mindig a BENEDICT kódnéven hivatkozott rá. Ezeket természetesen rutinszerűen elfogták és megfejtették a Hanslope Parkban. BENEDICT állítólag Glasgow-ban élt, és megígérte, hogy további ügynököket szervez be Anglia északi részéről. Pujol szerint (és ezt később az ISOS megfejtett kódjai is megerősítették) BENEDICT először egy Lisszabonban kelt, 1941. október 7-i dátummal ellátott üzenetben öltött testet. A fivére, Ügynök ÖT, szintén egyetemista volt, és állítólag Aberdeenben lakott. Azt jelentették, hogy 1942. június 14-én csatlakozott a fivéréhez, majd elküldték egy speciális információgyűjtő útra Wight szigetére, azután egy másik küldetésre az ország nyugati részére, majd a nyár folyamán Ottawába utazott. Erre valójában Cyril Mills kanadai utazása miatt volt szükség, amiről majd később lesz szó.

A KLM-légiutas-kísérő (Ügynök EGY) és William Maximilian Gerbers (Ügynök KETTŐ) nem igazán bizonyult megfelelőnek, és a kellő időben mindkettőtől meg kellett szabadulni. Ügynök EGY végül 1942 novemberében vonult vissza, miután belekeveredett egy katasztrofális megtévesztő tervbe, ami a COCKADE kódnevet kapta. William Gerbers, aki Bootle-ban élt, kénytelen volt egy komoly betegségre hivatkozva felfüggeszteni tevékenységét, mialatt a TORCH-hadműveletre, vagyis a szövetségesek észak-afrikai inváziójára készülődtek 1942-ben. Hiteles forrásnak tekintették, mivel jelentette ARABEL sosem volt máltai konvoját, ami oly sok nehézséget okozott a német admiralitásnak. Az, hogy Gerbers nem vett észre vagy nem értesített egy eltéveszthetetlen katonai műveletet a liverpooli kikötőben a behajózást megelőzően, túlságosan próbára tette volna a németek hiszékenységét. Az MI5 rájött, hogy kockázatos az ügynök távollétét a kórházba szállításával magyarázni, ezért aztán hosszú betegség után végül megadta magát a sorsnak. Egy megfelelő gyászjelentést helyeztek el a Liverpool *Daily Post*ban:

> GERBERS, WILLIAM MAXIMILIAN – November 19-én Bootle-ben hosszú betegség után, életének ötvenkilencedik évében elhunyt. Zártkörű temetés. (Kérjük, ne hozzanak virágot.)

Az újságkivágást rögtön elküldték Lisszabonba. Az MI5 a tragédiát kihasználva elintézte a KETTES özvegyének, hogy folytathassa néhai férje munkáját Londonban.

Miután eléggé átlátta Pujol történetét, Harris felismerte, hogy az a legfontosabb, hogy ARABEL most egy valóban értékes forrást találjon, olyasvalakit, aki elég jó pozícióban van ahhoz, hogy jobb minőségű információkkal lássa el. Az MI5 attól tartott, ha ARABEL nem épít ki hasznos kapcsolatokat, az talán arra ösztönzi a németeket, hogy felülvizsgálják azt az anyagot is, amit eddig kaptak. Harris biztosra vette, hogy egy alaposabb elemzés kimutathatja, hogy ARABEL hálózata nem valóságos, és talán azt is, hogy sosem járt Angliában. Miután beszélt a XX Committee-vel, engedélyezték, hogy GARBO a németek számára lehető legvonzóbb forrást szervezze be, egy J(3)-nak nevezett, a hírközlési minisztériumban magasabb pozíciót elfoglaló személyt – aki természetesen nem létezett. A sikeres beszervezésről szóló hírt elküldték Lisszabonba 1942. május 16-án, egy jellegzetesen hosszú lére eresztett ARABEL-jelentés szövegébe ágyazva.

J(3) ARABEL első olyan forrása lett, aki komolyabb jelentőséggel bírt, és teljes egészében a Harris/Pujol együttműködés eredményeként kelt életre. Munkaadói megbecsülték, bár soha nem gyanúsították azzal (vagy legalábbis ARABEL ezt állította), hogy együttműködik a nácikkal. Harris egy titkos, belső jelentésben úgy írta le, hogy a J(3)-ast a hírközlési minisztérium spanyol ügyosztályának vezetőjeként lehet azonosítani. Egy ideje alkalmazta GARBÓt, aki fordítási munkákat végzett a hírközlési minisztérium számára. Politikai és stratégiai természetű, kiváló minőségű információk közlésére alkalmas. GARBO sűrűn idézi mint egyik legjobb forrását. Úgy hiszi, hogy GARBO spanyol köztársaságpárti menekült, és közeli, személyes barátjaként kezeli. Önkéntelen kollaboráns.

J(3)-at a következő hónapban gyorsan követte CHAMILLUS (Ügynök NÉGY), a gibraltári pincér, aki az NAAFI-nak, (Navy, Army and Air Force Institutes), vagyis a haditengerészet, a hadsereg és a légierő kantinjait és üzleteit működtető szervezetnek dolgozott a híres Chislehurst-barlangokban lévő titkos, föld alatti létesítményben. Pujol leírta, hogy az ügynök hogyan vált egyre inkább britellenessé, mivel erőszakosan evakuálták a többi gibraltári civillel együtt. Kent klímája végtelenül megviselte, és örömmel csatlakozott GARBO hálózatához. CHAMILLUS kivételesen eredményes kémnek bizonyult – nem annyira azért, mert adatokkal szolgált a barlangokban folyó titkos munkáról, vagy mert megfigyelte a telephelyén áthaladó egységeket, hanem

hasznos kapcsolatai miatt. Ügynök ÖT megjelenése után nem sokkal már a gibraltári irányította a háttérből Pujol rádiósának beszervezését.

Egy idő után Harris és az MI5 számára is nyilvánvalóvá vált, hogy ki kell építeni a rádiós kommunikációt, bár Pujol még csak három hónapja dolgozott a terepen. Amikor megvizsgálták az ISOS által megfejtett ellenséges üzeneteket, kiderült, hogy Madridban és Lisszabonban észrevették, mennyit javult az ARABELtől kapott információk minősége, ezért úgy döntöttek, addig ütik a vasat, amíg meleg, és jelentősen bővítik GARBO embereinek listáját. A fejlesztés lehetővé tette az MI5 számára, hogy hatékonyabban hasznosítsa a hálózatot. Pujol Lisszabonba írt levelei általában egy hét alatt értek oda, és gyakran még tovább tartott, ha éppen nem bízták meg a királyi követet, hogy Lisszabonba menjen, vagy Gene Risso-Gill mással volt elfoglalva. A modern kommunikációs eszközök több előnnyel is jártak, például azzal, hogy így lehetőség nyílt néhány értékes titkosszolgálati rejtjel megszerzésére.

Mikor a XX Committee megadta a beleegyezését, Pujol értesítette Madridot, hogy CHAMILLUS, a gibraltári pincér összebarátkozott a spanyol köztársaságpárt egyik lelkes támogatójával, aki a háború előtt amatőr rádiós engedéllyel rendelkezett. A spanyol polgárháború idején mentőautó-sofőrként tevékenykedett, és most meggyőződéses pacifista. Továbbá azt állította, hogy a férfi lelkiismereti okokból megtagadta a katonai szolgálatot, egyedül él egy tanyán, és ideális jelölt ARABEL rádiósának szerepére. Pujol mindezt azzal koronázta meg, hogy hálózatának legújabb tagja, akit Ügynök 4(1)-nek nevezett, illegálisan tartja üzemben a rádióját, és hajlandó üzeneteket küldeni Spanyolországba. Azt írta, nem árulta el Ügynök 4(1)-nek, hogy ő német kém, hanem azt mondta neki, hogy egy spanyol köztársaságpárti csoport él Londonban, dr. Juan Negrín vezetésével, aki valószínűleg kapcsolatban akar maradni a spanyolországi kommunista földalatti szervezetekkel. Mint GARBO rámutatott, a manőver előnye abban rejlett, hogy fokozott védelmet nyújtott: még ha a britek lenyomozzák és elhallgattatják a rádióadót, a hálózat többi tagja akkor sem kerül veszélybe, és ráadásul a rendőrség nagy valószínűséggel elfogadja a fedősztorit. Az ügynök soha nem fogja ismerni az üzenetek szövegét, mivel Pujol kizárólag kódolt anyagot ad neki. Az Abwehr a várható módon reagált a dologra: el voltak ragadtatva Pujol javaslatától, és

gyorsan áldásukat adták a tervre. Megküldték az adásidőpontokat, egy sor különböző adófrekvenciát, és ami talán a legfontosabb, egy frissen bevezetett rejtjelet, amit a brit Radio Security Service, a rádiós biztonsági szolgálat nagy örömmel fogadott.

Az új rádiós Charles Haines, a biztonsági szolgálat franciául is beszélő altisztje lett, aki tényleg rádióamatőr volt a háború előtt. Mindazonáltal nem volt kommunista szimpatizáns. Valójában a Lloyds banknál dolgozott, és a háború után is ide tért vissza. Mivel Juan még mindig nem tudott jól angolul és az MI5-nak nem voltak spanyolul folyékonyan beszélő rádiósai, a két ember a franciát választotta közvetítő nyelvnek. A rádiós biztonsági szolgálat, a Radio Security Service (RSS) gyorstalpaló morzetanfolyamot tartott neki, aztán a Crespigny Road hátsó kertjében felállították az adót. Mikor Hendon és Madrid között rendszeressé vált a kapcsolat, az RSS-t valósággal elárasztották az értékes információk. Most, hogy folyamatosan tudták figyelni az Abwehr csatornáit, kiderült, hogy ARABELnek az ázsiója folyamatosan nő a németek szemében. Ráadásul betekintést nyertek az Abwehr belső kódhasználatába is. ARABELre például néha 319-es V-emberként is hivatkoztak (a Vertrauensmann, vagyis a „megbízható ügynök” szóból). A venezuelaiakat V.373-nak és V.374-nek nevezték, miközben Haines az ALMURA kódnevet kapta. Legfontosabb kapcsolata Madridban a rádióhálózaton CENTRO néven jelentkezett be. Ezeket az információkat a V ügyosztály központjának kartotékrendszerében tárolták. Az eredmények láttán az MI5 felhatalmazta Tommy Harrist, hogy a GARBO- hadműveletet leválassza az ibériai részleg többi részéről. Ezt követően Harris és Sarah Bishop egy új irodába költözött az MI5-központban, majd nekiláttak, hogy tovább bővítsék a hálózatot.

1942 végére GARBO ugyan elveszítette Ügynök KETTŐt (William Gerberst), de újabb – immár a kilencedik – forrásra tett szert, aki a DAGOBERT kódnevet kapta. DAGOBERT egy Swansea-ben élő tengerész volt, és GARBO „nem túl kívánatos” emberként állította be, aki csak a pénzért dolgozik. Mindazonáltal később beszervezett további hét ügynököt maga alá, és így GARBO fontos, önálló hálózattal rendelkező kapcsolata lett. Mikor GARBO Madrid engedélyét kérte, hogy beszervezhesse DAGOBERTet, rámutatott, hogy az új ügynök csatlakozása nagyobb geográfiai lefedettséget jelentene. Megemlítette,

hogy mivel DAGOBERT tengerészként időnként semleges kikötőkben is megfordul, módjában áll dokumentumokat és olyan kémkedéssel összefüggő felszerelést továbbítani, ami túl nagyméretű ahhoz, hogy a rendes KLM-futárok szállítsák. Mint várható volt, az Abwehr pozitívan reagált, így aztán minden adott volt a széles és kiterjedt kémhálózat kialakításához. GARBO elérte elsődleges célját, és most két, egymással szemben álló titkosszolgálat dicséreteiben fürdött. Miután az Abwehr számára megbízható forrássá tették GARBO hálózatát, a szövetségesek nagyon szerették volna végre kipróbálni, mire képesek. Sajnos, az első alkalommal, amikor egy nagyobb lélegzetű megtévesztő hadműveletbe fogtak, korántsem volt kielégítőnek nevezhető az eredmény.

1943-ban a szövetségesek még inkább a védekezésre koncentráltak, ez azonban már előrevetítette a két hatalmas, hosszan tartó, jövőbeli hadműveletet: Olaszország és Franciaország felszabadítását. A vezérkari főnökség egyetértett abban, hogy bár Moszkva sürgeti az új front megnyitását, nem valószínű, hogy az ehhez szükséges haderőt 1944 előtt biztosítani tudják. A megtévesztés tervezőit ezért arra utasították, hitessék el az ellenséggel, hogy a szövetségesek legalább három partraszállást terveznek 1943 nyarán: a STARKEYt, ami a Csatornán keresztül a Pas-de-Calais régióba irányulna, a WADHAMet, ami az amerikaiak által indított támadás lenne Bretagne-ban, és a TINDALLt, az állítólagos norvégiai inváziót. A három megtévesztő művelet, amit együtt COCKADE-nek neveztek, arra irányult, hogy elszigetelje a Norvégiában állomásozó német csapatokat, illetve megakadályozza, hogy az ellenség a franciaországi partraszállás tervezett helyszínén vonja össze erőit. Megpróbálták az ellenséget Észak- és Nyugat-Európában, valamint a Földközi-tenger vidékén tartani, mert abban bíztak, hogy így csökken a Vörös Hadseregre nehezedő nyomás. A STARKEYn és a WADHAMen túl tizennégy rajtaütést akartak vezetni a partok mentén, hogy foglyokat ejtsenek. A FORFAR kódnevű rövid, meglepetésszerű támadássorozat kettős célt szolgált: egyfelől nyugtalanítani akarták a védőket, másfelől azt a benyomást akarták kelteni, hogy a foglyoktól szerzik a helyi csapatok létszámára és felszerelésére vonatkozó adatokat.

A COCKADE mindezeken túl arra törekedett, hogy becsalja a Luftwaffét a Csatorna fölé, ahol sorozatos légi csatákkal remélték gyöngíteni az ellenséget. Eredetileg úgy gondolták, hogy ha sikerül elhitetni a németekkel, hogy a küszöbön áll az invázió, azok hadrendbe

állítják a légierejüket, és a hazai terepen azután az RAF fölénybe kerülhet. Ebből a tervből végül semmi sem lett.

A COCKADE-et a vezérkari főnökség 1943. február 10-én jóváhagyta, és a XX Committee engedélyezte GARBÓnak és hálózatának, hogy eljátssza a szerepét. Nem vesztegették az időt: BENEDICT három nappal később úgymond beszervezett egy forrást, akiről Pujol azt állította, hogy pilóta. Ezt követte április 10-én egy cenzor, aki az informatikai minisztériumban dolgozott, és J(4) lett a jelzése. Őt GARBO találta. Végül NAAFI, a pincér Chislehurstben 1943. április 25-én bejelentette, hogy a telephelyénél őrszolgálatot teljesítő katonák egyike hasznos információkkal szolgál. A XX Committee ezeket a szereplőket választotta ki, hogy megvalósítsa a kémkedés történetének ellenséges titkosszolgálattal szemben valaha tervezett legambiciózusabb átverését. És ezt csupán a további sikeres csínyek előfutárának szánták.

Fentebb már elmondtuk, hogyan jutottak el a hamis információk a tengelyhatalmakhoz, illetve ismertettük a kettős ügynökök tevékenységére épülő, az ellenség megtévesztését szolgáló műveletben részt vevők munkáját koordináló, bonyolult rendszert. A továbbiakban felvázoljuk, hogy a stratégiai szinten hogyan alakultak ki a titkosszolgálati műveletek. Az első sikerek után világossá vált, hogy a megtévesztés stratégiai szempontból is értékelhető fegyverré nőtte ki magát, és az is, hogy a hatékony megtévesztő politika lényege a tökéletes koordináció, miközben az összes szolgálat elvégzi a saját részfeladatát. A különböző hírszerző szolgálatok együttműködése lehetővé tette, hogy tényleg nagyszabású megtévesztő műveletet építsenek fel, amit elhitetnek az ellenséggel. A tapasztalat megmutatta, hogy kizárólag a komoly mérvű műveletek hoznak átütő sikert. A megtévesztés politikájának irányításához és ellenőrzéséhez specializáltabb, befolyásosabb testületek kellettek, így júniusban létrehoztak egy új, titkos szervezetet, a londoni ellenőrző szervezetet (London Controll Section, LCS) a legfelsőbb szövetséges parancsnokság vezérkari főnökének (Chief of Staff to the Supreme Allied Commander, COS SAC) felügyelete alatt, és ősszel Eisenhower tábornok megalapította a SHAEF Ops B-t (SHAEF = Supreme Headquarters Allied Expeditionary Force, a Szövetséges Expedíciós Haderők Főparancsnoksága), amiről később még lesz szó, a D-nap

előkészítése során.

Miután a szövetséges vezérkari főnökség megalkotta a jövőbeni műveletek keretét, az embereik egy sor fedőtervvel álltak elő. Némelyik olyan kiváló volt, hogy fel lehetett használni a valódi invázió alkalmával; ezeket eltették arra az esetre, ha esetleg a partraszállás során szükség lesz rájuk. Más terveket megtévesztésre alkalmasnak tartottak, mint a COCKADE-et és a FORFARt. Mikor a vezérkari főnökség döntött, és kijelölte a prioritásokat, a fedőtervek kérdése átkerült a London Controlling Sectionhoz, a londoni ellenőrző szervezethez, amely elkezdte kidolgozni a műveleteket. Az LCS-nek alapjában véve három eszköz állt rendelkezésére: fizikai megtévesztés (álcázott és hamis felszerelés); rádióadások (hogy imitálják egy nagyobb létszámú haderő jelenlétét); és az a csatorna, amire csak diszkréten így hivatkoztak, „különleges eszközök". Az utolsó kategória (ami véletlenül a leghatékonyabbnak bizonyult) valójában a „semleges" londoni diplomatákon keresztül (akik rögtön jelentették a legfrissebb fővárosi pletykákat),vagy az MI5 kettős ügynökeinek hálózatán keresztül történő ellenőrzött információ kiszivárogtatását takarta. Az MI5 kettős ügynökei között GARBO hamarosan komoly hírnévre tett szert. Ő és hálózata ekkor, 1943 februárjában került kapcsolatba az LCS-szel. Az LCS feje John Bevan ezredes volt, és az egyik magas rangú helyettese pedig Harold Peteval ezredes lett. Ő mutatta be a COCKADE-projectet a XX Committee-nak egyik rendszeres szerda délutáni megbeszélésükön. Felvázoltak egy sor képzeletbeli katonai formációt tartalmazó tervet. Vajon GARBO hálózatának néhány valószínűnek tűnő jelentése elegendő lesz, hogy meggyőzzék a németeket arról, hogy Anglia déli partja hemzseg a régebben Lutonban állomásozó (egyébként nem létező) Hatodik Hadsereg katonáitól, akik át fognak kelni a Csatornán? Bár később talán megbánta döntését, Tommy Harris rábízta GARBO hálózatára, hogy rádión közvetítse a megtévesztő információkat az Abwehrnek.

Későbbi mértékkel mérve a COCKADE messze állt a tökéletestől, és már az elején se jöttek össze a dolgok. Az eredetileg tervezett tizennégy FORFAR-támadás helyett csak nyolcat hajtottak végre, és csupán egy alakulat ütközött meg az ellenséggel. Egy német halászhajó a part felé menet észrevette a vegyes hadműveleti csoportot, így aztán az egész tervet leállították. A STARKEY támogatására tervezett

negyvenkét légitámadásból, a rossz idő miatt, csak tizenötöt fejeztek be, ami huszonnégy órával késleltette a tényleges álinváziót. Végül 1943. szeptember 9-én indították meg, ám annak ellenére, hogy Boulogne-tól tíz mérföldnyire legalább huszonegy hadihajó gyűlt össze, a németek egyáltalán nem reagáltak, mintha nem is vették volna észre. A csábító célpont dacára a német parti tüzérségi ütegek csöndben maradtak. Miután egyetlen ellenséges repülőgép sem repült a flotta fölé, hogy megszemlélje, megfordultak és visszapöfögtek a kikötőbe.

STARKEY kudarca az ellenség érdeklődésének hiányából fakadt, ugyanez látszott a TINDALL vagy a WADHAM során is. Skóciában félszívvel próbálták egy légitámadás előkészületeit szimulálni Stavangernél, de a brit légierő, a RAF csak pár álcázott vitorlázógépet tudott nélkülözni. Az olyan intézkedések, mint például a képzeletbeli Negyedik Hadsereg felállítása Edinburghban, nem váltották ki a várt német felderítő repüléseket. A két kudarcban csak annyi volt a pozitívum, hogy a németek elárulták, hogy a WADHAM, az amerikai támadás Bretagne-ban csak akkor lehet sikeres, ha a STARKEYnek sikerül hídfőállást létrehoznia. Mivel a STARKEY aprócska inváziós erejére még csak nem is lőttek, végül abban maradtak, hogy a Vizcayai-öbölben indítandó akcióval, a WADHAMmel minden további teketória nélkül felhagynak. Ehelyett egy pár kanadai rádiós teherautó járt körbe a déli partok mentén, a gyülekező partraszálló járműkonvojok rádióadásának jeleit szimulálva, amit a németek nagyfrekvenciájú iránykereső berendezésükkel követtek.

A COCKADE fiaskója azon túl is sok tanulsággal szolgált a megtévesztés tervezőinek, hogy a három szolgálatnak már a hadművelet korai szakaszában részt kell vennie. A STARKEY azért omlott össze, mert a haditengerészet nem volt hajlandó nagyobb hajókat használni csaliként, és az RAF csupán „színészkedésnek” tekintette a TINDALLt. Azért az egész megtévesztési tervnek volt néhány pozitív következménye is. A művelet során készítettek egy rövid híradást az amerikai kezelőszemélyzetről, amint a partraszállást gyakorolja „valahol Angliában”, és a megfelelő semleges közvetítőkön keresztül bemutatták. A film egy hadgyakorlatot mutatott, harcedzett egységeknek állították be őket, és így demonstrálták, hogy a szövetségesek valójában sokkal előbbre tartanak az előkészületekben, mint ahol valójában. A filmet csak 1943 augusztusában fejezték be, de a filmben szereplő egyik iroda

falán gondatlanul ottfelejtett naptár szerint a gyakorlatot hónapokkal korábban folytatták le, 1943 első hónapjaiban. A filmben a fákat gondosan megkopasztották, hogy azt a benyomást keltse, hogy még nem bújtak elő a levelek. Ezek a kissé amatőr húzások teremtették meg a később kibontakozó, nagyszabású átverés alapját.

A COCKADE kudarca komoly problémát okozott GARBO számára. Az ő hálózatán keresztül továbbították a STARKEYval kapcsolatos rádióüzenetek jó részét, amelyek szerint például a Chislehurst-barlangokat hatalmas kézifegyverraktárrá és kommunikációs központtá alakították át (legalábbis a NAAFI pincér és járőr barátja ezt az információt közölte). Ha a németek egy pillanatig el is hitték, hogy Chislehurst irányítja az inváziót, nem adták jelét. Mindez azonnali korrekciót kívánt. A két bűnbak Ügynök EGY és HAT lett. EGY novemberben leszerelt, és nem hallottak többet róla; Ügynök HAT a katonai rendőrség, a Field Security Police altisztje volt, róla azt jelentették a németeknek, hogy Észak-Afrikába vezényelték, és ott meghalt. Azáltal, hogy erre a két ügynökre hárították a STARKEY kudarcát, GARBO megúszta, azaz továbbra is bevethető maradt. Míg a XX Committee és az LCS a COCKADE problémáival birkózott, a vezérkari főnökségen a befejező simításokat végezték az új, OVERLORD kódnevű terven.

A COCKADE utólag azonosított egy sor fogyatékosságot, amely aláásta a hadművelet hitelét. Az ULTRA által küldött üzenetek megfejtésének elemzése mutatta, hogy a németek soha nem vették be a COCKADE-et, sőt Bretagne-ban, a WADHAM célterületén még csökkentették is haderejüket. Egy páncélozott tankhadosztályt és két gyalogos hadosztályt visszavontak az állítólagos „inváziót” megelőző időszakban. A megszállt Franciaországban élő ellenállók reményei viszont magasra csaptak, és félő volt, hogy néhányuk élete veszélybe került. A BBC hírnevéért is aggódtak, hiszen számos adásukban beszéltek a STARKEY-invázióról.

Tommy Harris egyszerűen arra a következtetésre jutott: semmi értelme eltúlozni a szövetségesek erejét, hacsak nincs tényleges katonai célja a dolognak. Meg volt róla győződve, hogy GARBÓnak még fontos szerep juthat a háborúban, feltéve, ha a megtévesztések tervezői meg tudják győzni a szolgálatok főnökeit, hogy vegyék igen komolyan a megtévesztést, és ismerjék föl az előnyeit. Szerencsére a SHAEF Ops B

létrehozása új lehetőségeket csillantott fel, és garantálta a különböző szervek együttműködését is, márpedig elsődlegesen az utóbbi hiánya hiúsította meg a COCKADE-et. A SHAEF, a Szövetséges Expedíciós Haderők Főparancsnoksága számos tapasztalt közel-keleti szakértőt alkalmazott, akik az ellenség megtévesztésében jelentős sikereket értek el a sivatagi hadjárat során. Ők bíztak benne, hogy sikerül jól működő rendszert kiépíteni. GARBO hálózatának is jelentős szerepet szántak, miután az Ügynök EGY, KETTŐ és HAT elvesztése után új hírforrásokra tett szert.

Ügynök KETTŐt, a bootle-i embert, azért távolították el, hogy védjék az Észak-Afrika megszállásában, a TORCH-hadműveletben részt vevő szövetséges haderők behajózását. 1943. március 10-én GARBO jelentette, hogy az ügynök özvegye, Mrs. Gerbers önként jelentkezett, hogy elfoglalja férje helyét.

Másik, ennél is fontosabb forrás a J(5)-nek nevezett asszony, akinek létezését 1943. szeptember 4-én GARBO jelentette be. Így írt róla:

> Messze van attól, hogy szép legyen, inkább slamposan öltözködik. Bár harmincas évei elején jár, láthatólag nem szokott hozzá, hogy felkeltheti az ellenkező nem figyelmét. Ezért tudtam megkörnyékezni. Már elragadóan indiszkrét.

Egy belső biztonsági szolgálati emlékeztetőben 1944. februári dátummal a J(5)-öt Tommy Harris így jellemezte:

> Titkárnő a hadügyminisztériumban, valószínűleg a háborús kabinetirodában dolgozik. Viszonya van GARBÓval, akiről azt hiszi, hogy spanyol köztársaságpárti. Akaratlan kollaborátor, aki nagyon indiszkrét, és nagyon magas szintű politikai információkat is át tud adni.

Ezt a forrást idézte Madrid, Berlinnek tett jelentésében, és „hadügyminisztériumi titkárnőként” hivatkozott rá.

Lehetséges, hogy GARBÓnak és Harrisnek Sarah Bishop járt a fejében, mikor megalkották J(5)-öt, mivel ő tényleg titkárnőként dolgozott a háborús kabinetirodában. De itt véget is ért a hasonlóság, mivel Sarah Bishop nem volt slampos, és nem járt a harmincas éveiben. Úgy tűnik, a „szexuális kártya” kijátszása elég ellentmondásos volt ahhoz, hogy vitát váltson ki a Mata Hari-taktika érdemeit illetően. A XX Committee amerikai képviselője, Norman Holmes Pearson

figyelmeztette Harrist, hogy veszélyes vizekre evezett, mert lehet, hogy arra készteti az Abwehrt, hogy indokolatlan elvárásokat ébresszen az ügynök irányában, ami a hölgy kimúlásához fog vezetni, miként az Ügynök KETTŐ esetében történt. Pearson az amerikai háborús titkosszolgálat, az American Office of Strategic Services (OSS) képviselője volt. Irodalomtanárként dolgozott a Yale-en. Abban az egyedülálló kiváltságban részesült, hogy megoszthatta Mastermannal az irodáját a St James's Streeten, ezért minden XX Committee-s titokról tudomással bírt.

Újabb fontos akaratlan forrás, akit a walesi tengerész, DAGOBERT, 1943. szeptember 16-án, éppen egy héttel a STARKEY-fiaskó után említett először a németeknek küldött üzenetében, a képzeletbeli Brit 9. Páncélozott Hadtestnél szolgáló, 7(1) jelzésű katona volt. Ezt a különleges egységet a valóságban feloszlatták, de dezinformációs céllal „életben" tartották egy zseniális eszköz segítségével, amely lehetővé tette, hogy egy egyszerű rádióadó hat készülék adását szimulálja. Mint majd látjuk, a projekt fokozatosan kinőtte magát: a 9. páncélozott hadtestből a képzeletbeli 4. hadsereggé. Ez a nem létező csapattest Edinburgh mellett, Currie-ben „állomásozott", és elég rádióforgalmat bonyolított le ahhoz, hogy az ottléte hihető legyen. Sőt még másik két hadtest is itt „állomásozott": a Skót Parancsnokság alá tartozó 7. Brit Hadtest Dundee-ben és a 2. Brit Hadtest Stirlingben. A 2. Brit Hadtest valamikor a valóságban is létezett és részt vett Dunkerque evakuálásában. A németek olyan sok foglyot ejtettek ebből a hadtestből, hogy jól ismert lett a számukra. A szövetséges főparancsnokság, a SHAEF tervezői egyszerűen feltámasztották a hadtestet, mert nem tartották valószínűnek, hogy az ellenség felfedezte, hogy 1940-ben megszüntették. A valóságban csak egy maroknyi fedélzeti rádiós mozgott rádiós kocsikkal körbe-körbe a Skót-felföldön, hogy a „kísértet" egységekbe életet leheljenek.

GARBO helyettese, BENEDICT utazásai során hasznos kapcsolatra tett szert a vonaton, amikor megismerkedett egy fiatal hadnaggyal. A tisztnek, aki a 9. Brit Gyalogos Hadosztálynál szolgált Skóciában, nyilván fogalma sem volt, hogy BENEDICT ellenséges ügynök, ezért mindent elmondott a kiképzéséről. A hadgyakorlat mögöttes célja egy speciális egység kifejlesztése volt, amely bármely nagy léptékű partraszállásban szerepet játszhat. Ha a hadnagy és hadosztálya még

felbukkan Skóciában a D-nap után, a németek ésszerűen arra következtethetnek, hogy újabb támadás készül. Az MI5 a tisztet 3(2)-nek nevezte el.

A következő hónap elején a hálózat tovább fejlődött CHAMILLUSszal, a NAAFI pincérével. 1943. november 4-én GARBO jelentette, hogy találkozott egy bőbeszédű amerikai őrmesterrel, akit így írt le:

> Antikommunista, kisebb mértékben angolellenes imperialista, részben Randolph Hearst eszméit követi, katolikus keresztes vitézként tiszteli Francót, az első vezetőt, aki a bolsevikok ellen harcolt.

A „barátkozó, tréfás és nagyon beszédes" őrmester tisztviselőként dolgozott az egyik, közelebbről meg nem nevezett amerikai hadsereg főhadiszállásán Londonban, és így olyan fontos katonai dokumentumokhoz is hozzáfért, amelyeket a hozzá hasonló ranggal bírók rendes körülmények között nem láthatnak. Mind GARBO, mind Chamillus bizonyos volt benne, hogy ez a meggondolatlan katona hasznosnak bizonyul, és ha önkéntelenül is, értékes hírszerző forrás lesz. Harris 4(3)-nak nevezte, és rá osztotta a szerepet, hogy megteremtse a szövetséges erők főparancsnokságának (SHAEF) megtévesztő hadjáratában az amerikai csapatok részvételét.

A két utolsó képzeletbeli ügynököt – két tengerészt – 1943-ban szervezték be. Így akarták hihetőbbé tenni GARBO tengeri hadműveletekkel kapcsolatos megfigyeléseit. Egyikük görög dezertőr volt, aki december 19-én öltött testet. BENEDICT, a gazdag venezuelai mesélte el, hogyan találkozott a göröggel, akiről kiderült, hogy kommunista. GARBO mindig találékony helyettese azt mondta neki, hogy ő meg szovjet kém, aki új, megbízható tagokat keres a hálózatába. A görög rögtön felajánlotta szolgálatait és megígérte, hogy rendszeres jelentéseket küld a skót partokról. A németek el voltak ragadtatva az új ügynöktől, így aztán Harris 3(3) néven felvezette GARBO egyre bővülő listájára.

A második, egy hajdani tengerész, a Swansea-ből való walesi zsoldos, DAGOBERT révén került képbe, és politikai disszidensek kis csoportjának vezetőjeként csatlakozott a hálózathoz. GARBO ezt jelentette Madridba:

DAGOBERT egyik barátja a Walesi Nemzeti Párt tagjaként kezdte, de tovább lépett, mert nem volt elégedett a párt liberális irányultságával. Szerinte hazája csak akkor lehet valóban szabad, ha megszületik az általa „Árja Világrend Mozgalomnak" nevezett szervezet, ami majd összefogja a világ különböző részein élő árjákat. Ezért több mint két évvel ezelőtt kilépett a pártból, és csatlakozott egy indiai barátjához, aki évek óta él ebben az országban. Alapítottak egy „Árja Világrend Barátai" nevű csoportot. A szervezet helyzete nagyon veszélyes, és mivel titkos, csak kevés sikert értek el: nagyjából tizenkét forradalmi tagot szerveztek be, és aktivitásuk is nagyon korlátozott, inkább nevetséges.

DAGOBERT állította, hogy az Árja Világrendbe tartozó testvérek tevékenysége a politikai és faji szempontból nemkívánatos emberekről (főként zsidókról és kommunistákról) készült listák gyártásában merült ki. A listán szereplőket hatalomra jutásukat követően meg akarták gyilkolni. Miután megkapta Madrid jóváhagyását, az extengerész kódneve DONNY lett, és DAGOBERT állományába került. Tommy Harris 7(2)-es számmal látta el és elintézte, hogy Doverben üsse fel a tanyáját. A következő év, 1944 elején lezajlott további konzultációk után az indiai fanatikus kódneve DICK lett. Az MI5 7(4)-nek nevezte el, és Brightonba küldte.

Az Abwehr, úgy tűnt, elégedett DAGOBERT tevékenységével, így aztán GARBO és Harris elhatározta, hogy minden tekintetben kihasználja a helyzetet, és azt javasolták, hogy szervezze be a többi testvért is. Mivel DAGOBERT-nek magának is fix fizetést adtak, a terjeszkedés további ráfordításokat és nagyobb elkötelezettséget is igényelt Madrid részéről. A javaslat, egyfelől komoly pénzügyi terhet rótt a németekre, másfelől talán túl ambiciózusnak hathatott a COCKADE kudarca után, mégis meg kellett kockáztatni. 1943 végére a XX Committee teljes mértékben tisztában volt azzal, hogy az OVERLORD miatt hamarosan megtiltják majd az embereknek, hogy felkeressenek bizonyos part menti területeket. DAGOBERT független kémhálózatának jelentőségét az adta, hogy más jelentéseket megerősítő háttér információkkal szolgálhatott. Ám, ha az egész hálózat Dél-Walesben marad, nemigen lehet megkomponálni az igazán átfogó megtévesztő tervet. A jó földrajzi lefedettség bármely hadművelet esetében létfontosságú, így DAGOBERT informátorait szét kellett telepíteni a kiválasztott megfigyelőpontokra, mielőtt hivatalosan bejelentik a költözési tilalmat. Ha a németek gyorsan beleegyeznek a beszervezésükbe, mindegyikük késedelem nélkül el tud költözni és

megszerzi a szükséges tartózkodási engedélyt, majd később jóval értékesebb letelepedési engedélyt, hogy a partvidéken élhessenek. Mindebből természetesen semmit nem tudattak az Abwehrrel, de szerencsére a németek beleegyezése hamar megérkezett. Ennek eredményeként rögtön alkalmaztak újabb négy árja testvért. Egy állítólagos disszidens, a 7(3)-as jelű DICK titkárnője és barátnője volt, aki nemrég kapott behívót a Királyi Női Haditengerészeti Szolgálathoz (Women's Royal Naval Service). A fedőtörténet szerint jelentkeznie kellett háborús kötelessége teljesítésére az ezredparancsnokságon Mill Hillben, hogy előkészítő kiképzés után egy táborba küldjék Newbury mellé, ahol majd nyelvvizsgát kell tennie. DAGOBERT elmagyarázta, hogy folyékonyan beszél hindusztáni nyelven, ezért végül áthelyezték a Délkelet-ázsiai Főparancsnokságra, Ceylonba. A valóságban az ő szerepét Peter Fleming, Lord Louis Mountbatten vezérkarának megtévesztésekkel foglalkozó szakértője vette át, aki egy sor levelet gyártott, amelyeket GARBO gondosan elküldött Lisszabonba. Az ISOS megfejtéseiből később kiderült, hogy ezek a levelek végül a berlini japán katonai attasénál kötöttek ki, aki továbbította őket Tokióba. Ez a „gipszkása” értékes kulcsot adott a Bletchley Parkban tevékenykedő kódfejtőknek a japán diplomáciai rejtjelezés megfejtéséhez.

1943 decemberében DAGOBERT újabb három árja testvérrel bővítette a hálózatát. Mindhárman walesi fasiszták voltak: DRAKE-et, akit DONNY egyik rokonaként mutattak be, arra utasították, hogy Southamptonban telepedjen le; 7(6), akinek Exeterbe kellett költöznie; és DORICK, akit képzeletben Harwichba helyeztek. Ezt 1944 elején megváltoztatták, mikor a XX Committee úgy döntött, túl veszélyes lenne engedélyezni, hogy DRAKE Southamptonba menjen, mivel ott túl sok kényes katonai és haditengerészeti létesítmény van. Így GARBO 1944. február 18-án, a Lisszabonba küldött tizenhatodik levelében (ezt a levelet véletlenül letétbe helyezték az Espírito Santo bankban egy bádog curry-dobozban elrejtve) megjegyezte, hogy DRAKE elment Exeterbe és a 7(6)-os ügynök, akinek eredetileg oda kellett volna mennie, Dél-Walesben maradt.

Mielőtt ismertetnénk, hogyan mobilizálta az MI5 ezeket a szereplőket a valaha volt legsikeresebb félrevezetési titkosszolgálati műveletben, tanácsos röviden nyomon követni BENEDICT egyik árja testvére,

MOONBEAM pályafutását, aki 1943 nyarán kénytelen volt sietősen Kanadába költözni, majd ott elkezdte GARBO észak-amerikai hálózatának kiépítését.

A „kanadai kapcsolat” eredete valójában 1942. december 10-ére nyúlik vissza, mikor a Kanadai Királyi Lovasrendőrség (Royal Canadian Mounted Police, az RCMP) letartóztatta a háború első igazi német kémét. Az ügynök, aki Mr. Braunterként, ügyetlenül hamisított papírjaival igazolta magát, azt állította magáról, hogy torontói rádiókereskedő. Egy kisvárosban, New Carlisle-ban szúrták ki, mikor hamis kanadai pénzzel akart fizetni. A québeci Gaspé-félszigeten gyakorlatilag mindenkit figyelmeztettek az esetlegesen partra szálló náci kémekre, úgyhogy az idegen aligha lehetett gyanúsabb, mert szezonon kívül érkezett a turistaövezetbe. Villámgyorsan riasztották az RCMP-t, és egy helyi rendőr igazoltatta a férfit a Montrealba tartó vonaton. Az ügynök gyorsan felfedte valódi kilétét – azt, hogy Janowskynak hívják, német és tengerésztiszt az Abwehr kötelékében –, bevallotta, hogy előző este szállt partra egy tengeralattjáróról a Chaleur-öbölben, aztán készségesen megmutatta az RCMP-nek a helyet a tengerparton, ahol elásta a kapitányi egyenruháját. Rövid kihallgatás után önként vállalta, hogy kettős ügynök lesz. A rádióadója a továbbiakban az RCMP ellenőrzése mellett továbbította Hamburgba az üzeneteket.

Ebben az időben a titkosszolgálati munka viszonylag ismeretlen volt az RCMP számára, mivel csak egyetlen főállású titkosszolgálati tiszttel büszkélkedett: a tapasztalt, korábban a brit titkosszolgálatnál dolgozó ügynökkel, Gottfried Treviranusszal, aki akkoriban Montrealban lakott. Legfontosabb feladata a Londonnal való kapcsolattartás volt. Treviranus a háború előtt kénytelen volt elmenekülni Németországból, mivel a Gestapo felfedezte néhány titkos akcióját. Az SIS új személyazonosságot adott neki, és kicsempészte Mount Royalra, Montrealba, ahol békésen élt az RCMP védelme alatt. Treviranus az első világháború alatt tengeralattjárókon szolgált, és fokozatosan építette ki kapcsolatát a német kémmel, olyannyira, hogy meggyőzte Cliff Harvisont, az RCMP az üggyel foglalkozó tisztjét, hogy lépjen kapcsolatba az MI5-val. Vajon érdekli a titkosszolgálatot egy kettős ügynök alkalmazása? Egy kis vita után megegyeztek a XX Committee-ben, hogy Cyril Mills, a B1(a)-val, Pixie Verrall-lal, a titkárral együtt elutazik Ottavába, hogy tovább nyomozzon, és míg ott van, addig ő

játssza el GARBO MOONBEAMjének szerepét, aki már egyre nagyobb terhet kezdett jelenteni Angliában.

Mills találkozott Kanadában az RCMP megbízottjával, Stuart Wooddal, és javasolta, hogy állítsák munkába a kémet. Mikor Mills meggyőződött róla, hogy az ügynök tényleg megfordult (ami akkor kezdődött, mikor felfedte rádiójának biztonsági kódját: a titkos jelét, amit kapott, és elfogadta, hogy az ellenség ellenőrzése alatt dolgozik), WATCHDOGnak nevezték el, és Treviranus házának egyik háromszobás alagsori lakásában helyezték őrizet alá. Az RCMP egy tizenöt méter magas antennát épített a hátsó kertben, és a kanadai hadsereg hatalmas átjátszójának segítségével (amely megbízhatóbbnak bizonyult, mint az Abwehrtől kapott hasznavehetetlen rádió), sikeresen megkezdték a kommunikációt Hamburggal.

Közben MOONBEAM is jelentette, hogy biztonságosan megérkezett és a szövetségi nyomozóirodával (FBI) együttműködve beszervezte az amerikai határ mellett, Buffaló- ban lakó unokatestvérét. MOONBEAM üzenetei, amelyeket GARBÓn keresztül játszottak át az Abwehrnek, az ügynök anyagias természete miatt Londonban és Berlinben egyaránt csodálkozást keltettek. Minden apró kiadást gondosan feljegyzett és visszaigényelt. Egyik alkalommal a németek megkérdőjelezték azt a kis összeget, amit annak a munkásnak adott, aki eltakarította a havat a háza előtti útról. MOONBEAM felháborodottan válaszolt, hogyan várható el, hogy információt gyűjtsön, ha nem tud kimenni a házából. Az Abwehr azonnal megküldte rádión a beleegyezését.

WATCHDOGot 1943 nyarán inaktivizálták, mikor kifogyott a pénzből, és Angliába szállították az MI5 őrizete alatt. Azért Mills folytatta MOONBEAMmel és unokatestvérével New York állam északi részéről, és biztos menedéket ajánlott GARBO hálózatából azoknak, akiknek hirtelen el kellett menekülniük Nagy-Britanniából. CHAMILLUS például, a szerencsétlen gibraltári, végül 1944 októberében dezertált posztjáról a NAAFItól, és Kanada felé vette az útját, ahol MOONBEAM rádiósaként kapott alkalmazást. Ez nagyon hasznos húzásnak bizonyult, mert CHAMILLUSra rábíztak egy új, kitűnő rejtjelkulcsot, amiből egy másolatot az MI5 egyenesen Bletchleybe, a főhadiszállásra továbbított.

1944 februárjára GARBO és Tommy Harris megalkották DAGOBERT hálózatának utolsó szektorát is, és lefektették egy valóban egységes, megtévesztő hadművelet alapjait. Huszonnégy alárendelt ügynökből és számos információforrásból szétterített hálózat működött az országban, és az egész gépezet bevetésre készen állt. A hónap elején GARBO körutat tett az ország déli és délnyugati felén, és rövid üzenetet adott át Charles Hainesnek, amely február 17-én este 8:10-kor érkezett a Crespigny Roadról:

> A megfigyelés azt mutatja, hogy az erők jelenleg megoszlanak a tengerpart teljes hosszán, és a különleges pontokon nincs semmiféle csapatösszevonás.

Ez az alapvetően megnyugtató értékelés jelezte GARBO aktív részvételét az OVERLORD fedőtervében, amelynek FORTITUDE volt a neve. Az egyetlen előre nem látható lépés, egy 1943. december 15-én kelt érdekes üzenet volt, amelyet a kézhezvétele idején nemigen értettek. Ez arra figyelmeztette GARBÓt, hogy amilyen gyorsan csak lehet, hagyja el Londont. Csak hat hónappal később, mikor az első szárnyas bombák becsapódtak a fővárosban, értették meg, mire utalt az Abwehr. De addigra már a FORTITUDE teljes lendülettel működött.

9 A FORTITUDE-hadművelet

Az OVERLORD-hadművelet tervezése közben a szövetséges vezérkari főnökség számára egyre világosabban körvonalazódott, hogy nem elég az ellenséges védelem közepén létrehozni egy hídfőállást – meg is kell tudni tartani azt az ellenség támadásaival szemben. Úgy látták, három dolgon múlik a siker. Először is meg kell győzni az ellenséget, hogy erőit olyan távol helyezze el a tervezett célterületről, amennyire csak lehet. Ezt főként úgy érték el, hogy igyekeztek olyan helyzetet teremteni, amivel a tengelyhatalmak csapatait jelentéktelen régiókban tartották, mint például a Balkánon és a Földközi-tenger vidékén. Európában pedig meggyőző bizonyítékkal kellett szolgálni, hogy a jövendő invázió, amelyről tudták, hogy gyakorlatilag nem lehet álcázni, kétirányú támadásnak tűnjön, amire egyfelől Norvégiában, másfelől Pas-de-Calais körzetében kerül sor. Másodszor: félre kell vezetni az ellenséget a támadás pontos időpontját illetően; és harmadszor: meg kell győzni a németeket, hogy a pas-de-calais-i területet kivéve bármiféle partraszállás a francia partok mentén pusztán elterelő hadművelet. Más szóval a csapatok normandiai partraszállása után is el kell hitetni a németekkel, hogy ez az első hadművelet csak csel, amit azért találtak ki, hogy elvonja az erőket az északabbra elterülő valódi célterületről. A Szövetséges Expedíciós Erők Legfelsőbb Parancsnoksága (SHAEF) ezt a feladatot a megtévesztő hadműveletek tervezőire bízta. A lehetséges megoldást, amit FORTITUDE-ként ismerünk, Charles Cruikshank így méltatta a *Deception in World War II* című könyvében (Oxford University Press, 1979, 170. o.) „ez volt a szövetségesek legnagyobb, legkidolgozottabb, legkörültekintőbben tervezett, legfontosabb és legsikeresebb megtévesztő hadművelete”.

Nem lehet a történelem legnagyobb flottáját egyik napról a másikra összegyűjteni, a partra szálló erők és a többi fontos felszerelés koncentrációját is nehéz elrejteni a német felderítő repülőgépek elől, nem is beszélve a körülbelül 5000 hajóról. Így aztán az a döntés született, hogy bizonyos ésszerű biztonsági intézkedéseket vezetnek be, hogy megelőzzék a hírek spontán szivárgását. Ahogyan GARBO

sejtette (és ki is játszotta), látogatási tilalmat vezettek be tizenöt kilométer mélyen a tengerpart mentén Cornwalltól Lincolnshire-ig, és egy példa nélkül álló javaslat nyomán a brit külügyminisztérium megvitatta 1944 áprilisától a Londonban állomásozó semleges diplomaták oda-vissza történő cenzúrázatlan kommunikációjának betiltását – bár az intézkedés bevezetésének napjáról még nem döntöttek.

A SHAEF tervezői összebújtak a térképeik fölött a Norfolk House-ban, a St James's Square-en, tudták, hogy két előnyt lehet hasznosan kiaknázni. A szövetséges vezérkari főnökség úgy döntött, a Csatorna valamelyik épen maradt kikötőjét sem próbálják meg elfoglalni – noha ez lett volna a legegyszerűbb megoldás egy ilyen hatalmas mennyiségű ember és fegyverzet ellátásának logisztikai problémájára. Ehelyett a hatalmas betonkeszonokból álló, előre gyártott kikötőkre szavaztak, amelyeket a partoktól távol kellett a helyükre úsztatni. Miután megépítették a keszonokat, ott hagyták őket alámerülve az Angliát Wight szigetétől elválasztó Solent-szorosban, illetve másutt, míg elérkezik a pillanat, hogy átvontassák őket a Csatornán. Ha a németek nem fedezik fel a MULBERRY kódnéven futó úszó kikötők célját, jó esély mutatkozott rá, hogy az Abwehr azt javasolja, hogy a Csatorna Ostende és Brest közé eső kikötőiben koncentrálják a véderőt. Az is komoly előnyt jelentett, hogy a XX Committee tudta, hogy minden Nagy-Britanniában tevékenykedő ellenséges ügynök az MI5 ellenőrzése alatt dolgozik. Bár más kettős ügynököket is alkalmaztak a FORTITUDE során, a teher nagy része GARBÓra és hálózatára hárult, mivel az ISOS lehallgatása bizonyította, hogy neki hisznek a legjobban Berlinben.

A XX Committee ezért úgy döntött, hogy kiszivárogtatja azokat az elemeket, amelyeket létfontosságúnak ítélt az OVERLORD sikere szempontjából: az inváziót nem lehet 1944 júliusáig elindítani; hogy megelőzi egy norvégiai támadás; és hogy a végső csapás néhány máshol indított, elterelésnek szánt támadást követően Franciaországra, Pas-de-Calais-ban összpontosul. A háború után kiderült, hogy ez a stratégia szépen beleillett abba, ahogy a németek gondolkoztak, ők ugyanis végtelenül ésszerűen közelítették meg a problémát. Von Rundstedt tábornagy, például négy fő tényezőt vett figyelembe, mikor úgy döntött, hogy a szövetségesek a Csatornán átvezető legrövidebb útvonal mellett

döntenek: a szövetségeseknek legalább egy nagyobb kikötőre; valamint állandó légvédelemre lesz szükségük, így aztán minél közelebb van a hídfőállás, annál jobb; Calais kecsegtetett a legrövidebb úttal Németország felé; és a V-fegyverek indítóállomásainak elfoglalása is fontos politikai céllá válik majd, ha London bombázása megkezdődik. Valójában a tervbe vett V-1 offenzíva csak a D-nap után történt meg, így a SHAEF soha nem került abba a helyzetbe, hogy mérlegelje ezt az utóbbi tényezőt. A SHAEF nem tudta, hogy a FORTITUDE gyakorlatilag megerősítette azt a következtetést, ahova a német főparancsnokság már eljutott, jóllehet addig csak elméleti lehetőségként kezelték a dolgot.

A megtévesztő tervet két részre osztották: az ÉSZAKI FORTITUDE-ra, amely a Skóciában létrehozott, Norvégia megtámadását célzó, képzeletbeli csapatokra összpontosított, és a DÉLI FORTITUDE-ra, amely a „legrövidebb út”-on való támadást segítette elő. A Roger Hesketh által megteremtett, fiktív 4. Brit Hadsereg mintájára – amely alapvető szerepet játszott az ÉSZAKI FORTITUDE-ban – egy egész hamis Első Amerikai Hadseregcsoportot hoztak létre (First United States Army Group, röviden FUSAG néven), amelyet a DÉLI FORTITUDE kulcsának szántak. 1944 februárjában éppen, mikor a SHAEF és a XX Committee kidolgozta a hadművelet végső részleteit, Tommy Harris hirtelen azzal toppant be, hogy GARBÓt és hálózatát haladéktalanul ki kell vonni a műveletből.

Az utolsó pillanatban kitörő válságot egy ARTIST kódnevű kettős ügynök robbantotta ki. ARTIST valójában Johann Jebsen, Lisszabonban állomásozó, fiatal Abwehr-tiszt volt, és 1943 nyara óta aktívan kollaborált a jugoszláv kettős ügynökök hálózatával. Jebsen látszólag epésen náciellenes volt, a háborús időkben Portugália legszínesebb figurái közé tartozott: Lisszabon és estoriali villája között autózgatott a Rolls-Royce-án, és angolbarátságával tüntetett. Először két jugoszláv fivéren keresztül vette fel a kapcsolatot a britekkel. Dusko és Ivo Popovnak a TRICYCLE és DREADNOUGHT kódnevet adta az MI5. Jebsen azzal az ürüggyel kereste meg őket, hogy jugoszláv pilóták Európán keresztül vezető, titkos menekülési útvonaláról tárgyaljon velük. Január végére Dusko Popov két hónapi portugáliai tartózkodás után visszatért Londonba, ahol többször találkozott

Jebsennel, és egy terjedelmes összefoglalót adott át a beszélgetéseiről a XX Committee-nek. Popov már jó pár éve ismerte Jebsent, és következésképpen megbízott benne, de Tommy Harrist Popov jelentésének az a része döbbentette meg, amelyben Jebsen azzal demonstrálta a szövetségesek iránti jóindulatát, hogy megnevezett néhány Lisszabonból nyom nélkül eltűnt Abwehr-ügynököt. A lista élén Juan Pujol kódneve, az ARABEL állt.

Harris elfogadta, hogy Popov ítélete Jebsenről valószínűleg pontos, és meg lehet benne bízni, de hangsúlyozta, ha nem próbálják meg kiszűrni a Jensen listáján szereplő kémeket, azzal elismerik, hogy valamennyiüket az MI5 irányítja. Amennyiben Jebsen is erre a következtetésre jut – ami elkerülhetetlen –, rá fog döbbenni, hogy a legtöbb értesülés, amivel ellátták, csupán ügyes hamisítvány. Ez az információ lehet, hogy biztonságban marad Jebsennél, de tegyük fel, másként alakulnak a dolgok, mint ahogyan gondolta: akkor vajon ismét fordít egyet a köpönyegén? További ok az aggodalomra, hogy Jebsen beismerte, hogy a szövetségesekkel fenntartott kapcsolatait az Abwehr irányítója jóváhagyta Lisszabonban, aki mondta neki, hogy igyekezzen olyan német benyomását kelteni, aki elégedetlen, mert kiesett a rezsim kegyeiből. A jelen állás szerint, érvelt Harris, az OVERLORD sorsát egyetlen ember tartja a kezében, aki történetesen az ellenséges hírszerzés tisztje. Ha Jebsen tudná, hogy GARBÓt az MI5 irányítja, azt is gyanítaná, hogy a FORTITUDE csalás, ami kockára tenné az OVERLORDot. Ez nem az a hír, amit a magára valamit is adó titkosszolgálati tiszt szívesen mond el a szövetséges főparancsnoknak.

A XX Committee alaposan megfontolta az ARTIST által okozott válsághelyzetet, és számba vette az összes lehetséges alternatívát. A legegyszerűbb megoldást, hogy Jebsent kivonják Portugáliából, így elszigetelik az Abwehrtől, elvetették, mert ha a németek rájönnek, hogy elpártolt, azonnal arra gondolnak, hogy minden ügynök, akivel Jebsen kapcsolatban állt, veszélybe került. Másik lehetőség, hogy megkérik a lisszaboni titkosszolgálati hivatalt, az SIS-t, hogy gyilkolja meg Jebsent, de rámutattak, hogy ez az esettel kapcsolatos minden körülményt figyelembe vevő, nagyszabású német nyomozást vonna maga után, ami bizonyosan felfedné, hogy Jebsen tiltott kapcsolatban állt a britekkel. Végül a XX Committee az egyetlen lehetséges döntést hozta: nem csinálnak semmit, de megkérik az SIS-t, hogy tartsa szemmel.

Tommy Harrist érthető módon felzaklatta a döntés, különösen később, amikor úgy tűnt, hogy beigazolódnak legsötétebb félelmei. De mielőtt leírnánk 1944 májusának drámai eseményeit, vissza kell térnünk a FORTITUDE első lépéseihez, amelyek Harris ellenvetései dacára, GARBO segítségével folytak tovább.

A hadművelet kezdeti szakaszában azt kellett elhitetni az ellenséggel, hogy a szövetségesek még nincsenek abban a helyzetben, hogy nagyobb offenzívát indítsanak a Csatornán keresztül, és ezért az év egy távolabbi szakára kell halasztaniuk az eredeti inváziós terveiket.

1944 februárjának közepén GARBO úgy tett, mintha Anglia déli partjaira látogatott volna. Február 19-én a dorseti Portlandből elküldte tizenötödik levelét, amelyben megemlítette, hogy észrevett néhány amerikai katonát a város közelében. A váll-lapjukat is leírta: vörös 1-es szám, khaki alapon. Szándékosan hivatkozott erre az egységre, az 1. Gyalogos Hadosztályra, amit valóban visszahoztak Angliába az olasz frontról néhány hónappal korábban, annak ellenére, hogy a SHAEF az invázió előtti utolsó pillanatig igyekezett álcázni a harcedzett csapatok visszatérését. GARBO tevékenységét azonban úgy tervezték, hogy néhány valódi hírrel teremtse meg hitelességét. Azzal érveltek, hogy úgyis annyi afrikai hadjáratban szerzett, feltűnő vörös-arany szalagos kitüntetést hordanak Angliában az egyenruhákon, hogy lehetetlen sokáig titokban tartani a hadtest megérkezését. Más ügynökök is megerősítették GARBO megfigyelését, amikor azt állították, hogy ezek a harcedzett csapatok együtt gyakorlatoznak a többi csapattal – ami viszont arra utalt, hogy a szövetségesek nem állnak jól az invázió előkészítésével.

GARBO azt jelentette, hogy „megfelelő haderőt tartanak Angliában készenlétben, hogy elfoglalja Északnyugat-Európa bármely részét egy esetleges német visszavonulás vagy összeomlás esetére". Ebben az első, a SHAEF stratégiájára vonatkozó üzenetében, amely egyúttal a FORTITUDE-hadművelet nyitánya volt, GARBO megjegyezte, hogy „nem kell különösen bölcsnek lenni ahhoz, hogy levonjuk azt a következtetést, ha szabadon hagyunk egy utat, ők nem haboznak kihasználni". A szövetségesek járulékos tervének bizonyítékaként leírta, hogy látott egy halom frissen nyomtatott röpiratot a hírközlési minisztériumban dolgozó kapcsolata asztalán, és ellopott egy példányt. A címe *Avis à la Population* volt, és elküldte Lisszabonba. A hamisítvány,

a valaha kinyomtatott egyetlen példány a francia civilekhez szólt, és arra biztatta őket, hogy a majdan bekövetkező a német visszavonulást követően működjenek együtt a felszabadítókkal. Az ÉSZAKI FORTITUDE megalapozásaképpen GARBO jelentette, hogy utasította Glasgow-ban élő helyettesét, BENEDICTet, hogy figyelje a Clyde folyón az egyre gyakoribbá váló haditengerészeti gyakorlatokat, és felszólította a görög dezertőrt is, hogy keressen szállást Methilben, Skócia keleti partvidékén, és 1944. április elsején szobát foglalt az elkövetkező hat hétre. Megerősítéseként annak, hogy a 4. Brit Hadsereg még mindig bevethető (és valóban az északi hadművelet kulcsa), BENEDICT 1944. március 28-án jelentette GARBÓnak, hogy most tért vissza egy utazásról Dundee-be, ahol észlelte az 52. Dél-skóciai Hadtestet, és egy sötét alapon kagylós rangjelet viselő egységet. Mikor aznap este 19:20-kor továbbította ezt az üzenetet egy négyperces rádióadásban, GARBO így kommentálta: „Ez a jelzés teljesen ismeretlen a számomra”, ami nem volt különösebben meglepő, hiszen Roger Hesketh éppen akkor találta ki!

Közben GARBO maga úton volt, hogy ellenőrizze DAGOBERT néhány informátorát. A március 7-i, este hatkor kezdődő adás idején azt jelentette:

> Múlt vasárnap meg tudtam erősíteni DONNY Doverből küldött utóbbi jelentését. Ezért mostantól jó informátornak minősítem.

Ugyanebben az üzenetben DAGOBERT más ügynökeitől származó jelentéseket is hitelesített. Ezek közé tartozott DICK, a fanatikus indiai: *„Katonai jelentése teljesen pontos, úgyhogy ezt a kollaboránst megfelelőnek nevezhetjük.”*

Április 13-án rádióüzenetet küldött, melyben jó véleményt mondott DORICKról, az egyik walesi fasisztáról, aki jelentette, hogy a 9. hadosztály kötelékébe tartozó rengeteg katonát és járművet látott Norwichon áthaladni. *„A kollaboránsnak ezt az első jelentését egészen jónak tartom, mivel igyekszik minél több részletet közölni, megmagyarázza, amit látott, amiből arra lehet következtetni, hogy érdekli a munka.”*

Április 22-én GARBO 1944. április 3-án, Lisszabonban kelt hosszú levelet kapott az Abwehrtől, ami jelezte, hogy teljesen lenyűgözték őket a DAGOBERT alá beszervezett ügynökök:

> Nagy érdeklődéssel olvastam, amit a hálózatának szélesítéséről írt a levelében, és az elmúlt pár hétben küldött üzeneteit. Tökéletesen igaza volt abban, hogy a régi kollaboránsokat nevezzük ki a hálózat alügynökeinek. Különösen DAGOBERT hálózata tűnik eredményesnek.

Az üzenetet követően diadalt ültek a Crepigny Roadon és a St James's Streeten, mivel ez volt az első valódi bizonyíték rá, hogy a FORTITUDE működik. GARBO válaszul április 30-án küldött üzenetet, amelyben CHAMILLUSról, a NAAFI-pincérről tudatja, hogy április 27-én önként jelentkezett, hogy elhagyja a chislehursti depót, mert így egy titkos invázió behajózási támaszpontjára helyezik át. CHAMILLUS április 29-én telefonált GARBÓnak, hogy megbeszéljenek egy találkozót másnapra a winchesteri vasútállomáson. A találkozón CHAMILLUS felfedte, hogy új állomáshelye az Otterbourne közelében, Hampshire-ben lévő Hiltingbury tábor. GARBO CHAMILLUS nyomán jelentette, hogy

> az egész 3. Gyalogos Hadosztályt ide vonták össze, készen állnak a behajózásra. Van több tábor is tele támadásra kész csapatokkal. Felismertem a 47. London Hadosztályt az én táboromtól délre eső táborban… nagyon nehéz elhagyni a tábort. Kétnapi hidegélelmet, hányászacskókat és mentőöveket is előkészítettek a csapatoknak, ami azt jelzi, hogy a tengerre szállnak.

Mindezt azért intézték így, hogy CHAMILLUS olyan helyzetben lehessen, amelyben elvárható, hogy tudatja GARBÓval, mikor száll tengerre az inváziós flotta. Mind GARBO, mind Harris hajthatatlan volt a kérdésben, hogy az invázióról szóló előzetes figyelmeztetésnél egyetlen óra elég lesz ahhoz, hogy tovább erősítse a hírnevét az Abwehrnél. A XX Committee kis változtatással elfogadta az ötletet, de sajnos a hangulat elromlott a következő hónap elején és a committee figyelme időlegesen más irányba fordult. Hírek érkeztek Portugáliából, melyek arra engedtek következtetni, hogy ARTIST (Jebsen) ügye rosszabbra fordult. Április 28-án Jebsen találkozott Graham Maingottal Lisszabonban, és Jebsen feltárta, hogy az Abwehr gyanakszik TRICYCLE-re (Dusko Popov), és meg van róla győződve, hogy ha jelenleg nem dolgozik is a briteknek ellenőrzött ügynökként, valószínűleg egy bizonyos szinten kapcsolatban áll velük. Jebsen kikérdezésének idevágó részét a titkosszolgálat (SIS) összefoglalójából

reprodukáltuk, mivel megvilágítja, miféle kínokat kell egy ügygazdának elviselnie:

> Az Abteilung III bejelentette, hogy véleményük szerint TRICYCLE anyagát nem ellenőrzik a britek. Ez a megállapítás teljes mértékben TRICYCLE legutolsó jelentésén alapszik. Az Abteilung véleménye szerint pályafutásának egy bizonyos részében TRICYCLE szövetséges ellenőrzés alatt állt. A következőképpen magyarázzák a változást: a szövetségesek gyönge anyaggal látták el; ARTIST szólt TRICYCLE-nek, hogy nem szolgálja meg a fizetését; TRICYCLE akkor úgy döntött, hogy maga gyűjti az anyagot, és az eredmény az utolsó jelentésében öltött testet – ez olyan jó, hogy az Abteilung III teljesen egyetért a vezérkarral abban, alig hihető hogy ezt a britek szándékosan adták ki. Az eset ARTIST szempontjából tökéletes győzelemmel ért véget, és biztos benne, hogy akármi történik most, ez a két minisztérium, amelynek bizalmát a legnehezebb elnyerni, mostantól nem kételkedik benne. Mindennek a megkoronázásaképpen ARTIST elnyerte az első osztályú „Kriegsverdienstkreutz”-ot, amely kitüntetése senkinek nincs Lisszabonban.

Bár Jebsen optimista összefoglalóját adta az SIS-nek, hogyan kezelte Dusko Popovot, bevallotta, hogy egy héttel korábban, április 21-én kitért egy Biarritzban rendezett találkozó elől. Parancsot kapott, hogy személyesen vegye fel a kapcsolatot a szintén Lisszabonban állomásozó dr. Aloys Schreiberrel, egy magas rangú Abwehr-tisztviselővel, és egy bizonyos von Bohlen ezredessel. Jebsen úgy látta, hogy a találkozás helyszíne – ahol a Popov által igényelt összeget szándékoztak megvitatni – kényelmes közelségben volt a francia határhoz, és attól tartott, hogy a Gestapo le akarja tartóztatni. Jebsen ezért kimentette magát, mondván, nem akarja kompromittálni a német ellenállóként aprólékos gonddal felépített álcáját.

Jebsen egy nappal azután, hogy jelentett az SIS-nek, elment a lisszaboni német követségre, hogy átvegye a kitüntetését. Mikor átlépte Schreiber irodájának ajtaját, leütötték, és kihallgatták. Április 1-jén egy diplomáciai rendszámú limuzin csomagtartójába tették megkötözve, és egyenesen Franciaországba hajtottak vele, ahol egy hivatalos kísérő Berlinbe vitte. Rövid időt töltött a Wehrmacht börtönében, majd a Gestapo felügyelete alá került, akik valószínűleg kivégezték az oranienburgi koncentrációs táborban 1945 áprilisában – de nem tudni pontosan mikor.

A katasztrófa híre 1944. május 2-án érte el Bletchleyt, mikor Schreiber megüzente Berlinbe, hogy sikerrel végrehajtották a DORA-

műveletet. Az üzenet megerősítette, hogy Jebsen előző nap 15:00-kor, Biarritznál lépte át a francia határt. Később megállapították, hogy DORA Jebsen elrablásának kódneve volt.

Lisszabon ISOS-en keresztül zajló forgalmának elemzése mutatta, hogy a DORA last-minute ügy volt. Schreibert április 24-én visszarendelték Madridból, hogy megakadályozzák Jebsen találkozóját az SIS-szel – az Abwehr úgy hitte, hogy a következő napra beszélték meg. Erősen valószínű, hogy vagy a lisszaboni Abstelle ügynökeinek azonosítását célzó kitartó kutatás, vagy egy német zsoldban álló kém utáni nyomozás vezetett Jebsen lebukásához. Mindezeket a lehetőségeket hosszan elemezték a XX Committee-ben, de nem volt más választásuk, mint remélni, hogy Jebsen legalább a D-napig ellenáll a kihallgatóknak. Tommy Harris megnyugtatására megkértek egy MI5-tisztet, aki semmit sem tudott az OVERLORD-hadműveletről, hogy nézze át GARBO levelezését, vajon talál-e valamit, ami egy bizonyos célterületre irányul a francia partokon. A tiszt úgy nyilatkozott, hogy csak alig észrevehetően dől a mérleg Pas-de-Calais javára.

Ezektől az eseményektől függetlenül GARBO és ügygazdája folytatta a munkát, mintha mi sem történt volna. Május elsején GARBO rutin üzenetet közvetített DONNYtól, aki tiszteket látott Tenterdenben és Doverben a 28. Amerikai Gyalogos Hadosztályból. Folkestone-ban az Amerikai VIII. Hadtestet észlelte; GARBO ezt azzal magyarázta, hogy ezek az (igazi) egységek nyilván mozgásban vannak. A 28. Gyalogos Hadosztályt máshol különleges bevetési alakulatként írták le, és nemrég DORICK Tenbyből tett róla jelentést, nem sokkal azelőtt, hogy elhagyta Dél-Walest. Ahogy közeledett a D-nap, a 28. Gyalogos Hadosztály és a VIII. Hadtest által alkotott FUSAG-erők lassan kelet felé mozogtak Kent és Kelet-Anglia irányába, igazolva, hogy a támadást várhatóan Dover körzetéből indítják.

Másnap, május másodikán GARBO feljegyzett egy, a hadügyminisztériumban dolgozó barátnőjével folytatott, indiszkrét fecsegést, és azt mondta, hogy szerinte nem áll fenn az esélye az azonnali inváziónak, amivel ellentmondott a CHAMILLUS által három nappal korábban kifejtett nézetnek. *„Összezavart, amit CHAMILLUS mondott, és ilyen körülmények között nem tudok tanácsot vagy információt adni”* – válaszolta rádión GARBO.

Az Abwehrnek láthatóan CHAMILLUS változata tetszett jobban, és

következő este ezt válaszolták:

> A jelen helyzetben nem törődöm vele, hogy túl nagy fontosságot tulajdonít J(5) véleményének, mivel erősen valószínű, hogy a kormány e pillanatban nagyon komoly utasításokat kapott, hogy kezeljék bizalmasan a katonai ügyeket. Az is lehetséges, hogy szándékosan félrevezették a minisztériumok dolgozóit.

Ezenfelül GARBO mellékelt még egy jelentést DORICKtól, aki a 6. US Hadosztály páncélozott járműveit és tankjait látta az ipswichi vasútállomáson.

A következő napon, május 4-én CHAMILLUS tudatta, hogy a 3. Kanadai Hadosztály aznap hagyta el Hiltingburyt azzal az utasítással, hogy behajózzon Southamptonba. GARBO még azon az éjjel átküldte az üzenetet és a következő este még egy hosszabbat:

> CHAMILLUS azt közölte, hogy kiadták a parancsokat, miszerint tegyék rendbe és készítsék elő a tábort, hogy újból csapatokat tudjon fogadni. Az ügynök feltételezi, hogy ezek második vonalbeli egységek. Ez J(5) tévedését bizonyítja, mivel J(5) ma naivan azt sugallta, hogy a csapatok a déli területen végeznek hadmozdulatokat, azonban ezt az információt nem erősítették meg – mivel ebben az esetben a csapatok visszatértek volna. Véleményem szerint, hacsak nem szálltak partra a Csatorna másik partján, a behajózott csapatoknak jelen pillanatban távoli céljuk felé kell tartaniuk, vagy csatlakozniuk a BENEDICT által a Clyde folyóról jelentett flottához.

A következő üzenetében, május 7-én CARBO nekiesett CHAMILLUSnak, aki, mint mondta:

> egy fajankó képességeivel rendelkezik. Nagyon elégedetlen vagyok, bár ezt nem tudattam vele. Ma, mikor megérkeztek, érintkezésbe lépett azokkal a csapatokkal, amelyeket várt, és második vonalbeli egységeknek gondolt, pedig ezek ugyanazok, amelyek korábban eltávoztak, vagyis a 3. Kanadai Hadosztály. A többi táborban állomásozó csapatok szintén visszatértek. Bár késői, de azt mondja, valószínűleg a második front megnyitása előtti, Churchill által előre bejelentett számtalan hadgyakorlat egyike lehetett. Utolsó közlésemet J(5)-tel kapcsolatban nem kell figyelembe venni, elismerem, hogy információi igazak voltak és hibáztam, mivel az ügynök mély benyomást tett rám. Elismerem, hogy a minisztériumi barátaimon keresztül pontosabb információkat kaphattam volna. CHAMILLUS azt hozza fel mentségéül, hogy meggyőződését konkrét katonai események erősítették meg, amit nem tagadhatok. A továbbiakban nem fog olyan észrevételeket tenni, amelyek befolyásolnak engem vagy a feletteseimet. Attól tartok, a mostani eset következtében kicsit elbizonytalanodott.

Madrid nem vesztegette az időt azzal, hogy válaszoljon erre az ügyesen

szőtt pszichológiai tojástáncra. GARBO a következőket kapta 1944. május 8-án 19:59-kor:

> Nem gondolom, hogy egyáltalán szemrehányás illetné CHAMILLUSt, mivel a csapatok és a tisztek jó része is elhagyta a táborokat, úgyhogy logikusan feltételezhette, hogy ez lesz az invázió. Egyébként is csak pár magas rangú tiszt volt tisztában a csapatmozgások valódi céljával. Ha CHAMILLUS önmagát ostorozza elkerülhetetlen hibája miatt, magának kellene lelki támaszt nyújtani neki, mert, ha nem teszi meg, esetleg óvatosságból nem meri jelenteni, amikor megindul a valódi invázió.

Egy félórával később szokás szerint GARBO elküldte jelentését a 61. és a 45. hadosztályról, valamint a DICK által Brighton és Newhaven között látott 3. és 16. rohamosztagról.

Május 10-én este GARBO átküldött egy üzenetet, amelyben beszámolt a CHAMILLUS amerikai ismerősével, a 4(3)-ként ismert őrmesterrel folytatott beszélgetésről. Az informátor ezt mondta:

> a második front akkor nyílik meg, mikor a két hadseregcsoport, amelyet kiválasztottak a hadművelet végrehajtására, készen áll. Ezek egyike a Montgomery által vezetett 21. hadseregcsoport. A másik az 1. hadseregcsoport, amely ideiglenesen Bradley parancsnoksága alatt áll. Az amerikai csapatok, amelyeket ide várnak, az utóbbi hadseregcsoportba lépnek be. Az őrmester biztosított, hogy Eisenhower nagyon fontos feladatot szán majd ennek az amerikai hadseregcsoportnak.

BENEDICT továbbra is figyelte a Clyde folyón a hajómozgásokat, és rendszeresen információözönnel látta el GARBÓt. Május 10-én és 11-én folyamatosan jelentett Greenockból, majd később a Loch Fyne-öbölben kiszúrt egy gyakorlatozó haditengerészeti rohamosztagot, és említette, hogy látott egy sarkvidéki ruházattal felszerelt csapatot. Biztosra vette, hogy ez a Norvégia ellen irányuló támadás előjátéka, amit május 14-én és 15-én este jelentett GARBO rádióján. Hasonló képet festett BENEDICT görög ügynöke, aki gyülekező teherhajókat észlelt Methilben, ami szintén egy nagyszabású katonai akcióra utalt. A Skócia keleti partjai mentén fekvő egyéb kikötőkben már összegyűltek a csapatok.

Egyre jobban gyorsultak az események, és GARBO üzeneteiben erőteljesen sejtette, hogy a szövetségesek talán egy kétirányú támadást terveznek az Északi-tengeren és a Doveri-szoroson keresztül. A megbízható DAGOBERT néhány hasznos értesülést szerzett Anglia

déli részéről. Mindegyik a legnagyobb mértékben hihetőnek tűnt, és az ISOS megfejtései Bletchleyből megerősítették, hogy a németek ezúttal lépre mentek.

> A Romsey-Ringwood főúton 125 mindenféle típusú katonai járművet láttam, többek között Bren fegyverszállítókat az 54-es hadosztály jelzésével. 47. London Hadosztály jelzésű járműveket is láttam.

Közben rájöttek, hogy a CHAMILLUS által jelentett beszélgetés az amerikai őrmesterrel, 4(3)-mal megtette a szükséges hatást, mivel GARBO május 17-én este a következő kérdéseket kapta Madridból rádión:

> Hivatkozással 4(3) legutóbbi jelentéseire a következő kérdőívet küldöm, amely iránt nagy az érdeklődés. Hol az angol 21. hadseregcsoport főhadiszállása? A nevezett hadseregcsoporton és főhadiszálláson belül mekkora a haderő létszáma? Hány és melyik hadosztály tartozik az egyes hadseregekhez az említett hadseregcsoporton belül? Ahol lehetséges, jelezze, melyik páncélos és melyik gyalogos!

Tíz nappal később GARBO további, az amerikaival folytatott beszélgetésről tudósított:

> Kérdeztem őt a 21. hadseregcsoportról, de úgy tűnt, hogy nem tud sokat róla. Csak azt tudta megmondani, hogy néhány amerikai csapat is van benne, de az amerikaiak főként az Első Amerikai Hadseregcsoportban vannak (First US Army Group, FUSAG).

Nagy hangsúlyt fektettek arra, hogy megerősítsék a németeket abban, hogy a szövetséges erők a déli és keleti megyékben koncentrálódnak. Május 25-én DAGOBERT látta „számos esetben a panda jelét” Ipswich környékén, ami az egyértelműen Kelet-Anglia felé tartó 9. Brit Páncélos Hadosztály hadosztályi azonosítója volt. GARBO maga is hozzájárult másnap azzal, hogy Lewes városánál „számos csapatot látott lándzsás lovaggal”. Ez újabb bizonyítéka, hogy a 8. Angol Hadtest Főhadiszállása Kelet-Sussexbe tette át színhelyét. Egy héttel később, június 1-jén, DAGOBERT Tilbury mellett észlelte a 9. páncélozott hadosztályt. A teljes hadosztályt átvitték az egész országon: kell jobb bizonyíték, hogy az invázió közeleg és Pas-de-Calais felé irányul?

Míg a német főparancsnokság felszívta ezeket a jelentéseket, GARBO egy másik, földhözragadtabb fejleményt jelentett. DRAKE

ügynök viselkedése, például, aggodalomra adott okot. Az volt a feladata, hogy az ország nyugati részébe menjen, de április 19-én Tauntonból jelentette, hogy nem sikerült bejutnia a helyi tiltott zónába. Egy hónappal később aggodalmas levelet küldött Exeterből:

> Beléptem a tiltott területre, de szinte lehetetlen mozogni. Nem láttam a lehetőségét, hogy itt maradjak, mert folyton igazoltatják az embereket, amit nekem mostanáig sikerült elkerülnöm.

De csak két hétig tartott ki a szerencséje. Június 2-án 7(6) jelentette Swansea-ből, hogy DRAKE-et letartóztatták és egy hónapi börtönbüntetésre ítélték:

> Láthatóan nincs jele, hogy DRAKE-et a tőlem kapott megbízatás miatt tartóztatták le, ez csak a jelenlegi korlátozó intézkedésekkel kapcsolatos rutineljárás.

Ez a fordulat kiiktatta DRAKE-et a FORTITUDE-ból, és biztosította, hogy ne követhessen el semmilyen baklövést az invázió idején. Miután eltávolították DRAKE-et, úgy döntöttek, hogy elhallgattatják 7(6)-ot is, és DAGOBERT tévedésének állítják be a beszervezését. Ennek értelmében GARBO közölte Madriddal:

> Hosszú levelet kaptam 7(6)-tól jelentésekkel, melynek nagy része ostobaság volt. Ezt az ügynököt nem használhatjuk informátorként. A kapott instrukciók dacára sem képes rendesen végezni a munkát. A jelentései katonai szempontból gyakorlatilag értékelhetetlenek.

Ez az apró trükk hitelesebbé tette GARBO munkáját. Végül is akármilyen briliáns szervező, akkor se lenne hihető, hogy minden ügynöke kitűnően teljesít. DRAKE és 7(6) bizonyította, hogy GARBO időnként téved. Ennek ellenére GARBO hálózata jól fejlődött, és fokozatosan növekedett a Madridba irányuló levél- és rádióforgalom. Valójában olyan nagy lett, hogy Harris amiatt aggódott, hogy ez már valószínűleg több, mint amit egy ember el tud látni, így GARBO engedélyt kért, hogy BENEDICTet, a venezuelait elhozhassa Glasgow-ból, és a helyettesévé tehesse. Azt is kérte, hogy Mrs. Gerbersnek, Ügynök KETTŐ özvegyének engedélyezzék, hogy segítsen a kódfejtő munkában. Madrid lelkesen válaszolt. Meglepő módon elfogadták GARBO javaslatát, hogy ezentúl angolul kommunikáljanak, és ezzel

segítsenek Mrs. Gerbersnek.

Egy ügynök különösen kiemelkedett: J(3), a hírközlési minisztériumban dolgozó akaratlan forrás. Mint Tommy Harris korábban kijelentette, ezt az illetőt egészen véletlenül meg lehetne tenni a spanyol ügyosztály fejének, ugyanis a valódi személy 1944. május elején Madridba utazott. GARBO jelentette az elutazását, és az MI5 kérvényezte, hogy a brit nagykövetség a lehető leghamarabb küldje haza, mielőtt még a németek bármit tehetnének. Az ártatlan tisztviselővel semmi kellemetlenség nem történt, és május 22-én GARBO lejegyezte a beszélgetést, amit visszatérése után folytattak:

> A mai, J(3)-mal folytatott megbeszélés eredménye. A második front propaganda-előkészítésével kapcsolatos tevékenység miatt visszatért Madridból. Felajánlotta, hogy segítsek neki, megfelelő díjazást ajánlott olyan munkáért, amit otthon is végezhetek. Feltételesen elfogadtam, közöltem vele, hogy meg kell beszélnem a családommal, azért, hogy legyen időm az önök beleegyezését megszerezni, mivel ez az ellenség számára végzendő munka, ami áldozat lenne a részemről, és csak azért fogadnám el, hogy fontos információkhoz jussak cserébe.

Cseppet sem meglepő módon, mikor vonzó jutalom kecsegtetett, a németek nem vesztegették az időt. Közölték sztár ügynökükkel, hogy fogadja el a hírközlési minisztériumi tisztviselő kínos ajánlatát. A következő nap ezt a rádióüzenetet küldték:

> Gondosan tanulmányoztuk J(3)-ra vonatkozó kérését. Az a vélemény, hogy el kell fogadnia az ajánlatot, mivel azon túl, hogy megkönnyíti, hogy megfelelő információkhoz jusson, ez a munka minden tekintetben fedezi magát.

Május 28-án GARBO bejelentette, hogy elfogadta a munkát, és alá kellett írnia egy különleges dokumentumot, amellyel elfogadja, hogy nem szegi meg a hivatali titoktartásra vonatkozó törvényt.

> Nagy fontosságot tulajdonítok ennek, mert kiderült, hogy csak olyan ember tudhat meg olyan részleteket, amelyek esetleg titkos terveket hiúsítanak meg, aki aláírta ezt a nyilatkozatot.

Még negyven évvel később sem nehéz elképzelni az örömöt, amit GARBO és ügygazdája érzett, mikor ezt a különleges üzenetet összeállították. De volt egy komoly része is a május 22-én az

Abstellének küldött üzenetnek. A madridi Abstelle a FORTITUDE Skóciában állomásozó képzeletbeli egységei iránt érdeklődött:

> Sürgősen nagyon érdekel bennünket, hogy vajon az 52. hadosztály még mindig a glasgow-i terület táboraiban tartózkodik-e, miután BENEDICT üzenete értelmében befejeződtek a 11-i hadmozdulatok. Hálás lennék, ha a lehető leggyorsabban válaszolna. Kérem, biztosítson minden eszközt, hogy minél előbb jelentse ennek a hadosztálynak minden mozdulatát. Örülnék, ha azt is meg tudná mondani, mennyi időt veszítünk attól a pillanattól fogva, hogy a hadosztály elkezdi a behajózási hadműveletét, egészen addig, míg a hír eléri önt, hogy üzenet formájában elküldje nekünk.

A szöveg érdekessége a behajózásra vonatkozó hír átküldésével kapcsolatos időveszteségre vonatkozó, utolsó mondatban rejlik. Az MI5 az ISOS által lehallgatott rádióadásokból tudta, hogy a berlini Abwehr pontosan ugyanezt a kérdést tette fel a madridi Abstellének; Madrid megígérte Berlinnek, hogy a behajózási hadművelet híre negyvennyolc órán belül eléri a spanyol fővárost. Május 23-án GARBO felajánlotta, hogy tizenkét órán belül elküldi az információt, ami minden bizonnyal megelégedéssel töltötte el Madridot.

Ez a kérés azért is jól jött, mert ürügyül szolgált GARBÓnak, hogy követelje, hogy a madridi német fogadóállomás a szokásos esti tizenegy órás üzemzárás után is maradjon adásban. Az MI5 indítéka, hogy az ellenséget rádiószolgáltatásának meghosszabbítására bírja, azon – a szövetségesek körében nagy vitát kiváltó – terven alapult, hogy az Abwehrt még az előtt figyelmeztessék a normandiai partraszállásra, hogy a partra szálló erők tényleg elérnék a partokat. Mind GARBO, mind Harris szilárdan hitte, hogy a hálózat hitelessége komolyan megnő, ha idejében tud üzenetet küldeni Madridba. Így az Abwehr nagy valószínűséggel el fogja hinni, hogy ez az első támadás csak trükk, és a továbbiakban GARBO információira hallgat majd a Pas-de-Calais térségében várható, fő partraszállási előkészületekkel kapcsolatban. Harris úgy érvelt, hogy GARBO megnövekedett reputációja még hatékonyabb eszköz lesz a megtévesztés során. Azt is kifejtette, ha a németek a figyelmeztetést csak pár órával az invázió megkezdése előtt kapnák meg, az már túl késő lenne, hogy bármit is tegyenek. Az MI5 tudta az ISOS-tól, hogy az Abwehrnek nagyjából három óra kell, hogy elküldje a figyelmeztetést a megfelelő szektorokba Berlinen keresztül, így nem állt fönn a veszélye, hogy valóban elárulják, vagy veszélyeztetik

a hadműveletet. Természetesen ez a rendkívüli javaslat vegyes fogadtatásban részesült a csapatokat biztonságosan a Csatornán átszállítani hivatott fegyvernemek részéről. Néhányan úgy gondolták, hogy amit Harris javasolt, az már-már az árulás fogalmát súrolja. Eisenhower vezérkarával folytatott hosszas egyeztetések után, a főparancsnok végül jóváhagyta az üzenet elküldését egy feltétellel: a figyelmeztetés legfeljebb a támadás előtt több mint három és fél órával mehet el. Azt az ötletet, hogy előző este tizenegy előtt adják le a jelzést, megvétózták. A D-nap terve szerint az első csapatoknak 1944. június 5-én reggel pontosan 6:31-kor kell partra szállniuk, úgyhogy GARBÓt felhatalmazták, hogy nagyjából hajnali háromkor adja le a jelzést. Sajnos az Abwehr kezelőszemélyzete este tizenegy és reggel hét között nem állt szolgálatban, így GARBO kénytelen volt ürügyet találni, hogy egész éjjel fennmaradjanak. A terv különösen leleményes volt, és magában foglalta a görög ügynökkel kapcsolatos válsághelyzetet is.

Május 26-án GARBO jelentette, hogy utolsó ügynökét, a görög tengerészt, 3(3)-at is visszahívta Skóciából, aki megerősítette, hogy a közelgő norvégiai invázióhoz összegyűjtött hajók még mindig a Clyde folyón horgonyoznak.

> 3(3) Londonban van, én hívtam ide távirati úton. Azt állítja, hogy az 52. hadosztály jelenleg a Saltcoats, Kilmarnock, Prestwick és Ayr körzetében lévő táboraikban van. Az egész hadosztályt oda koncentrálták. Nagyszámú vándorkagyló alakú fegyvernemi jelzést is látott, amit már korábban is említett Dundee körzetében. Mivel lehetetlen volt, hogy egy időben tartsa megfigyelés alatt a flottát és az 52. hadosztályt, mert már nem voltak ugyanazon a helyen, azt a parancsot kapta, hogy ne veszítse el a kapcsolatot a flottával, mivel a csapatok hajó nélkül úgysem tudnak behajózni, így, miközben figyeli az egyiket, figyeli a másikat is.

3(3)-at rögtön visszaküldték Glasgow-ba azzal az instrukcióval, hogy egyetlen rejtjeles szót küldjön, ha a hajók kihajóznak a Clyde-ról. De június 3-án 8:30-kor GARBO jelentette, hogy most kapott táviratot a görögtől, melyben bejelentette, este 11-kor érkezik Londonba. Nyilván jelentős fejlemény történt:

> Valaminek történnie kellett, amit nem lehet azzal a megbeszélt kóddal elmondani, amivel bejelenti a Clyde-on horgonyzó flotta elhajózását. Ezért holnap hajnalban 03:00-kor hallgatni kéne.

GARBO később üzenetet küldött, amiben megmagyarázta, hogy a görög melléfogott és egyszerűen ezért jön Londonba, hogy személyesen tegyen jelentést. Most már látszólag teljesen megértette a kódszóban való megállapodást és egyenesen visszament Glasgow-ba. GARBO azt ajánlotta, hogy a további késlekedést elkerülendő, a madridi operátor tartson éjszakai ügyeletet. Az MI5 örömére az Abwehr beleegyezett, így minden elő volt készítve, hogy a titkos figyelmeztetést június 5-én a hajnali órákban, három és fél órával a normandiai partraszállás előtt elküldhesse.

A jelek szerint GARBO is kényes pozícióba manőverezte magát a hírközlési minisztériumban. Elméletben GARBO a hírközlési minisztérium által megfogalmazott ajánlást követve jelentene az inváziós propagandával kapcsolatban. Ha GARBO közli, hogy a hírközlési minisztérium a D-nap után mindenféle spekulációt megtiltott az újságoknak a további invázióval kapcsolatosan, a németek minden kétséget kizáróan arra a következtetésre jutnak, hogy erősen valószínű egy második támadás. A lehetőségek csaknem határtalanok, és azért, hogy az Abwehrt hozzászoktassák az új forrásukhoz, GARBO május 29-én leírta, mit olvasott ki az észak-afrikai és olasz hadjárathoz használt anyagból:

> Világosan kiderült belőle, amit én legfontosabb dolognak tartok, az a szándék, hogy elrejtsék a tényeket, azért, hogy becsapjanak bennünket.

Egy kicsit később aznap este GARBO hosszabb (és pontos) beszámolót küldött a politikai hadviselés hivatalának szerepéről. Ez arra irányult, hogy meghökkentsék az Abwehrt azzal, hogy GARBO mennyi mindent megértett a bonyolult brit intézményrendszer működéséből. Emellett azt is biztosította, hogy Berlin megfelelő összefoglalókat kapjon, mert azok a következő napokban majd létfontosságúak lesznek:

> Ez az összes külföldi propagandáért felelős testület, ami koordinálja a külügyminisztérium, a háborús kabinet és a Szövetséges Expedíciós Erők Legfelsőbb Parancsnokságának javaslatain alapuló, kiadott irányelveket. Az utóbbit a kezdőbetűk alapján (Supreme Headquarters of Allied Expeditionary Forces) SHAEF-nek is nevezik. Így a PWE (Political Warfare Executive), a Politikai Hadviselés Hivatala, Eisenhower, Eden és a brit vezérkar propaganda szócsöve. … Mivel ez a minisztériumi munka titkos, nagyon valószínű, hogy Berlin nincs tudatában ezeknek a fontos tényeknek, és ezért azt ajánlom, értesítsék a megfelelő vezetőket Berlinben,

hogy a szakértők felbecsüljék és értelmezzék a kiadott propagandaelvek mögött meghúzódó stratégiai terveket, amelyek mind ez idáig ismeretlenek voltak előttünk, de amelyek a jelen pozíciómon keresztül a jövőben az önök számára is hozzáférhetőek lesznek. Meggyőződésem, hogy az irányelvek mögötti szándékok ismeretében, az ügynökeim jelentéseivel együtt az ellenség jövőre vonatkozó szándékait is meg fogjuk tudni.

GARBO most már készen állt, hogy segédkezzen a FORTITUDE-hadművelet május 29-én kezdődő a pas-de-calais-i körzetre irányuló súlyos vadászbombázó-támadással induló, második szakaszában. Ebben összesen hatvanhat repülőszázad vett részt, amit DONNY, a Doverben élő Árja Világrend vezetője figyelt meg és jelentett. Azonosított egy sor repülőteret Kentben és Sussexben, amelyeket ezek a gépek használtak, bár a legtöbbjük bázisa valójában Hampshire-ben volt. Tudták, hogy a Luftwaffe ismeri a különböző, Southampton környéki kis repülőtereket, amelyek tele voltak a Normandia elleni támadás légi fedezetének biztosítására várakozó repülőgépekkel. Azzal, hogy azt sugallták, hogy ezek az összevont csapatok csupán a közelebb elhelyezkedő északnyugat-franciaországi hadműveleti területekre való áthelyezésükre várnak, az ellenséget elterelték a legkézenfekvőbb következtetéstől: azok a repülőgépek Hampshire-ben Normandia megtámadására készülnek. A május 29-i gyakorlat során több száz vadászgép szállt le Kent és Sussex ismeretlen repülőterein, hogy feltöltsék őket lőszerrel és üzemanyaggal. DONNY természetesen jelentette a csapatmozgásokat (amelyeket a levegőbe felmerészkedett német repülőgépek is megerősítettek), és a hadművelet elérte a célját.

Június 3-án GARBO egy kicsit fokozta a tempót egy érdekes, Harwichból, DORICKon keresztül származó információdarabkával:

Nemrégiben látott jelzés: sárga pajzs, három kék hegycsúcs fehérrel körülhúzva. Újonnan érkezett az USA-ból.

Másnap GARBO átküldött egy hosszú jelentést, amelyet a görög ügynöke juttatott el hozzá Skóciából, további nyomást gyakorolva a németekre a tervezett invázió előestéjén:

3(3) híreket kapott Skóciából, egy Írországból érkezett nagy csapatkontingens partraszállásáról. Megszegte az utasításomat, hogy ne hagyja el a Clyde-ot azért, hogy utánajárjon ennek az információnak. Észrevette, hogy egy egész hadosztály érkezett, és Locherbie környékén táborozik. A jelzésük vörös rózsa fehér háttér előtt. Úgy hiszi, hogy ez az

> 55. Angol Hadosztály. Miközben visszatért Glasgow-ba, Motherwellbe érkezve felfedezte, hogy a járművek és az emberek teljes felszerelésben, nagy számban gyülekeznek, és a szarvasagancsos hadosztályhoz tartoznak, valamint ahhoz, amelyiknek piros, kék és fehér hullámokon úszó hal a jelvénye. A Hamiltonba vezető utat a központi katonai rendőrség ellenőrzi.

Június 5-én, hétfőre tűzték ki a D-nap időpontját, de a rossz idő miatt huszonnégy órát csúszott a hadművelet. Így ahelyett, hogy elküldték volna a figyelmeztetést június 5-én hajnalban, GARBÓnak meg kellett elégednie azzal, hogy egy rövid üzenetet küld a szerencsétlen 7(6) ügynöktől, aki azt állította, hogy kiszúrt egy amerikai, támadó csapatokból álló hadosztályt Liverpoolban gyülekezni

> azzal a céllal, hogy megtámadják Franciaország dél-atlanti partjait egy hatalmas hadsereggel együtt, amelyik egyenesen Amerikából jön a francia partokra.

GARBO nem tulajdonított különösebb fontosságot ennek az üzenetnek, különösen, hogy már inkompetensnek jellemezte az állítólagos walesi fasisztát. Mindenesetre voltak fontosabb dolgok is. Legfőbb aggodalma az volt, hogy figyelmeztető üzenetet állítson össze, amit pontosan háromkor kell elküldenie a D-napon, a partraszállás hajnalán. Az időzítést egy CHAMILLUStól származó bonyolult szöveg magyarázta el, amelyet BENEDICTnek kellett jelentenie. Ezt a szöveget a hosszan tűrő özvegy, Mrs. Gerbers fejtette meg, majd egyenesen ALMURÁnak küldte még idejében, hogy pontosan három órakor el tudja kezdeni a továbbítását. Így akarták közölni a németekkel, hogy az invázió már megkezdődött, de GARBO túl körmönfont volt ahhoz, hogy ennyivel megelégedjen:

> Még mindig nincs újság 3(3)-tól, de közben CHAMILLUS Londonba sietett, együtt lépett meg két amerikai dezertőrrel, akik pénteken érkeztek a táborba. Miután kiderítette, mit akar a két ember, úgy döntött, csatlakozik hozzájuk, abban bízva, hogy fontos híreket tudhat meg tőlük, amikhez máskülönben nem juthatna hozzá, mert az előző héten teljesen lezárták a táborokat. Útközben megpróbált telefonon kapcsolatba lépni, használta a sürgős esetre előkészített jelszót, de megtudta, hogy csak hivatalos hívásokat fogadnak. Ezért titokban utazott tovább London felé azért, hogy személyesen nekem jelentsen. Kimerítő utazás után érkezett meg, mivel a helyi őrségen is át kellett csúsznia. Elmondta, hogy három nappal azelőtt újfent hideg élelmet és tengeri betegség esetén használatos zacskót osztottak szét a 3. Kanadai Hadosztály katonáinak, és ez a hadosztály most elhagyta a tábort. A helyét amerikaiak vették át. Az a hír járta, hogy a 3.

> Kanadai Hadosztályt behajózták. Az amerikai csapatok, amelyek most már a táborban vannak, a First US Army Grouphoz, a FUSAGhez tartoznak. A két amerikai, aki megszökött a behajózástól való félelmében, a 926-os Híradós Alakulathoz tartozott. A szolgálat számára nagyon kompromittáló a helyzet ezzel az ügynökkel kapcsolatban, mert a hiánya bizonyára feltűnt, mivel már jó pár órája elhagyta a tábort. A szolgálat védelme érdekében olyan döntést hoztam, amit úgy gondolom, helyeselnek: elrejtettem, kihasználva, hogy DAGOBERT itt van. Ő azt állítja, hogy abszolút biztonságosan meg tudja oldani a helyzetet, anélkül, hogy bárkit veszélybe sodornánk. Ezért holnap mindketten elindulnak Dél-Walesbe.

Charles Haines ALMURA, a szolgálatmegtagadó szerepében küldte el ezt a történelmi üzenetet GARBO, Tommy Harris és Tar Robertson társaságában, akik külön ezért mentek el a Crespigny Roadra. A németek este 7:29-kor léptek az éterbe, és éjfélig folytatták az adást. Az üzenetek nagy részét Cyril Millsnek címezték Kanadába, és csak egy-kettő volt ellátva GARBO hívójelével. Nyilvánvaló lett, hogy az Abwehr nem érzékelte a hamarosan kezdődő offenzívát. GARBO, Harris és Haines folytatta a kódfejtő munkát, míg elérkezett az idő, hogy megkezdjék az adást Madridnak. Haines bekapcsolta a készülékét, begépelte a hívójelét, de nem kapott választ. Azonban a megbeszélt válasz helyett Haines nem hallott semmit, csak légköri zavarból eredő zúgást. Rendszeresen, tizenöt perces szünetekkel újból próbálkozott a következő öt órában, de az Abwehr csak másnap reggel nyolckor kapcsolódott be a hálózatba. Oly sok indulatos vita után, hogy tanácsos-e külön figyelmeztetést küldeni az ellenségnek, az egész terv füstbe ment. Madrid végre, több mint két órával az után, hogy az első szövetséges csapatok partra szálltak Normandiában, visszaigazolta GARBO üzenetét. Érthetően minden érintett nagyon csalódott volt, bár némi vigaszt jelentett a kissé megváltoztatott szöveg, amit végül elküldtek. Ez magában foglalta, hogy ALMURA megpróbálta valamivel három óra előtt elérni Madridot. Az Abwehr szakszerűtlenségének köszönhetően óriási lehetőség veszett el, de most már túl késő volt megváltoztatni a terveket. A rég várt invázió megkezdődött, és GARBO feladata lett meggyőzni az ellenséget, hogy a mostani hadművelet célja csupán az, hogy elvonja a figyelmet az ezután következő döntő támadásról.

1944. június 6-án, nem sokkal hajnal előtt 1213 hadihajó gyülekezett Normandia partjainál, és a szövetséges erők több mint 120 000 katonája kezdte meg a partraszállást. Ez volt a történelem legnagyobb

partraszállási hadműveletének első szakasza, 13 000 szövetséges repülőgép összesen 11 600 bevetést hajtott végre és 5200 tonna bombát dobtak le. Mégis teljesen készületlenül érte az ellenséget.

Az OVERLORD léptéke lélegzetelállító. A statisztikák nagyságrendjükben csaknem összehasonlíthatatlanok. Összesen, a kisebb kísérőhajókat is beleszámítva több mint 5333 hajót vonultattak fel a francia partoknál, ötven konvojban szelték át a Csatornát. Megközelítőleg 2 000 000 szövetséges közreműködő vett részt közvetlenül vagy közvetve a műveletben. A partraszállás és a támadók védelmét szolgáló, jól felszerelt mélytengeri kikötők hiánya hatalmas logisztikai problémákat okozott, és emiatt rendkívüli intézkedésekre volt szükség: a parttól távol egy egész kikötőt kellett építeni, valamint üzemanyag-vezetéket lefektetni a Csatorna legszélesebb részén. Az első pár órában húszezer járművet és egyéb harci eszközt tettek partra, többek között 900 páncélozott járművet és 600 löveget. Ennek következtében Anglia déli fele egyetlen hatalmas katonai táborrá alakult, minden dűlőúton páncélos csörömpölt.

Az előkészületek hónapokig tartottak, és a német főparancsnokságnak volt elég önbizalma, hogy a német „B" hadseregcsoport parancsnokának, Rommel tábornagynak engedélyezzék, hogy eltávozásra hazamenjen Ulm közelében álló lakhelyére megünnepelni felesége születésnapját, amely történetesen június 6-ára esett. A 7. hadsereg főhadiszállásán, Le Mans-ban Friedrich Dollman vezérezredes ezt a napot választotta, hogy eligazítást tartson, amin minden hadosztályparancsnoknak részt kell vennie, és mindegyiküknek hoznia kellett legalább két ezredparancsnokot. A maga részéről Spiedel tábornok felolvasta az időjárás-jelentésből, hogy orkán és eső várható, majd engedélyt adott az alá rendelt két hadsereg katonáinak, hogy csökkentsék a készültségüket és pihenjenek egy kicsit. Az invázió első huszonnégy órájában a németek 6500 embert veszítettek el.

A D-nap első komoly vesztesége a szövetségeseknél egy norvég romboló elvesztése volt, amit egy torpedónaszád ellentámadása süllyesztett el Cherbourgba való visszatérése előtt. Még a német parti radarállomások sem tudták riasztani a védőket. A legtöbb állomást a brit légierő lerombolta, és az a Caen közelében álló, magányos állomás, amely észlelte a haderőt, nem volt képes meggyőzni a katonai vezetést,

hogy komolyan vegye a figyelmeztetését. Az ellenség még a hídfőállás kiépítése után sem tudta, mit jelent mindez, és a Franciaországban állomásozó magas rangú Wehrmacht-tisztek többsége meg volt róla győződve, hogy további támadás északon, Pas-de-Calais körzetében fog bekövetkezni. Tulajdonképpen Rommel jelezte von Rundstedtnek június 19-én, hogy „nagyszabású partraszállás várható a Csatorna mentén húzódó fronton a Gris Nez-fok két oldalán, vagy a Somme és Le Havre közötti területen". Üzenetét egy héttel később megismételte, és ezzel megakadályozta, hogy a 15. Német Hadsereg ellentámadást indítson, hiszen őket azért hagyták tartalékban, hogy visszaverjék a várható második támadást. Ahogy később Winston Churchill megjegyezte:

> A D-nap előtt és után életbe léptetett megtévesztő intézkedéseinkkel éppen efféle zavart kívántunk előidézni. Csodálatos volt a siker, és nagyon nagy hatást gyakorolt a csata kimenetelére[3].

Míg a legfőbb parancsnok és vezérkara egész nap izgatottan várakozott, hogy megtudja milyen előrehaladást tettek a normandiai tengerpart öt célterületén, az MI5 felkészült GARBO esti adásaira. Vajon hogyan reagál az Abwehr: vádaskodik, avagy gratulál? A rádiókapcsolat Madriddal június 6-án reggel jött létre (és a figyelmeztetés teljes szövegét ötször elismételték), azonban a németek nem mutattak különösebb érdeklődést. Előző este sem árulták el semmi jelét az izgalomnak, ami akár azt is jelenthette, hogy felismerték a dátum jelentőségét. GARBO, Harris és a csoport többi tagja elégedetten látta, hogy becsapták az ellenséget, de mi lesz a reakciójuk, ha megkapják a hídfőállásról szóló híreket? GARBO fő feladata a DÉLI FORTITUDE felépítése volt, vagy az, hogy amíg csak lehet, a pas-de-calais-i térségben tartsa a németeket. Sajnos a munkáját nem könnyítette meg a miniszterelnök délutáni, képviselőházi beszéde. A minisztereket és az újságírókat megkérték, hogy ne töprengjenek a csatorna partján további partraszállás lehetőségéről, így a németek hittek GARBÓnak, de Churchill nyilván kissé elragadtatta magát, és bejelentette, hogy „a mára virradó éjszaka és a kora hajnali órákban nagyszabású partraszállások sorozata kezdődött az európai kontinensen". Ez a megjegyzés teljesen ellentétben állt az MI5 tanácsával, mert ha tényleg lenne több támadás,

a miniszterelnök aligha jelentené be előre. Azonkívül a bejelentés ellentmondásban állt GARBO előkészített üzenetének szövegével, amit aznap, valamivel később akart elküldeni.

Aznap este 8:05-kor pontosan menetrend szerint Haines továbbította a jelentést Madridnak:

> A CHAMILLUSszal kapcsolatos tegnap esti válság után behívtak ma reggel a hírközlési minisztériumba. Mikor megérkeztem, minden a feje tetején állt, mindenki a ma kezdődött, Franciaország elleni támadás jelentőségét latolgatta. Az összes ügyosztálynak átadták az utasítások egy példányát, amelyet a PWE (a Politikai Hadviselés Hivatala) osztott ki a minisztériumnak. Még a szövetséges vezetők beszédeivel összehasonlítva is nagyon fontosnak találtam. Átküldöm az utasítás pontos másolatát.
>
> *Rendkívüli útmutató az Észak-Franciaország elleni offenzíváról* (Politikai Hadviselés Hivatala) *Központi útmutató*
>
> 1. Az Eisenhower tábornok vezette, ma indult offenzíva újabb fontos lépése a szövetségesek körkörös támadásának a megerősített Európában.
> 2. Legfontosabb, hogy az ellenség ne sejtse jövőbeli szándékainkat.
> 3. Az elterelő hadműveletek közben gondosan kerülni kell minden hivatkozást a további támadásokra.
> 4. Kerülni kell a spekulációkat az alternatív támadási területek kérdésében.
> 5. Világosan ki kell jelenteni, hogy a most folyó támadás döntő hatással lesz a háború menetére.
>
> Az útmutatóval együtt J(3) átadta nekem az olyan beszédek másolatát, amelyeket abban a pillanatban még nem adtak le. Miután elolvastam ezeket a dokumentumokat, további megbeszélést kezdeményeztem, és mondtam neki, hogy szerintem, ha az útmutatót propagandabázisnak szánták, baj van, mert az tökéletes ellentmondásban áll a beszédekkel. A sajtó ugyanis a beszédeket fogja idézni, és a médiumok ezekre építik anyagaikat. Kijelentettem, hogy ezek a beszédek nemegyszer olyan területre tévednek, amit az útmutató határozottan tilt. Például Eisenhower beszédében ezt mondja: „Ha a franciák túl korán robbantják ki a felkelést, az megakadályozhatja, hogy a lehető legnagyobb segítségére legyenek a hazájuknak a kritikus órában. Legyenek türelmesek. Készüljenek!” … és még fontosabb a következő: „Ez a partraszállás a nyugat-európai hadjárat nyitánya. Nagy csaták várnak még ránk.” A belga miniszterelnök azt mondta: „Európa felszabadítását célzó, előkészítő hadműveletek kezdődtek. Az első támadás a felszabadulás biztos jele.” És: „A legfontosabb csata még nem érkezett el.”
>
> J(3) bizalmasan közölte, hogy ezzel az általuk irányított politika egyetlen szükségszerű gyengeségét fedeztem fel. Elmagyarázta, milyen lényegbevágó volt, hogy Eisenhower visszatartsa az embereket a túl korai felkeléstől azokon a területeken, amelyeken még folynak a hadműveletek, ugyanakkor el kell rejteni az ellenség elől az összes információt. Mondta, hogy szerinte az ellenség képtelen lesz bármiféle világos következtetésre jutni ezekből a beszédekből, de azt hiszi, itt olyan ellentmondás tapasztalható az útmutatásokhoz képest, ami a belső berkekben

mindenképpen nehéz helyzetet teremt. Majd azzal folytatta, hogy a főigazgató maga hozta elő a nézőpontomat. Ennek ellenére úgy érzi, ha ügyesen végezzük a munkánkat, szerinte jó esély van rá, hogy a közfigyelmet a jelen támadásra irányítsuk, és ily módon elejét vegyük a jövendő tervekre vonatkozó találgatásoknak. Márpedig pontosan ezzel a feladattal vagyunk megbízva.

Noha nem utalt rá közvetlenül, GARBO valójában megkísérelte kimagyarázni a miniszterelnök baklövését. Ehhez a zavarba ejtő témához tért vissza másnap, mikor a D+1. napon, este 9:58-kor elmagyarázta, hogy a Politikai Hadviselés Hivatala beleegyezett, hogy megváltoztatja az útmutatóját, és engedélyezi az „általános szinten, bizonyos mérsékelt találgatást a további hadműveletekről". Ami a miniszterelnököt illeti, GARBO viszonylag hihető magyarázattal szolgált:

Bár ajánlottuk Churchillnek, hogy a beszédében lehetőleg kerülje az egyértelmű utalásokat, ő arra az álláspontra helyezkedett, hogy politikai helyzetére való tekintettel kénytelen elkerülni a tények eltorzítását, és nem engedhette meg, hogy beszédét hiteltelenítsék az eljövendő események.

Ez az üzenet különösen figyelemreméltó: ne feledjük, hogy valójában egy német kém kijelenti, hogy Churchill nem követte a tanácsát.

Időközben, míg GARBO kifelé kecmergett az üzenetek és a miniszterelnök rosszul időzített beszéde között feszülő ellentmondásból, más területen egyértelmű aktivitáshiányt kellett jelentenie. 3(3) ügynök, a görög tengerész még látta a flottát a Clyde-on, úgyhogy ott nem sok minden történt, bár nyilvánvalóan készültségben voltak. GARBO ezért úgy döntött, hogy összehívja Londonba az alügynökeit megbeszélésre.

Pillanatnyilag csak a minisztériumi munkánkat megkönnyítő tanulmányokon és értékeléseken alapuló, határozott érvet tudok mondani, és ez pedig az, hogy az ellenség még licitál az első akció mögött lévő szándékaira.

GARBO a következő megfigyeléssel zárta az esti második üzenetét:

Szerencsére a CHAMILLUStól származó információ meghiúsította a meglepetést, amit az első akcióval akartak kelteni. A támadás állítólagos indulásának órájától kezdve kielégítő módon tudom bizonyítani, hogy üzeneteim időben érkeztek, hogy megakadályozzák a legfelső vezetésünk

számára váratlanul bekövetkező eseményt. Semmi kétség, hogy CHAMILLUS jó szolgálatot teljesített, bár a jövőben sajnos már nem segíthet, mert az utolsó jelentésével feláldozta magát. CHAMILLUS ma reggel elment DAGOBERT kíséretében, aki elintézi, hogy biztonságos helyen elrejtőzhessen. Ami engem illet, számítok az önök beleegyezésére, mert törődni akarok ezzel a barátunkkal, és mindent megadok neki, hogy éreztessem vele elismerésünket.

Miután ezt a szöveget elküldték, GARBO úgy tett, mintha Mrs. Gerbers felkereste és informálta volna, hogy előző reggel első ízben késve nyugtázták az üzenetét. GARBO kellőképpen méltatlankodott, és a hangneme is megváltozott: eddig önmagát dicsérte, de most vádaskodni kezdett:

Mikor a mai üzeneteket átadta, ALMURA azt mondta az özvegynek, hogy a sürgős üzeneteket nem tudta önöknek reggel 8:00-ig elküldeni, mivel önök nem hallgatták. Ez megkérdőjelezi az önök komolyságát és felelősségérzetét. Ezért követelem, hogy azonnal tisztázzák, mi történt. Ha az, amit gyanítok, hogy ALMURA nem teljesítette a kötelességét, akkor felhagyok a rádiós szolgálattal, míg valami más megoldást találok. Mélységes undor tölt el; ebben az élet-halál harcban nem tudom elfogadni a kifogásokat és a hanyagságot. Nem sodorhatom veszélybe a hálózatot úgy, hogy annak semmi haszna sincs. Ha nem lennének ideáljaim és hitem, abbahagynám ezt a munkát, mivel kudarcot vallottam. Én megírom ezeket az üzeneteket, hogy még aznap elküldjem őket fáradtan és kimerülten, teljesen összetörten.

Az adás este 11:55-kor kezdődött, a D-napon és Madrid válasza június 7-én érkezett, a D+1. napon este 8:10-kor:

Olvastam a tegnapi két üzenetét, tökéletesen megértem a lelkiállapotát, és úgy érzem, válaszolnom kell. Nehéz lesz, ha nem lehetetlen megtalálni, ki hibáztatható, ha egyáltalán bárki is bűnös CHAMILLUS üzenetének késedelmes továbbítása tárgyában. Miután hétfőn 23:50- kor végeztünk, megkaptuk az üzenetét, CENTRO a maga terve szerint minden órában hallgatta a rádiót 3:00-ig, és kedd 7:00-tól újból, CHAMILLUS üzenetét 8:00-kor kapta meg. Lehetséges, hogy annak ellenére, hogy a személyzet az utasításoknak megfelelően hallgatta az adást, a rossz körülményekre való tekintettel nem érkezett üzenet ALMURÁtól az éjszaka folyamán. Tudassa velünk, hogy ALMURA mikor próbált sikertelenül felhívni bennünket. Még ha fel is tételezzük a legrosszabbat, és ALMURA nem jelentkezett, ne feledje, hogy ALMURA, ahogyan ön mondta, nincs tisztában a maga küldetésének valódi jelentőségével, és lehetséges, hogy a napi munkája után és éjszaka csaknem három órán keresztül folytatta az adást. Nagyon fáradt lehetett és úgy gondolta, megtette a kötelességét, nem gondolta, hogy az üzenet olyan fontos, hogy nem késhet pár órát. Egyértelműen ki akarom fejezni, hogy az ön munkája az utóbbi pár héten lehetővé tette, hogy a parancsnokságunkat figyelmeztessék, és felkészüljön. CHAMILLUS

> üzenete akkor sem segített volna jelentősen, ha aznap este három vagy négy órával korábban érkezik. Így elismétlem önnek mint a szolgálat felelős vezetőjének és minden munkatársának, teljes mértékben elismerjük az ön tökéletes és gondos munkáját, és kérjük, folytassa tovább velünk az Európa jövőjéért vívott harcunkat.

A GARBO és Harris által használt abszurd amatőr pszichológia láthatóan bevált. Az Abwehr próbálta leplezni saját baklövését, és ugyanakkor kétségbeesetten igyekezett fenntartani kapcsolatát legjobb forrásával. De GARBO nem hagyta ejteni a dolgot, és amikor válaszolt június 12-én, a D+6. napon, újból visszatért erre a kérdésre:

> ALMURA közölte, hogy a válságos éjszakán 3:00-kor jelentkezett fél órán keresztül, és 7:00-kor újból megismételte az adást, de nem járt eredménnyel. Teljesen lényegtelen, hogy ALMURA érzékelte-e, milyen fontos az üzenet, ugyanis akár tudta, akár nem, a tartalmának semmi köze a tényhez, hogy ő azt az utasítást kapta az özvegytől, hogy alapvetően fontos még aznap este elküldeni az üzenetet. Ezért nem tudom elfogadni a hanyagságot, még ha fáradt volt is a hosszú órákig tartó rádióadástól. Én szintén kimerült vagyok, de teljesítem a kötelességeimet. Ezenkívül ő kapja a legmagasabb fizetést a hálózatban, és ezért nem tartom bölcs dolognak, hogy elfogadjuk a rossz légköri feltételekre való hivatkozást. Mindenképpen biztonsági rendszabályokat akarok foganatosítani a jövőbeli olyan sürgős eseteknél, mint az említett, és arra törekszem, hogy az özvegy legyen jelen minden fontos adásnál.

Az MI5 megtévesztéssorozatának következő eleme GARBO beosztott ügynökeinek sokat emlegetett konferenciája volt. A legtöbb üzenetét három kategóriába lehetett sorolni: azok, amelyek saját véleményét tartalmazták (ezek, természetesen, megalapozott szkepticizmust fejeztek ki, ha alkalom adódott rá); azok, amelyek saját, első kézből származó megfigyeléseit tartalmazták (és ezért ellenőrizhetőek és pontosak voltak); és végül azok, amelyeket több ügynök közös véleményéből szűrt le. Ez az utóbbi kiemelt ügyek számára volt fenntartva, és csak akkor alkalmazták, ha valami nagy súllyal esett a latba. A június 8-i konferencia ilyen pillanat volt, mert DAGOBERT három legjobb ügynökét Londonba hívták. A gyűlés ötlete Tommy Harristől származott, aki 1944. május 4-én megfogalmazta milyen szerepet játszik GARBO a FORTITUDE-ben. Ebben a történelmi dokumentumban Harris megállapította:

> A D-nap közeledtével és még azután is, míg világossá nem válik a NEPTUNE (a normandiai partraszállás) természete és valódi jelentősége,

> a német legfelsőbb parancsnokság nem fogja egységesen megítélni a szövetségesek szándékait. Reméljük, lesznek Németország vezetői között néhányan, akik azokra a következtetésekre hajlanak, amikre a FORTITUDE-ön keresztül akartuk terelni őket. Ha GARBÓn és az Abwehren keresztül továbbra is megtévesztő információkkal látjuk el azokat a németeket, akik hajlamosak hinni a fedőtervünkben, további érveket adunk a kezükbe… segítenünk kell ezeknek az elemeknek Németországban, hogy a számunkra kedvező módon befolyásolhassák a támadás utáni néhány kritikus napban bekövetkező eseményeket.

Ezért GARBO hálózatának azon tagjai, akikről el lehetett hinni, hogy el tudtak jönni a londoni találkozóra, összegyűltek és megvitatták az előző negyvennyolc óra eseményeinek stratégiai következményeit. DONNY felutazott Doverből; DICK, az indiai, befutott Brightonból; DORICK átugrott Harwichből; és BENEDICT már előző este későn megérkezett. GARBO éjfél után előkészítette a terepet, bedobva az első határozott információt, amit az invázió megkezdése óta a németek kaptak.

> BENEDICT várt rám, miután röviden kihallgatta DICKet. Lényegbevágó dolgok hangzottak el; megtudta, hogy a 3. Brit Zászlóalj partra szállt az első hullámban, és azonosítottuk a jelét, a fordított háromszöget. A Páncélozott Gárda Hadosztály három nappal az első támadás megkezdése után lép majd akcióba. A hadosztály elhagyta a területet.

Este 7:28-kor GARBO a következő üzenetet küldte, hogy tovább fokozza az Abwehr étvágyát:

> Ma nagyon izgalmas napom volt, de elégedetten közlöm, hogy munkásságom legfontosabb jelentését tudom önöknek küldeni. Mivel nem sikerül az üzeneteket teljes egészében elküldeni, remélem, greenwichi középidő szerint ma este 10-kor hallgatnak.

GARBO éjfél után hét perccel végre készen állt az üzenet elküldésére, és a végeredményt Charles Haines továbbította a következő 122 percben. Az adás GARBO leghosszabb és messze a legfontosabb küldeménye volt, mivel benne foglaltatott az egész FORTITUDE-művelet:

> Az említett jelentésekből teljesen világos, hogy a jelen támadás egy nagyszabású hadművelet, jóllehet megtévesztő jellegű. Célja, hogy erős hídfőállást teremtsenek azért, hogy tartalékunk legnagyobb részét a hadművelet területére vonzza, és ott is tartsa. Így aztán biztos sikerrel tudnak majd valahol máshol lecsapni. Meggyőződésem igazolására nem

> szeretek véleményt nyilvánítani, ha komoly indoka nincsen, de a tény, hogy a sziget keleti és délkeleti részén összevont csapatok inaktívak, ami azt jelenti, hogy tartalékban tartják őket, azaz más, nagyméretű hadműveleteknél akarják bevetni. A Pas-de-Calais térségét érő folyamatos bombázások, és ezeknek a haderőknek a stratégiai jellege okot ad a gyanakvásra, hogy a támadás Franciaországnak abban a térségében következik be, amelyik a legrövidebb utat kínálja végső céljuk illúziójának eléréséhez, más szóval Berlinbe. Ezt az előrenyomulást állandó légicsapásokkal lehet fedezni, mivel a légi bázis a harctér közelében van. Komoly veszélyt jelent, ha bejutnak a pillanatnyilag Franciaország nyugati részén partra szállt ellenséggel harcoló erőink mögött. J(5)-től tegnap megtudtam, hogy hetvenöt hadosztály volt ebben az országban, mielőtt megindították ezt a hadműveletet. Mi úgy látjuk, hogy egy második csapáshoz maximum húsz-huszonöt hadosztályt kell felhasználniuk. Bízom benne, hogy az üzenetet és a tanulmányt sürgősen eljuttatják a legfőbb parancsnokságra. Minden perc döntő jelentőségű lehet ezekben az időkben. Az akarom, hogy az összes információ birtokában legyenek – ezeket elküldöm a véleményemmel együtt –, mielőtt a szükséges tények ismeretének hiányában valamiféle baklövést követnének el. Meggyőződésünk, hogy az ellenség a mostani támadással csupán azt akarja elérni, hogy az összes tartalékunkat egy elsietett stratégiai harcrendbe helyezzük, amit később megbánunk.

Ez az egy üzenet történelmi jelentőséggel bírt, és a kódfejtők figyelték, hogyan halad az ellenség katonai titkosszolgálatának rendszerében. Madridból átküldték Berlinbe, majd Hitler főhadiszállására Berchtesgadenbe, ahol a Wehrmacht legfőbb parancsnokság hírszerzési ágazata fejének, Friedrich-Adolf Krummacher ezredesnek kézbesítették. Addigra többször átszerkesztették és a kódnevekbe kisebb-nagyobb hiba csúszott közben, de egészében felismerhető volt, mikor összehasonlították az MI5 eredeti változatával. A központi téma érintetlen maradt:

> A június 8-i londoni személyes konzultáció után az ügynökeimmel, JONNYval, DICKkel és DORICKkal, akik jelentését elküldtem ma, az a véleményem azokról az erőteljes csapatösszevonásokról Délkelet- és Kelet-Angliában, amelyek nem vettek részt a jelen hadműveletekben, hogy ezek a hadműveletek félrevezető manőverek, amelyeket azért terveltek ki, hogy elvonják az ellenség tartalékait, hogy aztán döntő rohamot intézzenek egy másik helyen. A folyamatos légitámadások tükrében nagy valószínűséggel Pas-de-Calais térsége lehet a jövőbeli művelet célja, mivel a légibázisok közelében végrehajtott támadás megkönnyíti a hadműveletet. Az említett csapatokat vélhetőleg ezen a stratégiailag kedvező ponton akarják bevetni, itt ugyanis folyamatosan erős légi támogatást lehet nyújtani.

A háború után a GARBO véleményét összegező dokumentumot

érintetlenül visszaszerezték, és további értékelést fűztek hozzá:

> A jelentés hihető. ARABELtől a múlt héten kapott jelentések kivétel nélkül különösen értékesnek mondhatók. A jövőben főleg a délkelet- és kelet-angliai ellenséges erők helyzetére és összetételére összpontosítson.

Mikor Krummacher megkapta az összefoglalót, aláhúzta azt a mondatot, amely a normandiai partraszállást „félrevezető természetű"-nek írta le, és ezt a kommentárt írta mellé: „Megerősíti ezt a nézetet, amire mi is gondolunk, hogy a további támadás máshol várható (Belgiumban?)". Mielőtt Hitlernek átadták, ez a papír Jodl hadseregtábornokhoz került, aki ellátta kézjegyével, és aláhúzta a „Délkelet- és Kelet-Anglia" szavakat. Ő kétségkívül különösen fogékony volt GARBO manővereire.

Később megállapították, hogy ez az üzenet pusztító hatást gyakorolt a német legfelső vezetés tevékenységére: ennek köszönhetően állítottak le egy nagyobb páncélos-ellentámadást Normandiában, amelyben a Pas-de-Calais térségben állomásozó, harcedzett egységeket vetettek volna be. Ezeket a csapatokat menet közben rendelték vissza a bázisaikra. A félelmetes páncélostámadás, amitől tartottak, végül nem indult meg, és e csel hiteléért GARBO D+2. napon tartott képzeletbeli konferenciája a felelős. *(1. jegyzet, szövege: lásd a Függelék I.-et.)*

Ezek a hírek egy jó ideig nem jutottak vissza GARBÓhoz vagy Harrishez, így aztán ARABEL hálózata folytatta megszokott tevékenységét, számos szövetséges csapatmozgást jelentett, hogy támogassa a FORTITUDE-öt. A D+3. napon DICK és DORICK Doverből és Harwichból külön-külön elküldték megfigyeléseiket:

> DICK jelenti, hogy a következő hadosztályok találhatók jelenleg a területén, behajózásra utaló jelek nem észlelhetők …Déli Parancsnokság… 47. Hadosztály… DORICK jelenti, hogy a területén az aktivitás nagyban megnőtt, jelen pillanatban a következő hadosztályok állomásoznak a területén a behajózásra utaló jelek nélkül… 47. London Hadosztály.

Ugyanaznap egy későbbi időpontban GARBO további üzenetet küldött, hogy még jobban célba találjon:

> Kiegészítés és megjegyzések a tegnap küldött üzenetekhez: Átnézve az üzeneteket azt tapasztalom, hogy kihagytam DONNY területén a csapatok felsorolásából a 2. Kanadai Hadosztályt és a 2. Kanadai Hadtestet.

> DORICK jól értesült forrásból megtudta, hogy több mint száz tankszállító uszály gyűlt össze, amely nagyjából ötszáz tank szállítására képes… fokozatosan koncentrálják őket Yarmouth kikötőjében, Lowestoftban és a Debenham folyón, valamint az Orwellen.

Az invázió most már hetvenkét órát megélt, és a szövetségeseknek szükségük volt rá, hogy megszilárdítsák a helyzetüket, mielőtt az ellenség egy mindennél nagyobb ellentámadást indíthatna ellenük.

Minden nap, amelyen a németeket meggyőzték, hogy ne küldjenek további megerősítést a normandiai frontra, a szövetséges csapatoknak nagyobb esélyt teremtett a győzelemre. Az első pár napon minden szövetséges parancsnok tisztában volt a sebezhetőségükkel, miután partot értek. GARBO a németeknek küldött üzenete a D+2. napon hatalmas horderejű volt, de a FORTITUDE júliusban egy jó darabig folyamatos félrevezetést igényelt, mikor végül belátták, hogy nincs értelme tovább erőltetni a kampányt. A következő szakaszban meg kellett győzni az Abwehrt, hogy a nem létező 1. Amerikai Hadseregcsoport, a First United States Army Group, a FUSAG nem ment Normandiába, és ezért közvetlen fenyegetést jelent a Csatorna környékén.

Bár GARBO döntő szerepet játszott a FORTITUDE-tervben, ügynökei nemigen működtek közre a FUSAGdzsel kapcsolatos műveletekben. Ez főként a másik két MI5-os kettős ügynök, BRUTUS és TATE feladata lett. BRUTUS a lengyel légierő tisztje volt, Roman Garby-Czerniawski repülő alezredes, akit a nácik bebörtönöztek Párizs elfoglalásakor. Később „elmenekült” a fogságból, és Anglia felé vette útját, ahol felfedte az Abwehr számára végzett megbízatásának valódi természetét. Megrendezett menekülését ők intézték, fedezték és bátorították a briteket, hogy fogadják el névértéken. Miután kettős ügynökké formálta MI5-os ügygazdája, Hugh Astor, sikeresen megtévesztették az Abwehrt, hogy higgyen a jelentéseinek, és sok kitalált megfigyelést tett, ami hihetővé tette a FUSAGet. Közreműködése jól sült el, és BRUTUSt nagyra tartották az Abwehrnél.

Roger Hesketh később azt írta, hogy

> az összes ellenőrzött brit ügynök közül nyilvánvaló, hogy GARBO, BRUTUS és TRICYCLE élvezte a magasabb körök elismerését a FORTITUDE-művelet egész ideje alatt. Ez meglepetésként ért bennünket. Sose kérdőjeleztük meg GARBO pozícióját. Tudtuk, hogy a nyár közepére

> BRUTUS elért legalább valami GARBÓt megközelítő státuszt, és gyanítjuk, hogy már a tavasz folyamán kiemelkedett a viszonylagos ismeretlenségből.

Sajnos ugyanezt nem lehetett elmondani TATE-ről, arról a német kémről, aki Cambridgeshire-be érkezett ejtőernyővel 1940 szeptemberében. Egész gyorsan elfogták és meggyőzték, hogy jelentkezzen vissza a rádióján, ami kezdeti sikernek tekinthető. Sokkal nehezebbnek bizonyult leellenőrizni, hogy mennyire becsüli az ellenség, mert egyenesen egy Abwehr-rádióállomásnak továbbított Hamburgban, amely az üzeneteit egy biztonságos távbeszélővonalon játszotta tovább Berlinnek. Mivel nem voltak rádióüzenetek, nem lehetett követni őket, de azok az erre vonatkozó üzenetek, amelyeket megfejtettek, jelezték, hogy TATE információit nem veszik túlságosan komolyan. Az MI5 problémája a FORTITUDE-művelet részleteinél jelentkezett, és különösen a FUSAG-egységek Kentben történt észlelésében, amit TATE-re osztottak ki. Az, hogy az Abwehr nem bízott TATE-ben, veszélybe sodorta a FUSAG hitelét, mert a hamburgi Abstelle következetesen nem küldte át az információ kulcselemeit. Ezért úgy döntöttek, hogy bevetik GARBÓt. A D+6. napon GARBO jelentette, hogy beszélgetett egy amerikai őrmesterrel, 4(3)-mal:

> megkíséreltem megtudni 4(3)-tól, hol található Bradley tábornok főhadiszállása, de ő jelenleg Montgomery alá tartozik a 21. hadseregcsoportban. 4(3) nem volt képes megmondani, hol lehet ez a főhadiszállás. Megkérdeztem, hogy ki a FUSAG vezetője, amire annyit válaszolt, hogy Patton tábornok, aki átvette a parancsnokságot, amit időlegesen osztottak csak Bradleyre a hadseregcsoport megalakulásának első szakaszában. A beszélgetés során megtudtam, hogy Patton tábornok főhadiszállása, amiről mondhatjuk, hogy a FUSAGé… Ascot közelében van.

GARBO most a FUSAG angliai jelenlétéről küldött információkat, és további erőfeszítéseket tettek, hogy megerősítsék a Csatornán keresztül történő, további független támadás elméletének ötletét azáltal, hogy délebbre tették az ÉSZAKI FORTITUDE elemeit. Miután BENEDICT megérkezett Londonba, hogy a főnökének segítsen, GARBÓnak csak egy ügynöke maradt Skóciában, a görög tengerész, akit 3(3)-asként ismertek. Május végén, amikor BENEDICT figyelmeztetései megérkeztek, az Abwehr aggodalmát fejezte ki:

> Ha tanácsosnak tartja BENEDICTet felszólítani, hogy segítsen önnek, kérem, kérje meg, hogy fontolja meg, ez esetben északot jól le tudja-e fedni 3(3), mivel nagyon valószínű, hogy valamiféle akció készül azokban a kikötőkben.

GARBO betömte a rést azzal, hogy a görögöt Methilből Glasgow-ba rendelte, és pont a D-nap előtt jelentette, hogy az 58. Brit Gyalogos Hadosztály és a 2. Brit Hadtest Motherwellben szemmel láthatóan délnek tart. Úgy tűnik, más egységek is mozgásban voltak. Június 16-án GARBO több jelentést is küldött DAGOBERT ügynökeitől:

> DICK: Brighton. A helyzet egy kicsit megváltozott a következők kivételével. A lovas lóháton jelzéssel ellátott csapatok elhagyták a területet. Normandiába mentek. Amerikai csapatok, melyek jele kék kör négybe vágva, megérkeztek Lewes területére. A jelet DORICK jelentette utolsó londoni utazása alkalmával, mikor az ő területén tűntek fel. DONNY is látott néhány csapatot vörös hal jelzéssel a hullámokon és szarvasagancsosokat. Írtam DONNYnak, hogy tudassa velem sürgősen, ha látja… az 55. hadosztályhoz tartozó csapatokat, amelyeket 3(3) is jelentett, hogy összevonták Motherwellben.

Valójában DONNY az eredeti 55. hadosztályt pár nappal később „fedezi föl" majd Doverben, amint láthatóan arra készülnek, hogy átkeljenek a Csatornán. Másnap, június 17-én, GARBO további kísérletet tett, hogy a FORTITUDE-öt életben tartsa. Azért hivatkoztak a partraszállást is magában foglaló gyakorlatozásra, hogy az ellenség a part közelében a további lehetséges partraszállások jeleként értelmezze:

> DORICK közölte, hogy a jelen levő amerikai hadosztály elfoglalja a táborokat, amelyekben a 28. Amerikai Hadosztályt szállásolták el, mielőtt délnek indultak volna. Ez az a hadosztály, amelynek jele egy kígyó, amit az amerikaiak csörgőkígyónak mondanak. A hadosztály nemrég érkezett Angliába. Levelében részletesen leírja a manővereket, amelyeket a 28. Amerikai Hadosztály végzett Felixstowe partjainál.

Mikor a megbízhatatlan 7(6) kijelentette, hogy amerikai rohamcsapatokat látott Liverpoolban tömegesen gyülekezni a valódi invázió előestéjén, GARBO elküldte DAGOBERTet, hogy ellenőrizze. DAGOBERT nem talált semmit, ami megerősítette volna 7(6) rémhíreit a küszöbön álló Bordeaux elleni támadásról, de sok amerikai katonát látott a kikötő területén. GARBO június 15-én közölte:

> Nincs további bizonyítéka új amerikai harcalakulat érkezésének a már említetteken kívül. Ennek ellenére a friss amerikai transzportok érkezéséről szóló jelentések figyelmet érdemelnek. Ezért érdemes számolnunk az Angliába érkező amerikai hadosztályok kezdeti növekvő számával.

A következő nap GARBO egy üzenetet kapott DONNYtól Doverből, aki két olyan egység szalagjelvényét azonosította, amelyekről tudni lehetett, hogy nemrég hagyták el Skóciát. GARBO megjegyezte:

> Nagyon fontosnak tartom az ügynök jelvényekre vonatkozó információját, mivel ez mutatja, hogy a 3(3) által Motherwellben látott, összevont csapatok dél felé mozdultak.

Három nappal később, június 20-án, GARBO a fecsegő amerikai őrmesterre hivatkozva visszatért az egyre hangsúlyosabbá váló amerikai jelenlét témakörére:

> 4(3)-mal folytatott mai beszélgetésem során megtudtam néhány nagyon fontos hírt. Mellékesen megkérdeztem, hogy melyik hadosztályban szolgál a nagybátyja. Azt válaszolta, hogy a 48. Amerikai Hadosztálynál. Kérdésemre, hogy vajon ez a hadosztály az Első Amerikai Hadseregcsoportba tartozik, azt válaszolta, ez nem tartozik vagy nem tartozott a 21. hadseregcsoporthoz, majd levonta a következtetést, hogy sok amerikai alakulat van, amelyek egyéb más magasabbegységhez tartoznak. Természetes, hogy megpróbálok annyit kideríteni erről a témáról, amennyit csak lehetséges.

GARBÓnak nem volt lehetősége követni az őrmestert július 2-ig, mikor ezt jelentette:

> Ma együtt ebédeltem 4(3)-mal, és a beszélgetést az engem érdeklő témára irányítottam, hogy beszéljen a nemrég Angliába érkezett amerikai egységekről. Mondta, hogy a FUSAG fontosabb feladatot fog kapni, és azért, hogy végre tudják hajtani, egy másik amerikai hadsereg fennhatósága alatt álló négy amerikai hadosztály érkezett nemrég az országba. Ezek a hadosztályok Liverpool körzetében állomásoznak. Célzott rá, hogy a háború új, döntő szakaszba lép. Ezekre az érdekes hírekre való tekintettel, DAGOBERTet szándékozom elküldeni rögtön, hogy derítse ki, mi folyik a nyugati területen, amit jelen pillanatban nem tudok ellenőrizni. Szándékomban áll tisztázni ezt a kérdést és sűrűn meghívom 4(3)-at.

A görög tengerésznek ezt a jelentését egy további üzenet követte június 22-én, a D+16. napon, mikor észrevette, hogy a Brit 4. Hadsereg hadgyakorlatot tart Ayrshire-ben. A huszonkettedik levelében, 1944.

július 20-án GARBO végül a nem létező erők fenyegetésére való hivatkozással véget vetett az ÉSZAKI FORTITUDE hosszú és hasznos életének, hitelt adva a korábban már kifejezett szkepticizmusának.

> Van valami lényeges dolog, amit hangsúlyozni akarok. Ha jól emlékszem, a 4. Brit Hadsereg Skóciában volt, a csapattestet 3(3) figyelte meg, azaz a 2. hadtesttel, az 55. és az 58. hadosztályokkal együtt. Ha ezért a brit hadsereg lefelé mozog, az egyetlen hadosztály, amely a Norvégia ellen tervezett támadást végrehajtja, az 52. hadosztály. Jelen pillanatban ezért tartom lehetetlennek a Norvégia elleni támadást. Megfigyelésem mutatja, milyen igazam volt, mikor szóltam, hogy szemben BENEDICT és 3(3) véleményével, a hadművelet szerintem nem indul meg az évnek abban a szakában. Ezért úgy gondolom, hogy Norvégiában nem szükséges tovább fenntartani a riadókészültséget.

Ez egy csapásra véget vetett az ÉSZAKI FORTITUDE-nek, de GARBO még mindig erősen érintett volt a FUSAGben és a DÉLI FORTITUDE-ben, és még mindig húzni kellett az időt. Elfogadták, hogy a megtévesztést nem lehet a végtelenségig fenntartani, és a Kentben állomásozó valódi erők a megfelelő időben nyilván elindulnak majd Franciaország felé. Mivel DONNY Doverben élt, kicsit nehéz volt nem jelentenie az igazi csapatmozgásokat, és a 21. Hadseregcsoport biztonsági csoportja különösen nagy hangsúlyt fektetett rá, hogy ne fedjék fel a Franciaországba tartó erősítés létszámát. Azt a feladatot kapták, hogy meggyőzzék az ellenséget, jóval kisebb a haderejük Normandiában, mint valójában, mert így el tudják kerülni, hogy komoly ellentámadást váltsanak ki. A FUSAGet feloszlásra ítélték, de nem azon az áron, hogy a németek azt higgyék, hogy a FUSAG egységei megerősítették a normandiai hídfőállást. A kémnek mindenképpen Tenterdenbe kellett utaznia, hiszen köztudomásúlag itt állomásoztak a Normandiába induló brit és amerikai egységek. Június 30-án GARBO leírta, hogyan utazott DONNY Tenterdenbe vonattal, de visszafordították az állomásról, mert nem rendelkezett megfelelő papírokkal. Mikor a 21. hadseregcsoport végül beleegyezését adta, hogy jelentsék a különböző csapatmozgásokat, GARBO a következő, DONNYtól származó üzenetet küldte, ami azt sugallta, hogy az egységek az ellenkező irányba tartanak:

> A 2. Kanadai Hadosztály sok egysége hagyta el a területet. Nagy

> konvojokat láttam ebből a hadosztályból észak felé haladni a londoni úton. A 28. Amerikai Hadosztály a hírek szerint elhagyja Tenterdent.

Július 3-án GARBO utoljára vett részt a FORTITUDE-ben egy DORICKtól származó rövid üzenettel, aki a 80. Brit Gyalogsági Hadosztályt látta Ipswichben.

10 Menekülés

A FORTITUDE-hadművelet most nagyon veszélyes szakaszába érkezett. GARBO eleinte részletes levelezésbe bonyolódott a FUSAGről (ő vitatta az általános pas-de-calais-i megtévesztő tervet). Ennek ellenére be kellett szállnia a műveletbe, mert TATE hiteltelensége veszélyeztette az egész akciót. Miután gyakorlatilag felszámolták a FUSAGet, az MI5 dilemma elé került. GARBO ügynökei szétszóródtak szerte az országban, és kezdtek eredeti megfigyeléseket tenni. BRUTUSszal például nem volt baj, mivel lengyel tiszt lévén bárhova mehetett, és el is küldték Skóciába. Ám GARBO hálózata nem mozgott ilyen könnyen. Egyértelműen látszott, hogy ha ez a helyzet továbbra is megoldatlan marad, GARBO és Harris közvetlen konfliktusba kerül a 21. hadseregcsoporttal. Gyors megoldásra volt tehát szükség, ami végül 1944. július 4-én, Londonban, GARBO váratlan rendőrségi letartóztatásához vezetett.

Az MI5 legegyszerűbb terve a FUSAG kimúlása miatti válság megoldására az volt, hogy GARBÓt eltávolítja a színről egy időre, de más, ugyanilyen nyomasztó oka is volt az időleges szünet beiktatásának. Ez az 1943. december 15-én, Madridból érkezett titokzatos üzenetre datálódik.

> A körülmények azt diktálják, hogy megvalósítsa a fővároson kívülre költözéssel kapcsolatos javaslatát. Ez a figyelmeztetés szigorúan bizalmas, és a munkatársainak semmi szín alatt nem szabad gyanítaniuk az okokat. A megfélemlítési akció kezdetén tegye meg az előkészületeket, magára bízom, hogyan oldja meg, de mindenképpen biztosítania kell, hogy a munkatársai tartani tudják magával a kapcsolatot.

Mi volt ez a „megfélemlítési akció”? Abban az időben a szövetséges oldalon csak nagyon kevés embernek volt fogalma Hitler „bosszúálló fegyverrel” kapcsolatos elképzeléseiről, így GARBO megpróbált információkat szerezni. Egyik alkalommal február 22-én GARBO arról panaszkodott, hogy CHAMILLUS alig úszta meg, mikor lakása találatot kapott a légitámadás során:

> Hálás lennék, ha rögtön tudatná velem, hogy ezek vajon az előkészítői-e az ezt követő, jelentékenyebb támadásoknak, hogy azonnali védelmi intézkedéseket tehessek a szolgálat érdekében. Ezért rögtön tudassa, mivel az embernek tudnia kell, hogy számítson-e más, súlyosabb fejleményekre, mint például rakétákra, mert ha így lenne, óvintézkedéseket kell tennem. A jelenlegi rádióapparátust is biztonságosabb helyre szállítanám. Természetesen úgy tennék, mintha a jelenlegi bombázás lenne az oka a döntésemnek. Így el lehet kerülni, hogy az ügynökök kérdezősködjenek, ugyanakkor anélkül, hogy megriasztanám őket, rá tudnám venni őket, hogy megváltoztassák a lakhelyüket.

Ezek a nem túlságosan finom kísérletek kudarcba fulladtak, hogy a németek előre figyelmeztessék őket a nagyobb rakétatámadásokról, bár a különböző, ISOS által lehallgatott rádióüzenetek jelezték, hogy GARBÓt egyfajta megfigyelőnek szánták, hogy a megfelelő célpontokra irányítsa a V-1-eseket. ISOS bebizonyította, amikor a támadás megindul, GARBO rádióüzeneteit Madridból egyenesen Arrasba, a német V-1-es kilövőállomások hadműveletének irányító központjába továbbítják. Ezt az új rendelkezést azért tervelték ki, hogy elkerüljék Berlint, ami bizonyítja, mennyire megbecsülik GARBÓt.

A V-1-gyel kapcsolatos problémák sora 1944. június 13-ig nem jelentkezett közvetlenül, akkor esett le ugyanis az első rakétabomba vagy „csodafegyver” Bow vasúti hídjára a Grove Roadon, Kelet-Londonban. Hat ember vesztette életét, kilencen sebesültek meg. Garbo három nappal később rá jellemző módon felháborodott:

> A főhadiszállás nem értesített bennünket erről a projektről, nem kétséges, hogy minden figyelmüket a franciaországi hadműveletek foglalták le.

Később, ugyanaznap este megjegyezte:

> Nagyon felzaklatott, mikor megtudtam, hogy a használatba vett új fegyverrel kapcsolatos hírek az ellenségeinktől származnak, miközben azt reméltem, hogy önöktől előre értesülök róluk, hogy el tudjam hagyni a várost.

Az Abwehr a következő éjszaka ezt válaszolta:

> Ma a főhadiszállás értesített, hogy nem figyelmeztethettek bennünket előre az új fegyver bevetésének időpontjára, mivel őket sem értesítették a legfőbb parancsnokság egyik rendelete következtében, mely szerint a titkot kizárólag azok előtt az emberek előtt szabad felfedni, akiknek az üzembe helyezés miatt muszáj megmondani.

A magyarázat mögött meghúzódó logikával nem lehetett vitatkozni, de az Abwehr kérése, hogy GARBO segédkezzen a bombázásban, kínzó vitákhoz vezetett a St James's Streeten. A madridi németek felkérték GARBÓt, hogy annyi V-1 rakétatalálat pontos idejét és helyét jelezze, amennyire csak mód van. Nyilvánvaló volt a céljuk. Minden V-1 rakéta indításának idejét gondosan feljegyezte a személyzete, így a becsapódás idejének és helyének meghatározása felbecsülhetetlen lehetőséget nyújtott az ellenségnek, hogy ellenőrizhesse számításait, és tökéletesítse az irányzékát. A V-1 navigációs rendszere egészen egyszerű volt: a távirányítású szerkezet a csatlakozó rámpáról elindult London szívének egy pontja felé, de az eszköz, amely a repülés alatt irányította, már bonyolultabb. Egy kis propeller forgott a rakéta orrán repülés közben, és előre meghatározott számú forgás után levált a motor üzemanyagtartálya. A bomba aztán kísérteties csöndben csapódott a talajba. Az indítószemélyzet csak próbálkozásos módszerrel tudta biztosítani a megfelelő számú forgást, ezért támaszkodtak a becsapódás helyéhez közel tartózkodó megbízható megfigyelőre. Ha az idő és a helyszín meghatározásával pontosan megtudják, melyik repülőszerkezet találta el sikeresen a célt, a többieket ehhez lehet igazítani. GARBÓnak emberi célzókészülékké kellett volna válnia, és ez a lehetőség határozott nyugtalansággal töltötte el a XX Committee-t.

Több módon próbálták késleltetni a találatok jelzését. GARBO jelentette, hogy elköltözött Hendonból, és egy kis szállodában talált szobát Brayben, egy festői faluban a Temze partján Berkshire-ben. Ez nem volt igaz. Egy valenciai spanyol házaspár, Torradesék tulajdonában álló szállodába költözött, és minden reggel beutazott Londonba vonaton Taplow-ból, hogy bemenjen munkahelyére, az MI5 kis irodájába a Jermyn Streeten. Tommy Harris is elköltözött Chesterfield Gardensből, és időlegesen a Bullban, egy jól ismert szállodában a Gerrard Crossnál, London északnyugati részén talált menedéket. Az ingázás széttagolta GARBO adásait, és egyéb okot is találtak, hogy igazolják a taktikázást. Az egyik kifogás a GARBO számára az Abwehr által kiválasztott térképpel volt kapcsolatos. Ezt a London-térképet a Pharus adta ki 1906-ban, Berlinben. Végül hosszas kutatás után kaptak egyet kölcsön… a British Museumtól. Mikor ez megoldódott, GARBO megpróbált tovább taktikázni azzal, hogy a V-1 észlelésének feladatát

BENEDICTre, venezuelai helyettesére ruházta. Kezdeti eredményei gyengék voltak, és GARBO azzal igazolta társa kiábrándító teljesítményét, hogy hangsúlyozta, az „érintett terület annyira kiterjedt, hogy magában foglalja a Harwichtól Portsmouthig terjedő félkört”. Ez nem volt egészen igaz, és világossá vált, hogy GARBÓnak magának kell elvégeznie a munkát. „Mivel BENEDICT egy kicsit tartózkodó, én magam fogom elvégezni a munkát. Holnaptól elkezdem a megfigyeléseket” – mondta GARBO június 30-án 9:15-kor kelt üzenetében.

Az Abwehr alaposan megriadva már negyvenöt perc múlva válaszolt:

> Újból szeretném elismételni, hogy a csapatmozgásokkal, egységekkel, helyszínekkel kapcsolatos hírek stb. továbbra is az ön fő feladatai közé tartoznak, és csak akkor közöljön további információt a célterületet ért találatokról, amennyiben a körülmények engedik.

Miközben a bürokraták és a politikusok a repülőbombák London egyik végéből a másikba történő irányításának erkölcsi kérdéseiről locsogtak, jellemző módon Tommy Harris találta meg a megoldást. Harris javasolta, hogy GARBO végezze el a rá kirótt feladatot, aztán tartóztattassa le magát. Ez elszigeteli GARBÓt a tereptől, és mindenkinek ad egy lélegzetvételnyi szünetet, ami alatt meg lehet fontolni a dolgokat, és az Abwehr is megtanulja, hogy ne veszélyeztesse sztár ügynöke szabadságát ilyen kockázatos megbízással. A Harris által felvetett megoldás előnyei közé tartozott, hogy a FUSAG köddé válásának pillanatában az egész hálózatot elérhetetlenné tette. A cselszövés nagyon jó ötletnek tűnt, és a XX Committee a beleegyezését adta.

Harris tervének megfelelően GARBO július 3-án este egy kocsmába ment, és ott hallotta, hogy Bow-ban egy V-1-es komoly károkat okozott. Másnap délután felkereste a helyszínt az East Enden, és elkezdett kérdezősködni a helyiektől, hogy meghatározza a becsapódás pontos idejét. A bomba által okozott károkról feljegyzéseket készített. Amilyen balszerencséje volt, a bámészkodók egyike, egy civil ruhás nyomozó, gyanút fogott a kérdezősködő idegen láttán. GARBO megijedt a rendőr érdeklődésétől, és megbízásának bizonyítékát a szájába tömte. A nyomozó azonnal letartóztatta, és bekísérte a rendőrségre, ahol a helyi főfelügyelő röviden kikérdezte. GARBO

bizonygatta az ártatlanságát és kijelentette, hogy a hírközlési minisztérium számára gyűjtötte az anyagot az ügyosztályának vezetőjével, J(3)-mal folytatott előző napi beszélgetését követően a főváros légvédelmének a V-1-ekkel szembeni nyilvánvaló gyengeségeiről. A rendőrségnek eltartott egy ideig, míg ellenőrizték a sztoriját, és majdnem három napig hagyták GARBÓt a cellában csücsülni. Végül elengedték, a kapcsolatának, J(3)-nak közbelépésére, aki megerősítette GARBO meséjét, de közben tanácsot kapott egy piti bűnözőtől, aki legalább annyira ismerte a törvényt, mintha valami fogdabeli ügyvéd lett volna. Egy ideig közös cellában voltak, és a csirkefogó rámutatott, hogy GARBÓt törvénytelenül tartják őrizetben negyvennyolc óránál tovább elfogatóparancs nélkül. Mikor szabadon engedték, GARBO írt a belügyminiszternek és panaszkodott a bánásmódra. Július 10-én a kabinetminiszter küldött neki egy hatásos bocsánatkérő levelet, amit aztán GARBO diadalmasan el is küldött az Abwehrnek. A megfelelő időpontban visszaküldték neki a lisszaboni Espírito Santo bankon keresztül, arra az esetre, ha újfent hasznát tudja venni.

Valójában természetesen egészen más történt. Július 1-jén este 8:44-kor BENEDICT jelentette, hogy GARBO eltűnt.

> ARABEL nem jelent meg tegnap; a mai napi rendszeres találkozón sem került elő… hogy elkerüljem a késlekedést, küldöm a jelentéseket, amiket ő küldött volna.

Másnap még mindig nyoma sem volt GARBÓnak, és BENEDICT súlyos aggodalmának adott hangot:

> Attól tartok az érdeklődésem a rendőrségnél vagy a polgári védelemnél katasztrófával járhatna, mivel tudom, hogy mi a módszere, nagyon valószínű, hogy új útra lépett, ami tiltott területre vezette, ahonnan nem tud kapcsolatot teremteni.

Július 7-én este az Abwehr félszívvel kísérletet tett, hogy megnyugtassa BENEDICTet, bár a rádióadások elemzése azt mutatta, hogy a kezdődő pánik jeleit lehetett észlelni Madridban:

> Nagyon tanácstalan vagyok azzal kapcsolatban, amit ARABELről mondott. Természetesen lehetséges, hogy elhagyta Londont egy különleges feladat miatt, bár felettébb furcsa, hogy ebben az esetben nem

> értesítette magát. Nagyon nehéz tanácsot adni ebben a helyzetben, mert nem igazán ismerem a hálózat belső szerkezetét. Azt hiszem, az lesz a legjobb, ha nyugodtan, csendben marad, és bármit tesz, azt a legnagyobb körültekintéssel teszi. Ha a legrosszabb történt, és ARABELt letartóztatták, BENEDICTnek kell mindent megtennie, amit csak tud, hogy megóvja a hálózatot és megvédje tagjait. Mindenképpen előzze meg, hogy bármiféle kulcs a rendőrség kezére jusson.

Míg Charles Haines ezt a Madridból érkezett üzenetet lejegyezte, Tommy Harris előkészítette BENEDICT következő szövegét, amely utalást tartalmazott a „vörös dokumentációra”, az Abwehr zsargonjában így nevezték a diplomáciai iratokat:

> Az özvegy jelenti, hogy riasztó híreket tudott meg. A rendőrség ma kiszállt Taplow-ba, nyomozott, és begyűjtötte a vörös dokumentációt. ARABELt kedden letartóztatták. Részletek nem ismertek. A helyzet kritikusnak mondható. Rögtön megszakítok minden kommunikációt az összes ügynökkel.

BENEDICT csak július 12-én vetett véget az Abwehr kínjainak:

> Az özvegy most jelentett. Meglepő hírei vannak: ARABELt 10-én kiengedték, és visszatért a szállodájába… Utasított, hogy adjak ARABELnek tíz nap szabadságot, térjek vissza rögtön Glasgow-ba és várjam a további parancsokat.

GARBO várt még további két napot, mielőtt írt egy tipikusan drámai összefoglalót a letartóztatásáról és fogva tartásáról egy levélben, a huszonegyedikben, amely tartalmazta a miniszter bocsánatkérését is. Az Abwehr visszaigazolta a rádióüzenetben, amit július 23-án kapott meg, és amelyben utasították, hogy haladéktalanul „szüntessen be minden nyomozást az új fegyverrel kapcsolatban”:

> Az összes közölt dokumentum a birtokomban van. Megdöbbentett bennünket letartóztatásának története. Szívélyes üdvözletünket küldjük kiszabadulása alkalmából. Saját biztonsága és a szolgálat érdekében meg kell hosszabbítania teljes inaktivitásának időszakát. Ne lépjen kapcsolatba a munkatársaival. Sürgős és fontos katonai információk továbbítását BENEDICTnek kell átvállalnia.

A tevékenységét felfüggesztő rendelet pontosan az volt, amire GARBO és Harris számított. Mindketten rövid vakációt vettek ki, az elsőt, amiben két éve – GARBO megérkezése óta – bármelyiküknek része

volt. GARBO autótúrára ment a Brit-szigetekre, Jock Horsfall vezette a kocsit, míg Tommy és Hilda Harris Sarah Bishop szüleinél maradt Chisburyben, Wiltshire-ben. Tommy természetesen vitte a festőállványát meg az ecseteit, és számos háziállatot ábrázoló képet készített.

E fura pantomim minden szereplője éppen a letartóztatás miatt vakációzott, mikor július 29-én Madrid gratulált nekik:

> Nagy boldogsággal és megelégedéssel értesítem, hogy ma a Führer a Vaskereszttel tüntette ki rendkívüli érdemeiért, azzal a kitüntetéssel, amit kizárólag csak a legjobb katonák kapnak. Ezért valamennyien legőszintébb szívélyes gratulációnkat küldjük.

GARBO a megfelelő alázattal válaszolt:

> Ebben a pillanatban, mikor elragadnak az érzelmek, nem tudom kifejezni szavakkal a hálámat a kitüntetésért, amit Führerünk adományozott, akinek alázatosan és minden tisztelettel kifejezem hálámat a nekem adományozott legmagasabb kitüntetés miatt, amire úgy érzem, érdemtelen vagyok, mivel soha nem tettem mást, mint amit a kötelességemnek tartottam. Ezenkívül, ki kell jelentenem, hogy ezt a jutalmat nemcsak én nyertem el, hanem Carlos[4] is, és a többi társam, akik tanácsaikkal és iránymutatásaikkal segítették a munkámat, így az elismerés mindannyiunknak szól. Hatalmas lelkesedéssel fogom folytatni, hogy kiérdemeljem ezt az érdemrendet, amit csak azok a hősök kapnak, akik a csatában harcolnak.

Értesülni a kitüntetésről egy dolog, és valójában birtokolni, egészen más volt; mind GARBO, mind Tommy Harris izgatottan várta, hogy megkapja a trófeát. Augusztus 12-én GARBO további kérdéseket tett föl levelében, vagyis a huszonötödikben:

> Ki akarom egészíteni az üzenetemet a Vaskereszttel kapcsolatban, amit kaptam. Mióta tudomásomra jutott, a sorozatos balszerencsét, amely engem ért, nagyobb belenyugvással, nyugodtan kijelenthetem, nagyobb bátorsággal fogadom, mint korábban; ugyanakkor leghőbb vágyam, hogy birtokoljam, a kezembe fogjam. Tudom, nehéz ezt a kérésemet teljesíteni, valamint akkor sem ékesíthetem fel magam vele, ha megkapom. Ám személyes elégtételként szeretném birtokolni, bár el kell rejtenem addig, amíg a mellkasomra tűzve viselhetem, azon a napon, mikor ez a förtelem, amely körülvesz minket, letöröltetik a föld színéről. El tudnák küldeni álcázva egy futárral?

MI5 később megtudta az ISOS lehallgatott rádióüzeneteiből, hogy GARBO kérése komoly problémát jelentett az Abwehr számára. Az ügy

hat hónappal később is felbukkant, mikor december 12-én a következő ISOS által megfejtett üzenet érkezett Tommy Harrishez:

> A Vaskereszt II kitüntetés tárgyában ARABELnek és a vitákhoz Berlinbe. Június 17-i üzenetünkben folyamodtunk a Vaskereszt II kitüntetésért ARABEL számára, hangsúlyozván, hogy spanyol nemzetiségű, de igazoltuk azt a tényt, hogy ARABEL aktivitása folyamatos életveszélyben pont olyan fontos, mint a Kék Hadosztály spanyol tagjaié. Június 24-i üzenetéből értesültünk, hogy beleegyeztek a kitüntetésbe, és hogy az előírt indítványt a beadványhoz előterjesztették. Ezen információ alapján, nekünk itt az volt a benyomásunk, hogy nem várhatók nehézségek a végleges kitüntetés elnyerésére, és ezt jelentettük ARABELnek, aki abban az időben pszichológiai okokból depresszióban szenvedett. A kitüntetésről szóló hír a kívánt eredményt érte el, és ARABELből a különleges büszkeség és kiválóság dokumentált érzését hozta elő. ARABEL hálózatának fenntartása és kiterjesztése az utóbbi időben egyre nagyobb nehézségekbe ütközik, de ARABEL személyes érdekeit sem tartva szem előtt megbirkózott vele, mindent megtett, amit csak tudott. ARABEL rendkívüli sikereit állandó, a Führerbe és ügyünkbe vetett teljes és kifejezett hite tette lehetővé. A Vaskereszt II kitüntetést ő, ahogy jelentettem neki, véglegesnek és a Führer által adományozottnak tekinti. Ha most arról értesítjük, hogy a kitüntetést nem kapja meg ünnepség nélkül, ez pszichológiailag a legártalmasabb hatást tenné rá és a szervezetére. Az előadott okok miatt, kérem, támogassa a kitüntetést a maga részéről minden lehetséges eszközzel. Nem lehetne ARABELt visszamenőleg a Kék Hadosztály tagjává tenni? Kérem, jelentse nekünk erőfeszítései sikerét vagy kudarcát, mivel ARABEL már kérte, hogy a kérdéses kitüntetést küldjük el az egyik rokonának, hogy megőrizze számára azt.

Nyilvánvaló, hogy GARBO ügygazdája belefutott pár bürokratikus akadályba, mikor megkísérelte megszerezni a Vaskeresztet olyasvalaki számára, aki nem volt tagja a reguláris hadseregnek. A kompromisszumos javaslat, hogy GARBÓt sorozzák be a spanyol Kék Hadosztályba, amelyik akkoriban az orosz fronton harcolt, lett végül a megoldás, amit elfogadtak. Mikor felmerült a kérdés a brit kitüntetés, a Brit Birodalom Érdemrendjének (MBE) tiszteletbeli tagságát illetően, nem gördült ilyen akadály GARBO elé. Tommy Harris javasolta (aki maga is a CBE, a Brit Birodalmi Érdemrend lovagkeresztjének birtokosa volt a GARBO-ügy kapcsán kifejtett tevékenysége miatt), Robertson ezredes (háborús tevékenységéért ő is megkapta a CBE-t) és a biztonsági szolgálat igazgató tábornoka, Sir David Petrie is. Rendes körülmények között az MBE-t csak briteknek adják, és a kitüntetésben részesültek nevét közzéteszik a *London Gazette*-ben, de ez alkalommal a nyilvánvaló biztonsági megfontolások miatt nem került sor erre.

GARBO esetében azonban kivételt tettek, és a nevét titkos záradékban rögzítették a lovagrend központi kancelláriájában, azzal a szigorú meghagyással, hogy mindenkit, aki Juan Pujol felől érdeklődik, azonnal jelenteni kell az MI5-nak. Ezt a szabályt a mai napig szigorúan megtartják. Magát az érdemrendet, amit GARBO nagy becsben tart, Sir David Petrie adta át egy különleges, GARBO tiszteletére rendezett ebéd alkalmával. Az 1944 karácsonya előtt tartott összejövetelen minden magas rangú MI5-os tiszt részt vett, aki ismerte a GARBO-ügyet.

A GARBO előző augusztusban írt levelében említett balszerencsék sorozata arra vonatkozott, hogy újjá kellett szerveznie a hálózatát. CHAMILLUS beszüntette tevékenységét, mert mióta dezertált Hiltingburyből, ideje jó részét egy idősebb házaspár dél-walesi távoli hegyi tanyáján töltötte. Mivel nem lehetett többé bevetni, GARBO elintézte, hogy DAGOBERT, a swansea-i tengerész külföldre csempéssze egy Kanada felé tartó kereskedelmi hajón. DAGOBERTet elbátortalanította, hogy DRAKE-et bebörtönözték Exeterben, és úgy döntött, hogy visszavonul. GARBO jelentése szerint vissza akart térni a tengerre. GARBO előléptette BENEDICTet, és rábízta az egész hálózat napi működtetésének feladatát. DONNYt is előléptette, és visszarendelte Doverből. DORICK még mindig Harwichben volt, a továbbiakban ő irányította a kelet-angliai műveleteket, és a görög alá tartozott minden skóciai tevékenység. DAGOBERT, CHAMILLUS és DRAKE elmozdítását követően GARBO készen állt, hogy folytassa tevékenységét.

GARBO egy levéllel szállt be újból a játszmába – ez volt a huszonkettedik –, július 20-án, amelyben a FUSAG (1. Amerikai Hadseregcsoport) és parancsnoksága kérdésén töprengett:

> Pattont elmozdították a FUSAG éléről, és a 3. Amerikai Hadsereg parancsnoka lett, a 20. Amerikai Hadseregcsoport parancsnokságát Bradley tábornoknak adta át, aki Eisenhower „bólogató embere”, és ugyanakkor Franciaországban harctéri tapasztalatokat szerzett. A FUSAG parancsnoki tiszte pár napig nem volt betöltve, aztán átadták Eisenhower egy másik kedvencének, McNairnek, aki nemrég érkezett Amerikából. Patton jelenleg a 3. Amerikai Hadsereg főparancsnoka.

Bár a SHAEF, a legfelsőbb parancsnokság, nem helyeselte GARBO szóhasználatát, stratégiai célja volt a pletykának. Bizonyos egységeket, amelyeket úgy jelöltek, mintha Patton FUSAGénak parancsnoksága

alatt állnának, a normandiai frontra küldtek. Előbb-utóbb a németek ejtenek pár foglyot, s kihallgatják őket. Viszont csak a SHAEF vezérkarának szűk köre, illetve rajtuk kívül még néhány kiválasztott tudott a FUSAGről. Az ellenség pillanatok alatt rájön, hogy felültették őket, ha az egyes foglyoknak fogalmuk sincs a hadseregcsoportról, ahová tartozniuk kéne. Ráadásul az Abwehr minden bizonnyal tudni akarja, hogy a láthatóan a tervezett, második offenzívára szánt FUSAG-egységeket miért vetették be Franciaországban. Természetesen kidolgozták a megfelelő magyarázatot: váratlanul a hídfőállás rendkívüli megerősítésére volt szükség, és Eisenhower ezért Normandiába irányította a FUSAG bizonyos egységeit. Patton kifogásolta tisztjei egy részének elveszítését, és McNair tábornokkal helyettesítették, aki korábban az amerikai szárazföldi erők főparancsnoka volt. Pattont szégyenszemre Franciaországba küldték, és a 20. Amerikai Hadsereg Simpson tábornok irányítása alatt szerveződött (a valóságban Simpson a 9. Amerikai Hadsereg parancsnoka volt), hogy támogassa a FUSAG maradványait. Ez az egész meglehetősen hihetőnek hangzott, különösen, ha Patton számos, utóbbi időben nyilvánosságra került melléfogását nézzük, de sajnos McNair tábornok pár nappal Angliába érkezése után Normandiában baráti tűz áldozata lett. Ennek megfelelően GARBO július 29-én jelentette McNair elhalálozását, és más csatornákon tudatták a németekkel Simpson új beosztását a FUSAGnél.

GARBO visszatért a munkájához, és a távollétében felhalmozódott jelentős mennyiségű üzenettel foglalkozott. Valószínűleg DAGOBERT üzenetei voltak a legelavultabbak, bár GARBO letartóztatása előtt pár nappal DORICK új feladatot kapott, és egyik hosszú anyaga sem ment át. Mindazonáltal GARBO átküldte az összes jelentést, annak bizonyításaként, hogy hálózata távollétében sem lopta a napot. Most DAGOBERT hálózatából a mindig hűséges DONNYra, DICKre és DORICKra támaszkodott; J(1)-re, régóta szolgáló futárára, a görög tengerészre, aki továbbra is jelentett Skóciából, és különböző önkéntelen segítőire: J(3)-ra a hírközlési minisztériumban; a Whitehallban dolgozó szeretőjére, J(5)-re; és 4(3)-ra, a beszédes amerikai őrmesterre. Valamennyien BENEDICTen keresztül kommunikáltak Madriddal – aki átvette a feladatot GARBÓtól, arra az esetre, ha a rendőrség továbbra is érdeklődne iránta. Közben a kanadai

tevékenység jól haladt BENEDICT fivérével Ottawában, és DAGOBERT tengerészeti segédszolgálatot teljesítő nőismerősétől is sikerült levelet kapni időnként távoli állomáshelyéről, a ceyloni Peradenyiából.

1944 augusztusában GARBO egyre inkább DAGOBERT hálózatára támaszkodott. DONNY augusztus 16-án kelt üzenete jól illusztrálja ezt a munkát:

> DONNY visszatérve délnyugati utazásáról: A következő egységeket azonosítottam Bristol körzetében a kocsik jelzéséből: 691. Gyalogos Tüzér Zászlóalj, 184. Egészségügyi Zászlóalj, és a 172. Műszaki Zászlóalj, valamennyi a 9. Amerikai Hadsereghez tartozik 99A jelzéssel, az egységet jelző szám mellett. A katonák nem viseltek hadseregjelzést, bár egyik katonával folytatott beszélgetés után meg tudom erősíteni, hogy a 9. hadsereg azonosítása helyes, bár a katona nem tudta megmagyarázni a hadseregjelzés hiányát. Néhány kapcsolat azt állítja, hogy három másik hadosztály érkezik majd az Egyesült Államokból a 9. hadsereg parancsnoksága alatt.

DORICK augusztus 23-án jelentett:

> Sürgős. DORICK. Az egész 59. csörgőkígyó Amerikai Hadosztály lassan elhagyja Ipswichet, és délnek vette az irányt. Az ügynök nyomoz, és részletes jelentéseket küld majd, amilyen gyorsan csak lehetséges.

Három nappal később DICK jelentkezett be:

> DICK. Sok egységet láttam fehér Szent András-kereszttel kör alakú háttér előtt vörös és kék színben, amiről kiderítettem, hogy a 17. Amerikai Hadosztály, amely Brighton körzetéből érkezett. A hadosztály főhadiszállása a Stanmer Parkban van, nagyjából négy mérföldnyire Brightontól a Lewes Roadon. A következő egységeket azonosítottam ebben a hadosztályban: 239. Gyalogsági Ezred, 114. Műszaki Zászlóalj.

Dorick végül augusztus 28-án elküldte megfigyeléseit GARBÓnak:

> DORICK. Számos pletyka terjeng arról, hogy az ezen a területen állomásozó amerikai hadsereg délre vonul. A 11. Amerikai Hadosztály katonái, akiket korábban Stowmarketben láttak, elhagyták a területet. Néhány csapatot a XXXIII. Amerikai Hadtestből Bury St Edmundsban láttak. Számos csapat ebből a hadtestből ismeretlen cél felé távozott. A 17. Amerikai Hadosztály kötelékébe tartozó konvojokat láttak dél felé mozogni. Ebbe a hadosztályba tartozó előretolt egységek nemrégen dél felé tartottak. DICK jelentette, hogy ebből a hadosztályból származó egységek érkeztek meg Brightonba. A Temze alatt húzódó Blackwell-alagutat lezárták három napra az amerikai csapatok áthaladása miatt.

Bár az európai kontinensen rengeteg gondjuk volt, a németeket még mindig lenyűgözték GARBO üzenetei, és részletes kérdőívvel válaszoltak ezekre. Ezek értékes információval látták el az MI5-ot, mert felfedték, hogy az ellenség mennyire tájékozatlan a szövetségesek hadrendjét illetően. GARBO és Tommy Harris együtt alkották meg a válaszokat, olyanokat, amilyeneket augusztus 30-án este küldtek el:

> A repülőterekre és a páncélozott egységekre vonatkozó kérdéseik tisztázására elküldtem DONNYt egy rövid kiküldetésre Larkhill-Bulford körzetébe, ahol repülőtér és páncélozott egységek is voltak a partraszállás előtt. A következő csapatokat fedezte fel a területen: DONNY, 2. Brit Légideszant Hadosztály szárnyas ló jelzéssel; amerikai páncélos alakulatokat is észlelt, és a 25. Amerikai Páncélos Hadosztály harckocsijait, amelyek most érkeztek Norfolkból; néhány embert a 8. Páncélos Hadosztályból járművek nélkül. Mindkettőnél szokatlan volt az amerikai páncélos hadosztály jelzése – a hadosztályt azonosító szám volt felül. Láttam amerikai gyalogos egységeket és konvojokat a következő jelzéssel: egy kék ovális alapon fehér „V” betűvel, amely össze volt fonódva a piros „9”-es számmal és egy kör rézsútosan kettéosztva, fehér alapon fekete „9”-es számmal a fehér félkörben. Nem volt időm azonosítani, de úgy hiszem, az utóbbi a 94. Amerikai Hadosztály.

1944 augusztusának végére a XX Committee felhatalmazta BENEDICTet, hogy gyorsan fejezze be a DÉLI FORTITUDE-öt, és koncentráljon a 21. Hadseregcsoport rövid távú hadműveleti megtévesztési terveire, mivel a szövetségesek a Rajna felé indultak. Hogy megkönnyítsék a kommunikációt és a kapcsolatot a franciaországi területek parancsnokai és az MI5 ügygazdái között, akik korábban a St James's Streeten tevékenykedtek, bemutatták a XX Committee egyik leágazását, amit 212-es Committee-nek neveztek. A 212-es Committee új feladatának lényegét tartalmazta BENEDICT augusztus 31-én elküldött üzenete:

> Fontos! A következő, tegnap tartott találkozó köztem, ARABEL és 4(3) között megválaszolja az ön kérdéseit a légideszant hadsereggel kapcsolatban, és megmagyarázza miért mozdult el a 24. Amerikai Hadsereg a keleti partokról. 4(3): Azt mondja, hogy határozottan elvetették az eredeti FUSAG-tervet, hogy megtámadják Pas-de-Calais-t, és a FUSAG-erőket újból megszervezik a következő módon: a 14. Amerikai Hadsereg és a 9. Amerikai Hadsereg most a SHAEF közvetlen parancsnoksága alatt áll, mint SHAEF stratégiai tartaléka. Ez a haderő a SHAEF és Eisenhower rendelkezésére áll, hogy meg tudja erősíteni a szövetséges hadseregeket Franciaországban, ha segítségre lesz szükségük a

jelenleg folyó előrehaladáshoz, és megakadályozzák a német hadsereg Németországba menekülését. A 14. Amerikai Hadsereget a FUSAGben az új 1. Szövetséges Légideszant Hadseregnek elnevezett légideszant hadsereg helyettesíti. Az átalakítást követően a FUSAG jó része most légideszant csapatokból áll, és különleges hadműveleteknél használják őket; valójában a FUSAG a kombinált hadműveletek egyfajta modern változata. Például ők hajtják végre a nagyméretű légideszant hadműveleteket Franciaországban, Belgiumban vagy Németországban, hogy megtámadják az ellenséges kommunikációs vonalakat. Azokat a területeket vagy országokat is ők fogják elfoglalni, amelyeket a németek váratlanul feladnak, és ezzel elkerülik, hogy hirtelen szét kelljen oszolniuk a csatában, annak érdekében, hogy végrehajtsák eredeti terveiket. A következő most érkezett ARABELtől. Ma reggel történetesen jelen voltam egy megbeszélésen a J(3) és a SHAEF haditudósítója között a hírközlési minisztériumban. Bizalmasan elmondta nekünk, hogy Franciaországban nagy offenzíva várható. Nemrég helyezték a SHAEF főhadiszállására Franciaországba, ahol a következő vitát hallotta. A 21. hadseregcsoport követeli, hogy állítsák meg Patton előrenyomulását. Azt akarják, hogy indítson színlelt támadást kelet felé, erői nagy részét tartsa vissza, amelyek északra fordulnának, hogy oldalba támadja a németeket, míg a 21. hadseregcsoport a FUSAGdzsel megerősítve, döntő támadást intéz Pas-de-Calais ellen, hogy elfoglalja a zónát. Másrészt, Patton kéri, hogy az erősítést és az ellátmányt helyezzék a felügyelete alá, hogy megtámadhassa Németország közepét, ugyanakkor azt kéri, hogy a brit csapatok intézzenek döntő támadást Pas-de-Calais térségében, ott tartva az összes német erőt, szabad mozgásteret biztosítva Patton csapatainak. A tudósító azt mondta, hogy abszurd dolog spekulálni anélkül, hogy tudná az ember, miféle személyi döntéseket hoz majd Eisenhower, hogy a két támadásból melyik lesz az álca, és melyik a valódi hadművelet.

Szeptember 9-én GARBO a következő levelet kapta Lisszabonból 1944. augusztus 31-i dátummal. GARBÓt és Tommy Harrist valósággal elbűvölte a tartalma:

Régi vágyam, hogy röviden értékeljem az ön különböző együttműködőit, vagyis tudassam magával, hogyan ítéljük meg és minősítjük jelentéseik hasznos voltát, illetve fontosságát.

Elégedetten mondhatom, hogy a rendszeres informátorokról látszik, hogy az öntől kapott pontos utasításoknak köszönhetően megértették a feladatukat. A legfontosabb talán a barátja, 4(3), aki az általa elfoglalt pozíciónak köszönhetően a legjobb helyen van, hogy megvilágítsa a hadsereg szervezetével kapcsolatos részleteket, a nagyobb egységeket és felépítésüket, az új amerikai hadosztályok érkezését, a legfelsőbb vezetés terveit stb. Bár úgy hiszem, ebben az esetben ön egy akaratlan együttműködőt használ, ezért minden lehetséges eszközzel szükséges ápolni ezt a barátságot, ahogy maga is rámutatott. A barátja információin alapuló utolsó, a FUSAG újjászervezéséről küldött jelentése kitűnő volt. Mindazonáltal a legnagyobb körültekintéssel kell ápolnia ezt a kapcsolatot, nehogy gyanakodni kezdjen, amikor kifaggatja.

A DONNY, DICK és DORICK nevű informátorokat tökéletes katonai megfigyelőknek tartjuk, és fölösleges lenne bármilyen kritikával

illetni a tevékenységüket. Ha úgy folytatják munkájukat, ahogy eddig tették, felettébb elégedettek leszünk.

Ami a 7(1)-et illeti, régen hallottunk hírt felőle. Ha maga kap információt rajta keresztül a 9. Brit Hadosztály jelenlegi tartózkodási helyéről, az nagyon érdekel bennünket, mint ahogy ezt már üzenetben is kifejtettük.

DRAKE nem dolgozott nekünk sokáig, és nem tudjuk megítélni a munkája minőségét. Örülünk, hogy az általa tapasztalt nehézségek nem jártak komoly következményekkel. Rájöttem, hogy ezt az ügynököt bizonyára érzékenyen érintette az az eset. Mindazonáltal úgy vélem, Swansea nagy fontossággal bíró terület. Jóllehet jelen pillanatban nincs ott nagyobb kontingens, a háború más szempontjából fontos, és ezért nem hiszem, hogy meg kellene szakítania a kapcsolatot ezzel az ügynökkel. Úgy vélem, olyan munkára használhatná, ami nem jár veszéllyel, mivel nem hiszem, hogy félelem nélkül képes lenne dolgozni. Szerintem kisebb ügyekben még hasznát vehetjük, de önre bízom a végső döntést.

Tökéletesen egyetértek a 7(6)-os ügynökkel kapcsolatos döntésével, aki nem mutatja az intelligencia jeleit. Gyakorlatilag nincs új hírünk 7(3)-ról, mivel ő a maga alkalmazásában áll. Jó eredményeket várunk az új helyéről.

DAGOBERT az egyetlen, akinek komolyabb érdemei vannak, mivel megszervezte saját, nagy hálózatát, és ugyanakkor megfigyelőként és katonai informátorként is működött. Ő pontos és precíz. Számos rendkívül fontos jelentést továbbított nekünk. Nagyon rosszul érintene bennünket, ha elveszítenénk egy ilyen barátot, aki annyi nehéz helyzetből kivágta magát. Kétségkívül sokat köszönhetünk neki. Nem egy veszélyes esetben segített, mint például CHAMILLUS esetében, miután elhagyta a tábort. Remélem, továbbra is számíthatunk DAGOBERT együttműködésére, és ha nem akar itt maradni, a kanadai új szervezetünkben szívesen látjuk, amiről majd levelem további részében megemlékezem.

BENEDICTről, aki kétségkívül a legjobb együttműködő, fölösleges többet mondani, mint amit már fentebb kifejtettünk róla.

3(1)-ről és 3(2)-ről régen hallottunk. (Valószínűleg a maga barátja, aki kapcsolatban állt velük, már nem tudja fenntartani ezt a kapcsolatot.) Ha erről van szó, kérem, tudassa velünk, hogy kihúzhassuk a listáról.

A 3(3)-asra ugyanaz vonatkozik, mint amit már DRAKE, DICK és DORICK esetében elmondtunk, bár azt hiszem, hogy ebben az esetben az informátor egy kicsit intenzívebben dolgozhatna, mivel északon minden kétséget kizáróan számos fontos katonai aktivitás folyik, annak ellenére, hogy a behajózás lehetősége arról a területről jelen pillanatban, úgy tűnik, megszűnt.

CHAMILLUSszal részletesebben kell foglalkoznom, a kanadai projekttel együtt. Az erőfeszítést, amit az invázió megkezdése előtt közvetlenül kifejtett, a legmagasabb elismerés és dicséret illeti. Tökéletesen megértem, amit most tesz: a jelen helyzete bizonyára elviselhetetlen, és fontolgatom, hogy amilyen gyorsan csak lehet, javítunk ezen.

ALMURA továbbra is tökéletesen és megbízhatóan eleget tesz a megbízásának. Nagy gyakorlatra tett szert, mióta továbbít. Az adások néha nagyon nehezek voltak a légköri viszonyok vagy más zavaró tényezők miatt. Ha képes lenne átalakítani a készülékét, a frekvenciasávokat 5000 kilohertzről 9000 kilohertzre, jobban tudnánk alkalmazkodni a pillanatnyi viszonyokhoz. Ha nem tudja megcsinálni, nem számít, mert így is elboldogulunk és tudjuk folytatni tovább.

> A 4(2)-es egy másik ügynök, akiről ezúttal nincs hírünk. Én ezért remélem, hogy maga tudatja, vajon eltávolítsuk-e a listánkról, vagy ez az ügynök valami más kapcsolaton keresztül működik együtt magával.
> A barátait, J(3)-ast és J(5)-öst illetően nem hiszem, hogy külön említést kellene tennem. Az információ a hírközlési minisztériumból J(3)-ason keresztül sok alkalommal lehetővé tette számunkra, hogy fontos következtetést vonjunk le, továbbá ez a barátja a maga álcáját is nagyszerűen szolgálja.
> J(1)-esre vonatkozóan azt tudom mondani, hogy a levelezés továbbítása az utóbbi időben tökéletesen működött. Bizonyos leveleket egy héten belül készhez kapok.

Ez a történelmi dokumentum mutatja milyen sikeres volt GARBO és hálózata. A németek nem panaszkodtak, nem vádaskodtak a dezinformációk miatt, amiket az elmúlt két és fél évben kaptak.

Az ellenség a megtévesztő kampány minden hihető szavát egészben lenyelte. DAGOBERT hálózatát olyan becsben tartották, hogy az MI5 úgy döntött, minden előnyét kifacsarja. DONNYt választották mint több ISOS-kódfejtés szerint „ez idáig különösen megbízható forrást", így aztán őt használták fel tovább.

> Southampton és a környező területek. A legtöbb katonai tábort ezen a területen az amerikai csapatok foglalták el. Az összes úton rettentően nagy a forgalom, sok a konvoj. A következő csapatokat és járműveket láttam: 14. Amerikai Hadsereg, XXXIII. Amerikai Hadtest, Amerikai Hadosztály a fehér „VV" betűvel és a „9"-cel együtt kék ovális alapon, a 11. Amerikai Gyalogos Hadosztály, SOS SHAEF, a 48. Amerikai Hadosztály, az 59. Amerikai csörgőkígyó Hadosztály, a 9. Amerikai Páncélos Hadosztály, a 25. Amerikai Páncélos Hadosztály, a 2. Brit Légideszantos Hadosztály. Általános benyomás: élénk csapatmozgás, sok jármű, rengeteg fegyver és felszerelés. A 14. Amerikai Hadsereg, mint ahogy DORICK jelentette, elhagyta a területet.

Ezek az értékelések előbb vagy utóbb megjelentek az ISOS anyagában is, miután elfogta őket a Kormányzati Kommunikációs Központ (GCHQ). Az Abwehr és a Wehrmacht főparancsnokságának, úgy tűnt, eszébe sem jut, hogy mindez egy hatalmas méretű megtévesztés, és a dolog iróniája abból fakadt, hogy GARBO állandóan csak dicséretet és pénzt kapott kétkulacsosságának áldozataitól. Ám éppen akkor, mikor GARBO és Tommy Harris gratulált egymásnak a diadalhoz, beütött a katasztrófa. A madridi Brit Titkosszolgálat kirendeltségének vezetője jelentette, hogy egy helyi Abwehr-ügynök felajánlotta, hogy beárulja a szervezete fő spanyolországi ügynökét. A hírek megdöbbenést okoztak

a St James's Streeten.

A spanyol fővárosban Hamilton-Stokes kapitány irányította az SIS munkáját, aki fedőfoglalkozásként a brit útlevél-ellenőrző hivatalt vezette a brit nagykövetség földszintjén a Monte Scintán lévő melléképületben. A fölötte lévő emeleten a V ügyosztály képviselője, Jack Ivens által vezetett kis kémelhárító osztály azt a feladatot kapta, hogy kísérje figyelemmel az ellenség aktivitását Madridban és a környékén. 1944 augusztusának közepén Ivens egyszer csak telefonhívást kapott a követség sajtóattaséjától, aki arra kérte, találkozzon egy némettel, aki minden előzetes figyelmeztetés nélkül besétált az irodájába. A német, Fritz Guttman, az Abwehr egy alacsony rangú ügygazdája volt, és felajánlotta, mindent elmond egy spanyol által vezetett nagy-britanniai német kémhálózatról, ha cserébe védelmet kap és segítenek neki Londonba jutni. Arra is készen állt, hogy elárulja saját sztár ügynöküket, aki Dirección General de Intelligencia (DGI), Franco titkosszolgálatában dolgozott. Az utóbbi nem volt az SIS számára érdekes, de a V ügyosztály úgy ítélte meg, hogy az első bizonyosan érdekli az MI5-ot. Ivens beleegyezett, hogy továbbítja Guttman javaslatát a központba, és azt mondta, térjenek vissza a dologra, ha megkapta az instrukcióit. A német láthatóan elégedetten hagyta el a követséget a főbejáraton keresztül.

Mivel a biztonsági szolgálat (SIS) biztos volt benne, hogy az összes ellenséges ügynök Nagy-Britanniában az ő fennhatóságuk alatt dolgozik, világos volt, hogy Guttman valójában azt ajánlja, hogy azonosítja az általa ARABELként, az MI5-nál meg GARBÓként ismert embert. Az abwehres fickót valahogyan le kell állítani, mivel a GARBO-műveletet nem lehet folytatni, ha a németek gyanítják, hogy egy disszidens lebuktatta a hálózatot. Szerencsére Ivens húzta az időt, Guttman pedig nem volt hajlandó belemenni a részletekbe, mert félt kiteríteni a lapjait, mielőtt megkötik az alkut. Ez a lélegzetvételnyi idő lehetővé tette Tommy Harris számára, hogy kidolgozza a megoldást. Szeptember elején GARBO jelentette, hogy a futára az utóbbi időben találkozott valakivel Lisszabonban, aki említette, hogy Guttman azt tervezi, hogy a szövetségesekhez pártol. Ugyanakkor felhívta rá a figyelmet, hogy nem szabad megszabadulni Guttmantól, mert azt sugallná a briteknek, hogy komoly a probléma, hanem hagyni kell, hogy az áruló folytassa tevékenységét. Azonban Guttmant értesíteni kell,

hogy GARBO nemrég rendőrségi gyanúsítás alá esett (ami részben igaz volt), és emiatt el kellett menekülnie Angliából. Ez a tény jelentősen csökkenti GARBO értékét a britek szemében. Guttman elveszti ütőkártyáját, ami minden valószínűség szerint megakadályozza, hogy tovább közeledjen az angolokhoz. Az Abwehr el volt ragadtatva a tervtől, és GARBO rögtön írt egy csomó levelet, mintha Spanyolországba menekülne. A madridi Abstellén elejtették Guttmannak, hogy ARABEL elmenekült az országból, és a rendőrség Londonban mostanra belenyugodott a ténybe, hogy elmenekült, és már a szállását se hívogatják.

A terv bevált. Guttman a továbbiakban nem jelent meg a brit nagykövetségen. Nyilván nem nagyon bízott benne, hogy a hír értékes a britek számára. Később jelentették, hogy Guttman inkább öngyilkosságba menekült, mint hogy szembenézzen a kihallgatással.

Ez a nehéz helyzet, amiből csak az utolsó pillanatban vágták ki magukat, a korábbi ARTIST-válsághoz hasonlóan rávilágított azokra a veszélyekre, amelyekkel GARBÓnak Londonban szembe kellett néznie. Mivel a fedősztori szerint még mindig rendőrségi megfigyelés alatt állt, 1944 szeptemberének végén megegyezett Madriddal, hogy elrejtőzik egy távoli walesi tanyaházban, amit CHAMILLUS is használt Kanadába távozása előtt. De a zord vidéki élet nem volt GARBÓnak való. Október 3-án hosszú levelet írt, a tizenharmadikat, amelyben leírta az eső áztatta környéket és egyáltalán nem rokonszenves társait:

> Hárman voltak, a walesi pár és egy belga. Az előbbiek elég öregek, mindketten hatvan év körüliek. Egész nap a földeken dolgoznak, igazgatják a gazdaságot, amely négy marhacsordából és nagyjából száz baromfiból áll. A ház rettenetes és szegényes, kész csoda, hogy működik a villany, mivel a villanyvezeték történetesen egy hegyen vezet keresztül, és úgy megy a tőlünk tíz mérföldre lévő településre. Az öregember walesi nacionalista, aki fiatal korában sokat dolgozott a pártnak. Rosszabbul beszél angolul, mint én, és legtöbbször nem is értem, amit mond. Ha ketten vannak, walesi nyelven beszélnek. Ma már nem foglalkozik politikával. DONNY barátja, és ezen a tanyán nyomtatja a nekünk dolgozó csoport a propagandaanyagot. El szokták rejteni a dokumentumaikat; volt és még most is van egy titkos pincéjük, amely kivezet a ház alagsorából. Ez egyfajta menedék, ahol a belga és én elbújunk, ha váratlanul látogatóba jönne az egyik szomszéd – ami egyébként nem valószínű, egyfelől mert a világnak ebbe a sarkába soha senki nem kukkant be, másfelől meg azért, mert a legközelebbi szomszéd két és fél mérföldnyire lakik a tanyától. A belga egy kissé egyszerű ember. Talán elsorvadt az agya. Ha alaposabban megfigyeli az ember, úgy tűnik,

mintha nem lenne ki a négy kereke. Magányosan töltjük a napjainkat, rádiót hallgatunk, és könyvet olvasunk.

Az Abwehr meglehetősen aggódott GARBO állapota miatt, és 1945. január 1-jén a következőket kapta Lisszabonból, 1944. december 12-i dátummal:

Kedves barátom és kollégám! Közeledik az az időszak, amely rendes időkben, valamennyiünket felvidítana. Az emberiség, az európai civilizáció és az egész világ jövője szempontjából sorsdöntő időket élünk, melyek nem engedik meg a lelkiismeretes embereknek, hogy a dolgok jelen állása miatti boldogtalanság megkeserítse az ünnepi pillanatok hangulatát. Így ezekben a napokban, azért, hogy még jobban elkötelezzük magunkat, azokra a társainkra gondolunk, akik teljesítették kötelességüket, eszméik védelmében most veszélyes, rettenetes és kellemetlen helyzetben vannak. Szeretnék író lenni, hogy olyan szavakat találjak, melyek tökéletesen visszaadják érzelmeimet, és megértetik önnel, milyen végtelen nagyrabecsülést érzünk ön iránt, és mennyire szeretnénk a továbbiakban is együtt dolgozni önnel.

Az ön személyiségében, jellemében, hősiességében megvannak mindazok az erények, amik az úriembert teszik. Remélem, abból amiket írtam, kiérzi, amit talán képességeim híján nem tudtam írásban kifejezni. Mi itt, azon kollégáink szűk köre, akik ismerjük az ön és a hálózata történetét, olyan gyakran beszélünk önről, hogy már-már úgy tűnik, mi is átéljük az önnel kapcsolatos eseményeket, és minden bizonnyal teljes mértékben osztozunk a gondjaiban. Tudom, hogy karácsony közeledtével sok keserű pillanatot kell majd átszenvednie, hogy ezeket a napokat azok nélkül muszáj eltöltenie, akik a legtöbbet jelentik önnek az életben. Azért bízom benne, hogy az ön által létrehozott hálózat segítségével képes hozzájárulni a szent ügyhöz, ami a rendet és a megváltást hozza kontinensünknek, vigasztalást és erkölcsi erőt ad önnek ahhoz, képes legyen folytatni a küzdelmet, míg le nem győzünk minden akadályt.

E valóban rendkívüli harcokkal terhes év végén szeretném kifejezni szilárd, ám határozott meggyőződésünket, hogy a következő év tovább visz bennünket nehéz utunkon, amelynek végén vár ránk a megérdemelt jutalom a sok áldozatért, amit jelenlegi feladatunk ránk rótt.

Ön, kedves barátom, már tudja, hogy leghőbb vágyam, hogy jelenlegi kritikus helyzetéből megszabadulva lássam, hogy újból együtt lehessen a családjával. Imádkozunk ezért a Mindenhatóhoz. Terjessze ki szeretteire és magára védőszárnyát, ahogy eddig, és hogy termékenyítse meg azokat, akik az országok sorsát irányítják, hogy a világ kerülje el a végső katasztrófát. Talán az Ő általa mutatott első fénysugár az, ami most sok európai országban megvilágítja és demonstrálja, mi történik, ha nem születik kellő időben bölcs ítélet. Tisztában kell lenni azzal, hol leselkedik a valódi veszély.

Ezek a gondolatok is bizonyos fokig hálózatának összes tagjához szólnak. Bízom benne, hogy sikerül átadnia nekik e gondolatokat, valamint jókívánságainkat és hálánkat a nagyszerű munkájukért, különösen azoknak, akik igaz barátként segítettek önnek a jelen helyzetben: BENEDICTnek, DAGOBERTnek, DONNYnak, a küldöncnek stb. Őszintén reméljük, hogy e napok valamelyikén konkrétabb formában is kifejezhetjük

érzéseinket.

Tudom, kedves barátom, hogy nem lehetséges anyagiakkal megfizetni azt, amit ön és hálózata tett; mindazonáltal kívánom, hogy önnek és kollégáinak legyen lehetőségük tenni valamit karácsonykor, ami emlékezteti őket, hogy gondolunk önökre. Ha mód van rá, elküldök valamit mindegyiküknek jelképes ajándék gyanánt. A körülményekre való tekintettel kénytelen vagyok a pénzre szorítkozni, amit – bízom benne – megbecsülésem gyanánt tudnak majd fogadni. Hálásnak kell lennem önnek ezért, ha megteszi a szükséges lépéseket. Önre bízom, döntse el, fejenként mekkora összeget ad nekik. Azt hiszem, hogy egyhavi díjjal egyenértékű összeg megfelelő lesz, de ahogy már mondtam, teljes szabadságában áll, hogy döntsön a kérdésben.

Most szándékosan nem foglalkoztam szervezeti dolgokkal. Azt majd akkor, ha megkaptam levelét, amely, remélem, részletesen tudósít a menekülési tervéről, és lehetővé teszi, hogy az összes ezzel kapcsolatos lehetőségről értesítsem.

Zárom ezt a levelet, 3000 dollár küldésével.

Legszívélyesebb üdvözletünkkel és határozott kézfogással.

A 3000 dollár a GARBO hálózatának kifizetett összeget 20 000 dollárra emelte, ami elég volt, hogy állja az MI5-os kettős ügynökök jó részének finanszírozását. Mint mindig, a pénzt egy spanyol gyümölcskereskedőnek fizették pesetában, Madridban. Ő aztán dollárban átadta GARBÓnak a megfelelő összeget a londoni irodájában. A levélben emlegetett, mellékelt 3000 dollárról szóló megjegyzés egyszerűen felhatalmazás volt a gyümölcskereskedőnek, hogy az Abwehr pénzéből fizessen londoni kémeiknek. A terv az MI5-től találóan a DREAM (ÁLOM) terv nevet kapta. A németek optimizmusa ellenére, GARBO egyre inkább a képzeletbeli menekülés kérdésével foglalkozott. A következő hónapban szakállat növesztett és küldött egy képet magáról az Abwehrnek Madridba (biztonsági okokból egy „barátjaként" hivatkozott rá). Észrevehetően nem voltak lenyűgözve az álcától. A március 20-án, Lisszabonban kelt levélben, ami április 1-jén érkezett meg, az Abwehr diplomatikus megjegyzéseket tett:

Megvizsgáltuk a barátjáról küldött fényképeket, és biztosíthatom, hogy tökéletes az álca. Másrészt, hogy egészen őszinte legyek, ez a megoldás sok nehézséget vet föl, mivel a barátja szakállának legtávolabbról sem köznapi az alakja. Bizton állíthatom, hogy csak nagyon kevés embert látni manapság ilyen alakú szakállal, kivéve azokat a szakállakat, amelyek már nagyobbra nőttek és a viselőik is idősebbek.

GARBO nem foglalkozott a gáncsoskodó megjegyzésekkel, és még a háború utolsó heteiben sem utalt rá, hogy az egész hálózata kidolgozott

csalás volt.

A kétezer valahány üzenet közül az utolsóban GARBO felvetette az általa kiépített hálózat jövőjének témáját. DICK és DORICK a kontinensen tapasztalható különösen kedvezőtlen katonai helyzet dacára is hűséges maradt. 1944 téli hónapjai alatt ez a két információforrás volt aktív, bár az Abwehrre bizonyára kiábrándítóan hatottak a hírek. November 23-án például DORICK kapcsolatba lépett BENEDICTtel és jelentett:

> DORICK. Sudbury: Nagy konvojokat láttam, az 58. Gyalogos Hadosztály haladt Cambridge irányába. BENEDICT: Ez megerősíti, hogy a hadosztály ezen csapatait láttam én Glasgow-ban, mikor elindultak… megbizonyosodtam, hogy a 80. Gyalogos Hadosztály az Ipswich és Stowmarket közötti területen állomásozott, de e hónap 10-e és 15-e között elhagyta ezt a területet. Továbbmegyek Yorkshire-be, hogy utánajárjak a kapcsolatomtól kapott információnak, miszerint az 5. Páncélos Hadosztály abba a megyébe vonult.

Mikor DORICK elérte Yorkshire-t, továbbra is fenntartotta a rendszeres információáramlást:

> DORICK jelenti Yorkból: felfedezte, hogy a 4. Brit Hadsereg ide érkezett, de más hadosztályoknak, amelyekről azt jelentették, hogy észak felé mozognak, ezen a területen nem találta nyomát. Folytatja a nyomozást, bár azt állítja, hogy semmi jele a behajózási előkészületeknek, és mondta, hogy a 4. hadsereg és az Északi Parancsnokság összeolvadt, és ez a szerv ellenőrzi a jövőben a németországi partraszállásokat, egyaránt segítve a jelenlegi offenzívát, és elfoglalva az elhagyott területeket ugyanúgy, ahogy a többi parancsnokság is teszi hasonló helyzetben; például Norvégia a Skót Parancsnokság esetében és a Csatorna-szigetek a Déli Parancsnokság esetében… A 80. Brit Gyalogos Hadosztály elhagyta Canterbury térségét.

DORICK még ilyenkor is, kielégítően lelkesen végez egy kis nyomozómunkát, hogy elérje a célját. December 6-án GARBO északon végzett munkájának összegzését adta:

> DORICK. York. Az ügynök végre felfedezte, hogy az 58. hadosztály a Leedset körülvevő területen állomásozik. Ezt a hadosztályt úgy találta meg, hogy egy eddig ismeretlen hadosztályjelvénnyel ellátott, vadonatúj, nehéz teherautókból álló nagy konvojt követett. Kiderítette, hogy a 80. hadosztály Bedale és Catterick körzetében állomásozik^ Az ügynök biztosított, hogy nem áll fenn a behajózás közvetlen veszélye, mivel a 80. hadosztály kiképzés alatt áll.

Tíz nappal később DICK bizonyította, hogy még mindig aktív az ország déli részén:

> DICK. Bournemouth. Jelentős számú frissen érkezett amerikai csapatot látott, amelyek elkezdték elfoglalni a környékbeli táborokat. Vörös pajzs jelét viselték, aminek a kisebb, felső része kék. A kék részen egy fehér, telefonkagylóhoz hasonló ábra van. Nem tudtam azonosítani még, de tovább folytatom a nyomozást.

1945-ben, újévkor nem lehetett tovább kerülgetni az igazságot – hogy a Harmadik Birodalom bomlásnak indult –, s DAGOBERT ügynökei egyre aggodalmasabbak lettek, és lassan szétszéledtek. GARBO harminckilencedik levelében, amely 1945. április 8-án kelt, ezt magyarázta:

> Ezeket az egyéneket más eszmék vezérlik, és más a céljuk, mint a miénk. Segítettek nekünk, mivel úgy hitték és remélték, hogy azzal a segítséggel, amit nekünk nyújtottak, egy napon képesek leszünk segíteni nekik, hogy elérjék céljaikat. Most látják, hogy a helyzetünk nehéz és nem remélhetnek tőlünk semmit, el akarnak takarodni ahelyett, hogy az ígéretükhöz híven hűségesek lennének.

DONNY a komoly asztmarohama dacára készen állt tovább folytatni, ahogy BENEDICT is, de DORICK és DICK már bejelentette visszavonulási szándékát. DORICK nem volt meggyőzve, hogy további közreműködése segíteni fog a walesi nacionalistáknak, és DICK, az indiai, kijelentette, hogy csak a barátnőjének segített, és egyébként is vissza szándékozik térni Indiába a háború végén. Végül május 1-jén az Abwehr kénytelen volt az javasolni, hogy GARBÓnak be kéne szüntetnie a tevékenységét:

> Az események gyors egymásutánja és a világban uralkodó zűrzavar lehetetlenné teszi, hogy a jövő fejleményeit tisztán lássuk. Nemigen lehet ezzel kapcsolatban döntéseket hozni. Teljes szívünkből köszönjük BENEDICT és maga ajánlatát a további együttműködésre, megértjük és értékeljük a mozgatórugóit. Másrészt maguknak is meg kell érteniük, hogy abban a helyzetben, amely nem teszi lehetővé az előrelátást, kollégákként leghőbb vágyunk és kötelességünk, hogy a jelen eseményeket alapul véve úgy intézzük el a dolgokat, hogy minél inkább biztosítsuk az ön és együttműködői biztonságát. Ezért lehetőséget adunk nekik, hogy visszatérjenek hétköznapi tevékenységükhöz.

Május 3-án maga GARBO is elismerte a kudarcot, és kérte Madridot,

hogy égessenek el minden kompromittáló dossziét, ami róla vagy a hálózatáról összegyűlt. Majd hozzátette:

> A jelenlegi válságos idők ellenére teljes mértékben bízom benne, hogy harcunk nem ér véget a jelenben, és olyan szakaszba lépünk, ami világra szóló polgárháborút eredményez, és végül az ellenségeink szétporladásához vezet.

Az Abwehrt eléggé lenyűgözték az örök hűség kifejezései, és úgy tűnt, előkészültek, hogy magukévá tegyék GARBO legutolsó ötletét, hogy visszamegy Spanyolországba, és új kémhálózatot építve beépül a szovjetek közé. Madrid május 6-án így válaszolt:

> Hálásak vagyunk legutolsó üzeneteiért, és hogy felajánlotta feltétel nélküli együttműködését. Führerünk hősi halála világosan megmutatta, merre kell haladnunk. A jövőben azon kell dolgoznunk, hogy elhárítsuk a keleti szövetség által fenyegető veszélyt. Csak akkor lehet elhárítani a katasztrófát, ha Európa és Amerika minden józan embere szövetségre lép. Ehhez képest minden más kérdés lényegtelen. Mivel a helyzet nagyon gyorsan változott az elmúlt pár hétben, ön is meg fogja érteni, hogy jelenleg nem tudjuk megmondani, vajon később képesek leszünk-e a föntebb vázolt munkának szentelni magunkat. Amennyiben így lesz, reméljük, számíthatunk az ön barátságára és hatalmas tapasztalataira. Mi ezért teljes mértékben helyeseljük a tervét, hogy visszatérjen Spanyolországba. Ha megérkezett, foglalkozzunk a kelet ellen irányuló új szervezet tervével.

Két nappal később, az Abwehrrel folytatott utolsó előtti rádióadásban GARBO különleges instrukciókat kapott, hogyan újítsa fel a kapcsolatát, ha Madridba érkezik. Minden hétfő este el kell mennie a La Moderna bárba a Calle Alcalá 141.-be, és a *London News* egy példányát kell tartania a hóna alatt. Nyolc és fél kilenc között megkeresi majd „Fernando Gomez” barátja. Ez a közvetítő majd további útmutatással szolgál.

Végső üzenetében GARBO ezt mondta:

> Megértem a jelen helyzetet és azt, hogy a fegyveres ellenállás váratlan vége miatt nem tud további útmutatással szolgálni. Drága vezetőnk halála megrengette Európa jövőjébe vetett mélységes hitünket, de tette és arra irányuló erőfeszítései, hogy megmentse a világot a fenyegető anarchiától, örökké élni fog a jóakaratú emberek szívében. Emléke, mint mondja, ma és mindörökké vezet bennünket. Megacélozom magamat, és biztos vagyok benne, hogy a nem olyan távoli jövőben elérkezik az a nap, mikor az általa kezdett nemes harcunk feléled, és megment bennünket a küszöbön álló despotikus barbárság korától.

Pár hónappal később, mikor GARBO végre visszatért Spanyolországba rövid egyesült államokbeli és dél-amerikai látogatásáról, a kapott utasításokat, követve sikerült lenyomozni az Avila nevű kisvárosban élő ügygazdáját, aki teljesen megtört, és attól rettegett, hogy Németországba deportálják. Könyörgött GARBÓnak, hogy segítsen neki DélAmerikába menekülni. Mi volt GARBO válasza? Megígérte, hogy megbeszéli BENEDICTtel és DAGOBERTtel.

11 Győzelem

Az élet utolsó szakasza mindig szomorú.
Az emlékek helyreigazítják az életrajzot, a múlt nagyobb
súllyal esik a latba, mint a jelen, és a jövő súlytalan.
FRANCISCO UMBAL, MIGUEL DELIBES: LA HOJA ROJA
ELŐSZAVA

Attól a pillanattól fogva, hogy 1942-ben Anglia földjére léptem, egészen addig, míg a háborút követően el nem hagytam, sok örömömet leltem a vidék szépségében, London kertjeinek buja zöldjében, az utcákat szegélyező sokféle fában, a parkokban. Áprilisban érkeztem, mikor az ország a legszebb; a napok egyre hosszabbodnak, és a nap, az a kevés, amely az évnek ebben a szakában szokott lenni, kikukucskált a felhős ég alól, meleg barátsággal köszöntött azon a földön, amely a legszívélyesebb házigazda. Az ország tárt karokkal fogadott, és gyakran megörvendeztetett, különösen, mikor megengedte, hogy részt vegyek örömeiben és fájdalmában.

Bár április volt, hidegnek találtam Angliát. Egy nappal megérkezésem után megkértem Tommy Harrist, hogy kísérjen el meleg ruhát venni, de erre nem került azonnal sor. Először át kellett esnem egy hosszú, részletes kihallgatáson. Mr. Grey tette fel a keresztkérdéseket, miközben Harris tolmácsolt.

Angoltudásom annyira szegényes volt – gyakorlatilag a nullával egyenlő –, ezért azt javasolták, hogy sürgősen vegyek néhány leckét, hogy megtanuljam Shakespeare nyelvének alapjait. Bár úgy gondoltam, a legfontosabb azonnali kapcsolatot teremteni a németekkel, néhány tényleg hasznos információt küldeni nekik, pár hétig csöndben maradtam. Három nappal később, miután az MI5 különböző részlegeivel tárgyaltam, egy bő lére eresztett levelet küldtünk az Abwehrnek, amelyben most először valódi információt is közöltem Angliáról.

T. A. Robertson, aki az MI5 B(1)-es ügyosztályáért volt felelős, és a kettős ügynökök felhasználásával foglalkozott a kémelhárításban,

tiszttársaival együtt tökéletes hátteret biztosított nekem, Tommy Harrisszel keményen dolgoztunk azon, hogy felvázoljuk az akció rövid távú és hosszú távú programját.

Tommy Harrist kezdettől fogva rögtön megkedveltem, nemcsak azért, mert keményen megszorította a kezemet, hanem azért is, mert a védelem és barátság jeleként a vállamra tette a kezét. Nemsokára bizalmas viszonyba kerültünk, és én mindig tökéletesen megbíztam benne; soha nem kellett csalódnom. Együtt találtuk ki GARBO szerepét, amely mindkettőnknek nagy örömet okozott. Valaki megjegyezte, hogy GARBO Harris nélkül, vagy Harris GARBO nélkül elképzelhetetlen lenne, mivel mindkettőnk személye elengedhetetlen volt ahhoz, amit véghezvittünk.

Tomás Harris, vagy Tommy, ahogy a barátai nevezték, akkor harmincöt vagy negyvenéves lehetett. Bár szerette a művészetet, és a festészet lett a legfőbb szenvedélye, a kedvenc időtöltése, nem lompos bohém volt, hanem rendkívül érzékeny és tehetséges ember. Mindig kifogástalanul öltözött, eltéveszthetetlenül elegáns sportzakót viselt. Dohányzott, mint a gyárkémény, jobb kezének ujjai csaknem gesztenyebarnák voltak, mivel addig nem tette le a cigarettát, míg a körmére nem égett. Mindig megnyerően mosolygott. A felesége, Hilda, akit imádott, szintén elbűvölő asszony és nagyon melegszívű; mindketten ínyencek voltak, élvezték a jó ételt és a kitűnő bort. Tommy lenyűgöző műgyűjteménnyel rendelkezett, Velázquez, Goya és Rubens festményei mellett modernebb művészek munkái is megtalálhatók voltak benne. Maga is festett; korai munkái az El Greco iskola hatását mutatták, de élete további részében Goya hatása alatt állt. A háború során alig alkotott, mivel minden idejét lekötötte közös feladatunk. Tommy a barátom és a legkeményebben dolgozó, legkitartóbb munkatársam lett.

Továbbra is Hendonban éltem, minden nap beutaztam a Jermyn Streeten lévő irodába. Mikor az irodába értem, leültem, és órákon keresztül katalán nyelvű leveleket írtam, széles helyet hagyva a sorok között, hogy láthatatlan tintával be tudjam közéjük illeszteni a jelentéseket. Mikor a V-1-es támadások elkezdődtek, egy Taplow közelében, Buckinghamshire-ben lévő szállodába költöztem. Az épület egy valenciai spanyol tulajdonában állt. Nagyjából huszonöt vendég lakott ott, többek között egy vörös hajú zsidó származású lány, aki

mindig arra kért, adjak neki spanyol nyelvleckét, és emlékszem egy spanyol alkonzulra és egy cseh párra is. Ez hasznos tapasztalatnak bizonyult. Valamennyiüknek azt mondtam, hogy a BBC-nél dolgozom, és vonaton ingáztam Londonba minden nap. Mikor este hazatértem, néha ünnepeltünk, és én táncoltam. Abban az időben remekül ment nekem a paso doble és a foxtrott.

A V-2-es félelmetesebb, mint a V-1. Szeptember 8-án 6:43-kor süvítő hang hallatszott, majd hatalmas robbanás követte, amely vagy húsz épületet megrongált Londonban. Tizenhat másodperccel később London más részén egy egész háztömb eltűnt, szó szerint összeomlott, mint a kártyavár. Senki nem hallotta a V-1 jellegzetes sivítását, és nem is láttak repülőgépet az égen. Ez volt a V-2 támadások kezdete.

Az első V-2-es egy iskolára zuhant és hetvennyolc gyereket ölt meg. Senki nem tudta, honnan érkezett. Úgy látszott, mintha egyenesen a sztratoszférából zuhant volna alá, és nyolc méter mély krátert hagyott maga után. Mindenkit meglepett, mikor jeget találtak ezekben a bombatölcsérekben, ami a rakéta sztratoszférában tett utazásának melléktermékeként került oda. Akkor még nem lehetett védekezni ezek ellen a repülő bombák ellen.

A németek nemsokára tudni akarták, pontosan hol volt minden egyes V-2 becsapódási pontja, ezért hamis információkat küldtünk, hogy bizonyosak lehessünk benne, a rakéták London külterületeire esnek, és nem a legsűrűbben lakott részekre. De még így is nehéz volt feldolgozni, hogy én jelölöm ki a célpontokat. Nem könnyű ritkán lakott területeket találni London közelében, és nagyon jól tudtam, hogy a legkisebb tévedés akár ezer ártatlan ember életébe is kerülhet. A németek egyre jobban ragaszkodtak hozzá, hogy küldjek pontos jelentéseket, és én egyre idegesebb lettem, mivel könnyen észrevehették, hogy valótlan információkkal látom el őket.

Aztán egy dicsőséges – bár sok embernek tragikus – napon, 1944. június 6-án a brit és amerikai erők partra szálltak Normandiában, majd végül győzedelmeskedtek. Visszahoztuk a nyugati demokráciát Európába, és a lehető legkisebb veszteséggel véget vetettünk a háborúskodásnak.

A Tommy Harrisszel végzett munka során komplex problémákat kellett megoldanunk, és nehéz döntéseket meghoznunk. Az általunk küldött üzeneteket összegyűjtötték, és remélem, hogy egy napon az

egész anyag megjelenhet. Az MI5 egyelőre titokban tartja őket, bár néhány dokumentum már kiszivárgott. Nagyon büszke voltam, hogy megkaptam a Brit Birodalom Tagja érdemérmet a háború alatt; bár zárt körben adták át, kis beszéddel készültem az alkalomra, és miután elmondtam, a jelenlévők valamennyien az asztalon tapsolva gratuláltak nekem. Nagyon megindító pillanat volt.

A németeknek küldött utolsó üzenetemben azt írtam, hogy amilyen hamar csak lehet megpróbálok Dél-Amerikába menni. Aztán 1945. május 7-én Londonban kirobbant az öröm: emberek lepték el a Piccadily Circust és a Regent Streetet, megállt a forgalom, mindenki sört ivott, énekelt, táncolt, ünnepelte a béke beköszöntét. Az irodánk megszűnt; GARBO nem küldött több üzenetet, és az egész csapat szétszéledt. Legtöbbjükkel megszakadt a kapcsolatom, kivéve Tommy Harrist, aki végig a legjobb barátom maradt az MI5-ban. Nem akarták, hogy elhagyjam az országot, még egy igazgatói állást is felajánlottak az Eagle Star Biztosító Társaságnál, de úgy döntöttem, hogy Dél-Amerikába megyek, mert biztosra vettem, hogy a szövetségesek és a Szovjetunió közötti megállapodás nem tart sokáig. Attól féltem, hogy nemsokára újabb háború tör ki.

1945 júniusában hagytam el Nagy-Britanniát egy Sunderland hidroplánon. Az Egyesült Államokba utaztam, Tommy Harris kíséretében, mivel az MI5 végig törődött GARBÓval. A britek mindig csodálatosan bántak velem. A háború végén 15 000 fontot adtak a munkám ellenértékeként; elintézték, hogy a pénzt a Banco de Londres y Sud Américán keresztül Caracasba küldjék.

Southamptonból indultunk, és huszonnégy órás repülés után Baltimore-ban értünk földet. Innen Washingtonba mentünk, ahol fogadott J. Edgar Hoover, az FBI feje, aki személyesen akart velem találkozni. Tommyt és engem meghívott a házába, ahol egy föld alatti helyiségben vacsoráztunk. Hoover nagy érdeklődést mutatott a kettős ügynöki tevékenységem iránt, mindvégig nagyon nyájas volt, de soha nem kért föl, hogy dolgozzak neki.

Tommy Harris és én New Yorkban maradtunk pár napig, aztán én ott hagytam őt és Kubába, Mexikóba és egy sor dél-amerikai országba látogattam. Olyan helyet kerestem, amelyik biztonságosnak, kényelmesnek, a nacionalista szélsőségektől mentesnek tűnik, a jövőben felvirágzás elé néz, és valószínűleg demokratikus lesz, szóval egy olyan

országot, ahol úgy érzem, le tudnék telepedni. Végül Venezuelát választottam.

1945-ben Caracas, az igazi „Sultana del Avila” nagyjából 400 000 lakosú, békés város volt, mármint, ha eltekintettünk a közlekedéstől. A forgalom már akkor olyan rettenetes volt, hogy mikor Roosevelt elnök feleségét megkérdezte egy helyi újságíró, mi a véleménye a városról, így válaszolt: „Caracas? Egyetlen hatalmas garázs.” Medina tábornok vezette az országot. Bár eredetileg a diktátor, Gomez tábornok kormányának tagjaként kezdte politikai pályafutását, lassan hagyta, hogy az ország egyre demokratikusabb legyen.

Mikor megérkeztem, első dolgom volt lakhatási engedélyt, személyi igazolványt, jogosítványt szerezni, és minden szükséges dokumentumot, ami lehetővé tette, hogy rendben letelepedjek. Azt akartam, hogy felejtsenek el, észrevétlen és lenyomozhatatlan legyek. Ezért úgy tettem, mintha ellopták volna az útlevelemet, és újat kértem. Azért tettem, hogy megsemmisíthessem a régi útlevelemet; akkor már senki nem láthatta a vízumokat, és nem tudja kitalálni, honnan jöttem. A spanyol konzuli hivatal Caracasban gyorsan ellátott vadonatúj útlevéllel, és ezzel és a többi iratommal felszerelve elindultam Barcelona felé egy tengerjáró hajón. A családomat akartam látni, és megbeszéltem egy találkozót Tommy Harrisszel Madridban.

A hajót *Cabo de Buena Esperanzá*nak hívták, és miután több helyen megálltunk, végül Barcelonába értünk. Bátyám, Joaquin a polgárháború után megnősült és két fia született. Sajnos nem élvezhette az unokái társaságát, mivel hatvankét éves korában meghalt. A polgárháborúban hónapokig kellett nélkülöznie a fronton, miközben föl-le vándorolt a hegyekben a köztársaságpárti csapatával, Franciaország felé visszavonulóban, ami több évvel megrövidítette életét. Elena még mindig hajadon volt, Buenaventura a legérzékenyebb, keményen dolgozó, becsületes és szerető férj boldog felesége. Egyetlen asszony se kívánhat jobb hitvest. Bár neki és Fredericnek nem lehetett gyermeke, Isten a kezdetektől szeretettel, harmóniával áldotta meg ezt a frigyet.

Aztán Madridba mentem, hogy találkozzam Tommy Harrisszel, aki bemutatott Desmond Bristow-nak, egy MI5-os tisztnek, aki Gibraltárban és Észak-Afrikában töltötte a háborút. Új projektre készültek: javasolták, hogy vegyem fel a kapcsolatot a német titkosszolgálat még Spanyolországban lévő tagjaival, és ajánljam fel,

hogy folytatom nekik a munkát. Így aztán végül kapcsolatba kerültem a szovjetek által elfoglalt német területen élő németekkel. Akkoriban a szövetséges titkosszolgálatok nyomon követték az Európában vándorló német titkos ügynököket. A szovjetek által beszervezett németeken keresztül akartak beszivárogni a szovjet titkosszolgálatba. Elvállaltam a feladatot, ami visszagondolva elég vakmerő dolog volt a részemről, mivel senki nem tudta, hogy a madridi németek hogyan reagálnak arra, ha újból meglátnak. De mindenesetre beleegyeztem: ismét kapcsolatba lépek velük.

Végül felhívtam a Madrid 333572-t, és Gustav Knittelt kértem – ez volt az Abwehr-ügynök Federico valódi neve –, aki a Plaza Aunos 6.-ban lakott. Egy hang közölte, hogy nincs ott, jelenleg Madridon kívül él, viszont az a személy, akivel kapcsolatban voltam, Eberhardt Kieckebusche, Madrid El Viso negyedében, a Calle Sil 5.-ben lakott.

Azelőtt sose láttam Kieckebuschét, de mikor megérkeztem a házába, láthatóan örült, hogy találkoztunk, és meghívott vacsorázni. Hamisítatlan porosznak tűnt, az Abwehr parancsnoka és Canaris admirális jó barátja volt. Kieckebusche a polgárháború óta élt Spanyolországban, a Kondor légióval egy időben érkezett.

Bezárkóztunk az irodájába és elkezdte mutogatni a neki küldött üzeneteimet; még a könyvet is elővette, amit különböző tárgyak küldésére használtunk: a közepén ki voltak vágva a lapok, és így titkos dobozzá vált. Beszélt a „nagy feladatunkról”, és elmagyarázta, hogy elég döcögve mennek a dolgok a vereség után. Elmondta, hogy jelenleg egy egész sikeres import-export üzletet vezet, és mindenben felajánlotta a segítségét; átadott 25 000 pesetát hálája jeléül, azért, amit a Reichért tettem. Federico címét is megadta, és elmondta, hogy egy kis faluban rejtőzik a Guadarrama hegységben.

Federico egyáltalán nem volt nyugodt, mikor találkoztam vele. Határozottan űzött vad benyomását keltette. Spanyolország viszonylag biztonságos búvóhelyet jelentett a náci tisztek számára, de a titkosszolgálat sok tagja attól félt, hogy elrabolják vagy megszabadulnak tőle a szövetséges kollégák. Federicót nagyon elszomorította Németország veresége, így aztán tovább játszottam a náci szimpatizáns szerepét, és vigasztaltam, hogy jönnek még jobb idők. Felajánlottam neki szolgálataimat, és mondtam, hogy örülnék, ha tovább dolgozhatnék neki. Teljes mértékben hitt nekem, és azt tanácsolta, hogy

Kieckebuschéval tárgyaljak meg mindent.

Visszamentem Madridba, újból találkoztam Kieckebuschéval, aki elmondta, hogy a német titkosszolgálat Spanyolországban vagy szétszóródott, vagy az emberei nem tartják a kapcsolatot egymással. Azt is mondta, hogy régi barátját, Canarist maguk a nácik végezték ki, és hogy felettesei vagy halottak, vagy letartóztatták őket. Nehéz bármit is tervezni, mivel nem maradt meg a szervezet; várnia kell egy kicsit. Mondtam neki, azon gondolkodom, hogy Dél-Amerikában telepszem le, és ő megadta pár ember címét Barcelonában, akiknek talán hasznát veszem, ha arra gondolnék, hogy spanyol termékeket importálok. Federico egészen kritikus hangot ütött meg Hitlerrel és a háború vezetésével szemben, de Kieckebusche sokkal körültekintőbb volt, és csak annyit mondott, hogy a náciknak pechjük volt.

Madridból Lisszabonba mentem. Szerencsére Risso-Gill kitűnően kezelte a portugál hatóságokat, amikor 1942-ben olyan sietősen elhagytam az országot, nem volt problémám a portugál határőrökkel. Mikor Lisszabonban újra találkoztam Tommy Harrisszel, ő elvitt Gene Risso-Gillhez. Egyikük sem akarta elhinni, hogy tényleg találkoztam a német kapcsolataimmal Madridban; hihetetlennek tartották, és elbűvölte őket vakmerőségem. Számomra ez jelentette a végső, visszavonhatatlan bizonyítékát, hogy kettős identitásom, ARABEL – GARBO, tökéletesen titokban maradt.

Lisszabont elbűvölőnek és barátságosnak találtam, mint mindig. Boldog emlékek ébredtek bennem olyan emberekről, akiket soha nem felejtek. Portugália mindig Anglia hűséges szövetségese volt, és mindig lojálisan együttműködött vele. Jólesik ezt mondani, mivel tényleg ez az igazság.

Távollétemben politikai változások következtek be Venezuelában. Egy katonai triumvirátus eltávolította Medina tábornokot, és a kudarcba fulladt demokráciakísérlet után Marcos Pérez Jiménez dandártábornok hét évig tartó diktatúrát vezetett be. Jiménez minden gyűlöletét azok ellen a politikusok ellen fordította, akikkel összefogva legyőzte Medina tábornokot, amit nehéz volt lenyelni mindazoknak, akik hittek a demokráciában; de olyan lecke volt, amit a jelenlegi politikai vezetők is jól megtanultak, mert azóta Venezuela csaknem harminc éve él békességben.

Jiménez diktatúrája alatt soha nem zaklattak, nem hallgattak ki,

semmiféle módon nem bántottak, annak köszönhetően, hogy soha nem avatkozom a politikába. Nem kellett visszavonultan élnem. Nyelvtanárként dolgoztam a Shell Oilnál a Maracaibo-tó keleti partján. Soha nem molesztáltak. Senki nem tudott a múltamról. Senki nem tudta, mit tettem a második világháború alatt.

Valamikor 1948 körül elutaztam Spanyolországba, hogy öreg barátomat, Tommy Harrist meglátogassam a villájában, Camp de Marban, Mallorcán, ahol a feleségével, Hildával lakott. Ez volt az utolsó alkalom, hogy láthattam a halála előtt. Mondta, hogy könyvet írt az MI5-ban végzett minden tevékenységünkről, és megtartott egy példányt, ha egy napon úgy döntenék, hogy kiadom az emlékirataimat. Könyörögtem neki, ha bárki kérdezősködne utánam, mondja, hogy meghaltam, ne hagyjak nyomot, mivel nem akarok a nácik elől bujkálni. Teljesítette a kérésemet: a látogatásom után a titkosszolgálatnál elterjedt a pletyka, hogy GARBO Angolába emigrált és végül ott halt meg maláriában.

A következő harminchat évben békésen éltem Venezuelában; csendes életem volt, mivel mozgalmas életem, a szabadságért és az eszmékért való küzdelem véget ért. Aztán 1984-ben, mikor a legkevésbé vártam, Nigel West lerántotta az álcámat. Szorgos kutatás és gondos nyomozás után a nyomomra akadt.

Pár nappal a D-nap negyvenedik évfordulója előtt hívott telefonon Londonból. Azt mondta, végtelenül örül, hogy beszélhet azzal az emberrel, akit mindenki halottnak gondol.

Bár el akartam mindent felejteni a háborúból, annyira ragaszkodott hozzá, hogy beleegyeztem a találkozóba; ott tovább győzködött, hogy élvezni fogom, ha ismét láthatom a régi kollégáimat. Bevallom, lenyűgözött a gondolat, hogy bemutatnak az edinburghi herceg őfelségének, aki – mint mondta – nagyon szeretne velem találkozni. Addig beszélt, míg végül beleegyeztem, hogy megfontolom. Miután megbizonyosodtam róla, hogy az összes német kapcsolatom eltűnt, vagy meghalt, úgy döntöttem, eljött az ideje, hogy a családom megismerje a múltamat, halljon életemnek arról a részéről, amit eddig biztonsági okokból titokban tartottam.

Így aztán visszatértem Londonba, ahol az edinburghi herceg a Buckingham-palotában megköszönte Nagy-Britannia népének nevében, hogy segítettem megvédeni a demokráciát és a szabadságukat, és

kifejezte háláját, amiért a magam szerény eszközeivel részt vettem a németek elleni bátor harcukban. Elszánt és emberséges kiállásuk vezetett oda, oly sok évvel azelőtt, hogy felajánljam nekik a segítségemet, így aztán kéz a kézben tudtunk tenni a győzelemért a jó és rossz háborújában.

Visszanézve arra vagyok a legbüszkébb, hogy sikerült csökkenteni a normandiai hídfőállásokat tartó katonák ezreinek, tízezreinek várható veszteségeit. Sokkal, nagyon sokkal többen pusztultak volna el, ha a tervünk kudarcba fullad, és a németek átfogó ellentámadást indítottak volna.

Epilógus

A GARBO-művelet jól példázza, miért alapvető a stratégiai megtévesztés a háborúban. A kettős ügynökök megfelelő alkalmazása bármely, az ellenség félrevezetésére irányuló bonyolult hadművelet fontos eleme. A brit és amerikai titkosszolgálatok a FORTITUDE-művelet során minden bizonnyal megtanulták az összes ide vonatkozó leckét. Rendkívüli sikereket értek el a különböző elemek gondos összehangolásával: a lehallgatással, az álcázással és az ellenség információgyűjtő hálózatainak általános manipulációjával.

Az európai háború végeztével a csapat tagjainak útjai különváltak, GARBO Caracasba ment, ahol nyelvtanárként dolgozott egy nemzetközi olajtársaságnál. Tommy Harris a háború végén elhagyta az MI5-ot és Hildával visszavonult festeni luxusvillájába Camp de Marba, Mallorcára. A húga, Violetta még húsz évig a titkosszolgálatnál maradt. Desmond Bristow is titkosszolgálati területen folytatta, és végül kinevezték a madridi SIS-kirendeltség vezetőjévé. Ő lett a spanyolországi, portugáliai és észak-afrikai műveletek felelőse.

1951-ben, mikor GARBO már beilleszkedett választott hazájában, a brit titkosszolgálat közösségének bizonyos tagjai, akikkel a háború során kapcsolatba került, gyanúba keveredtek, hogy szovjet kémekként tevékenykedtek. Burgess és Maclean, a két külügyminisztériumi diplomata, aki abban az évben, májusban Moszkvába disszidált, semmiféle kapcsolatban sem állt GARBÓval a háború alatt. Viszont számos közeli barátjával igen. A gyanúsítottak között első helyen Kim Phüby állt, aki 1944 végéig vezette a V ügyosztály ibériai alirodáját. Behatóan ismerte a GARBO-ügyet, különösen az után, hogy Desmond Bristow-t Algírba küldték. 1951-re előléptették, és Washingtonban az ottani SIS- kirendeltség feje lett a brit nagykövetségen. A pozíciójából fakadóan értesítették, hogy Donald Maclean után nyomoz az MI5. Philby figyelmeztette Guy Burgesst, ami lehetővé tette Macleannek, hogy az utolsó pillanatban, mielőtt kihallgathatták volna, elmeneküljön. Az eredeti terv annyiban módosult, hogy Guy Burgess is úgy döntött, csatlakozik hozzá. Így rögtön nyilvánvalóvá lett, hogy mindkettejüket

értesítette egy társuk. Kim Philby egyike volt annak a pár embernek, aki szóba jöhetett. A lehetséges szovjet kémeket tartalmazó MI5-os lista elején Guy Burgess másik közeli barátja, a művészettörténész, Anthony Blunt szerepelt. Ő ugyan nem tudhatta hivatalból, hogy Macleant le akarják tartóztatni, de továbbíthatta neki a figyelmeztetést. Burgess londoni lakásában olyan dokumentumokat találtak, amelyek egy másik, Cambridge-ben végzett korábbi MI6-es tiszttel, John Cairncross-szal, a pénzügyminisztérium tisztviselőjével voltak összefüggésben. Ő a lehető leghatározottabban tagadta, hogy bármit elkövetett volna, azonban bölcsen úgy döntött, visszavonul, és külföldre költözik. Az MI5 nyomozói biztosra vették, hogy mind Blunt, mind Cairncross fontos szovjet ügynök – vagy az volt.

Amellett, hogy titokban szovjet ügynökök voltak, Burgessben, Philbyben és Bluntban más közös vonás is akadt. Mind Tommy Harris közeli barátai voltak, aki egyébként a rá jellemző nagylelkűséggel magára vállalta Philby egyik fiának taníttatását. Bár nem találtak elég bizonyítékot, hogy akár Philbyt, akár Bluntot vádolják és letartóztassák, a Biztonsági Szolgálat továbbra is meg volt győződve a bűnösségükről. Harrist – bár mindhármukat ismerte – nem gyanúsították, mivel nem állt kapcsolatban Donald Macleannel, és a többiektől eltérően nem Cambridge-ben végzett, ahol az oroszok a legtöbb brit kémet beszervezték. Azonban 1953 júliusának végére gyökeresen megváltozott a helyzet.

Bár a legtöbben úgy vélték, hogy Burgess és Maclean a vasfüggönyön túlra menekült, senki sem tudott biztosat 1954-ig, amíg Vlagyimir Petrov, az orosz diplomata és beépített NKVD-tiszt le nem bukott Ausztráliában. Petrov megerősítette, hogy a két eltűnt diplomata titkos életet él, mióta elhagyták Cambridge-et. Eközben, míg a témával kapcsolatban számos spekuláció kapott szárnyra, Donald Maclean amerikai felesége, Melinda is eltűnt.

Mikor Maclean 1951 májusában elmenekült, a felesége a harmadik gyereküket várta. A férje a családját is hátrahagyta. A következő évben, miután megszületett a lánya, Melinda, Maclean Genfbe költözött, hogy megszabaduljon az angol sajtó tolakodó figyelmétől. 1953 nyaráig maradt Genfben, majd azt tervezte, hogy a Földközi-tengerre, Mallorcára megy nyaralni három gyermekével és gazdag amerikai anyjával, Mrs. Dunbarral. Úgy volt, hogy valamennyien Mallorcára

utaznak, ahol az amerikai özvegy, Douglas MacKillop vendégei lesznek. Barcelonán keresztül le is foglalták az utat 1953. július 1-jén, de nem sokkal június vége előtt Melinda Maclean hirtelen meggondolta magát és gyermekeit a Gstaad fölött lévő kis hegyi üdülőbe, Saanenmöserbe vitte. Bejelentette, hogy két hétig szándékozik Saanenmöserben maradni, csak aztán megy Mallorcára, de öt nappal később felbukkant Genfben. Nem érezte jól magát a szezonon kívül a kis faluban. Ezért visszatértek az eredeti tervhez, hogy Douglas MacKillophoz mennek nyaralni, és végül július 23-án Mrs. Dunbar elvitte a lányát és három unokáját Mallorcára. Az elkövetkező öt hetet egy kis tengerparti faluban, Cala Ratjadán töltötték, a sziget Camp de Marral ellentétes oldalán, majd visszatértek Melinda Maclean genfi lakásába. 1953. szeptember 11-én, három nappal Mallorcáról való visszatérésük után, Mrs. Maclean hirtelen eltűnt három gyermekével együtt. Gondosan előkészítette távozását, és a hatóságoknak nem sikerült felfedezniük, hogy hol és hogyan kapta meg a bonyolult utazás instrukcióit. Végül Moszkvában bukkant föl, ahol férjéhez csatlakozott, és világossá vált, hogy az ő keletre távozását ugyanolyan gondosan megszervezték, mint két évvel korábban a férjéét. A nyomozók szerint a mallorcai vakáción az asszony esetleg találkozhatott egy szovjet küldönccel Palma del Mallorcában.

Miután Mallorcáról hazatért, Mrs. Maclean azt mondta az anyjának, hogy a hétvégét „régi kairói barátaival”, Robin Muirral és feleségével akarja tölteni a Montreux-höz közeli Territetben lévő villájukban. Valójában Muir nem is létezett. Mrs. Maclean csak Lausanne-ig ment kocsin a gyerekeivel, ahol aztán valamennyien vonatra szálltak Zürichbe. Mikor megérkeztek, az asszony átszállt a bécsi gyorsvonatra, de tíz mérföldre Salzburgtól, Schwarzach St. Vietben átült egy kocsiba. Onnan nyilván az ausztriai szovjet zónába hajtott. Mikor Mrs. Maclean nem tért vissza Genfbe, Mrs. Dunbar riasztotta a hatóságokat. Három nappal később kapott egy táviratot, feltehetőleg a lányától, melyben kijelentette, hogy távolléte csak időleges. A nyomozás később kiderítette, hogy a táviratot Territetben adta föl egy másik nő, akire nem illett Mrs. Maclean személyleírása. Ő addigra valószínűleg már a férjénél volt Moszkvában.

Mrs. Maclean kiutazását Svájcból nagyon gondosan megtervezték, de vajon kitől, hogyan és mikor kapott eligazítást? Az anyja, Mrs. Dunbar

állandóan vele volt rövid saanenmöseri utazása óta, és nem is sejtette, hogy mire készül a lánya. A találkozóra vonatkozó részletes információkat és a vonatindulás idejét feltehetőleg röviddel az elutazása előtt kapta meg. Az anyja folyamatosan vele volt Genfben, így volt ez Mallorcán is, de miért jött vissza korábban Saanenmöserből? Mintha Mrs. Maclean egyszerűen elpárolgott volna Genfből az összes titkos ügynökség orra elől, amelyek ki szerették volna deríteni, mi lett a férjével. A megalázó kudarcot követően az MI5 megkétszerezte erőfeszítéseit, hogy azonosítsa az egyre nagyobbnak látszó szovjet kémhálózat minden tagját.

Ettől kezdve Kim Philbyre összpontosítottak a nyomozók. Philbyt 1951-ben bocsátották el az SIS-ből, és azután újságíróként igyekezett megélni a Közel-Keleten. 1962 végén olyan bizonyíték került elő, amely megerősítette, hogy együttműködött Burgess-szel és Macleannel. 1963 januárjában szembesítették a tényekkel. Philby a vádalku részeként elismerte bűnösségét, és részletes vallomást tett. Pár nappal később 1963. január 23-án este, hirtelen eltűnt bejrúti lakásából, és mindaddig senki se hallott róla, míg fel nem bukkant Moszkvában.

Most, hogy bebizonyosodott Philby bűnössége, újból felmerült annak lehetősége, hogy a brit intézményrendszerben esetleg mélyen beépült, ideológiailag motivált, szovjet ügynökökből álló kiterjedt hálózat található. Nagyszabású, alvó ügynökök utáni vadászat vette kezdetét. Miután Burgess és Maclean disszidált, és Kim Philby is eltűnt a képből, az MI5 ismét elővette John Cairnross és Anthony Blunt ügyét. Cairncrosst 1964. március végén új otthonában, az Egyesült Államokban további kihallgatásoknak vetették alá, és bár ezúttal sokkal részletesebben beszámolt saját tevékenységéről, mindvégig tagadta, hogy ismerne bármely más szovjet ügynököt. Ekkor már csak Anthony Blunt maradt célkeresztben. Blunt egykori cambridge-i tanítványa, az általa beszervezett Michael Straight önként leleplezte ügygazdáját az FBI előtt, ami végül 1964. április 22-én Sir Anthony Blunt kihallgatásához, és az általa tett beismerő vallomáshoz vezetett. Mióta 1945-ben visszavonult az MI5-tól, a királynő képeinek őre címet viselő Blunt nem jutott semmilyen hivatali titok közelébe, de megerősítette, hogy a szovjetek nagy kémhálózatot hoztak létre az 1930-as évek közepén, amelynek sok tagja később tekintélyes hivatalt töltött be a Whitehallban és a hírszerzésnél. Bár több, esetlegesen megkörnyékezett

oxfordi és cambridge-i egyetemi hallgató nevét adta meg, csak az olyan, a biztonsági szolgálat előtt is ismert ügynökök bűnösségét erősítette meg, mint Cairncross. A következő hónapokban több tucat szálat fejtettek fel, és Tommy Harris újabb két barátja került képbe: Lord Rothschild és Peter Wilson.

Lord Rothschild a híres Apostolok tagja volt. Ebből a cambridge-i titkos társaságból sokan lettek szovjet ügynökök. Közéjük tartozott Guy Burgess, Anthony Blunt, Leo Long és Alistair Watson. Az utóbbi kettőt Blunt azonosította. Long a katonai titkosszolgálat tisztje volt a háborúban, és miután többszöri próbálkozás ellenére sem sikerült bejutnia az MI5-ba, egy filmgyárban helyezkedett el Londonban. Alistair Watson tudósként dolgozott az admiralitásnak, és a tengeralattjáró elleni hadviselés specialistája lett. Később részleges vallomást tett: elismerte, hogy titkos kommunista, és fedett találkozókat tartott szovjet titkos ügynökökkel, de tagadta, hogy valaha is az admiralitásról származó, bizalmasnak minősített információt adott volna ki nekik. Természetesen azonnal kevésbé kényes pozícióba helyezték.

Rothschild 1940-ben csatlakozott a biztonsági szolgálathoz, és később ő ajánlotta, hogy helyezzék át Bluntot az MI5-hoz, de a háború végén visszatért a tudományos életbe. Amikor az MI5 1964-ben kihallgatta, „úgy érezte, létfontosságú, hogy minden lehetséges módon segítsen nekik”, és sikeresen tisztázta magát minden gyanú alól.

A háború előtt Peter Wilsont kinevezték a Sotheby árverezés-vezető igazgatójává, majd később az MI6-ben szolgált. Tommy Harris Chesterfield Gardens-beli otthonának rendszeres vendége volt. Ismerte Philbyt, Bluntot és Burgesst mind hivatalosan MI6-es tisztként, mind a magánéletben. Miként Blunt és Burgess, ő is homoszexuális volt. Kérdés, hogy sikerült-e beszervezniük a szovjeteknek.

Az a személy, aki úgy tűnt, ezeknek az eseményeknek a középpontjában állt, Tommy Harris, 1964 januárjában meghalt egy autóbalesetben. Mindez egy évvel azután történt, hogy Philby elmenekült Bejrútból, és három hónappal azelőtt, hogy Bluntot rávették volna, tegyen beismerő vallomást. Harris Hildát vitte haza Palmából, ahol tanúk szerint hevesen vitatkoztak egy étteremben, és mindketten nagy mennyiségű alkoholt fogyasztottak. Ahelyett, hogy hazafelé, Camp de Marba indult volna, Harris a sziget belseje felé kanyarodott, egy fazekasműhely felé, amelyet megbízott, hogy mázazza be az utóbbi

időben készült kerámiáit. Hirtelen elveszítette az uralmat új, erős Citroënje felett egy íves hídon a rosszhírű Lluchmayor Roadon. A kocsi lesodródott az útról, és egy mandulafának csapódott, Harris rögtön meghalt. Hilda csodálatos módon kisebb sérülésekkel megúszta. Diszkrét, de szükségszerűen felületes nyomozás következett, azonban nem találtak idegenkezűségre utaló nyomot. Úgy tűnik, baleset történt. Mindazonáltal nem mindenki gondolta így, és több titkosszolgálati tiszt megjegyezte, hogy Harris a baleset előtt sok százszor hajtott végig a Lluchmayor Roadon. Bár az úton több kacskaringós kanyar van, a kocsi egy egyenes szakaszon sodródott ki. Elképzelhető, hogy egy ilyen gyakorlott vezető a tökéletesen egyenes úton veszítse el a kocsi fölött az uralmát? Vagy az alkohol és a családi vita miatt elveszítette az ítélőképességét?

A kevés titkosszolgálati tisztből, akiknek megadatott, hogy teljes mélységében ismerje az egész GARBO-történetet, legalább kettőről, Kim Philbyről és Anthony Bluntról kiderült, hogy magas rangú orosz kémek. Az is figyelemre méltó tény, hogy Tommy Harris, a zseni, aki kitalálta a hadműveletet, mikor és milyen körülmények között halt meg. Bár Hilda túlélte a balesetet, soha nem nyerte vissza teljesen az egészségét. A továbbiakban nem mert egyedül maradni, és nem sokkal később ő is elhunyt. Negyven évvel azután, hogy GARBO Venezuelába távozott, a résztvevők jó része vagy Moszkvába szökött, vagy meghalt. A rejtély ugyanolyan megoldatlan, mint annak előtte.

Függelék I.

Írta R. F. Hesketh ezredes,
a Brit Birodalom Érdemrendjének tulajdonosa

Az 1944 júniusában végrehajtandó FORTITUDE-hadműveletnek – a németek által elfoglalt Európa felszabadításának fedőtervének – a célja az volt, hogy meggyőzze az ellenséget arról, hogy a normandiai partraszállás csupán megtévesztés, és a fő támadás Pas-de-Calais térségében várható. A Bletchleyben dolgozó kódfejtőknek és a Brit Biztonsági Szolgálatnak, az MI5-nak köszönhetően nem maradt valódi német kém Angliában, aki elárulhatta volna valós szándékainkat. Valójában az Abwehr kizárólag az MI5 B1(a) ügyosztályának irányítása alatt működő kettős ügynökök jelentéseire támaszkodhatott. A műveletet T. A. Robertson ezredes vezette. Ő és csapata gondoskodott arról, hogy kitalált történeteinket az e célból gondosan kiépített csatornákon el tudjuk juttatni a német legfelsőbb parancsnokságra.

A SHAEF-et (Supreme Headquarters Allied Expeditionary Force, a Szövetséges Expedíciós Erők Főparancsnoksága) Noel Wild ezredes vezette, megtévesztéssel foglalkozó ügyosztályát Ops B-nek is nevezték, és két alosztályra oszlott. Az egyik Jervis Read parancsnoksága alatt állt, olyan jellegű, kézzel fogható megtévesztéssel foglalkozott, mint például az álcázás; a másikat általában csak speciális eszközök ügyosztályaként ismerték. Itt én irányítottam a munkát, és az ellenőrzött információszivárogtatás mindenféle formájával foglalkoztunk. Az események bebizonyították, hogy a hamis információk ellenséghez való juttatásának egyetlen következetesen hatékony módja a kettős ügynökök segítségével zajlott. Az elsődleges feladatunk ennek a csatornának fenntartása és táplálása volt. Úgy kellett egymásra építeni speciális eszközeinket, hogy bármikor alkalmazkodni tudjunk a változásokhoz. Mindvégig szoros kapcsolatban álltunk David Strangeways ezredessel, a 21. Hadseregcsoport megtévesztésért felelős vezetőjével. Ő biztosította, hogy ne legyen összeütközés a fedőterv és a hadművelet egésze között.

A FORTITUDE indulásakor egy MI5-os tiszt a B1(a) ügyosztályból segített a kettős ügynökökön keresztül eljuttatni a sztorit az ellenséghez. Itt kell elmondani, hogy minden kettős ügynöknek volt egy ügygazdája, aki az ügyeivel foglalkozott. Rendkívül szigorúan vették, hogy nem lehetett közvetlen kapcsolat a SHAEF megtévesztéssel foglalkozó személyzete és az ügynökök között. Minden esetben az ügygazda kereste fel a hivatalunkat a Norfolk House-ban, hogy információt kapjon, amit az ügynökén keresztül kellett továbbítani, aztán meg kellett róla bizonyosodnia, hogy megfelelően átment az üzenet.

Az első pillanattól fogva úgy gondolták, hogy valószínűleg GARBO lesz az egyik legjobb csatornánk. A többi kettős ügynöktől eltérően, GARBO magáévá tette a szövetségesek ügyét. Helyzetét nagyban megerősítette az 1944-ből származó német titkosszolgálati jelentések vizsgálata a háború után. Az Abwehr vezetői körében elért magas pozíciója miatt a FORTITUDE kommunikációjának jó része GARBÓn és ügygazdáján, Tommy Harrisen keresztül zajlott. A németek még a normandiai hídfőállás kiépítése után is hittek GARBÓnak. A háború utáni elemzés kimutatta, hogy a FORTITUDE-hadművelet idején nem kevesebb mint hatvankét üzenetét idézték a német főparancsnokság titkosszolgálati összefoglalóiban.

Ahogy az invázió időpontja közeledett, Eisenhower tábornokot megkérdezték, mikor kell azt a fontos üzenetet átküldeni, ami kifejezetten megerősíti, hogy a szövetségesek Normandiában indított támadása pusztán megtévesztés, és hogy a fő támadás fő iránya Pas-de-Calais lesz. A fedőtervnek ezt a részét egy látszólagos csapatösszevonás is támogatta Délkelet-Angliában. Eisenhower azt válaszolta, az első partraszállások után bármikor.

Megbízhatósága és az ellenséggel kapcsolatos viszonya miatt GARBÓt választották a feladatra, de az ügygazdája ragaszkodott ahhoz, hogy három napot várjanak, mielőtt elküldi az üzenetet. Kijelentette, ha a németeket meg lehet győzni, hogy a már mozgásban lévő csapataikat hívják vissza, akkor kevés esélyük lesz újból meggondolni magukat. Ennek értelmében GARBO kritikus szövegét csak a D+3. napon küldték el, mikor Berlin már engedélyezte a haderő azonnali nyugatra szállítását.

A D-nap haderejének partot érése után pár órával bizonyos német páncélos és gyalogos hadosztályok parancsot kaptak, hogy Pas-de-

Calais-től támadó ékként német ellentámadást indítsanak Normandiában. De június 10-én reggel 7:30-kor, egy nappal GARBO rádióüzenete után von Rundstedt tábornagy visszavonta a parancsot, visszarendelte ezeket a csapatokat Pas-de-Calais-be, és azok ott is maradtak. Valójában nagyobb német haderő volt még abban a térségben június végén, mint amennyi a D-napon.

Mikor véget ért a háború, úgy döntöttem, kiderítem, vajon GARBO üzenete hozzájárult-e a visszavonó parancs kiadásához. Fontos volt, hogy ne késlekedjünk, mivel közeledett a háborús bűnösök perének tárgyalása, és a késlekedés azt jelenthette, hogy a legjobb tanúk némelyikét már nem tudjuk kihallgatni.

Engedélyért folyamodtam, és meg is kaptam, hogy kihallgassam von Rundstedtet és vezérkari főnökét, Blumentritt vezérezredest, akit akkor a Walesben, Bridgend közelében lévő hadifogolytáborban tartottak. A fivéremet, Cuthbertet vittem magammal (ő azóta meghalt), aki velünk dolgozott a SHAEF-ban, és jobban tudott németül, mint én.

Mikor megkérdeztük, miért adták ki a parancsot visszavonva a Pas-de-Calais-ból már útnak indult erősítést, mindketten tétovázás nélkül azt válaszolták, hogy az OKW-től (Oberkommando der Wehrmacht), a német haderő legfőbb parancsnokságáról kapták a parancsot. Ezért elintéztük, hogy a fivérem kihallgathassa Keitel és Jodl tábornagyokat, akik addigra már a nürnbergi tárgyalásra várakoztak. Eközben megtaláltam a lefoglalt ellenséges dokumentumok között, amelyeket Londonba vittünk, GARBO június 9-i üzenetét. Ezt a fivérem magával vitte. 1946. április 18-án a következő levelet kaptam tőle, amit teljes egészében idézek:

SZIGORÚAN TITKOS

BRIT HÁBORÚS BŰNÖKET VIZSGÁLÓ BIZOTTSÁG
1946. április 18.

Kedves Roger!
Tegnap este láttam Keitelt. Megerősítette, hogy az 1. SS Páncélos Hadosztály megállítása az OKW döntése volt, mivel nagyon idegesek és tanácstalanok voltak, hogy el kell-e hagyniuk P-de-C-t. Akárhogyan is igyekezett, nem tudta felidézni az esetet, vagy nem akarta biztosra mondani, hogy mi volt az oka. Szerinte ez talán a behajózó műveletek déli partokon végzett légi felderítésének eredményéből, esetleg valami más haditengerészeti információból, vagy a Luftwaffétól származó jelentésből fakadhatott. Ám mikor meglátta az RSHA (Reichssicherheitshauptamt), a

birodalmi biztonsági főnökség kérdéses jelentését, azt mondta: „nos, akkor megvan a válasz”. Végigolvasta a szöveget, és elmagyarázta, hogy minden bizonnyal Krummacher írta, pontosan kitűnik belőle, hogyan értékelte a helyzetet az OKW az adott a pillanatban. Nagy valószínűséggel a kérdéses RSHA-jelentés váltotta ki a csapatok visszavonását. Hozzátette: „Ez az üzenet bebizonyítja maguknak, hogy amit az abban az időben fennálló dilemmánkról mondtam magának, helytálló.” Később azt is mondta: „99 százalékig biztosra veheti, hogy e miatt az üzenet miatt vonták vissza a parancsot.”

Ma reggel sikerült hozzáférnem az OKW háborús naplójához, és mellékelem a kivonatot belőle, ami téged érdekelhet. A többi egy lista azokról a dolgokról, amiket nemrég küldtek Londonba, az egyik első a háborús napló, amit megpróbálok megszerezni, mikor visszatérek, mivel lefedi az egész 1944-es évet.

Holnap Regensburgba megyek, és ide hétfőn jövök csak vissza, hogy felvegyem azt a Keitel által ígért feljegyzést. Megegyeztünk, hogy kiegészíti azzal, amit tegnap mondott. Aztán remélem, kedden elkapok egy Londonba induló gépet.

Szeretettel Cuthbert

Nem meglepő, hogy GARBO kódneve gyakorlatilag minden stratégiai megtévesztéssel foglalkozó kéziratban megtalálható. Működését jól dokumentálják olyan könyvek, mint J. C. Masterman: *The Double Cross System in the War of 1939-1945.* Bár a háború utolsó szakaszában az MI5-os közvetítőkön keresztül dolgoztam GARBÓval, soha nem tudtam, ki ő valójában, és egészen 1985 májusáig nem is találkoztam vele személyesen, mikor külföldről Angliába jőve hirtelen kiemelkedett a maga keltette homályból. Pár nappal a D-napi partraszállás negyvenedik évfordulója előtt meghívtak, hogy vegyek részt egy magánfogadáson a Különleges Erők Klubjában, Londonban, ahol GARBO, aki valódi nevén, Juan Pujolként mutatkozott be, újból találkozott háborús MI5-os kollégáival. Az elmúlt években egyikünk sem látta. Érzelemteli találkozás volt, amit soha nem felejtek.

Függelék II.

GARBO ügynökei

GARBO közvetlen kapcsolata 1 – más néven: J(1) vagy KÉZBESÍTŐ

NEVE: Ismeretlen.
ÁLLAMPOLGÁRSÁGA: Feltehetőleg brit.
FOGLALKOZÁSA: Az Egyesült Királyság és Portugália között közlekedő egyik repülőjárat alkalmazottja. (Megjegyzés: a szolgáltatás rendszerességéből úgy tűnik, hogy a tényleges levélkézbesítők a KLM alkalmazottai voltak inkább, mint a BOAC-é.)
LAKCÍME: Ismeretlen.
BESZERVEZÉSÉNEK IDŐPONTJA: 1941. július 15. előtt.

A korai információk alapján úgy tűnik, hogy ez a szereplő felettébb készséges, aki kihasználva a transzkontinentális repülőtársaságnál betöltött foglalkozása előnyeit, megkönnyítette a levelek továbbítását Portugáliába anélkül, hogy azokat cenzúrázták volna. Úgy állították be, mint aki csak akkor képes megnyugtatni a lelkiismeretét, ha úgy tudja, hogy a leveleket politikai menekültek küldik, de közben a pénz is fontos neki.

Bár soha nem azonosították SMITH JONESszal, azzal a személlyel, aki GARBO (és feltehetőleg más angliai szereplők) számára felvette a bejövő leveleket, a németek folyamatosan KÉZBESÍTŐ SMITHként hivatkoztak rá.

Nem volt szerencsés, hogy a németek úgy hitték, hogy a kézbesítő személyesen továbbítja a levelezést Portugáliába és vissza, mert attól tartottunk, megkérik, lépjen kapcsolatba velük. Ezért igyekeztünk azt a benyomást kelteni, hogy csak egyszer tette meg az utat a repülőgép személyzetének tagjaként, és a későbbiekben különböző barátait használta ebben az ügyben, meg a másikban, a csempészésben is.

Mivel a repülőgépek személyzetét a sajtó folyamatosan a

csempészéssel összefüggésben emlegette (főként a Portugáliában beszerzett és Angliában eladott órák csempészéséről volt szó), érthető, hogy a németek könnyen elhitték, hogy másféle tevékenységgel is foglalkoznak.

Ahogy múlt az idő, a kézbesítő egyre sötétebb ügyletekbe keveredett: Portugáliában adta el az Egyesült Királyságban elkövetett rablásokból származó Bank of England bankjegyeket, amelyeket Lisszabonban más Bank of England bankjegyekre cseréltek. Így, ha az Egyesült Királyságban hozták forgalomba, már nem lehetett a rabláshoz kötni őket.

Miután nyilvánvaló lett, hogy ilyen veszélyes ügybe keveredett, a kézbesítő egy sereg jól szituált brit egyént is felhasznált Portugáliában, és legalábbis az egyikük közvetlen kapcsolatban állt egy olyan személlyel, aki vagy az SIS alkalmazásában állt, vagy informátorként dolgozott nekik.

Olyan eszközökkel, amelyeket soha nem részleteztek, a kézbesítő felfedezte, hogy az egyik fedett cím, amire GARBO leveleket küld Lisszabonban, egy német fedőcím, amit a britek megpróbáltak lenyomozni Lisszabonban.

Miután az értékes információ a birtokába jutott, és rájött, hogy GARBO német ügynök, nem pedig menekült, úgy döntött, megzsarolja. Mi értesítettük a németeket erről a helyzetről. Ők ezt inkább szerencsének, mint rossz hírnek tekintették, és rögtön felhatalmazták GARBÓt, hogy fizesse ki a kézbesítőnek a 2000 fontot, amit a hallgatásáért kért. A németek úgy gondolták, hogy miután a kézbesítő elfogadta a zsarolásért kialkudott pénzt, már semmiképpen sem buktathatja le GARBÓt.

Bár a KÉZBESÍTŐt soha nem lehetett rávenni, hogy a hazája ellen irányuló katonai jellegű információkat adjon át a németeknek, önvédelemből mégis olyan kémelhárítási információkat nyújtott GARBÓnak, ami lehetővé tette, hogy kijátssza a Brit Titkosszolgálat éberségét, mikor a vége felé a németek rájöttek, hogy a britek tudatában vannak tevékenységének és azonosították személyét.

GARBO közvetlen kapcsolata 2 – más néven: (2) vagy GARBO REPÜLŐS BARÁTJA

NEVE: Ismeretlen.
ÁLLAMPOLGÁRSÁGA: Brit.
FOGLALKOZÁSA: A Brit Királyi Légierő tisztje
LAKCÍME: Brit Overseas Club, London, és a Bentley Kolostor, a Vadászgép Különítmény Főhadiszállása.
BESZERVEZÉSÉNEK IDŐPONTJA: Tudtán kívül szerepelt informátorként 1942. április 12-től.

GARBO első valós információja, amit megérkezése után az Egyesült Királyságból küldött, a Hyde Parkban végzett rakétatesztekről szóló jelentés volt, amit ettől a kapcsolatától tudott meg. Bizonyos időközönként rá hivatkozott, és GARBO gyakran rajta keresztül erősített meg bizonyos információkat.

GARBO közvetlen kapcsolata 3 – más néven: J(3) vagy GARBO BARÁTJA A HÍRKÖZLÉSI MINISZTÉRIUMBAN

NEVE: Ismeretlen. (Az üzenetforgalom gondos vizsgálatával és W. B. MCCANN mozgásának ellenőrzésével, aki spanyolországi tartózkodása idején a hírközlési minisztérium spanyol szekciójának feje volt, a németek levonhatták volna azt a következtetést, hogy J(3) és McCANN ugyanaz a személy.)
ÁLLAMPOLGÁRSÁGA: Brit.
FOGLALKOZÁSA: A Hírközlési Minisztérium spanyol részlegének magas rangú tisztviselője. LAKCÍME: Ismeretlen. (Madridban megadott lakcíme a Palace Hotel.)
BESZERVEZÉSÉNEK IDŐPONTJA: GARBÓval való kapcsolatának első említése: 1942. május 16.

Ez a szereplő minden bizonnyal GARBO legfontosabb kapcsolata. Egyre több dolgot árult el, mivel egyre jobban megszerette és a bizalmába fogadta GARBÓt. GARBO eleinte részidős alkalmazottként dolgozott a minisztériumban J(3) ajánlására, és nem sokkal a D-nap előtt átküldött, fontos megtévesztő anyagok jó része ebből a forrásból

származott. McCANNt bizalmasan értesítették GARBO működéséről, és informálták, hogy a GARBO-művelet egyik kitalált karakterét az ő személye köré építették föl.

GARBO közvetlen kapcsolata 4 – más néven: J(4) vagy CENZOR A HÍRKÖZLÉSI MINISZTÉRIUMBAN

NEVE: Ismeretlen.
ÁLLAMPOLGÁRSÁGA: Brit.
FOGLALKOZÁSA: A Hírközlési Minisztérium alkalmazottja.
LAKCÍME: Ismeretlen.
BESZERVEZÉSÉNEK IDŐPONTJA: GARBO kapcsolataként először 1943. április 10-én említik.

Ezt a szereplőt elsődlegesen azért alkották, hogy a megtévesztő anyagok forrása legyen. Úgy tervezték, hogy ez a forrás végül ellátja GARBÓt a sajtócenzoroknak kiadott „TILOS" és „MEHET" feliratú anyagokkal. Így, ha jelzi, hogy a sajtónak „TILOS" egy bizonyos területet említenie, az ellenség úgy gondolja majd, hogy valószínűleg ez a terület lesz a hadműveletek célterülete.

E terv végrehajtására elhitették a németekkel, hogy a cenzor bemutatkozott GARBÓnak a minisztériumban. Később megismerkedtek, majd felfedte GARBÓnak baloldali szimpátiáit, és azt, hogy a Brit Kommunista Pártnak is átad bizonyos információkat. Történetesen abban az időben a sajtó felvetette, hogy bizonyos titkos információk eljutottak Mr. (Manny) Shinwellhez (parlamenti képviselő) egy meg nem nevezett valaki által, aki a Hírközlési Minisztérium alkalmazásában állt. Még a Házban is foglalkoztak a kérdéssel. A cenzor magára vállalta a kiszivárogtató szerepét, és mondta GARBÓnak, hogy húzza meg magát, mivel a kérdés túl nagy publicitást kapott. Felajánlotta, hogy segít a spanyol „vörösöknek" is, ha GARBO hajlandó paravánként működni.

Bár a figurát ezekből az elemekből építették föl, nem találták szükségesnek, hogy komoly szerepet osszanak rá az OVERLORD fedősztorijának végrehajtásában, úgyhogy 1944 márciusa után hagyták, hogy a cenzor egyre jelentéktelenebb figura legyen a képben.

GARBO közvetlen kapcsolata 5 – más néven: J(5) vagy A HADÜGYMINISZTÉRIUM TITKÁRNŐJE

NEVE: Ismeretlen
ÁLLAMPOLGÁRSÁGA: Brit.
FOGLALKOZÁSA: A Hadügyminisztérium titkárságának titkárnője. Ennél pontosabban sose írták le a munkakörét.
LAKCÍME: Ismeretlen.
BESZERVEZÉSÉNEK IDŐPONTJA: 1943. szeptember 4-én hivatkoztak rá először.

Ezt a figurát GARBO leginkább azért alkotta meg, hogy előnyösebb képet alakítson ki magáról. Azt tervezte, hogy a titkárnő a végső megtévesztési tervben fontos szerepet kap majd. Úgy építettük fel a figurát, hogy viszonylag magas szintű, általános jellegű információkat közöltünk általa.

A magánéletben szerelmes volt GARBÓba.

GARBÓt felhatalmazták a németek, hogy olyan nagylelkűen költse rá a pénzt, amennyire csak akarja, mert abban bíztak, hogy így még több értékes információt tud kihúzni belőle. Ő látta el GARBÓt az 1943-as moszkvai konferenciáról szóló információkkal. Ezek az értesülések a Brit Katonai Misszió vezetőségének titkárnőjeként dolgozó kolléganőjétől származtak.

A forrás bizonyos mennyiségű, komoly színvonalú csirketápot{5} adott a brit szolgálat fontos vezetőinek mozgásáról. A PLAN BODYGUARD kivitelezéséhez használták.

1944 tavaszán a németek nagyon aggódtak a várható támadás miatt, és a britek május elejéig arra használták J(5)-öt, hogy megnyugtassák őket, nem kell azonnali inváziótól tartani. Bár ez az adott időpontban megerősíthette volna az informátor megbízhatóságát, a művelet nem érte el célját, mivel a németek válaszképpen figyelmeztették GARBÓt, hogy nem kellene túlzottan adni a nő szavára, mivel kormányhivatalokban bevett gyakorlat, hogy félrevezetik az alacsonyabb rangú beosztottakat, mert ha ismernék a valódi tényeket, akkor azokat szivárogtatnák ki.

A titkárnőt közvetlenül a D-nap után is felhasználták, hogy növeljék a FUSAG hitelét. Ő erősítette meg, hogy hetvenöt hadosztály állomásozott az Egyesült Királyságban a normandiai partraszállás előtt, mikor a valóságban kevesebb mint ötven volt.

Alakját később hagyták elhalványulni, azt színlelve, hogy GARBO a németektől kapott figyelmeztetés után nem tartja bölcs dolognak, hogy továbbra is a tőle kapott információkra támaszkodjon.

Ügynök 1 – más néven:
A PORTUGÁL KERESKEDELMI UTAZÓ

NEVE: CARVALHO
ÁLLAMPOLGÁRSÁGA: Portugál.
FOGLALKOZÁSA: Kereskedelmi utazó.
LAKCÍME: Newport, Men.
BESZERVEZÉSÉNEK IDŐPONTJA: 1941. augusztus 17.

Ezt a figurát GARBO még Portugáliában találta ki. Bár Newportban lakott, jelentéseinek többségét Devon és Cornwall megyékből küldte. Karrierje során meglehetősen színtelen figura volt és maradt. Rendszeresen, de nem nagy lelkesedéssel dolgozott, feltehetőleg véletlenszerűen csipegette föl az üzleti útjain hallott, főként a repülőterekkel és a katonai táborokkal kapcsolatos információkat.

Végül kapott láthatatlan tintát és egy fedett címet Lisszabonban, ahova közvetlenül jelentett, ám a kommunikáció továbbra is GARBÓn keresztül zajlott. A leveleket GARBÓék irodájának egyik tagja készítette.

Mivel senki sem volt az irodában, aki folyékonyan tudott volna portugálul, úgy döntöttünk, hogy franciául fogunk írni. A németek elfogadták, hogy az ügynök portugál létére folyékonyan beszél franciául, és azt az indokot, hogy mivel sok belga és francia élt a lakóhelye környékén, érdemesebb franciául levelezni. Ha a brit cenzor felfedezné a levelet, minden kétséget kizáróan a fenti két kolónia tagjai között keresnék a szerzőt, és nem valószínű, hogy gyanítanák, hogy az ügynök portugál.

Ezt az ügynököt kereskedőnek álcázva küldték Észak-Írországba,

annak az ügynöknek a helyére, akit eredetileg oda akartak küldeni. Ő volt a STARKEY-hadművelet támogatására használt egyik elsődleges forrás abban az időszakban, ő felügyelte Southampton térségét.

Rájöttünk, hogy bár szükség volt rá abban a műveletben, de jelenléte Délnyugat-Angliában nem lenne kívánatos az OVERLORD-hadművelet idején, mivel túl sok mindent láthatna Angliának ezen a részén. Ezért úgy döntöttünk, hogy az egyik levelét szűrje ki a cenzor a STARKEY-hadművelet alatt. Ennek következtében számos belgát letartóztattak a southamptoni körzetben, és az összes nem helyi lakost, beleértve az ügynököt is, felszólították, hogy távozzon.

Bár nem leplezték le az ügynököt, az incidens komolyan megrengette a belé vetett bizalmat, és mikor GARBO rájött, hogy az ügynök képtelen túltenni magát a történteken, pár hónappal később úgy döntött, hogy kifizeti és hagyja, hogy kilépjen a szolgálattól.

Ügynök 2 – más néven: A SVÁJCI ÜZLETEMBER

NEVE: William Maximilian GERBERS
ÁLLAMPOLGÁRSÁGA: Brit (német-svájci ősökkel).
FOGLALKOZÁSA: Ismeretlen.
LAKCÍME: Bootle, Liverpool.
BESZERVEZÉSÉNEK IDŐPONTJA: 1941. augusztus 17. előtt.

Ezt az ügynököt GARBO még akkor alkotta meg, amikor Lisszabonban dolgozott. Talán ő volt az egyik legszínesebb egyéniség a szervezetben, bár sajnálatosan korán elérte a vég. Nemcsak a máltai konvojról szóló jelentés fűződik hozzá, hanem számos más, viszonylag magas szintű haditengerészettel összefüggő információ is, amelyeket GARBO Angliába érkezése után küldtek a németeknek. Mindaddig jól dolgozott, amíg el nem kezdődtek a TORCH-hadművelet előkészületei, és akkor az admiralitás rádöbbent, hogy jelenléte Liverpoolban felettébb nemkívánatos. Ezért jelentették az ügynökről, hogy megbetegedett, és meg kell operálni, mert nagy valószínűséggel rákos. Három hónap telt el, mialatt kapta a fizetését, bár betegsége miatt nem tudott semmiféle információt továbbítani.

Mikor GARBO 1942 novemberében Liverpoolba látogatott, kiderült, hogy az ügynök 1942. november 19-én meghalt, és kérésünkre betettek egy gyászjelentést a Liverpool Daily Postba, hogy bizonyítékul szolgáljon a németeknek.

Ügynök 2 alá rendelt ügynök 1 – más néven: 2(1) vagy AZ ÖZVEGY

NEVE: Mrs. William Maximillian GERBERS.
ÁLLAMPOLGÁRSÁGA: Brit.
FOGLALKOZÁSA: Háztartásbeli.
LAKCÍME: Bootle, Liverpool.
BESZERVEZÉSÉNEK IDŐPONTJA: 1943. április 10. előtt

Férje, Ügynök 2, halálát követően nagyon nehéz anyagi helyzetben találta magát, és kijelentette, hogy bármiben kész segíteni GARBÓnak, ha alkalmazza őt. Bár GARBO rájött, hogy a nő társadalmi helyzete miatt nem lehet igazán hatékony kém, mégis úgy döntött, nem hagyja magára egykori társa hűséges feleségét. Bölcs dolognak tűnt felvenni az asszonyt háztartásvezetőnek, mivel tökéletesen meg lehet benne bízni, és így csökkent az esélye annak, hogy GARBO lelepleződik. Egy-két hozzá kapcsolódó alacsony színvonalú jelentést küldtünk, de olyan rosszak voltak, hogy GARBO úgy döntött, nem továbbítja a többi jelentést.

Mindazonáltal nagyon hasznos szerepet játszott a szervezetben. Mikor a rádióforgalom élénkebb lett, segített GARBÓnak megfejteni az üzeneteket, és később ő tartotta a kapcsolatot az ügynökök között és végül közvetítőként GARBO és Mrs. GARBO, GARBO és Ügynök 3, valamint Ügynök 3 és a kódoló között, miután GARBO illegalitásba vonult.

Ügynök 3 – más néven: A VENEZUELAI

NEVE: Ismeretlen. (A németekhez írt leveleit PEDRO néven írta alá)

ÁLLAMPOLGÁRSÁGA: Venezuelai.
FOGLALKOZÁSA: Magánzó.
LAKCÍME: Glasgow.
BESZERVEZÉSÉNEK IDŐPONTJA: 1941. október 7. előtt.

Ő a harmadik, egyben utolsó ügynök, akit GARBO lisszaboni tartózkodása idején szervezett be. A venezuelai a Glasgow-i Egyetemen tanult, és a háború kitörésekor még az Egyesült Királyságban tartózkodott. Bár soha nem derült ki, miből él, azt a benyomást keltették, hogy minden hájjal megkent ember. A családjának birtokai vannak Venezuelában, az egyik Comunában, a másik Caracasban. GARBO kezdettől fogva preferálta ezt az ügynököt, és mivel a legrégebbi túlélő volt a hálózatban, miután megszabadultak az 1-es és 2-es Ügynöktől, természetes volt, hogy végül ő lett GARBO hálózatának vezetőhelyettese.

Ő kapott először láthatatlan tintát, hogy közvetlenül írhasson a németeknek, akik e célból fedőcímmel látták el Lisszabonban. A levelek ebben az irodánkban készültek. Angol nyelven születtek, ugyanis közölték a németekkel, hogy A VENEZUELAI ugyanolyan jól beszél angolul, mint az anyanyelvén, a spanyolon, ha nem jobban, mivel évek óta távol él az otthonától. Az üzenetei egészében véve magasabb színvonalúak voltak, mint bármelyik másik ügynöké a hálózat történetének első két évében.

GARBO első letartóztatása után 1944-ben, az egész szervezetet ez az ügynök irányította, és a németek kezdtek úgy tekinteni rá, hogy adott esetben helyettesítheti a hálózat fejét. Azért adtuk át a hálózatot ennek az ügynöknek, és azért testáltuk át rá GARBO feladatkörét, hogy a szervezetet az irodán keresztül lehessen működtetni anélkül, hogy GARBO személyiségét közbeiktatnánk. Így aztán a folyamatban lévő ügy utolsó hónapjaiban az iroda közvetlen kommunikációt folytatott a Német Titkosszolgálattal, és csak olyan tisztviselőket használt a részlegről, akik angolul kommunikáltak a hivatali épületünkbe telepített rádióadó segítségével.

Ügynök 3 alá rendelt ügynök 1 – más néven: 3(1) vagy A BRIT KIRÁLYI LÉGIERŐ ALTISZTJE

NEVE: Ismeretlen.
ÁLLAMPOLGÁRSÁGA: Brit.
FOGLALKOZÁSA: A Brit Királyi Légierő altisztje.
LAKCÍME: Glasgow.
BESZERVEZÉSÉNEK IDŐPONTJA: Először említik kapcsolatát Ügynök 3-mal 1943. február 3-án.

Ezt az embert iszákos szerencsejátékosként személyesítették meg, aki Ügynök 3-mal létesített kapcsolatot, elhitetve vele, hogy némi anyagi támogatásért cserébe bizalmas információkat tudhat meg. Ezen a forráson keresztül szereztünk egy repülőgép-felismerő kézikönyvet, ami jelentősen segítette az eset felépítését. Ezt a szereplőt használtuk arra, hogy demonstráljuk a németeknek GARBO és Ügynök 3 tökéletes megvesztegethetetlenségét. Mikor a lehetőség először felmerült, hogy megszerezzük ezt a könyvet, GARBO elhatározta, hogy az üzlet megkötése előtt konzultál a németekkel, és kiszedi belőlük, mi az az összeg, amit ez az információ érhet. Azt mondták, 100 fontig mehet el. Mikor alkura került a sor 3(1)-gyel, Ügynök 3 felfedezte, hogy ez az ember pénzügyi téren nagyon korlátolt felfogású, és így csupán 3 fontért sikerült hozzájutnia a könyvhöz. A németek úgy értékelték az esetet, hogy GARBO és Ügynök 3 becsületes volt: bár 100 fontos pénzügyi keretet kaptak, nem használták ki, mikor 3 fontért is meg tudják venni, amit a németek nagyra értékeltek. Ezt a szereplőt is hagyták elhalványulni 1944 szeptemberében.

Ügynök 3 alá rendelt ügynök 2 – más néven: 3(2) vagy HADNAGY A 49. HADOSZTÁLYBÓL

NEVE: Ismeretlen.
ÁLLAMPOLGÁRSÁGA: Brit.
FOGLALKOZÁSA: Hadnagy a 49. Brit Gyalogos Hadosztályban.
LAKCÍME: Ismeretlen.
BESZERVEZÉSÉNEK IDŐPONTJA: Először 1943. október 1-jén említették, hogy kapcsolatban áll Ügynök 3-mal.

Ügynök 3 lépett Glasgow-ból Londonba jövet, a vonatút alkalmával kapcsolatba ezzel a felettébb beszédes hadnaggyal. A kapcsolatot kezdetben az Ügynök 3 Troon környékén tett megfigyeléseiről szóló jelentések megerősítésére és magyarázatára használták. Az ügynök itt a 49. hadosztály egyik dandárjával volt kiképzésen.

Ezen a forráson keresztül sejtettük a TINDALL-hadműveletet támogatandó, hogy a hegyvidéki hadviselésre kiképzett 49. hadosztály támadó hadosztály lenne a Norvégia elleni invázióban. Így, mikor a TORCH-hadművelet előkészületei jócskán előrehaladtak, ez a kapcsolat jelentette a németeknek, hogy csatlakozik a hadosztályához, miközben visszatért Skóciába. A TORCH-hadműveletben részt vevő nagyszámú haderő valójában elhagyta a Clyde-ot, és mikor bizonyossá vált, hogy a 49. hadosztály nem szállt hajóra, fenn tudtuk tartani a Norvégia ellen készülő támadás látszatát, és nem lepleződött le, hogy ez a TORCH-hadművelet fedőterve.

Ez a forrás innentől kezdve nagyon csekély szerepet játszott. 1944. szeptember végén, miután a 49. hadosztály bekapcsolódott a hadműveletekbe Franciaországban, és a németek azonosították, alkalmunk nyílt rá, hogy Ügynök 3-on keresztül megint kapcsolatba lépjünk vele. A tiszt, aki már addigra rangban előlépett, elmesélte az ügynöknek a Csatorna másik partján átélt kalandjait, és hadosztályának útját Franciaországon keresztül. Ezt továbbítottuk a németeknek, akik – mivel ejtettek foglyokat – abban a helyzetben voltak, hogy megbizonyosodhattak az információ pontosságáról.

Ügynök 3 alá beosztott Ügynök 3 – más néven: Ügynök 3(3)

NEVE: Ismeretlen.
ÁLLAMPOLGÁRSÁGA: Görög.
FOGLALKOZÁSA: Tengerész.
LAKCÍME: Glasgow.
BESZERVEZÉSÉNEK IDŐPONTJA: 1943. december 19.

Mikor kiépült az ÉSZAKI FORTITUDE és a DÉLI FORTITUDE megvalósítását biztosító hálózat – bár az OVERLORD-hadművelet

fedőtervei akkor még nem voltak részletesen kidolgozva –, egyértelmű lett, hogy GARBO legalább két ügynökének Skóciában kéne tevékenykednie: egyiknek a nyugati parton, a másiknak a keletin.

Ügynök 5, aki egyszer dolgozott Ügynök 3-mal Skóciában, pár hónappal korábban elment Kanadába, hogy újabb alhálózatot építsen GARBÓnak. Ezért Ügynök 5-öt helyettesítendő megalkották ezt az új szereplőt.

Görög tengerész és kereskedő volt, aki a *Bristol City* nevű hajón dolgozott, de azt 1941 májusában megtorpedózták a németek. Ennek következtében döntött úgy, hogy dezertál a kereskedelmi flottától. Mielőtt beszerveztük, alkalmi munkákból tartotta el magát, és időnként kölcsönkért a barátaitól, köztük a mi Ügynök 3-unktól.

Beszervezése nehéz volt, mivel erős kommunista szimpátiákkal rendelkezett. Ettől eltekintve ideálisan megfelelt.

Ezért úgy döntöttek, hogy idegen zászló alatt szervezik be. Ügynök 3, amikor megkörnyékezte, azt állította magáról, hogy orosz ügynök, és azzal érvelt, mivel az oroszok képtelenek a második fronttal kapcsolatos információhoz jutni az angolszászoktól, ezért szükségesnek tartják, hogy saját hadműveleteik sikerének érdekében megpróbáljanak annyit felfedni a britek terveiből, amennyit csak lehet. Az eszközök nem számítanak. Jó fizetést ígértek neki, és ugyanakkor biztosították, hogy a szövetségesek ügyét szolgálja. Miután elfogadta, figyelmeztették, hogy egy elejtett megjegyzés is komoly komplikációkhoz vezethet a brit és az orosz kormány között, és ha fecseg, keresztet vethet az életére.

Működése első pár hónapjában Ügynök 3 közelében maradt. Közösen készítették a jelentéseket. Így le tudtuk csökkenteni az átküldött információ mennyiségét, míg meg nem valósítottuk az ÉSZAKI FORTITUDE-ot. Aztán felbomlott a párosuk, és 3(3) átköltözött Skócia keleti partjaihoz.

A D-nap után már nem vettük hasznát, és így egyre gyengébb jelentéseket küldtünk a nevében. 1944 novemberében jelezte Ügynök 3-nak, hogy szeretne visszavonulni. GARBO már tett megjegyzést jelentéseinek egyre romló színvonalára, és kifejezte, hogy a legszívesebben megszabadulna tőle. Ezért nagy megelégedésére szolgált, hogy a visszavonulás ötlete az ügynökben merült fel.

Időközben Görögország felszabadult, és az ügynök úgy döntött, vissza akar térni a szülőföldjére, még akkor is, ha ez azzal jár, hogy

dezertőrként a brit hatóságok kezére adja magát, és kifizeti az ezért járó büntetést. Miután Ügynök 3 újból fenyegette az „oroszokkal”, ha bárkinek fecsegne a tevékenységéről illetően, mondták neki, valósítsa meg a tervét, és végkielégítés gyanánt adtak neki 100 fontot.

Büntetése a dezertálásért bírság és öt hét börtön lett, ami után alkalmazást nyert egy part menti hajón, majd elszegődött egy másik hajóra, a Földközi-tengerre. Azt tervezte, amint elérik szülőhazája első kikötőjét, újból megszökik.

Ügynök 4 – más néven: FRED

NEVE: FRED.
ÁLLAMPOLGÁRSÁGA: Gibraltári.
FOGLALKOZÁSA: Pincér.
LAKCÍME: Soho. Később, Whitelands Hotel (Gibraltarian Centre) Putney, míg ellenséges tevékenység következtében ki nem égett.
BESZERVEZÉSÉNEK IDŐPONTJA: 1942. május 27. előtt.

1942. május 27-én GARBO jelentette, hogy miután hosszú ideje foglalkozott ezzel az emberrel, és meggyőződött a lojalitásáról, úgy döntött, ügynökként alkalmazza.

Beszervezését elsődlegesen az indokolta, hogy biztosítsák Angliának azt a területét, ami iránt a németek a leginkább érdeklődtek. Azt is figyelembe vették, hogy a németek utasították GARBÓt, hogy építsen egy új hálózatot, és mivel hét hónap óta egyetlen ügynököt sem szervezett be személyesen, úgy gondolták, hogy esedékessé vált egy új ember beszervezése.

Miután három hónapig a keleti partok mentén tevékenykedett, az Ügynök 4 értesítette GARBÓt, hogy talált egy eladó rádióadót, amit a Sohóban fedezett fel, a feketepiacon. GARBO az ügynök segítségével megvette a rádiót, valamint beszervezte a rádióst.

1942-ben GARBO úgy döntött, hogy hasznos lehet, ha ez az ügynök az egyik West End-i szállodában dolgozik Londonban, mert ott valószínűleg össze tud csipegetni néhány hírt. Az ügynök ezért elment a munkaügyi minisztériumba, ahol legnagyobb csalódására, pincér

szakmája dacára egy kőfejtőbe utasították, feltételezve, hogy mint minden gibraltári ő is bizonyosan ért az alagútépítéshez. Egy útépítő céghez irányították, bár először azt hitte, hogy föld alatti gyárakat fognak építeni. Valójában a Chislehurst-barlangban dolgozott, ahol hatalmas fegyverraktárrá alakították át a barlangokat. Később fedezték fel, hogy a barlangok egy kis elektromos vasút révén összeköttetésben állnak a londoni metróhálózattal, és így innen el lehetett látni hadianyaggal a Londont védő repülőtereket.

Ügynök 4 a hotelszakmában dolgozó barátain keresztül szerzett GARBÓnak egy csomó, a fejlécükön vezető West End-i szállodák nevével ellátott írólapot, ami kitűnő álcának bizonyult GARBO légipostával küldött titkos leveleihez.

FRED tartotta a rádióssal a kapcsolatot, és 1943 márciusától maga is a működhetett a rádiós felügyelete alatt, így aztán később mód nyílhat a rendes rádiós helyettesítésére, ha valami balul ütne ki.

1943 januárja és szeptembere között GARBO üzeneteinek jó része a föld alatti építkezésekről szólt. Addigra érezni kezdtük a németek a Chislehurst-barlangokkal kapcsolatos reakcióiból, hogy a sztori nem túl jó, és úgy tűnt, veszélyes beleragadni a témába, viszont szerettük volna még legalább egy évig életben tartani, hogy fel tudjuk használni a második front megnyitásával kapcsolatos megtévesztési műveletekben. Ezért úgy döntöttünk, hogy eltávolítjuk az ügynököt a barlangbeli állásából. Ezt úgy értük el, hogy megismertettük valakivel a kantinban, akin keresztül végül munkát kapott a hadsereget ellátó üzlethálózatban, a NAAFI-ban. Ez nagyobb szabadságot biztosított számára, hogy egy kicsit több időt töltsön kedvenc helyén, a Sohóban. Hónapokig egyik NAAFI-kirendeltségből a másikba helyezték, ahonnan katonai jelentéseket küldött 1944 áprilisáig, amikor véget ért a DÉLI FORTITUDE megvalósításában játszott szerepe. Aztán a NAAFI megkérte, hogy írja alá a katonai titoktartási nyilatkozatot, hogy a zárt terület kantinjában is alkalmazni tudják. Így az egyik legfontosabb gyülekezési területre, a southamptoni kerületbe került. Ott fontos információkat gyűjtött, míg végül felfedezte a D-nap titkát, amit azzal, hogy otthagyta a tábort, sikerült GARBÓhoz eljuttatnia, aki át is küldte az ellenségnek, csak a németek túl későn fogadták ahhoz, hogy hasznát vegyék.

Miután dezertált a lezárt területről, az ügynök kétségtelenül

veszélybe került, de sikerült elkerülnie a letartóztatást, ugyanis Wales déli részén a hálózat egy másik tagja biztonságos búvóhelyet ajánlott fel neki.

Később hamis tengerészeti iratok segítségével sikerült stewardként elszegődnie egy hajóra, amelyikről megszökött, mikor kikötöttek Kanadában. Ott a Montrealban már beilleszkedett Ügynök 5 vette pártfogásába.

Addigra Ügynök 4 profi rádiós lett, és ezért megbízták a kanadai hálózat újabb rádióállomásának létrehozásával, amit időközben meg is tett.

Ügynök 4 alá rendelt ügynök 1 – más néven: 4(1) vagy A RÁDIÓS

NEVE: Ismeretlen.
ÁLLAMPOLGÁRSÁGA: Brit.
FOGLALKOZÁSA: Az EKCO gyár alkalmazásában álló rádióműszerész.
LAKCÍME: London.
BESZERVEZÉSÉNEK IDŐPONTJA: 1942. augusztus 28.

Ügynök 4 a 4(1)-en keresztül hallott az eladó rádióadóról. Mivel maga is erősen baloldali kötődésű volt, 4(1) gyorsan lecsapott az Ügynök 4 által ajánlott lehetőségre, hogy titokban egy spanyol köztársaságpártiakból álló szervezetnek dolgozhat. Azt hitte, hogy az Angliában száműzetésben élő spanyoloknak segít, hogy gyors és titkos kapcsolatot tartsanak fenn a spanyolországi földalatti mozgalommal. Jó fizetést kapott, 6 fontot hetenként, amit akkor is folyósítottak számára, ha nem volt adás. Hosszú működési ideje alatt, soha nem gyanakodott, hogy nem a spanyol menekülteknek dolgozik, jóllehet a hadműveletek idején érzékelhetően több lett a munkája. GARBO azzal magyarázta neki a hirtelen aktivitás okait, hogy a spanyol földalatti ellenállás a szövetségesek sikerein felbátorodva felkelésre készül. Bár a sztori nem volt túl meggyőző, a rádiós nem kérdezősködött. A nagy aktivitás idején több mint 100 fontot keresett havonta, és egyre nyilvánvalóbb lett, hogy inkább a pénzért csinálja, mintsem azért, hogy a szerencsétlen spanyol menekülteken segítsen. Az üzeneteket mindig sifrírozva kapta meg és

nem ismerte a tartalmukat. Ő építette azt a készüléket, amit később Ügynök 5 hálózata használt Kanadában. Azt mondták neki, hogy a mexikói spanyolok fogják használni, akik szintén rádiókapcsolatot akarnak létesíteni Londonnal és Madriddal.

Az is motiválta, hogy GARBO megígérte, az összes felszerelést megkapja ajándékba, ha véget ér a szolgálata.

Hogy a rádiós esetleges gyanakvását elaltassák, amikor a szövetségesek európai győzelme után a Spanyolországgal való kommunikáció hirtelen megszűnt, azt mondták neki, hogy a spanyol földalatti mozgalom a németek teljes vereségén felbuzdulva túl korán fedte fel magát, így vezetőiket és rádióállomásukat felszámolták a falangista rendőrök.

Ügynök 4 alá rendelt ügynök 2 – más néven: 4(2) vagy ŐR A CHISLEHURST-BARLANGBAN

NEVE: Ismeretlen.
ÁLLAMPOLGÁRSÁGA: Brit.
FOGLALKOZÁSA: Őr a Chislehurst-barlangban.
LAKCÍME: Ismeretlen.
BESZERVEZÉSÉNEK IDŐPONTJA: Először 1943. április 25-én jelentették, hogy kapcsolatban áll Ügynök 4-gyel.

A Chislehurst-barlang őre, ő felelt azért, hogy csak az engedéllyel rendelkező személyek léphessenek be a barlangraktár területére. Így ő látta el a barlangban történt eseményekkel kapcsolatos információkkal Ügynök 4-et, így annak nem kellett túl sok első kézből származó adatot továbbítani, ami elkerülhetetlen lett volna, ha módjában áll személyesen is megfigyelni a barlangban folyó munkálatokat. A barlangokról szóló információk mindig homályosak voltak, sose társították konkrétumokkal, így ez a kapcsolat hasznos célt szolgált. Miután Ügynök 4 elhagyta chislehursti munkahelyét, az őrrel való kapcsolata rendszertelenné vált, és 1944 szeptemberében GARBO értesítette a németeket, hogy gyakorlatilag megszűnt a kapcsolat.

Ügynök 4 alá beosztott ügynök 3 – más néven: 4(3) vagy AMERIKAI ALTISZT A HADTÁP SZOLGÁLATBAN

NEVE: Ismeretlen.
FOGLALKOZÁSA: Amerikai állampolgár. ÁLLAMPOLGÁRSÁGA: USA Hadseregének Hadtáp Szolgálata.
LAKCÍME: Katonai Zóna Főhadiszállása, London.
BESZERVEZÉSÉNEK IDŐPONTJA: Először 1943. november 5-én jelentették, hogy kapcsolatban áll Ügynök 4-gyel.

Ezt a szereplőt csupán azért alkották, hogy a megtévesztési művelet során segítsen jelenteni az amerikai alakulatok mozgását az Egyesült Királyság területén.

Az altiszt Ügynök 4-gyel (a gibraltárival) a Sohóban találkozott először, és spanyolnak hitte. Beszédbe elegyedtek a spanyol polgárháborúról, és kifejtette, hogy ő Francóval szimpatizál. Kihasználta a barátság előnyeit, és a spanyol nyelvet gyakorolta Ügynök 4-gyel. Nagyon britellenesnek mutatta magát, szívesen hencegett, és örömmel demonstrálta, hogy milyen jól informált az amerikai hadsereg alakulataival és műveleti terveivel kapcsolatban.

1943 decemberében alkalma nyílt egy Ügynök 4-gyel folytatott beszélgetésben megemlíteni, hogy a partra szálló járművek visszatérnek a Földközi-tengeri hadszíntérről. Ez az információ a legtitkosabb forrásból származott, amit az Algecirasban működő német megfigyelőkön keresztül kapott. Noha valós adat volt, nem okozott kárt, ha továbbították GARBO csatornáin keresztül, mivel már elvesztette jelentőségét, és különben is tudtak róla a németek. Az információ továbbítása után GARBO azt javasolta, ellenőriztessék Berlinnel, hogy megbizonyosodjanak, pontos-e vagy nem, és tudassák vele, mivel a válasz alapján képes lesz megbecsülni, mennyire érdemes támaszkodni az új kollaboránsra a jövőben. A németek, ahogyan sejthető volt, azt válaszolták, hogy az információ teljesen pontos, és mélyíteni kell a kapcsolatot. Így viszonylag könnyen sikerült beágyazni a megbízható informátorok közé. A továbbiakban főként az Egyesült Királyságban állomásozó amerikai erők felépítéséről jelentett az OVERLORD fedőtervével összhangban.

Ügynök 5
(Ügynök 3 fivére)

NEVE: Ismeretlen.
ÁLLAMPOLGÁRSÁGA: Venezuelai.
FOGLALKOZÁSA: Szabadfoglalkozású. Később kereskedelmi utazóként alkalmazták Torontóban.
LAKCÍME: Glasgow és később Toronto.
BESZERVEZÉSÉNEK IDŐPONTJA: 1942. június 24.

Először GARBO említette, mikor még Lisszabonban dolgozott. Azért alkotta meg, hogy kiderítse, a németek a Karib-tengeren töltik-e fel a tengeralattjáróikat. Ezért felajánlotta, hogy Ügynök 5 felállíthatna egy bázist a szülei birtoka közelében Venezuelában. Az ajánlatát elutasították. Később csaliként alkalmazta, hogy kihúzza a németekből, hogy érdekli-e őket egy észak-írországi ügynök. Végül 1942-ben szervezték be GARBO hálózatának aktív tagjaként.

Addigra a németeket nagyon érdekelte Wight szigete. Valójában nagyon nehéz volt – ha nem lehetetlen – ide kémet küldeni, de mi elhatároztuk, hogy eleget teszünk a németek kérésének, és elküldtük Ügynök 5-öt, hogy vizsgálja ki, mi zajlik ott. Hogy hihetőbben hangozzon, miként sikerült bejutnia a szigetre, ezt az ügynököt kalandvágyó fiatalembernek írtuk le, aki bármilyen kockázatot kész vállalni az ügy érdekében. Nagyon részletesen kidolgoztuk, hogyan jutott be a szigetre, illetve hosszan ecseteltük az ott átélt veszedelmes kalandjait.

Bár a történet nagy vonalakban követte az átlagos kémregények fordulatait, a németeknek tetszett a sztori, és attól kezdve komolyan vették az ügynököt.

Miután befejezte a veszélyes feladatot, Anglia és Wales déli partjai mentén túrázott, majd úgy döntött, valami új kalandra vágyik.

Ügynök 7 segítségével kiszökött Kanadába, és a GARBÓtól kapott instrukciókat követve megpróbált létrehozni egy alhálózatot. Ez sikerült neki, és augusztus 19-re már titkosírással írt levelet küldött egy, a németek által fönntartott lisszaboni fedett címre. Hogy elkerüljék a cenzúrát, Kanadából egy fedett skóciai címre küldte a leveleket, amit az

Ügynök 3 tartott fönn, mert úgy gondolta, a két ország között nem vizsgálják át a levélforgalmat, hogy van-e bennük titkosírással írt üzenet. A leveleket aztán Ügynök 3 adta át GARBÓnak, aki Lisszabonba továbbította futárszolgálatán keresztül. Ügynök 4 megérkezése után egy rádióállomást alapítottak Montrealban. Montreal és Madrid között 1945 februárjában kezdődött a rádiókommunikáció. Bár többször próbáltak kapcsolatot létesíteni Montreal és London között, ez sose járt sikerrel.

Ügynök 5 németekkel folytatott levelezésén túl minden, a szervezettel kapcsolatos anyag közvetlen levelezés útján zajlott GARBO és az ügynök között. GARBO havi jelentéseket küldött, összefoglalva a levelezésüket, és alkalmanként a tőle kapott eredeti levelek kivonatait is megküldte a németeknek, hogy színesítse a képet.

A tinta, amit a németekkel folytatott levelezéséhez használt (itt a titkosszolgálat kívánságára egy szót cenzúráztunk) tinta, amihez GARBÓnak nem volt előhívója. Ezért először el kellett küldeni a leveleket Lisszabonba, ahelyett hogy itt hívtuk volna elő őket, és a tartalmukat rádión továbbítottuk volna. GARBO természetesen birtokában volt a szolgálat által használt tinta előhívójának, aminek segítségével Ügynök 5 szokott vele levelezni.

Ügynök 5 alá rendelt ügynök 1 – más néven: 5(1) vagy AZ AMERIKAI KERESKEDELMI UTAZÓ

NEVE: CON.
ÁLLAMPOLGÁRSÁGA: Ismeretlen.
FOGLALKOZÁSA: Kereskedelmi utazó.
LAKCÍME: Buffalo, USA.
BESZERVEZÉSÉNEK IDŐPONTJA: 1945. január 5.

Ügynök 5 röviddel Montrealba érkezése után találkozott a fivérével, aki Buffalóban lakott, és rendszeresen járt Kanadába.

Először Ügynök 5 továbbította a tőle kapott információkat, majd 1945 januárjában rávette az unokatestvérét, hogy adja át neki a németeknek szánt kémjelentéseket. Ezek nagyon terjengősek voltak, GARBÓn keresztül jutottak a németekhez. A rengeteg részletet és lényegtelen információt tartalmazó üzenetek (az adatok nagy része más

formában már a sajtóban is megjelent), szerkesztetlenül mentek Madridból Berlinbe.

Az ügynök beszervezésekor azt tervezték, hogy a kanadai szervezet Németország összeomlása után a japánok felé folytathatná a dezinformációt, de a váratlan német összeomlás miatt erre végül nem került sor.

Ügynök 6 – más néven: DICK

NEVE: DICK.
ÁLLAMPOLGÁRSÁGA: Dél-afrikai.
FOGLALKOZÁSA: Szabadfoglalkozású. Kapcsolatban állt a Hírközlési Minisztériummal és más kormányzati szervekkel.
LAKCÍME: London és később Algír.
BESZERVEZÉSÉNEK IDŐPONTJA: 1942. augusztus 10.

Ügynök 6 meggyőződéses antikommunista, és ideológiai okokból dolgozott a németeknek. GARBO fontos posztot ígért neki az Új Világrendben a háború után. Ez az ügynök mutatta be J(3)-at GARBÓnak. Első osztályú nyelvész volt, intelligens és tehetséges. A németek beszervezése pillanatától fogva úgy tudták, hogy nem szeret Angliában élni. Maga ajánlkozott, hogy az első adandó alkalommal külföldre megy. Ő volt GARBO közvetítője a DREAM-terv során, és mielőtt elhagyta az Egyesült Királyságot, elintézte, hogy GARBO képes legyen egy barátja segítségével folytatni a munkát.

1942 októberében GARBO azt írta, hogy nagyon fontos szerepet szán ennek az ügynöknek. Később Ügynök 6-nak pár nappal a TORCH-hadművelet előtt sikerült besoroztatnia magát, és elmenni Észak-Afrikába. A hadügyminisztérium nyelvészeti képességei miatt alkalmazta.

Besorozása és az Egyesült Királyságból való távozása olyan gyorsan és váratlanul ment végbe, hogy GARBÓnak alig maradt ideje megtanítani a titkosírásra és ellátni a szükséges tintával, hogy képes legyen fenntartani a kapcsolatot GARBÓval egy londoni fedett cím segítségével, és katonai és haditengerészeti jelentéseket küldeni, miután

elhelyezkedett a Földközi-tenger térségében.

GARBÓnak nem volt előhívója ahhoz a tintához, amit az ilyen kommunikációhoz használni szoktak, ezért el kellett küldenie az eredeti levelet az egyik fedett címre Lisszabonba. A németek azt hitték, hogy kizárólag ők olvassák a látszat szerint az algériai cenzúrán gond nélkül átjutott anyagot.

Bár a postai bélyegzők szerint általában hat hét késéssel jutottak el hozzájuk a jelentések, ők ennek ellenére el voltak ragadtatva az új ügynöküktől. Az ügynök felépítésének időszakában nagyon pontos információkat lehetett továbbítani a németeknek, ugyanis már minden hír elavult, mire megkapták.

Felmerült, hogy a németek előhívót küldjenek GARBÓnak, hogy a levelek tartalmát át tudja küldeni nekik rádión keresztül Londonból. Erre vélhetőleg azért nem került sor, mert a tinta előhívása kissé bonyolult, és talán féltek, hogy GARBO nem lesz képes sikeresen előhívni a leveleket.

Mikor a németek már elfogadták az ügynököt, sajnos komoly szerencsétlenség történt. A londoni irodában az a személy, aki ennek a kitalált ügynöknek a nevében írnokként működött, skóciai szabadságáról visszatéve repülőgép-szerencsétlenség áldozata lett és meghalt. Nem volt tanácsos vállalni a kockázatot, hogy utánozzák a kézírását, ezért úgy döntöttek, hogy lezárják az ügyet.

GARBO jelentette, hogy az ügynök londoni szeretőjétől megtudta, hogy szerelme Algírban meghalt egy balesetben. Rajta keresztül GARBO arról is értesült, hogy az ügynök halála után nem fedeztek fel a kémtevékenységére utaló semmiféle anyagot, így nem állt fenn a veszély, hogy GARBÓra vagy a szervezet többi tagjára nézve bármilyen következménye lesz az incidensnek.

Ügynök 7 – más néven:
STANLEY

NEVE: STANLEY.
ÁLLAMPOLGÁRSÁGA: Walesi.
FOGLALKOZÁSA: Tengerész.
LAKCÍME: Swansea.

BESZERVEZÉSÉNEK IDŐPONTJA: 1942. december 24.

Egy időben a pilóta futár kommunikációs rendszerünk megszüntetését, és helyette a tengerészeti futárok rendszerének bevezetését terveztük. Az utóbbi mellett szólt, hogy egy tengerész futár nehezebb tárgyak kézbesítésére is lehetőséget teremt, mintha légi úton tartanánk a kapcsolatot.

A másik érv az volt, hogy miután Ügynök 6 elment Észak-Afrikába, az észak-afrikai tábori cenzor pecsétjét viselő leveleit nem lehet repülős futárral elküldeni anélkül, hogy gyanút ne keltenének.

Ezért beszervezték Ügynök 7-et, egy tengerészt, akiről kiderült, hogy számos barátja van a kereskedelmi flottánál, akik némi pénz ellenében készek a leveleket vagy egy kis csomagot eljuttatni a megadott címre. STANLEYt Ügynök 4 mutatta be GARBÓnak, és garantálta a lojalitását. GARBO nagyon gyorsan felismerte, hogy a kereskedelmi flotta tagjainál senki sem tud hatékonyabban segíteni a szervezetének. Előre megmondta, hogy ez az ügynök megkönnyíti a hálózat bővítését. Egy évvel később jóslata be is teljesedett.

A tengerész ügynök beszervezése először kiváltotta az admiralitás rosszallását, mert attól tartottak, hogy a németek a konvojok útvonalával és összetételével kapcsolatos kérdéseket tesznek majd fel neki. Ezért már az első pillanattól közöltük a németekkel, hogy az ügynök hosszú tengerészmúltjára való tekintettel kikötötte, hogy semmiféle információt sem ad a hajók mozgásáról, mert azok tengerésztársai halálához vezethetnének. Mindazonáltal jelentős mennyiségű információt adott a konvojok védelméről, amikkel az admiralitás félrevezethette az ellenséget.

Idővel nyilvánvaló lett, hogy az ügynök elsődlegesen pénzügyi megfontolásból segítette GARBO hálózatát. Ugyanakkor meggyőződéses walesi nacionalista lévén gyűlölte a briteket. Jó adag pénzt húzott ki GARBÓból, de cserébe számos jó szolgálatot tett neki, különösen azzal, hogy egy csomó, a dél-walesi és a portugál kikötők közt hajózó tengerész futárral látta el. Az ügynök beteg ember volt, egy baleset következtében kialakult gerincbántalmaktól szenvedett, és 1943 közepére leszázalékolták a kereskedelmi flottától.

Innentől kezdve 1943 decemberének közepéig főként katonai jellegű híreket továbbított. Ugyanazon év decemberében GARBO figyelmébe

ajánlotta az Árja Világszövetség Testvériségét. A testvériségnek számos fanatikus walesi nacionalista tagja volt, akik már rég elhagyták a mérsékelt Walesi Nacionalista Párt sorait. Ebből a „rendből" később hat ügynököt szerveztek be, akik fontos szerepet játszottak az OVERLORD fedőtervének végrehajtásában.

Az Ügynök 7 így lett GARBO alszervezetének feje 1944 júliusáig, amikor hálózata egyik tagjának, Ügynök 7(5)-nek letartóztatása miatt úgy döntött, visszatér a kereskedelmi flottához. Ez nem jelentette azt, hogy szakít a hálózattal, mivel felajánlotta, hogy új munkahelyén továbbra is minden erejével szolgálja GARBÓt.

Ő rejtette el Ügynök 4-et, miután az utóbbi veszélybe került. Később sikerült ugyanezt az ügynököt Kanadába csempésznie.

Ő talált biztonságos rejtekhelyet GARBÓnak Dél-Walesben, miután tevékenysége felkeltette a brit hatóságok figyelmét. Végül futárként működött az észak-atlanti útvonalon, megkönnyítve a titkos kommunikációt GARBO angliai hálózata és a kanadai hálózat között.

Ügynök 7 alá rendelt ügynök 1 – más néven: 7(1) vagy A 9. PÁNCÉLOS HADOSZTÁLY KATONÁJA

NEVE: Ismeretlen.
ÁLLAMPOLGÁRSÁGA: Brit.
FOGLALKOZÁSA: A 9. Páncélos Hadosztálynál szolgáló katona.
LAKCÍME: Ismeretlen.
BESZERVEZÉSÉNEK IDŐPONTJA: 1943. szeptember 16. előtt.

A 9. Páncélos Hadosztályra Panda Hadosztályként hivatkoztak a kommunikáció során, mivel panda volt a jelük. GARBO szervezete elitalakulatként hivatkozott rá a STARKEY-hadművelet idején. A németek élénk érdeklődést mutattak a hadosztály tevékenysége iránt. A „panda" és a „panzer" szavak asszociációja, úgy tűnt, megragadt a németek agyában. Elfogadták, hogy ez a hadosztály fontos szerepet fog kapni a második front hadműveletei során.

Bár 1944 januárjáig felépítettük a 9. Páncélos Hadosztály csíráját, ezt követően már nemigen hivatkoztunk rá, mivel az akkor felfedett tervek szerint nem szerepelt a DÉLI FOR- TITUDE hadrendjét alkotó

hadosztályok között. Valójában sose vetették be Franciaországban, és feloszlott.

Ügynök 7(2)

NEVE: DAVID.
ÁLLAMPOLGÁRSÁGA: Walesi.
FOGLALKOZÁSA: Nyugalmazott tengerész. Valaha walesi nacionalista volt.
LAKCÍME: Swansea.
BESZERVEZÉSÉNEK IDŐPONTJA: 1943. december 6. előtt.

Ügynök 7 szervezte be. Eredetileg tengerészként szolgált, de hét évvel azelőtt végképp partra szállt. Fanatikus walesi volt, aki kilépett a Walesi Nacionalista Pártból, hogy megalakítsa az Árja Világrend Testvériségét.

Ez az ügynök 1944 januárjában kezdett jelenteni. A DÉLI FORTITUDE megtévesztő művelet során ő fedte le Dover és környéke területét. DAVID 1944 augusztusáig jelentett onnan. Utána ide-oda utazott az országban, hogy információkat gyűjtsön GARBO számára, és egészen az európai győzelem napjáig értékes forrás maradt.

Ügynök 7(3)

NEVE: THERESA JARHCNE.
ÁLLAMPOLGÁRSÁGA: Brit.
FOGLALKOZÁSA: Az „Árja Világrend Testvérisége" titkárnője. 1944 januárjától WRNS-parancsnok.
LAKCÍME: 1944 augusztusától – c/o DICA, SEAC, Ceylon.
BESZERVEZÉSÉNEK IDŐPONTJA: 1943. december 6. előtt.

Az Árja Világrend Testvériségével való kapcsolata abból fakadt, hogy a testvériség egyik tagjának, az indiai származású Ügynök 7(4) szeretőjeként mutattuk be.

Akkor szervezték be, mikor jelentkezett a WRNS-be, a női haditengerészethez, és az indiaiak iránti szeretetéből fakadóan mindent

megtett, hogy Indiába nevezzék ki. Először a londoni WRNS-kirendeltségre küldték, később kiképzőiskolába, Mill Hillbe, és végül a WRNS-táborba Newbury közelébe, ahol hindusztáni nyelvet tanult – amiben indiai szeretőjének köszönhetően már eléggé elmélyült –, és titkárnői munkára is kiképezték. 1944 januárjától júliusig tartott a kiképzése, majd behajózták, és elhagyta Londont. Ügynök 7 tanította meg a titkosírásra, és adott neki fedett címet az Egyesült Királyságban, ahova a jelentéseket kellett küldenie ceyloni állomáshelyéről.

Első Ceylonból küldött levelét GARBO továbbította saját lisszaboni fedett címére 1944 szeptemberében. THERESA

1945 elejéig küldte a jelentéseit, mikor autóbalesetben elhunyt. Azért vetettünk véget a tevékenységének, mert jelentéseiben sok hasonlóságot lehetett találni a más ceyloni ügynökök által küldött üzenetekkel, és az ellenség is kezdett gyanakodni rá. A háború gyors befejezése nem adott lehetőséget rá, hogy méltó módon zárjuk le az ügyét.

Ügynök 7(4)

NEVE: RAGS.
ÁLLAMPOLGÁRSÁGA: Indiai.
FOGLALKOZÁSA: Költő.
LAKCÍME: Swansea.
BESZERVEZÉSÉNEK IDŐPONTJA: 1943. december 6. előtt

Ez a személy az árja faj felsőbbrendűségébe vetett hitéből fakadóan csatlakozott az Árja Világrend Testvériségéhez.

Költő volt, és feltehetőleg ezzel nyerte el angol szeretője kegyeit, 7(3)-ét.

A testvériség többi tagjával együtt szervezték be. 1944 februárjában Brighton körzetében kezdte meg a tevékenységét. 1945 áprilisáig folyamatosan küldte az értékes katonai jelentéseket, mikor bevallotta, hogy megunta a walesi társaságát, akikhez csak 7(3)-ashoz fűződő kapcsolata miatt csapódott. 7(3) utasításainak megfelelően azt az 500 fontot, amit a lány a szolgálataiért kapott, neki adták át, és rábízták, hogy őrizze meg, míg újra találkoznak.

Ügynök 7(5)

NEVE: Ismeretlen.
ÁLLAMPOLGÁRSÁGA: Walesi.
FOGLALKOZÁSA: Egy kereskedelmi cég alkalmazottja Swansea-ben.
LAKCÍME: Swansea.
BESZERVEZÉSÉNEK IDŐPONTJA: 1943. december 6.

Bár az Árja Világrend Testvériségének tagja volt, és 7(2) rokona, nyilvánvaló, hogy kevésbé intelligens vagy kevésbé fanatikus volt, mint a társai. Ez abból is kitűnt, hogy nem foglalta el a GARBO által Exeter/Plymouth körzetben kijelölt állomáshelyét. Valójában nem akarták, hogy sikeres legyen, mivel a fedőterv nem engedte meg, hogy erről a területről jelentsenek. Ugyanakkor gyanút keltő lett volna, ha nem kísérlik meg lefedni. 7(5) Tauntonig jutott, onnan küldött jelentéseket, és májusban a folyamatos rendőrségi iratellenőrzés dacára belépett az Exeter köré húzott tiltott zónába. A D-nap előtt pár nappal letartóztatták. Egy hónapig fogva tartották, mivel engedély nélkül tiltott területen tartózkodott. Ottlétének valódi célját nem derítették ki, és nem is gyanították.

Mikor elengedték, visszatért a családjához Swansea-be, de mivel épp hogy megúszta, teljesen demoralizálta az eset; elveszítette a bátorságát és ügynökként használhatatlanná vált. 1944 szeptemberétől 1945 márciusáig nyugdíjat kapott, mikor végkielégítéssel leszerelték.

Ügynök 7(6)

NEVE: Ismeretlen.
ÁLLAMPOLGÁRSÁGA: Walesi.
FOGLALKOZÁSA: Irodai alkalmazott Swansea-ben.
LAKCÍME: Swansea.
BESZERVEZÉSÉNEK IDŐPONTJA: 1943. december 6.

Erről az ügynökről kiderült, hogy bár az Árja Világrend Testvériséggel való kapcsolata miatt szervezték be, csapnivaló kém. Noha elfogadta a

rábízott munkát, nem volt hajlandó feladni Swansea-ben lévő állását, hogy elutazzon a számára kijelölt körzetbe. Mivel szükség volt egy megfigyelőre Dél-Walesben (a németek kérték, hogy fedjük le ezt a területet is), mikor 7 (6) felajánlotta, hogy Swansea-ben folytatja működését, azonnal igent mondtunk rá. Mivel nem volt összhangban az OVERLORD fedőtervével, hogy jelentéseket küldjünk a Dél-Walesben történő csapatmozgásokról, tökéletes megoldásnak bizonyult, hogy ez az ügynök csak félállásban tevékenykedett, és az is, hogy a jelentései alig tartalmaztak értékelhető elemeket.

GARBO először 1944 márciusában mutatott rá a jelentések alacsony színvonalára. A bordeaux-i partok elleni támadás, az IRONSIDE-terv valójában nem játszott lényeges szerepet a műveletben. Ezért úgy intézték, hogy a támadás meghiúsulása se hiteltelenítse el GARBO szervezetét, hiszen a németeket előre figyelmeztették, hogy az ügynök jelentései nem megbízhatók.

1945 januárjától az ügynök fizetését a felére csökkentették, és márciusban végleg megszakították a vele való kapcsolatot.

Ügynök 7(7)

NEVE: Ismeretlen.
ÁLLAMPOLGÁRSÁGA: Walesi.
FOGLALKOZÁSA: Az „Árja Világrend Testvériségének" pénztárosa
LAKCÍME: Swansea.
BESZERVEZÉSÉNEK IDŐPONTJA: 1943. december 6. előtt.

A testvériség pénztárosa lévén kiemelt helyet kellett kapnia GARBO hálózatában, és ezért Harwich területére helyezték, ami GARBO meggyőződése szerint a második front megnyitását követően az egyik legfontosabb terület lesz.

Még a part menti tiltott zóna kijelölése előtt Ipswich/Harwich körzetébe költözött, és első jelentése, amit GARBO 1944 áprilisában kapott, egyike volt tízoldalas, titkosírással készült jelentéseinek, ami bár eléggé tartalmatlan volt, mégis kihangsúlyozta e terület fontosságát, amit GARBO hálózata egy ideje viszonylag elhanyagolt. A jelentésben foglalt terjengős részletek nemcsak az ügynök alapos munkáját mutatták,

hanem egyfajta sajátos stílust is jeleztek, amely megengedte a láthatólag jelentéktelen, bár kifejező apróságok beszúrását a rákövetkező jelentésekben.

Erről a területről meglehetős terjengősséggel előadott jelentéseket küldött. Leginkább a nem létező 34. Amerikai Hadseregről, amit ő azonosított. Később kiszélesítette működését, így lefedte az Északi Parancsnokság (Northern Command) területét is.

Azon ügynökök egyike volt, akik az európai győzelem napjáig aktívan dolgoztak.

A fenti történetek a Kew városban lévő National Archivesban, a KV 2/41-es dossziéban találhatók.

„Az olvasónak nem szabad elfelejtenie, hogy ezek közül az emberek közül egy sem létezett."

SIR MICHAEL HOWARD

Brit Titkosszolgálat a második világháborúban, V. kötet, Stratégiai megtévesztés

A könyv elektronikus változatának kiadója
Kossuth Kiadó zRt.
www.kossuth.hu

A kiadásért felel a Kossuth Kiadó zRt. igazgatója.

Az e-könyv létrehozásában közreműködött:
Ámon Imre, Pekó Zsolt
Projektvezető: Földes László

A borító Kiss Áron munkája.

ISBN 978-963-09-7288-8

www.multimediaplaza.com
info@multimediaplaza.com

{1} A könnyebb érthetőség kedvéért a fedőneveket - legyenek azok személyeké vagy műveleteké - NAGYBETŰKKEL jelöltük (a szerk.).

{2} A könyv első kiadása 1985-ben jelent meg (a szerk.).

{3} Winston Churchill: A második világháború, Európa Könyvkiadó, Budapest, 1989. VI. kötet, 1. könyv 401. oldal. Betlen János fordítása *(a szerk.)*.

{4} ARABEL helyettese, a venezuelai diák, BENEDICT, Ügynök HÁROM *(a ford.)*.

{5} Csirketápnak nevezték azokat az eredeti információkat, amelyeket arra terveztek, hogy jól informáltnak állítsa be az ügynököt anélkül, hogy a hadműveleteket veszélyeztetné *(a ford.)*